

Gulielmi Budaei consiliarii regij libellorumque magistri in praetorio Altera aeditio annotationum in Pandectas.

<https://hdl.handle.net/1874/456635>

GVLIELMI
 BVDÆI CONSILIARII REGII LIBELLO
 RVMQVE MAGISTRI IN PRÆTORIO,
 ALTERA ÆDITIO ANNOTATIONVM
 IN PANDECTAS.

¶ Venundatur Badio.
 Cum gratia & priuilegio.

1528

Extrait des registres de Parlement.

Sur la requeste baillee a la court par Maistre Iosse Bade Imprimeur demourant a Paris Par la quelle requeroit defences estre faictes a tous autres Imprimeurs & libraires ne imprimer & exposer en vente iusques a quatre ans apres ensuiuans vng volume & liure intitule Annotations reliqueæ In Pandectas, Compose par Maistre Guillaume Bude Conseillier & maistre des requestes ordinaire de son hostel. Lequel il auoit ia faict imprimer a grands fraiz & despens afin quil se puisse plus aiseement recouurer desdicts fraiz, despens, & autres impenses quil luy auroit conueni exposer a icelluy liure faire imprimer. Veu par la court ladicte requeste le liure dessus nomme: Et tout considere ladicte court a permis & permet auidict Maistre Iosse Bade Imprimeur de imprimer & exposer en vente a pris raisonnable ledict liure. Et faict defences a tous autres Imprimeurs & Libraires de ne le imprimer & exposer en vente iusques a deux ans prochaines venant. Afin que ledict Maistre Iosse Imprimeur se puisse plus commodement rembourser desdicts fraiz & impenses quil luy a conueni faire a icelluy liure faire imprimer sur peine de confiscation des liures quilz auroient imprimez contre ceste ordonnance & defense, & demande arbitraire. Faict en Parlement le dixneuuesme iour de Iuillet Lan mil cinq cens vingt six.

Du Tillet.

Collation est faicte

G. BVDÆVS DAVIDI

Buresio Consiliario regio in curia Rotomagensi S.

Vum certo pridem meditatoq; proposito David Buresi, vitā ita instituissem, vt mihi nec vxore, nec liberis, nec curis vacāti domesticis, nec cæteris studiorum auocamentis, studioso tamē perinde esse vacaret: ipse necopinato fato inde abreptus, diuq; ac multum aulicis auris iisdēq; euariantibus iactatus atq; exagitatus, aliquot annos vitę sollicita quadam in inertia dicā an immunitate: trāsegi: eius inquam operis immunitate, quo opere animus meus in seces

sus ocio priuatęq; vitę tranquillitate pasci ac vegetari solebat, vt ambrosia quadam mentium abstrusarum sibi viuentium. Nuper autem mihi conuerso pene euentu, oblata vel reuisendi domum vel remigrādi occasione, cętera quidem ingemiscens, id demum, vt in rebus tantum non comploratis (quę tunc erat hominum opinio) libens hilarisq; accepi quod dabatur: feci etiam cupidissime, vt etsi ad ordinem ampliorem interea transire mihi benignitate regia contigerat, eandem haud secus volūtatem, idem vitę exigendę institutum, animi destinatione retinerem: quā nunc foro operam danti quotidianam, non eque animo indulgendi libertas constat & prolixitas, atq; mihi ante constitit in sinu commentanti Philologię. Reddere igitur animum sibi, meq; literarum cultui, velle cęperam: quando tum primum id licere tanto interuallo cęperat. Id vero quominus expedite atq; ex sententia facerem, longioris vacationis licentia, dissolutaq; remissio animi non leuiter obstabat. imperatas enim operas ipse animus non eodem obsequio accipere obireq; poterat. Id quidem incommodum aliquantisper negociū mihi exhibuit, instauratiuam commētandi rationem inire cogitanti: vtique quoad sensum acrius mecū acriusq; agendo, eo aliquando perductus sum, vt cōmentariorum veluti sylvas carie iam & situ squallidas percurrere instituerem, si quid inde forte exire posset, quod priora nostra eodem tenore subsequeretur, consimiliq; fauore. Huic rei accincto, incumbentiq; forulisq; perscrutandis, exeuntes inde in primis Annotationum reliquię, vtcūq; olim collectę ex asaduersionibus in Pandectas, argumentum mihi suppeditare visę sunt, animum ad vetera (quod aiunt) pręsepia quoquo modo admoliendi: Fore enim arbitrabar, si pristinū tādē pabulum agnouisset, tum deniq; vt peregre nos rediisse hominibus nostris ostenderemus, studiosis etiā quibusdam vt iuuenibus desiderium nostri minueremus. At vero vt ab hoc primū opere desitum institutum redauspicarer, contraq; testatione consignata non semel (vt opinor) facturū me dixeram, homines non pauci in causā mihi fuerunt: quorum in occurso flagitationes pręcidere, tantū vtique esse putauī, &

tanq̄ non prestite pollicitationis exprobrationes tacitas, vt ab inconstantiā
semel ego male audire malle, q̄ semper eo nomine nequicq̄ interpellari.
Simul rem pro derelicto habitam & expositam, repetere me debere tolle-
req̄ aiebant: quum nullus eam sustulisse adhuc videri vellet: videlicet vt ie-
iuni argumenti atq̄ aridi ad doctrinam commendandam nomenq̄ scripto-
ris illustrandū. Neq̄ em̄ aliud cause fuisse reor, q̄ res in medio posita, a nul-
lo non neglecta adhuc esse videatur. Proinde seu publice seu priuatim ea de
re appellatus quasi sartorum iuris tectorumq̄ redemptor, tametsi sepi⁹ cō-
ductione renunciata: hoc quicquid est defungendi gratia dependendum esse
putaui: atq̄ vt semel id nomen mihi expūgeretur, quod iamdiu pro inani ir-
ritoq̄ haberi in tabulis publicatis, mecū ipse ratiocinabar, ob ea que supra
dixi. Id vero Buresi suauissime: cum pro nostra amicitia mutuis inter nos of-
ficiis, tuis longe commendabilioribus confirmata: tum vero doctrine tue
merito in vtraq̄ lingua non mediocris, vt parcissime loquar, tuis velut au-
spiciis editum peruulgatumq̄ volui. Ceterū & a te & ab optimo quoq̄ do-
ctrine elegantioris in iurisdictione retinentiū, aut si quis est vnus in primis,
qui publicam vicem amplius te letetur doleatve ob lectionem iuris disci-
plinamq̄ recte secusve constitutā: ab eo quasi ab actore publico, studioseq̄
nationis cognitore: hoc mihi non inepte (vt opinor) cauero: neminem eo no-
mine a me quicq̄ amplius petiturū. etiam si in ere fortasse est adhuc nostro
non nihil quod dissoluere possimus, si summo iure nobiscum homines expe-
riri pergerent. Nam quum egre debitum agnouerim, quod acceptum mihi
esse latum non ab re existimabam: vix est vt bonam aliquam operam in re-
liquum nauare queam, quod iam e manibus abieci. Et moribus ita compa-
ratum esse nosti: vt qui tarda nomina appellando eaq̄ ancipitia habere se
expertū fuerint: si partem forte fortuna non minimā in presens abstulerint,
in reliqua ne magnopere solliciti fere sint, eorū etiam rationem nullā vt pe-
pmodum habeāt. Vale. Parisiis, octauo Cal. Iunias. M. CCCC. XXVI.

RELIQVARVM ANNOTATIONVM IN PANDECTAS TAB. ALPHA

Reliquarum annotationum Gu.
Budei in legū Pandectas Index.

A Bruprum & abscissum. xliiii.
Ad bestias damnari. xxx.
Adarare & adarata species. folio xxxii.
Ad a. i. securitas. ix. a tergo.
Admittere, admissura, admissarius, admittere equum. ii.
Aduenæ & Coloni. lxix.
Aduocare, aduocatio & c. xxxi.
Edicula. xxv.
Equi boni facere. xlvii.
Erarii, seu excusores. lviii.
Estimare litem, & aestimatio litis. xliii. & xliiiii.
Agere cū populo & patribus. xxv.
Ager proficissus & restibilis. lxiii.
Agonothetes. lvi.
Agrum nouare. lxii.
Agronomi. lvii.
Agminales equi. lvi.
Agnati & Gentiles. lxiiii.
Αγρωτες & ἀγρωτορ. viii.
ἀγροδορα. lxviii.
Album iudicum. i.
Allegere & allecti. xlviii.
Alexipharmaca. lxvii.
ἀνὰ κρητος ανακρησις. viii.
Andria Creten. vi.
Androlepsia. xxxvii.
Angaria. xxi.
Animaduertendus locus de iuris interpretatione. xii. De populi Romani maiestate. ibidem.
Animaduersio virorum olim i vxores. xviii.
Animaduersio in facinorosos. liiiii.
Annus intercalaris. lxv.
Anquirere capitis. xxiiii.
Ante diem decimum calendarum & post diem decimum calendarum quomodo utroq; sermone vndecimus dies significetur. lxvii.
Antestari. v.
Antiquius & antiquissimum. xliii.
Aphorismi & apophthegmata. lxx.
Aposynagogi. xxviii.
Approbatum & probatum opus & approbare & probare. xxiiii.
ἀποζημιω tolerare. lxviii.

Αποδοκίμως necopinato. i.
Aqua & igni interdiceret. xxviii.
Aquam perdere. liii.
Aquilex & aqualicium. lviii.
Archippocomus. xxii.
Archium. xxxiii.
Ariopagus Sicariorum vindex. folio xxxvi.
Arregona medicamenta. xix.
Artes liberales. lxiii.
Astynomia. lvii.
Atheniesi vndecimviri. liiiii.
Athlohetes. lvi.
Atecia medicamenta. xix.
Attalica aulaea. lxiiii.
Auerta. xxii.
Augusti duo primi pari potestate Romę creati. xv.
Aulę attalica. lxiiii.
Auscultatores & echemythi. xlviii.
Autophoros fur. i.
ἀξίωμα & ἀξιωματικόν, & μεγαλειότης maiestas. xi.
Babylonica aulaea. lxiiii.
Balani. i. glandes. lxvii.
βαλανηρα. lxviii. circa finem.
Barbara verba in tribus postremis libris Codicis Iustiniani. fol. xxii. & xxxi.
Basis strutilis. lxix.
Belluata stragula. lxiiii.
Benigne facere. lxiii.
Bestiis obici & subiici & ad bestias damnari. xxx.
βιβλῶν admittere. ii.
Boni consulere. xlvii.
Buprestis. xix.
Cæsaris Iulii tempus. xxv.
Eius intercalatio. lxiiii.
Camelarii. καμηλιται, Camelelæ res & c.
Campe. xix. in principio.
Candidati. xxv. xxvii.
Candida toga. xl.
Candidatorum in senatu mos principalis. lxii.
Cantharides. xix.
Canticum palmarium & laureati, vide epinicia. ii.
Capitalium rerum mos. xxi.
Capitales triumviri. liiiii.
Capitis litem aestimare, & Capitis

anquirere. xxiiii.
Cardo & decumanus. xxv.
Castrensia principia. xlv.
Catharmata. xxix.
Cauere, Cauere obsidibus capite & ab aliquo. xx.
Causæ & Causam subscribere, & in causam descendere. i.
Causam dicere, & causam dicere ex vinculis, & causæ dictio. vii.
Cautores. xx.
Centuriata comitia & Centuriæ prærogatiua. xx.
Centurionum vitis. xlyi.
Certa crimina. xix.
Chartophylacium. xxxiiii.
Chartoprata. xxxii.
χρεοκοπειρ & χρεοκοπία. xxxi. vbi notantur decoctores.
Chomata. i. aggeres. liii.
Cibaria vna. lxviii.
Cimeliarchus & chion. xxxii.
Cintia lex. xxiii.
Circūuenire iudicio, & quid sit circūuenire. xvi.
Clarigatio. xxxviii.
Classes & quintæ classis & c. xxv.
Clepsydra & ad Clepsydram orare. liii.
Clientes Romanorum. xliii.
Codicilli & Codicillaris potestas. folio. xxi.
Codicis tres libri postremi. xxi. Eorum verba barbara. xxii. xxxi.
Cognitores. xxxi. bis.
Cohortales. xxxiii.
Coire. v. & xx.
Coloni & aduenæ. lxix.
Colonia. xlyi.
Comites iudicum. xxii.
Comites ex cohorte prætoria. xxiii.
Comitia curiata & ceteriata. xxx.
Commata. iii.
Commentitium. xxxvii.
Comopolis. xxxii.
Comparatum. lxiiii.
Compendium & dispendium. lix.
Congiarium. xlv.
Conseruare comiter maiestatem & imperium po. Ro. xi.
Confessus. xxxii.
Constare rationem. xlyi.

Constituere maiestatem. xi.
 Constituta questio. xvii.
 Constitutio iudicii. i.
 Consulere boni. xlvii.
 Contrahere & distrahere. lxiii.
 Conuafare. vi.
 Conuenticula. vi.
 Conuentus & conuenire. xvi.
 Crimen maiestatis. xi. xii.
 Crimen uideri admissum pronun-
 ciantes. lv.
 Crimina certa. xix.
 Cucuma & cucumella. xviii.
 Curatores, magistrat⁹ & ppositi. lvii
 Curiales, Curiones, & Curionatus.
 fol. xlix.
 Curia quinqueiudicum. liiii.
 Cursus vehicularis. xxi.
 Cursus publicus. xlix.
 Custodes & subscriptores. i.
Damnari causa indicta. viii.
 Dare nomē militie. xxiii. xlv.
 Debiti solutio unde dicta. lxii.
 Decedere & decedere de officio &
 more. x.
 Decemprimi. lvi.
 Decernere questionem. xvii.
 Decimam Herculi dicare. lxi.
 Decoquere, decoquere spei bonae, de
 coctores &c. xxxii.
 Decuria iudicum. lii.
 Decumanus & Cardo. xxv.
 Defensores ciuitatum. xxxii.
 Definitio aphorismos. lxx.
 Deglubere & deglabrare. ii
 Δεινωσις. xxxv.
 Denunciare testimonium. v.
 Deportatio. xxxvii.
 Depositorum librarii. lviii.
 Deprehensus. xiiii.
 Descendere in causam. i.
 Designatores mansionarii. l.
 Designati magistratus. lxii.
 Detrectare. xiiii. Diacatoche. xxxii.
 Dialectici quib⁹ silles. v. circa princ.
 Diathyra & prothyra. lxix.
 Dicere mulctam. viii. dicere sacra-
 mento & doti. ix.
 Dicendi tempora libera. liii.
 Dicta & pacta sponsa. ix.
 Dies dicta. ix. Dies legitimi. liii. Iu-
 diciales. lv. exemptiles. lxvi.

Dignitas & Venustas. xlviii.
 Dii iudiciorum praesides. lv.
 Diploma. xxi.
 Disceptatio libera. lix.
 Dispendium & Compendium. lix.
 Distrahere. lxiii. Diuisores. xxvi.
 Diui fratres. xv. Donatium. xlvii.
 Draconis lex insignis. xxxvi.
 Drusus trib. plab. iiii.
 Ducenarii iudices. lv.
 Duo Augusti, vide Augusti.
 Duodecim primi Francia. lvii.
 Duracina uua. lxvii.
Echoria & ptholia. xix.
 Echemythi. xviii.
 Elemporus. lvi.
 Emerere & emerita. xlv.
 Enoplie saltationes. xxx.
 Eparchi iudices. liiii.
 Ephemerides. lxvii.
 Epinicia. ii. Episcopus. xlix.
 Epistathmi. l.
 Equi agminales. vi.
 Equites iudices & selecti. li.
 Equorum productio. xlix.
 Eruca. xviii.
 Euangelia & euangelium. di.
 Euectiones. xxi. Euerrit legendum
 in Luca. non euertit. iiii.
 Euerriculum & euerriculare. iiii.
 Emmelia & melos. xxx.
 Exauctorare legiones. xliiii.
 Exceptionum formula. xliii.
 Excusores Aeri. lviii.
 Exemplum memorabile. xxvii.
 Exemptiles dies. lxvi.
 Eximere, poene, noxae, notae, suppli-
 cio, & ex reis. xxi.
 Exilium voluntarium. xxxv.
 Erat olim poena legum. ibidem.
 Eius causa solum uertere. ibidem.
 Exilium liberum. lix.
 Expiamentum homicidii, & Iuppi-
 ter expiator. xxxvi.
 Expilator. vi. Extorris. xxviii.
 Ex uinculis causam dicere. vii.
Fabrorum praefectus. lvii.
 Facere aequi boni. xlvii.
 Facere benigne. lxiii.
 Feris obiecti. xxx.
 Ferre questionem. xvii.
 Fide publica uanire. ix.

Flagitare stuprum. i.
 Foederati. xlii. Formula exceptio-
 num. xliii. Formularii. xxxi.
 Forum. lvi.
 Francia palladium. xxvi.
 Frumentatores. xlviii.
 Fur e graeco ductum. i.
GAllinaceus. xx.
 Gentiles & agnati. lxiii.
 Gerere rem & res. xliiii.
 Gymnasiarcha. lvii.
 Gynaconomia. ibidem.
 Graeca pro latinis habita. i.
 Graeca in praeterito praesentis signi-
 ficationem habentia. xliiii.
 Grammatophylacium. xxxiii.
 Grassari & grassator. xxxiiii.
Herculi dicatae decimae. lxi.
 Heteriarcha. vi.
 Hydraulus. xxii.
 Hieremiae locus. ii.
 Hypomnematographi. xxxii.
 Hippelates. l. Hippocomi. xlii.
 Homicidae abominandi. xxxv.
 Homicidii expiatio. xxxvi.
 Hominis oppignerandi ius. xxxvii.
 Hospitii ius. Hospitium publicum,
 hospitalis tessera & Iuppiter. xli.
 Hospitium inter Milesios & Sybae-
 ritas. xlii.
Imitatum passiae dictum. xxi.
 Imminuere maiestatem &c. xi.
 Incola. lxviii. Impostura. vi.
 Imperandi modi usus. xliii.
 Imperium comiter seruare & immi-
 nuere. xi. Inauditus. xviii.
 Incolae metoeci. xxvi.
 Indicium menytrii. ii. Indicii. xlii.
 Indiciu psteri & sibi populare. xvi.
 Indicium prodere. ibidem.
 Indicta causa damnari. viii.
 Inire magistratum. lxii.
 In manu mariti esse. xviii.
 Inquirere & quaerere. xvii.
 Inspectores & Inspicere. xlix.
 Intercalaris mensis. lxv.
 Intercalatio Caesaris. ibidem.
 Interdicere aqua & igni. xxviii.
 Inter reos recipi. xxi.
 Interrogatio prisca testium. xv.
 Ἰμπεριος in compositione. ii.
 Iudicare per duellionis. x.

TABVLA ALPABETICA

- I**udicare quid sit. x.
 Iudicandi munus graue. l.
 Iudicandi necessitas. liii.
 Iudicantium numerus. liii.
 Iudex quaestionis in tholo. xvi.
 Iudicibus tabellæ data. xvii.
 Iudex quaestionis. xviii.
 Iudicum comites. xxii. Album. l.
 Iudiciariæ leges. li.
 Iudices equites, selecti, nongenti. li.
 Ducenarii. lv.
 Iudicum decuriæ & q̄ iudicibus
 præerat prætor. lii.
 Iudicum relectio & subfortitio. lii.
 Iudicialis vrna. li. Sportula. liiii.
 Iudicio circumuenire. xvi. Iudi. præ
 latorum. xxxviii.
 Iudicium in senatu factum. liii.
 Iudicia publica quomodo exercebã
 tur olim. xvii. a tergo.
 Iudiciorum qui dii præsides. lv.
 Iuppiter sodalitiis, philius &c. vi.
 Expiator. xxxvi. hospitalis. xli.
 Iuris interpretes locos discrepãtes
 male componunt. xii.
 Iurisdicção libera. lix.
 In iure. lvi.
 Iusta vxor. xliii.
Kαταστροφῆς. xvi.
 κλέψης & κλέμματος. xxii.
 κούρης. xxxiiii.
Ledere maiestatem. xi.
 Lasciuia. ii. in fine &c. xix.
 Legati oratores. xvi.
 Legationes liberæ. lix.
 Legiones exauctorare. xliiii.
 Legati duorũ generũ. lix.
 Lex de sodalitiis. vi. de vsuris. xii.
 Socialis & Cintia. xxiii.
 Lex draconis. xxxvi. Leges sacrata.
 xviii. Iudiciariæ. li.
 Legitimi dies. liiii. Legulei. xxxi.
 Libera dicendi tempora. liii.
 Libere legationes, mandata, iurisdic
 cção, disceptatio, exilium. lix.
 Liberi. xlii.
 Liberales artes. lxiii.
 Librarii depositorum. lviii.
 Limenophylacia. xix. Limes. xxv.
 Limenarcha. xlix.
 Lites aestimata &c. xxiii.
 Logographi. xlix.
 Lorica, loricare &c. lxiiii.
 Ludus venatorius. xxix. Ludus quid
 sit. xxx. Lustrare. xix.
Magister populi. xxv.
 Magistratum creatio, ibidẽ.
 Magistratus & prepositi. lvii.
 Magistratum petere nõ vetabat lex
 de ambitu. lxii. Magistratus desi
 gnati, & magistratum inire. lxi.
 Maiestas quid sit. x. Maiestas in po
 pulo & eam concernentia. vt eam
 minuere. xi. Eã conseruare. xliiii.
 Mandata libera. lix.
 Mansiones militates. xlix.
 Mansionarii designatores. i.
 Marcipores. lxiiii.
 Mariti in manu esse. xviii.
 Mastigophoros. lvi.
 Medicamenta venenata. xix.
 Melos. xxx. Melloproximi. xxxii.
 Menytrum iudicium. ii.
 Mensis intercalaris. lxxv.
 Mensores ad podismon. lviii.
 Merere & emerere. xlvi.
 Metœci. xxx. Metrocomia. xxxii.
 Militiæ nomen dare. xxii. xlv. Milia
 ria imaginaria & ei⁹ principia. xlv
 Minuere maiestatem. &c. xi
 Missio militaris. xxiii.
 Mittere successorem. x.
 Molle. xliiii. Multam dicere. viii.
 Munifices. lxiii. Munerarius. lxi.
 Munus. lxi. Personale. liii.
 Mu. publicorum diuisio. lvii.
Nαίδιον. xxv. pag. i
 Nec pro non vsurpatum. i.
 Necopinata &c. ibidem.
 Nepenthes. lxxviii.
 Nomen dare militiæ. xxiii. xlv.
 Nomenclatores &c. xxv.
 Non particulam deesse ad legem
 Iuliam de adulteris. xliii.
 Non liquere de causa. lv.
 Nongenti iudices. li. lii.
 Notoria quæ sint. xxvii.
 Noualis & nouale. lxiii.
 Nouare agrum. lxiii.
 Nudiusquartusdecimus. lxxvii.
 Nunciare. xxvii.
Obrepere, ad honorem &c. &
 subrepere. xxii.
 Officium. xxxviii.
 Ονοματολογία, nomenclato
 res. xxv.
 Opciones qui dicti. lviii.
 Oratores legati. xvi.
 Orare ad Clepsydram. liii.
 Orchestodidascalos. xxx.
 Ordinare. xlvii.
 Osprione & Osprionia. lvi.
 Ouidi de Maiestate versus. x.
Pacta & dicta sponsa. ix.
 Pardonomia. lvi.
 παλακκί. lxxvii. circa finem.
 Palladium Franciæ. xxvi.
 Pallia. lxiiii. Palmata toga. xl.
 Paria & parẽ rōnẽ facere. lvii. & lviii
 Parippus & parhippus. xxi.
 Parœcia & Parochi. xlix.
 Parricidarum supplicia. xx
 Pars herculanea. lxi.
 Pastus. xxxiiii. Patria potestas. xviii.
 Patronus. xxxi.
 Pauli apostoli locus & allusio. lxxix.
 Pendentes rei. vii.
 Perdere aquam. liii.
 Perduellio. x. & xi.
 Periculum pro reatu. iiii.
 Peripetasma, peristroma. lxiiii.
 Peripsema. xxix.
 Perferbere. lxxvii. Percriptor. xviii.
 Persecutor. xxxii.
 Petere magistratus non vetabat lex
 de ambitu. lxii.
 Pharmacopola. lxxvii.
 Phidicia Lacedemoniorum. vi.
 Philtra. xix. Phthoria ibidem.
 Picta toga. xl.
 Pignerandi hominis ius. xxxvii.
 Pyrrhicha & Pyrrhicharii. xxx.
 Plage. lxiiii. Podisimos. lxxviii.
 Polemarchi. lvii. Pollucere. lx.
 Postulare quaestionem. xvii.
 Potestas patria. xviii.
 Potestas Codicillaris. xxi.
 Pragmatici. 30. Pragmaticati⁹. xxxi
 Præcisæ & præcidere. xlv.
 Præcisum & præfactum. xliiii.
 Præfectus fabrorum. lxxviii.
 Prepositi & magistratus. lvii.
 Prerogatiua quõ vsurpetur. xxv.
 Prescribere pro excipere. xliii.
 Præsides iudiciorum dii. lv.
 Præsidium & præsidia. xlv.

RELIQVAVM ANNOTATIONVM IN PANDECTAS, TAB. ALPHAB.

Prætexta toga, xxxix. xl. Ponebatur a prætore pronúciaturo sententiã capitalẽ. xli. Prætexta pulla & q̄ prætextati spectabant ludos. xli. Prætoriani. xliii. Prætor præerat iudicibus & iudiciis. liii. Præbyteri. xliii. Principia militaria & castrensia. xlv. Probatum & probare: approbatum & approbare opus. xxiiii. Probrum & stuprum. xliii. Procurator. xxxi. Prodere iudicium. xxvii. Productio equorum. xlix. Programmatris propositio. vii. Proludere & plusorũ iud. xxxviii. Pronunciare nummos. xxvi. Propyleũ. lxix. Propius est. lvii. Proficissus ager. lxiiii. Προσδιορισμοũ. xx. Prothyrum. lxix. Prouerb. Salomonis locus. ix. Publica fide venire. ix. Publicus cursus. xlix. Purpura. xl.

Quæstionis iudex in tholo capitali. xvi. Quæstio & Quæstitor. ibidem. Quarere, quæsitã res, quæstio cõstituta, quæstionem ferre. xvii. Quæstionẽ decernere & postulare ibi. Quæstionis iudex. xviii. Quinqueiudicum curia. liiii. Quintæ classis viri. xxv. Quirites. xliiii.

Ratio. xxvi. lvii. Reatus. iii. xxxvii. Recipi inter reos & referre in reos. xxi. Recuperatoriũ iudiciũ & Recuperatores. lvi. Reda & Veredus. xxi. Refigere tabulam. xxiiii. in fine. Refractariũ. xliiii. Regesta. xlviii. Relectio iudicum. lii. Reliquari. xlvi. Relegatio. xxxvii. Rem & res gerere. xliii. Res quæsitã & rem quætere. xvii. Refortiri. xvi. Respondere. vii. Respondere ad edictum &c. xli. Restibilis ager. lxiiii. Retinere maiestatem. xi. Reum fieri: ex reis eximere, in reos referre &c. xxi.

Saccularii. v. Sacom a. xxiii. Sacrare caput cum bonis, & Sacrate leges. xxviii. Sagatus. xxxviii. Saltationes. xxx. Sapientiæ lib. locus. xlvii. Sardonyx. xxxviii. Scandularii. lviii. Securitas. ix. Seges. lxiii. Selecti iudices & equites. li. Senatores, & quid de eis Cic. xlii. Sententię selectæ. li. palam late. lv. Tabellares. xxxiii. Seruitiũ. vi. Sefqui. xliiii. Sycomorus. v. Syndici. l. Sironæ, Sironia, Sitometre, & Sito-phylaces. xlviii. Socialis lex. xxiii. Sodalitium, Sodalitates, Sodales, Sodalitius Iuppiter. vi. Solidus. xxxii. Solstitii æstivalis ratio. lxy. per totũ Solum vertere. xxxv. Soluere maiestatem. xi. Soluendo ære (pro eri) esse. lxi. Solutio debiri. lxiiii. Sordes & Sordidatus. iii. &. liiii. Spadones fo. lxvi. Sponsa dicta & pacta. ix. Sportule. liiii. Stellatura. xxxiii. Stipendiarii. xlii. Stragula belluta. lxiiii. Structores Structorię ministri. lviii. Structilis basis. lxix. Stroboli. lxvii. Stuprum. xliii. Sublecti. xxxiii. Sublegere. xlvii. Subscribere & subscriptor. i. Subsellia. lvi. Subfortitio iudiciũ. lii. Successorem mittere. x. Suffragia duplicia. xxxiii. Suppilare & expilare. vi. Supprimere. xxii. Surrepere & obrepere. xxii. Susceptor. xxxii.

Tabelle iudicibus dari solitæ. fo. xvii. Tabellaris sententia xxxiii. Tablinum. xxxiii. Tabule domesticę. lxvii. Tabellę in vnam missę. lv. Tabularium. xxxiii. Tapetes & aulea. lxiiii. Tectonica structura. lvii. Telum. lxvii. ante pharmaco.

Tempora dicendi libera. liii. Tessera hospitii. xli. Testium interrogandi mos. xv. Tetraetericus. lxi. Thelygona medicamenta. xix. Tyrocini dies. xxxix. Toga, Togatus & togata. xxxviii. xxxix. &c. xl. Tolerare. lxviii. Triumviri. liiii. Turba a Tyrbe. ii. **V**aletudinarii. lviii. Venire fide publica. ix. Venatorius ludus. xxix. Venenata medicamenta. xix. Venustas & dignitas. xlviii. Veredus & Reda. xxi. Vehicularis cursus. xxi. Vernactum. lxiii. Verriculum & euerriculum. iii. Vestibulum & eius genera. lxx. Veterinarii. lviii. Viatores. lxx. Victimarii. lviii. Videri crimen admissum quando pronuciabant iudices. lv. Viginti primi. lvi. Viginti iuratus. lvii. Vindicare quid sit. iii. Vir quam animaduersionem habebat olim in vxorem. xviii. Virilis toga. xxxix. bis. Vitis centurionum. xlvi. Vlysses stellatus. xl. Vndecimviri Athenis. liiii. Voluntarium exilium. xxxv. Vrna iudicialis. li. Vrne iniectæ tabellæ. lv. Vfuraria lex. xii. Vtenfilia. lxi. Vua edulis ceu cibaria. lxviii. Vua duracina. ibidem. Vxor iusta. xliiii. Quaten⁹ fuit olim viro subdita. xviii. Zygostate. xxxii. Xenoparochi. xlix.

CFINIS indicis vocabulorũ in hoc opere insignium, præterq̄ græcorum, quę in marginibus quidẽ signata nõ sunt, sed per latina fere indicantur.

Ex libro quadragesimoseptimo digest.

IN Tractatu de priuatis delictis, capite Nunq̄: Si quis (inquit Vlpianus) alienam ancillam furr ipuerit & flagellaue rit: vtraq; actione tenebitur. nam & serui corrupti agi pote rit & furti. Legendū censeo flagitauerit, ex antiquo vno exē plari. vt sit sensus: Si etiam ancillam surreptam stuprū fla gitauerit: hoc est, de stupro vehementius instātiusq; appellauerit. hoc enim significat flagitare. Cice. in Philip. Serius populo Ro. hūc vestitū dedimus, q̄ ab eo flagitati sumus. Flagito *ἑνοχλῶ ἀξίῳ, λιπῶ, καὶ προσλιπῶ*, significat. **I**N cap. vltimo eiusdē tractatus. Nec cogendus erit in crimine subscri bere. melius & emendatius legitur, in crimen subscribere. Subscriptio hu iuscemedi non trī in causis criminalibus, sed etiam in ciuilibus fiebat. vt ho die, cum libelli iudici porriguntur subscripti vel a reo, id est litigatore, vel ab eius procuratore. Plinius lib. v. epistol. Post hoc Curianus a matre exhæ redatus cum cæteris cohæredibus subscripsit centūuirale iudiciū: mecū non subscripsit. id est controuersiam mouit hereditatis, testamētum scilicet impugnare vt inofficiosum volens. Idem, Scis te nō subscripsisse mecum: & iam biennium transisse, omniaq; me vsu cepisse. id est, mecum querela nō es se expertum. *οἷοθα γὰρ ὡς δὴν ἔλαχες δίκην ἐμοὶ ἐν κληρονομίᾳ*. Hoc recentiores Iuriconsulti iudiciū dictare interdum vocant: & dictare actionē: vt Pau lus in cap. actione, tit. pro socio. Dicitur & edere iudiciū ab Vlpiano, titu. Rem ratam haberi. Subscriptiones etiā olim in publicis iudiciis fiebāt: sed pœnales non erant. Cice. in diuinatione. Veruntamen L. Apuleiū esse vi deo proximū subscriptorem: hominem non etate, sed vsu forensi atq; exerci tatione tyronem. Et paulo inferius. Quartum quem sit habiturus nō video: nisi quem forte ex illo grege oratorū qui sibi subscriptionem postularunt. cuiusq; vos delationē dedissetis. id est, qui postularūt a vobis, vt ad quen cūq; Verris accusatio esset delata, sibi liceret accusationi subscribere. Et rur sus. Respondebo non esse vos tales viros cōmissuros, vt ad causam tantam a me susceptam, mihi creditam, quisq; subscriptor me inuito aspirare possit. Quo in loco Pædianus subscriptores ait eos esse appellatos causidicos qui adiuuare accusatorē poterāt: quos oportebat summissius agere q̄ eum quē sequebantur. Ii etiam custodes appellabantur. ob id. n. etiam ipsi dabantur, ne accusatori corrupto facile liceret preuaricari. Idem Cice. eodem in loco. Custodem (inquit) Tullio me apponite. Quid? mihi q̄ multis custodibus opus erit, si te semel ad meas captas admisero? Idem ad Quintū fratrem. Ga binus absolut⁹ est. omnino nihil accusatore Lætulo subscriptoribusq; eius infantius: nihil illo consilio sordidius. Huiusmodi sunt hodie causidici, qui in causis illustribus perorādīs solent adesse ei qui causam ipsam agit, & eū circūstare, gestuq; & tacita admonitione se ab eo stare profiteri. Qui & Aduocati & Aduocatio etiam latine dici possunt. Subscribere causæ dici pot est id, quod adiungere causæ nunc dicunt. quod & in causam descēdere di cebatur. Cice. ad Atticū li. viii. Quominus mirere si inuitus in eam causam

Flagitare.

Subscribere.

Subscriptores. Custodes.

Aduocatio. Subscribere cause. Descēdere in causam.

descendo, in qua neq; pacis neq; victorię ratio quęsita sit vnq̄, sed semper flagitiosę & calamitosę fugę. per translationem de partibus Pompeianis loquęs. Inde factũ est vt subscribere pro assentiri & fauere ponatur. Celsus de Asclepiade loquens. Vltioribus autę diebus cubantis etiã luxurię subscripsit. Traianus ad Pliniũ. Tuo tamen desiderio subscripsi: & dedisse me ius triũ liberorũ Suetonio Tranquillo, referrĩ in commentarios meos iussi. quo in loco subscripsi potest significare concessi: subscripto scilicet libello ea de re mihi porrecto. Subscribere causam, est sententię causam assignare. vt apud Cice. pro Cluentio. Video igitur iudices, animaduertisse cęsores in iudices quosdam illius consiliũ luniani, cũ istã ipsam causam subscriberent.

Subscribere causam.

Fur vnde.

Gręca verba latina facta. Autophoros.

IN tractatu de furtis, cap. tertio. Fur est manifestus, quę gręci appellant. reponendum hoc verbum αὐτόφωρος, quem gręci αὐτόφωρος appellat. Fur a gręco dicitur: vt in cap. pri. Vlpianus dixit: & Gellius docet lib. pri. noctiũ Atti. Nã quod nunc a gręcis κλέπτης dicitur, antiquiore lingua φάρος dicebatur. hinc per literarũ affinitatę phor a phero verbo, latine fur dictus est. Phero latinũ verbũ factũ est fero, vt alia non pauca: cuiusmodi sunt ago, sto, sisto, lego, plecto, libo, edo, potō, eo, fari. gręce enim pho dicitur. Ab ea voce φάρος, factum: quod deprehēdo significat. Vnde κλέπτης αὐτόφωρος, fur manifestus dictus: hoc est ἐπιλαμψύς ἐπ' αὐτοφώρῳ, manifesto conuictus. qđ etiã transfertur ad alia. Nam quicunq; reus conuictus, dicitur ἐπ' αὐτοφώρῳ αἰτίας, & ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐαλωκώς, & κατάφωρος: vt adulter deprehensus.

Constitutio iudicij.

IN cap. quĩs paulo inferius, eodę sub titulo de furtis: norandũ est verbũ constituere. Tamen in initio (inquit Paulus) id est furti faciendi tempore, constituere visum est, manifestus nec ne fur esset. Constitutio iudicij est conuictio quędã iudicij præcedens: vulgo (vt opinor) finem nõ procedēdi vocamus. Cice. in partitionibus. Atq; etiã ante iudicij de constituēdo ipso iudicio solet esse cōtentio: cũ aut sit ne actio illi qui agit, aut iam ne sit, aut nũ iã esse de fieri, aut illa ne lege, illis ne verbis sit actio, q̄ritur. Idę in Verre act. tertia. Amici eius recusare ne quod nouũ iudicij, neq; ipsius cognitio, illo absente de existimatione eius constitueretur. Cōstituēdũ igitur ab initio, id est iudicis interlocutione pnũciandũ aut definiēdũ est, vtra actione agere debeat q̄ furti actus est. de quo verbo satis multa in priore editiōe dicta sũt.

Nec pro nõ.

Quod aut paulo inferius sequitur: Nec manifestũ furtũ quid sit apparet. nã quod manifestum nõ est: id scilicet nec manifestũ est. ex verbis legis. XII. tab. sumptum est. olim em̄ nec pro nõ dicebãt. quod etiã hodie in quibusdã dictionibus vsu inualuit. Cic. lib. iiii. de legibus. Senatori qui nec aderit, aut causa, aut culpa esto. Verba sunt legis antiq̄: quibus hoc significatur. Senatori qui ad Senatũ vocatus nõ cõuenerit, aut culpam imputari oportere, aut iniũgendã necessitatę causę legitime excusandę. Sic Terentiũ in Heauton. Vt hanc lætitiã necopinanti primus obiicerę. pro nõ opinati. Sic Cice. in offi. bona necopinata p̄ inopinatis dixit: & Liuius necopinato p̄ inopinato. i. ἄπροσδοκίως, & Necopinãteis aggredi statuit: Tranquillus in Augusto. **I**N cap. falsus: siue id legem potius (vt mos inualuit) appellare liber: sic locus restituendus. Quid ergo si ea quę dicunt gręci μίωσα, perat: cuius

vōcis vestigia exilia in antiquo exemplari extabant, quod vidimus, alioquin
 ipse legerem. Menytrum græci tā indiciū q̄ indicis premiū vocant. Menytrum
Indicium.
 Vlpianus ipse indiciū appellauit alibi supra, de cōd. ob turpē causam. Sed
 plurali numero fere ista enūciātur vocabula, nō singulari. Apud Lyfiā Euangelia.
 pro impunitate accipitur, quæ est premiū sese & conscios indicātis. Sic
Epinicia.
 ludos & sacrificia significans diis facta, pro detecta & comperta in Cōmodū Cæsarem
 cōiuratione. Euangelia, premiū ob iucundū nūciū. Cic. ad Atticū. O suaves
 duas epistolas, quibus euangelia deberi fateor. Isocrates pro sacrificio acce
 pit in Areopag. Admittere.
 nunciū singulariter dixit. Apud nos ignes nocturni fiunt
 eūgeliorū noīe. Sic epinicia celebrātur apud nos, cū supplicationes decer
 nūtur obsecrationesq; solēnes: & cū cāticū palmariū & laureatū canitur ob
 partā victoriā. Atq; etiā euangelia decernūtur aut ob filiū Principi natū, aut
 ob aliū quēuis nūciū hilariorē. Lucia. epinicia p epulo posuit victoriæ causa
 dato. Trāq; i Nerone vsus est. Affirmanit letū iter letos cantaturū epinicia.
 ¶ In eodem tractatu de furtis, cap. Si quis vxori: locus sic sarciri potest. Si
 quis asinū meū coegisset, & in equas suas Admissura.
 fisset: furti nō tenetur. q̄q; coegisset verbum parū hic cōuenire videtur, pro
 conclusisset vel abegisset. Admittere, est marem fœminæ, aut mari fœminā
 admouere ad inītū, Columel. lib. vii. Patruus meus arietes feros mercatus,
 quosdā in agros trāstulit, & māsuēfactos tectis ouibus admisit. Plin. lib. x.
 Equas autē post terciū diē aut post vnū ab enixu vtiliter admitti putant: co
 gūtq; inuitas. Et admissura Columel. eodē libro. Nec admissuræ certa tēpo
 ra seruētur. Sic Genesis tricesimo cap. Quādo vero serotina admissura erat
 & conceptus extremus: nō ponebat eas. Iuuenalis poetice dixit: Iam fas est,
 admitte viros: satyra sexta. Inde etiā admissarius, equus, asinus, vel taurus Admissari.
 ad inītū electus. Columel. Quidā præcipiūt eodē ritu quo mulas admissa
 riū saginare, vt hac sagina hilaris plurimis fœminis sufficiat. Græci admit
 tere Admissari.
 Plutar. in Lycurgo. Herodotus quasi admittere ad verbum dixit. sic
 enim in Thalia scribit. Admissari.
 homine libidinis peruagatæ posuit, ad omniumq; fœminarum libidinem
 exposito. Itaq; admissarius iste simulatq; audiuit voluptatem a philosopho
 tantopere laudari, nihil expiscatus, sic sensus suos omnes voluptarios inci
 tauit, vt non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis a se illum inuētum
 arbitraretur. Hoc Plinius venuste trāstulit ad insitionem: vt felix est fere il
 le auctor in huiuscemodi genere translationum. sic enim inquit libro deci
 mo septimo. Neq; enim animalium tantum est ad coitum auiditas, sed mul
 to maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiue vtī, plurimū
 interest conceptus. Peculiare utiq; in insitis: cum sit mutua cupiditas vtrinq;
 coeundi. Qui ver pbant, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes ger

Admittere equum.

mina parturire. Admittunt inquit, id est furculum trunco adiungunt. Admittere equum interdum pro conscendere accipitur: vt apud Ciceronem in secundo de finibus. Num etiam P. Decius cum se deuoueret, & equo admissio in mediam aciem Latinorū irrueret, aliquid de voluptatibus suis cogitabat: Liius lib. ii. ab Vrbe cond. Superbus in Posthumium equum infestus admisit. Hoc etiam verbum multis & aliis modis in vsu est apud peritotus: qui nunc ad rem non pertinent. Admissarius equus a græcis ἀναβαίνων pro inire dicunt, hoc est venereo impetu aggredi. sapius tamen ὀχέϊον dicunt. Apud Hieremiam prophetā emissarius pro admissario mendose legitur cap. quinto: nisi me fallit opinio. Equi amatores in sceminas & emissarii facti sunt: vnusquisq; ad vxorem proximi sui hinniebat. Est enim translatio emphatica, sumpta ad libidinē hominū designandā immo dicam & portentosam. Apud græcos etiam hæc vox ἵππῳ, id est equus, in compositione vehementiā denotat: vt ἵπποδρόμος quasi ἵππομαχίης, ἵππογνώμων, & alia. Emissarius autem longe aliud significat. Potest autem & hic locus ex aliorū exēplariū obseruatione hoc modo sarciri. Si quis asinum meū coegisset in equas suas ἀναβαίνων ἐπὶ τῆ ὀχέϊα: si dūtaxat, & reliqua.

Locus Hieremias.

ἵππῳ.

Deglubere.

SVB titu. arborum furtim cesarum legitur: Cingere est deglabare. Vel deglabrare legendum vel deglubere: quod ipsum magis probo: quod est corticē eximere. Cato de re rust. Salictū suo tēpore cedito, glubito, arcteq; alligato: librum conseruato. Catul. de Lesbīa metaphorice, Nunc in quadriuis & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes: pro denudat dixit, & ad singula vestimenta redigit. Inde illud Tyberii Cæsaris: Boni esse pastoris tondere pecus, non deglubere. quod græce sic ferunt dicere solitum. κίρσομαι μὲν τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐ ξυρᾶδ' ἐβλομαι. id est Tonderi pecus meum nō rasitari volo. Quod autem sequitur, Subsecare est subsecuisse, corruptum esse facile intelligimus. quem locum his verbis in compendio græco legimus. ζωννύειν ὅτι τὸ περιελεῖν τὸν φλοιὸν. κάπτω τέμνειν, τὸ ὑπερμεῖν. Cingere inquit, est corticem exemisse. subter cædere, est succidisse. Et hæctenus ibi legimus.

Turba vnde

CIN cap. prætor, sub titu. vi bonorū rapt. græca verba reponenda sunt hoc modo. Turbā autē appellatā Labeo ait ex genere tumultus. idq; verbum ex græco tractū. τὴν τυρβὴν ὡς τὸ διορθεῖν εἰρητ. Tyrbe græce tumultū significat: vñ turba facta est, vt ex Sylla Sulla, ex Xystico Xusticus: & vt alia pmulta y in u nostrum verterūt. Lucianus. ὁρῶ κικίλω ἀνὰ τῆς βίβλου, καὶ μετὰ παραχρῆσιν τὸν βίβλου.

Lasciua.

SVB titulo de incendio, ruina, naufragio: cap. Quo naufragium: restituta dictio græca, quæ exoleuit librariorum ignorantia. Qui eiecta naue quid rapuit, hoc edicto tenetur. Eiecta, hoc est quod græci aiunt ἐκκλυζομένης, vel ἐξοκλήσεως. Est enim ἐξοκλήσει, τὸ ὑπὸ βίας τῆς κυμάτων καταγείρειν vndarum vi in litatus eiici. Isocra. metaphorice in Areopag. vsus est. μὴ κλυτῶντες εἰς ἄσχετα πράγματα. ἐξοκλήσωμεν. Herodotus actiue dixit ἐπὶ ὀκελῶν πλὴν νέας, impegerūt. In eodem tractat. cap. Si fortuito. Nisi tam lata culpa fuit vt luxuriæ aut doolo sit proxima: Accursius luxuriam latam culpam interpretatur. ego lasciuia lego. est autē lasciuia petulantia ludicra & ludus improbius, vt in priorē editione planum fecimus.

ANNOTATIONES RELIQUÆ

Ego his verbis puto significari quam græci tum *τιμωροῦν*, tum *τιμωρεύειν* appellant. id est *τιμωροῦν καὶ τιμωρεύειν καὶ κακώ(α)σαν*. Demosth. meminit *τιμωροῦν*.

Vindico.

CIN cap. Quod reip. Quod reip. venerandæ causa secundum bonos mores fit: & reliqua. lego vindicandæ, id est asserendæ ab improbis & facinorosis. Est etiã vindicare animaduertere in malos. Cic. in Ver. Si quid vindicatũ feruere est, non ex eo crudelitatis inuidiã colligã. Et vindicatur ille cui ob iniuriã illatam multa aut supplicium penditur ab eo qui rei perperam factæ auctor est. Plinius in panegy. Licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus vindicari: & futuros sub exëplo præmonere. Et vindicatur maiestas publica, cum a fontibus supplicium sumitur. Et quod sequitur secundum bonos mores fit, intelligendum recte atq; ordine & more maiorum.

Sordes.

Reatus.

CIN cap. vestem, eodem sub titulo de iniuriis. Vestem sordidam rei nomine in publico habere, capillumve summittere nulli licet. Pro clariori huius sententię intellectu, sciendum, dictionem hanc sordes reorum statum conditionemq; significare interim dum inter reos relati sunt, anteq; absoluantur aut damnentur. qui etiam status hominũ reatus appellabatur: vt infra ad legem Iuliam maiestatis cap. vlti. Is qui in reatu decedit: integro statu decedit. Tranq. in Aug. Diuturnorum reorum & ex quorum sordibus nihil aliud q; voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione proposita, vt si quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ subiret. Ex quibus verbis intelligitur olim necessariam non fuisse accusatorum subscriptionem: dumtaxat vt talione se obstringerent. id quod superius diximus. Et eximere sordes reorum, idem in Vitel. Castra vero ingressus nihil cuiq; poscenti negauit: atq; vltro ignominiosas notas, reis sordes, damnatis supplicia dempsit. Id hodie faciunt principes, quum diplomatibus ob signatis ac serico lino traiectis criminum veniam indulgent. Inde sordidati dicti sunt qui rei delati sunt. Cic. in Pisonem. Nec minus lætabor cum te semper sordidum, q; si paulisper sordidatum viderem. Sordidum dixit vilem & abiectum, ac sine vllõ vitæ nitore ac lautitia vitam agentem: Sordidatum autem intellexit accusatum & reum, *ἐδοῦτα μεταλλάξαι, καὶ κόμης ἀνάπλεο, καὶ ἰκετῶν τὰ πῦρ*.

Sordidatus.

Dicitur etiam squalor, idemq; significat: vt in oratione pro Cluent. Aut ne forte mater hoc sibi optatissimum spectaculum huius sordium & luctuum & tantĩ squaloris amitteret. de matre Cluentii loquens, quæ summo gaudebat accusatione filii sui. Gell. libro tertio. Eumq; cum esset reus neq; barbam defuisse radere, neq; candida veste vtĩ, neq; fuisse cultu solito reorum. Plut. in Anto. de Philostrato reo. *ὁ δ' ἔτιμωρὸν καθεῖς, καὶ φαῖον ἰκετῶν ἄβασμόμυθον*. Solebant autem olim amici & necessarii sordes cum reo accipere ad misericordiam captandam, & plebem deprecabundi prehensare aut circumire, vt cum dies iudicii aduenisset, facilius absoluerentur. neq; vt nunc rei postulati ciues Romani in carcerem conuiciebantur: sed suo arbitrio permittebantur, vt si pœnam legum vitare vellent, in exilium abirent, nec iudicii euentum experirentur. Itaq; Cicero in Oratione de reditu suo ita inquit. Nostra memoria Senatores ne in suis quidem periculis mutare

vestem solebant: in meo periculo Senatus veste mutata fuit. Periculū enim Periculum.
 appellat more græcorum reatum. vt in oratione pro Plancio. Quid de me
 dicam? qui in huius periculo reus esse videor. quid de his tot viris? quos vi
 detis veste mutata. Plutarchus omnem prope equestrem ordinem & iuuenes
 ad viginti millia sordidatos cum Cicerone fuisse ait, cum eoq; supplices po
 pulo passim per urbem Romam fuisse. *ἀλλὰ ὅτι κικέρωνι πρῶτον μὲν, ὀλίγου δ' αἰ
 σίμπαν τὸ πᾶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε πῶν ἐδῆτα, καὶ δις μυσίων οὐκ ἐλάττω
 νέων πρῆσινολούθησεν, κομῶντες καὶ σωικετύοντες.* Hoc idem Cicero ipse de se testatur
 in oratione de reditu suo. Id quoniam immodice fieri cœptum erat, ideo ve
 titum fuit iis quidem qui propinquitate aut affinitate cum reo coniuncti non
 erāt: vt Venuleius hic docuit. Fabius lib. sexto de ciendis affectibus loquens.
 Non solum autem dicendo sed etiam faciendo quædam, lachrymas moue
 mus. vnde & producere ipsos qui periclitentur, squallidos atq; deformes, &
 liberos eorum ac parentes institutum. Hoc Demosth. *ἄσπετος τῶν πᾶσιν*
καὶ γοέας appellat. Idem Quintil. At sordes & squalores & propinquorum
 quoq; similem habitum scio profuisse. Valerius de Rutilio lib. sexto. Ordī
 num dissensione magis q̄ culpa sua reus factus, nec obsoletā vestem induit,
 nec insignia senatoria deposuit, nec supplices ad genua iudicum manus te
 tendit. Huiusmodi erant sordes Hebræorum sub sacco & cineribus miserī
 cordiam diuinam exorantium Danielis nono & Ionæ tertio. Verum quo
 niam hæc lex sub titulo de iniuriis posita est: sciendum est huiuscemodī sor
 des non a reis tantum assumi solitas esse, sed etiam ab iis quorum nomine
 rei postulabantur: quicq; iniurias rapinasq; perpeffi, ad senatum supplices ve
 niebant, Prætorum Proconsulumq; prouincias Romanas regentium expila
 tiones expostulaturi: & interdum crudelitatem. Cuius instituti exemplum
 est apud Ciceronem acti. tertia in Ver. his verbis. Nunc de miseria Siculo
 rum Iudices audite. & Heraclius Syracusanus & hic Bidinus Epicrates ex
 pulsi bonis omnibus Romam venerunt: sordidatiq; maxime barba & capil
 lo Romæ biennium prope fuerunt. Et rursus acti. vlti. Aspicite aspicite Iudi
 ces squallorem sordesq; sociorum. est hic Sthenius Thermitanus cum hoc
 capillo atq; veste. domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non fa
 cit, se se ipsum abs te repetit. Et rursus. Si vos (inquit) Iudices eos deseritis:
 ad Senatum deuenient, qui de Verre supplicium sumet. non est vsitatum, nō
 senatorium. Huc pertinet quod de Senatu dictum est qui vestem in exilio
 Ciceronis mutauit. vt ipse in oratione pro Plancio & pro P. Sextio memo
 riæ prodidit. non enim deprecandi rei causa hoc factum est: sed insigne fuit
 luctus publici ob singularem Consulū improbitatē qui Ciceronem euer
 sum capite & fortunis cupiebant. Quid enim (inquit ipse) quisq; potest ex
 omni memoria sumere illustrius, q̄ pro me vno ciue & bonos omnes priua
 to consensu, & vniuersum senatum publico consilio mutasse vestem? Quæ
 quidem tum mutatio non deprecationis causa est facta, sed luctus. Quem
 enim deprecari esset, cum omnes essent sordidati, cumq; hoc satis esset
 signi, esse improbum qui mutata veste non esset? Ex his Ciceronis ver
 bis planum fit illas sordes susceptas a Senatu fuisse ad concitandam inui

diam in Consules & Tribunū ple. P. Clodium, qui Ciceronem præcipitem egerunt in exilium. Propter quod luctum illum Consules postea inhibuerunt edicto, ut ipse Cicero conqueritur in oratione quam de reditu suo habuit. Cum Senatus (inquit) equitesq; Romani flere pro me, ac mutata veste vobis supplicare edictis atq; imperiis vetarentur. ad populum ipse verba faciens. Plutar. in Camillo. Sed cum populus (inquit) in signum mœroris vestem mutaret (quod vsitatum erat in magnis publicisq; calamitatibus:) Senatus pertimescens ne tumultus in ciuitate oriretur: iussit Manliū dimitti. Eodem etiam pertinet id quod Liuius libro nono ab Vrbe condita refert de Flauio Scriba loquens, qui ob Fastos publicatos honoribus a populo ornatus est, & nobilibus in Comitiiis prælatus. Tantumq; inquit ille, Flauii Comitii indignitatis habuerunt, ut pleriq; nobilium aureos annulos & phaleras deponerent. Meminit eius historiæ Plin. lib. xxxiii. Ex his planior sit huius legis sensus: & legis item apud Labeonem. §. Hæc autem fere sunt supra hoc eodem sub titulo. Interdum sordidatus dicitur qui ob inopiam aut avaritiam obsoleta veste detritaq; vitur. ut idem Cicero in Antoniana secunda: Sordidata mancipia: argentea vasa collisa. Sordes autem ludicum & sordidi ludices non harum sunt sordium affines, quarum fit mentio in Tractatu legis Iulie repetundarum. Addemus & illud quod ad iniuriarum actionem pertinere potuit, a Plinio in. xxviii. commemoratum. Drusus (inquit) Tribunus plæbis traditur caprinum sanguinem bibisse, quum pallore & inuidia veneni sibi dati insimulari Q. Scipionem inimicum vellet.

DE extraordinariis criminibus cap. Saccularii. In Ægypto qui comata rumpit. legendum chomata, id est aggeres qui terra aggesta facti sunt: quibusq; Nili aqua coerchetur. Plinius lib. quinto. Nilus (inquit) certis diebus auctu magno per totam spatiatum Ægyptum fecundus innatat terræ. iustum incrementum est cubitorum sedecim: minores aque non omnia rigant: ampliores detinent tardius recedendo. Quod autem sequitur apud Vlpianum, Commata etiam & diacopi qui in aggeribus fiunt, & reliqua: recte legitur. Comma autem est incisum: quæ pars est periodi, ut Cicero appellat in oratore perfecto. Hic comata sunt aquarum emissaria & incilia ad hoc inuenta struetaq; ut pro arbitrato Ægyptiorum Nilus vicissim admittatur in campos aruales, aut intra alueum contineatur. Plinius. Cum steteret (inquit) aqua apertis molibus admittuntur. ut quæq; liberata est terra seritur. Chomata Plinius moles appellat: id est aggeres qui per commata & diacopos, id est per meatus quosdam intercisos, siue per incilia hiantia Nilum transmittunt in arua remotiora segetibus destinata. Traque in Aug. Ægyptum in provincia formam reductam ut feraciorē habilioreq; annonæ vrbicæ redderet: fossas omnes in quas Nilus æstuat oblimatas longa vetustate, militari opere deterfit. Herodotus *διώρυγας* appellat, quasi effossa aquarum emissaria. Idem de Æthiopsis regis tempore loquens. Ut enim quisq; (inquit) facinus quoddam admiserat dignum animaduersione: morte quidem afficere nullum sibi persuasit: sed eorum vnumquemq; pro modo admissi mulctare instituit: præfinito chomatum modo quem aggerarent iuxta suam quisq; ciuitatem. Hæc autem chomata

Sordidatus.

Drusus.
Trib. pl.

Chomata.

Commata.

duorum generum fuisse dicit: Altera enim erant circa amnem: & altera circa vrbes, ne fluminis inundatione obruerentur. Sycomorus ficus est *Ægyptia* prædulcis sine granis. nomen est compositum e ficu & moro. Auctor Plinius & Dioscorides. Verum in principio huius capituli Saccularii qui sint nunquam legi. calcularios impostores fuisse conicio eiusmodi forasasse quos graeci *ψυφολόγους* appellant & *ψυφοποιήτας*. quibus similes esse Dialecticos Aristot. ideo diciturabat, quod ut illi fallaci ratiocinatione scite atque lepide hominibus imponunt: ita dialectici quoque falsa colligendo capitulabunde in errorem secum differentes adducant. Directarii autem hic Petrus Crinitus non dietarii legendum esse censebat ex antiquo exemplari. ad quod id verbum quod sequitur alludere videtur: qui in aliena coenacula se dirigunt. Dicebat etiam areolas illas quae subditae sunt duobus verbis replendas, *σκοπελισμός* & *σκοπελιζήρ*: hoc modo. Sunt quaedam quae more prouinciarum coercionem solent admittere, ut in prouincia Arabiae *σκοπελισμός* crimen appellant.

Sycomorus.

Saccularii.

IN cap. Sepulchri de sepulchro violato: melius corporibus non contractis legitur, quam contractis: id est ita ut corpora non attingantur.

Sub titulo de concussionibus: Poena legis Corneliae teneri iubentur qui in accusationem innocentium coierint. Coire apud priscos verbum criminis nolum erat. lege enim Cornelia constituta erat accusatio aduersus eos qui in accusationes condemnationesque coierant. quo capite legis Corneliae a Sylla sic appellatae nec plebs nec equester ordo tenebatur: sed Senatores tantum & qui magistratus gesserant. Verba legis in oratione Ciceronis pro Cluentio haec extant. Qui Tribunus militum legionibus quatuor primis: qui ve Quaestor, Tribu. plebis (& deinceps magistratus omnes enumerantur) quiue in senatu sententiam dixit, dixerit: qui eorum coit, coierit: conuenit, conuenerit: quo quis iudicio publ. condemnaretur. & caetera. Idem ad Pontifices. Collegia mediussidius Tribunorum pleb. tota reperientur hoc iure firmato, quae coeant de hominum locupletissimorum bonis: praeda praesertim populari & spe largitionis oblata. id est: qui in abdito consilia agitent de evertendis locupletum fortunis. Interdum addito accusatio uitur eodem verbo, ut pro Roscio Amerino. Auaritiam praefers qui societatem coieris de municipis cognatiisque fortunis cum alienissimo. Sic Martianus in princip. tracta. legis Cornel. de fals. Qui societatem coierit ad obligationem innocentium. Inde est illud Plinianum in epistolis libro quinto. Nigrius in Senatu questus est venire aduocationes, venire & prauariationes: in lites coiri: & gloriae loco poni magnos & statutos redditus. Et coitio etiam verbum est eiusdem cognationis. ut Cice. pro Plancio. Dubitatis (inquit) quin coitio facta sit: cum tribus pleraque cum Plotio tulerit Plancius. *συμφοτέρ* graeci dicunt, & *ὑπερωριστά*. licet in Pandectis *οὐκ ἐναι ἐν καταγορίαις ὑπὸς ἀναυτίς* dicatur. Quae locutio non est ex more loquendi antiquorum, sed ad verbum conuersa. Sequitur eodem in loco, Quiue ob denunciandum vel non denunciandum testimonium pecuniam acceperint. quae uerba ab Accusatio intellecta non esse minus mirum est, cum etiam a paucis

Coire.

Denunciare
testimoniū.

percipiuntur. Cicero in Prætura urbana. Non putasti me tuis familiarissimis testimonia denunciaturum, qui tuæ domi sæpe fuissent: ex quibus quærerem, signa ne scirent quæ non essent? Testimonium denunciare Ciceroni non est testificari, vt vulgo existimatur: sed est homini diem dicere ferendo testimonio, hoc est ad iudiciū euocare ferendi gratia testimonii. Fab. lib. v. Duo sunt (inquit) genera testiū aut: voluntariorū, aut eorū quibus iudex in publicis iudiciis lege denūciare solet. quorū altero vtraq; pars vitur: alterū accusatoribus tantū cōcessum est. Ex hoc intelligo in publicis tantū modo iudiciis licuisse denunciari testimoniū, hoc est inuitū euocari ad remotū lōginquūq; tribunal. Quod quoniā cōcussionū materiā præbebat, negociūq; faciēdi quietis hominib; domiq; occupatis, ideo ad capita legū de publicis iudiciis rogatarū hoc additū est: vt hic & inferius ad legē Corneliam, de falsis: in princip. vbi Accursius renūciandū legit pro denunciandū, errorē libriorū secutus, aut eorū fortasse emēdatorū qui vim vocis ignorabāt. Ab eodē errore est, q; denūciatiōes male interpretatus est in cap. Absentē, in tractatu de pœnis. quo in loco Vlpianus: Aduersus cōtumaces vero (inquit) qui neq; denūciationibus neq; edictis præsidū obtēperassent, sententiā in absentes pronūciari oportet, sed secundū morē priuatorū iudiciorū. nō enim denūciationes præconia Vlpianus appellat, vt Accursius celsuit: sed præsidum vadimonia. id quod si nō aliunde, at ex Venuleio satis planū fit in cap. Eadē lege ad legē Iuliā repetund. & ex Cicerone pro Flacco, his verbis. Adiuxit ille: vt eos qui domo exire nolebāt, testimoniū denūciatione terreret: qui domi stare nō poterāt, largo & liberali viatico cōmoueret. Idē. Locupletes & graues homines testimoniū denūciatione deterret ne sibi aduersaretur, egētes & leues spe largitionis & viatico publico, priuata etiā benignitate perlectat. Huiusmodi autē testimoniū denūciatio vel a iudicibus, vel ab accusatore fiebat, vt ex supradictis planū fit, & ex Plinio lib. sexto epistolarū. Licinius (inquit) petendū censuit a cōsulibus, vt referrēt sub exēplo legis ambitus de lege repetundarū, an placeret in futurū ad eā legem adici, vt sicut accusatoribus inquirēdi testibusq; denūciandī potestas ex ea lege esset, ita reis quoq; fieret. Ex his quæ diximus melius intelligi potest Pauli dictū in tractatu de testibus cap. Lege Iulia. Lege Iulia & Papiā publicorū iudiciorū cauetur, ne alicui inuito testimoniū denūcietur, vt testimoniū litis dicat aduersus socerum. & reliqua. Quo in loco nōnunq; cōiectura adducor, vt spuria illic verba quædā esse censeam. Satis enim erat dicere secundū morē antiquū, ne cui inuito testimoniū denūcietur aduersus socerum, si de criminali tantū cōtrouerfia intelligamus, aut etiā si de ciuili. ne cui testimoniū litis denūcietur. Hoc verbum a græcis non est intellectum qui pandectas græce scripserunt. sic enim scriptum est. *περὶ τῶν λαβόντων χρέματα ἐπὶ τῶν κατηγορῆσαι ἢ μὴ καταμαρτυρῆσαι.* Denūciare testimonium græce *καταμαρτυρῆσαι* dicitur. Pollux lib. octauo. *τὸ δὲ οὐ βελόμηνον μαρτυρεῖν ἐκλιττοῦρ, ἀνάγκη το μαρτυρῆσαι προσᾶθέντι.* Cui verbo antestari respōdet. quo Horatius in primo sermone num vsus est. quod verbū Acron varie interpretatur. sed Porphyr. verbū id XII. tab. esse scribit. Demosth. *τὴν οὖν ἐκλιττοῦσεν ἡμᾶς.*

Antestari.

In tractatu de abigeis: consuli veticæ pro Betycæ legitur. pars est Hispaniæ. Legitur & berbicem pro veruecem.

Sub titulo de effractoribus, lego Expilatores: q sunt atrociores fures. hoc est. n. *συλατωρι* vel *συλῆται*. expilatores & cõpilatores huiuscemodi sunt, qui nepilum quidem relinquunt in corpore spoliatorum. vt inquit Asconius in secundam Verrinam Cice. Quis est enim qui in te non expilatione Asiæ, vexatione Pamphiliæ, squallore & lachrymis Siciliæ concitetur? Hoc furtũ vocatur improbius in. l. Si te expilasse. codice ex quibus causis inf. irrog. Ciceroin Prætura vrhana improbissimum appellauit. Cõpilare (inquit) Festus, est cogere furta & in vnum condere. Horatius. Ne me Crispini scriinia lippĩ Compilasse putes. Hoc Terentius conuafare vocauit in phormione. ad verbum tamen *συσκαζαζαδς* dictum esse ab eo mihi videtur: quo Lucianus vsus est in dialogo, qui Toxaris inscriptus est. *διλοιρι ἢ τῶν οἰκετιῶν ἄποστα*, ἐκ φησὶ οἰκίας *συσκαζασάμμοι*, ἄχοντε φεύγοντες. Expilare *συλῆρ* dicitur & *πῆσι συλῆρ*. Demosth. in oratione pro Ctesiphonte non semel propria eius verbi significatione vsus est. Inde Suppilare verbum Plauto in Asinaria. Ille ecastor suppilabat me, quod ecastor ancillas suspicabar. Demosth. etiã id genus fures *λωποδύτας* appellat. Effractores autem *πιχωρύχοι* dicuntur, & *διόρνηται*.

Expilatores

Conuafare

Suppilare

Sub titulo de crimine stellationis. Item si quis imposturam fecerit vel collusionem in necem alterius. Imposturam male ab Accursio intellectam, ex iis quæ de eius vocabuli significatione diximus in priore editione, iis liquet, quos adire eas annotationes non pigebit. In cuius dictionis expositione Accursius imposturam posteritati fecit: nullumq; est crimen omnium quæ certo nomine nuncupata sunt, cuius sæpius ipse reus sit Accursius. venia tamen dignus homo minime malus ob temporis eius literarum obscuritatem. Imposturæ nomen *φεναισμορ*, *τέχνασμα*, *μαγάνθημα*, *σόβισμα*, *παλαγορισμορ*. Conclusio est *συνηκέρημα*.

Impostura

In tractatu de collegiis illicitis. Sodales sunt qui eiusdem collegii sunt: quos græci *carpiam* vocant. lego *ἑταιρεία* vocat. Heterëia a græcis sodalitiũ dicitur: quam sodalitatẽ Ciceo vocare solet. Sed sodalitiũ multitudinem sodalium significare potest, vt *ἑταιρεία*, græce & *θεραπεία*, *ἰατρεία*, *πενεσία*, *ἐπιλοπία*, *ἀδελφία* & alia nonnulla. Quæ tam multitudinem significant hominum q̄ actionem aut rem. quanq̄ *ἑταιρεία* sit amicitia sodalitiã: *ἑταιρεία*, cum diphthongo sint sodales, vt hoc in loco: quo modo loquendi apud nos famulitiũ auitiũ equitiũ dicuntur & seruitiũ: quo Ciceo in Verrem act. vlti. vsus est. Et tamen cceptum esse moueri aliquot locis seruitiũ suspicor. Idem. Propterea q̄ tum familiæ congregantur, & magnitudo seruitiũ perspicitur, & labor operis maxime ostenditur. Sodales eadem mensa vtuntur. qua ratione a græcis sodalitates *συναίτια* etiam dicta sunt. Herodotus libro primo *μετὰ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα ἐνωμοτίας ἢ συναίτια*, ἔσκησε Λυκοῦτο. Hæc etiam Phiditiã Lacedæmone dicebantur a conuiuiorum frugalitate, quorũ meminit Plutarchus in Lycurgo, Cice. in quinto tuscul. Quid victum Lacedæmoniorum in Phiditiũ nonne videmus? vbi cum tyrannus cœnauisset Dionysius negauit se iure illo nigro quod cœnæ caput erat delectatum. Andria apud Cretenses

Seruitium & sodalitiũ & similia

Sodalitates & Phiditiã

Andria

dicebantur auctore eodem Plut. nam syssitia proprie Atheniensium erant. *Plato lib. pri. de legibus.* *ἵκαί μοι λέγε κατὰ τὴν τὰ συνασία τε σωτέταχρη ὁ νόμος καὶ τὰ συνασία.* Aristoteles in secundo Politicon. *καὶ τὸ γε ἀρχαῖον ἐκάλεσαν οἱ Λάκωνες οὐ συνασία, ἀλλ' ἀνδρία, καθάπερ ἐὶ κρήτες.* alibi συνασία, eadem ipsa vocat. Cicero in libro de senect. ita inducit Catonem differentem. Sodalitates autem me quaestore constitutæ sunt sacris Idæis magnæ matris acceptis. epulabar igitur cum sodalibus. & reliqua. Sodales etiam sacerdotes imperatoribus Romanis inter diuos relatis institui solebant, vt sodales Augustales apud Traj. in Claud. quales institutos fuisse Adriano auctor est Spartianus. Quorum similitudine hodie sodales appellari debent quos vulgo fratres vocant: vt sodales Dominicanæ, sodales Franciscanæ. & qui eorum sodalitatibus præcipuam curam habent, Heteriarchæ dici possunt. Sodales olim Heteriæum Iouem. i. sodalitiū colebant vt sodalitiū iuris disceptatorem: vt apud Herod. in pri. *ἐκάλεσαν δὲ τὸν ἐπέσιον τε καὶ ἑταιρησίον, τὸν αὐτὸν ὀνομάζουσι δεῖον.* Similiter & Philius Iuppiter amicorum necessitudinis præses erat. Homognius, id est gentilitiū gentilitalis custos & arbiter: quæ gentiles inuocabant. a quo non ab similibus erat patris id est auitus. His nominibus aliisq; olim Iuppiter inuocabatur si quid perperam atq; iniuria factum erat inter eos quibus variæ necessitudines intercedebant. Heteriæia verbum corrupte in epistola Plinii ad Traianum legitur, in qua de religione Christianorum ad principem retulit, deq; eorum animaduersione consuluit. Quibus peractis morem sibi discedendi fuisse rursusq; coeundi ad capiendum cibum promiscuum tamen & innoxium. quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua heteriæias esse vetueram. sic enim legendum est & emendandum. Sodalitates enim edicto a se dissolutas esse significat: quæ coniurationum metu a principibus Romanis vetabantur. nec immerito. nam Plato de iis loquens ita inquit. Nam & hæc gymnasia & hæc sodalitates cum alioquin multis in rebus conducibiles sint ciuitatibus: ad seditiones tamen concitandas immodice sunt opportuna. Apud Isocratem etiam Nicocles ad populares ita inquit. Videte ne sodalitates aut coitiones nisi auctore me faciatis, siquidē huiuscemodi coassociationes, vt in aliis rerū. statibus præcipuas partes ferunt, ita in singulari principatu periclitantur. *ἑταιρησίας μὴ κριθεὶς μήτε συνόδους ἀνεὶ τῆς ἐμῆς γνώμης.* Quod Plauto Syssitium, hic heteriæia dixit. Fuit & olim Romæ alioquin hoc nomen criminolum, nam & lex Licinia lata est contra sodalitia, id est coitiones quæ fiebant ad corrupenda suffragia popularia. Cice. pro Plancio. Sed aliquando veniamus ad causā, in qua tu nomine legis Liciniæ, quæ est de sodalitiis, omnes ambitus leges complexus es. Idē. Ego Planciū & ipsū gratiosum esse dico: & habuisse in petitione multos cupidos sui gratiosos: quos si tu sodales vocas officiosam amicitiam nomine inquinans criminoso. & pro Cælio. Haud scio an de ambitu & de criminibus sodaliū ac sequestriū similiter respondendum putē. & in Salustiū. Abiit in sodalitiū sacrilegii Nigidiani. Huiuscemodi coitiones in perniciem legū, *συσάσεις* dicuntur a grecis: & quos sodales lex Licinia vocabat, sunt *συσάται* vel *συσάντες* καὶ *συγκροτίσαντες*, vulgo complices appellantur. In Iustiniani codice, sub titulo De episcopis & clericis, conuenticula genere

Sodales sacerdotes.

Heteriarcha.

Iuppiter sodalitiū & Philii, & alijs nominibus appellatus.

Lex de Sodalitijs.

Conuenticula

neuro appellantur: & in cap. cum ex iniuncto, sub titulo de Hæreticis, in libro decretaliū. nec genere fœminino enunciandum est vt plerunq; fit. Tacitus lib. xiiii. Extructaq; apud nemus quod nauali stagno circūposuit Augustus, conuenticula & cauponæ. pro loco posuit. Tertul. in apologe. Philosophi (inquit) a locis conuenticulorum & stationum suarum Stoici & Academici nuncupantur. Matthæi. xxvi. dominus noster ad Iudam loquēs dixit: *ἑταίρε ἐφ' ᾧ πάρα*, sodalis qua de causa venistis: non tam amicum q̄ sodalem appellans, quem sacrosancta & mystica cœna dignatus erat: videlicet perfidiā eius scelestissimam taxans clementissime.

IN tractatu de publicis iudiciis cap. penul. Accusatore defuncto res ab alio iudicante præside prouinciæ peragi potest. Accursius hinc explicare pedem non potuit. vt autem apertissimus sensus sit, ita omnino legendum esse cenleo. Accusatore defuncto reus ab alio iudicāte præside. hoc sensu, vt in rei accusationem intelligamus succedere posse alium accusatorē primo de medio sublato, idq; fieri iudice præside prouinciæ, & de hoc disceptante, quis in locū defuncti substituendus sit. id quod eo pertinet, quod dicitur in cap. aut priuatim inf. ad senatuscons. Turpil. vel de crimine cognoscente in Prouinciā. quoniam Romæ Decuriæ cum Prætorē iudicabāt. Peragi autem reus in criminibus, non res peragi dicitur. est autē peragere ita rei accusationē persequi, vt reus tandem damnetur. Vlpianus. Peregisse autem reum non alias quis videtur nisi & condemnauerit. Paulus. Destitisse autem is videtur, qui intra præfinitum accusationis a præside tempus reum suum non peregerit. Plinius in epistolis. Est lege cautum vt reus ante peragatur: tunc de præuaricatione quærat. *ἑπεξέειναι* id græce dicitur. Demosth. in oratione quæ ad Leptinen inscripta est. *καίτοι καὶ ταῦτα ἀκούω σε λέγειν, ὡς ἄρα, ἔχεις σέ ἄνευ χειρῶν πολλοὶ πρότερον οὐκ ἐπεξέλαθον.*

IN tractatu de accusatoribus. Capitis reus suspenso crimine causam fisco deferre non prohibetur. Hic suspensum crimen sic dicitur, vt pendentes rei dicuntur. Tranquil. in Domiti. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent vniuersos discrimine liberauit, nec repeti nisi intra annū eaq; conditione permisit, vt accusatori qui causam non teneret exilium pœna esset. Aliqui pendere reos existimant, q̄ diu ambiguo causæ euentu in reatu sunt. ego pendere reos inde dictum esse cenleo, q̄ eorum nomina in programmate, id est tabella pendula, publice proposita atq; suspēsa erant. Idem de Claudio Cæsare ante imperium loquens. Postremo etiam sestertium octogies pro introitu noui sacerdoti coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit: vt cum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædiatoria vœnalis pependerit sub edicto præfectorum. quibus verbis Tranquillus significat Claudii bona prædia, id est publice obnoxia edicto præfectorum ærarii diu vœnalia pependisse, cum emptorem non inuenirent. Lamprid. in Alex. Itinerum autem dies publice proponebantur, ita vt edictum penderet ante menses duos: in quo scriptum esset, illo die, illa hora ab vrbe sum exiturus. Plinius in epistolis de Iunio Basso loquens. Accusatus est sub Vespasiano a priuatis duobus: ad senatum remissus diu pe-

Pēdētes rei.

pedit. tandē absolutus vindicatusq; est. Inde illud Ciceronis pro Cluent. Hæ
 rebant in tabulis publicis reus & accusator: nec sine ignominia calūniæ re-
 linquere poterat accusationē Cluentius. Cæterū morē illū proponendi pro-
 grammatis Athenis etiā fuisse, his verbis Demosthenis satis clarū est in ora-
 tione *ἢ μὲν δὴ ληστὰς δίκῃ κατακένωσε κατ' ἐμῶν, καὶ τὸν τῶν πρῶτοις ἐμῶν*
δῶσα τὸν μισθὸν τῶν, εἰσώσω. & paulo post οὐδ' οὗτος οὐδενὸς ἕνεκα αὐτὸν ἐμὸν ὄσασα
πάλιν ἵνα ἐκκέοιτ' ἀπὸ τῆν' ἐπωνύμων, καὶ πάντες ὄρωμεν, ἐκ τῆμων λουσιῶν ἐγσάφατ' ἀμμοδῆν
ἢν πωανέα ληστὰς ἐκκέοιτ' enim significat expositum esset & proscriptum.

CIN capite secundo de custodia & exhibitione reorum. Quod si non defen-
 datur in vincula publica duci iubetur, vt ex vinculis causam dicat. Causam
 dicere interdū est reū esse criminis alicuius publici postulatū. quod græci τῷ
κρίνεσθαι dicūt τῷ φεύγειν, id est fugere, vt φεύγω φόνος. ex quo more græcorū inua-
 luit mos loquendi apud imperitos vt fugiētē pro reo dicāt, id est pro eo vn-
 de aliquid petitur: ignorantia vtiq; eorū qui sanctiones Iustiniani in latinū
 sermonē vertere conati sunt. sic φεύγω δ' αἰτίας, qui status cōtrouersia patitur. Li-
 uius libro nono secūdi belli Punici. Sentētia deniq; æque trucē orationi ad-
 iecit: Pleminiū legatū vinctū Romā deportari placere, & ex vinculis causam
 dicere: ac si vera foret quæ Locrenses quererentur in carcere necari oportere.
 id est interim dū questio criminis peragitur, in carcere vinctū esse. Plī. lib.
 vii. Itaq; sit propriū Catonis quater & quadragies causam dixisse, nec quēq;
 sæpius postulatū & semper absolutū. Causam dixisse vocauit inter reos rece-
 ptum esse, id quod ad verbū græci dicūt ἀπὸ λογισθῆναι. Quare Lucæ. xxi. clarius
 verti sic potuisset. Statuite igitur in cordibus vestris nō premeditari causam
 vobis dicendā. *μὴ προμελεῖσθαι ἀπὸ λογισθῆναι.* interpres respondere dixit, quod defen-
 dere significat hoc est iudicio adesse. Cicero in Verrem acti. tert. Citatus ac-
 cusator Marcus Pacilius nescio quo casu non respōdit: non affuit. id est οὐκ
ἀπὸ τῆν' ἐν εἰς τὴν κυρίαν. hoc est, defecisse eū pronūciatū est, vt nūc loquimur. Res-
 spondere etiā accusationi dicūtur patroni causæ defensores. Apud Thucy-
 didem ἀπὸ λογισθῆναι θανάτου δίκῃ est capitis causam dicere. Cice. in Ver. act. vlti.
 Quod posteaq; iste cognouit, rationē hanc cœpit habere: causam sibi dicendā
 esse statuerat. id est postq; testes in se paratos esse cognouit: cogitare cœpit
 se postulatū iri repetundarum: & se ad id comparare. Et in Vatinium. Quæ-
 ro ex te Vatini, num quis in hac ciuitate post Urbem cōditam Tribunos pl.
 appellauit, ne causam diceret? Aliquādo causam dicere est defendi vel per se
 vel per patronum, vt in actis aposto. cap. xxvi. τότε ὁ παῦλος ἐκ τίνος τῶν χείρας
ἀπὸ λογισθῆναι. tum Paulus porrecta manu defensionem exorsus est, vel causam di-
 cere cœpit. & cap. xxiiii. ἐνθυμώμενον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπὸ λογισθῆναι: alacrius pro me
 ipso causam dico. Curtius lib. sexto. Amyntas vinculis exemptus vt defen-
 sionem ordiretur, ita inquit. Sine præiudicio causam dicimus: id est liberati
 tantisper vinculis respondemus criminibus obiectis. Vnde causæ dictio la-
 tine, est apologia græce. Cæsar lib. pri. de bello gallico. Moribus suis Argē-
 torigen ex vinculis causam dicere coegerunt: damnatū pœnam sequi oport-
 tebat, vt igni cremaretur. die constituta causæ dictionis, Argētorix omnem
 suam familiam hominum milia decem vndiq; coegit: per eos ne causam di-

Ex vinculis
causā dicere.

Causam di-
cere.

Respondere.

ceret se eripuit. *τῷ μὴ δίκῳ ὑπαρχεῖν ἑαυτὸν ἐξείλετο*. Vtraque significatione Cæsar
 vus est eodem in loco: altera enim alteri propinqua est. Apud Valeriū lib.
 quarto, ad causam dicendam occurrere, est *πρὸς τὴν ἀπολογίαδὲ ἀπαυτῶν*. Inde factum
 ut indicta causa damnari dicantur, qui ad iudiciū vocati nō affuerūt
 absentescq; sententiā passi sunt: vt apud Curt. lib. viii. Itaq; nullius cedes maio
 re Alexandro excitauit iudiā, q̄ q; virū optimis moribus artibusq; præditū
 nō tm occiderit, sed etiā torserit iudicta quidē causa. de Callisthene loquēs.
 Cicero pri. de leg. Vt dīctator qui esset, quem vellet ciuūm iudicta causa
 impune posset occidere. id est inauditum, vt loquimur nunc, *ἀκριτορ* & *ἀκριτορ*
ἐπιτείνειν. cum alioquin iudicta causa damnari, sit *ἐρίμῳ καταδικασθῆναι*, vel *ἐρίμῳ*
ἐπιτείνειν. vnde eremodiciū dictū. Interdum causam dicere est renue
 re, recusare, repugnare. Plautus in milite. Si prehendero te posthac, arcebo
 testibus. Pyrg. Causam haud dico. Dicitur & nihil causæ est. Sed si qd mo
 do faxis, num quid causæ est illico quin te in pistrinum dedam? id est recu
 sabis ne, aut renues ne? Cicero de lege agraria. Si doceo illa quæ dixi, num
 quid causæ est Quirites, quin illa criminatione qua in me absentem vsus est,
 non solum meam sed etiam vestram diligentiam prudentiamq; despexerit?
 id est num inficiari ille potest? Dicitur etiam quippiam causari: vt idem pro
 Roscio. Si planum facio te post hanc stypulationem Rosci fest. ccc. abstulif
 se: num quid causare quin ab iudicio abeas turpissime victus? *πῶς οὐκ ἄπει ἐκ*
τῷ δικασκῆς ἀρχισα, κερρατῆρῳ. Thucyd. *πῶς οὐ δευὰ εἰργασθε*, vel *ἐοθ' ὅπως οὐ σὺ δὲ*
χρῆσι ἀπειῶν ἀρχισα, ἀλισπόμῳ. vel *τις ἐν μηχανῇ μὴ οὐχὶ ἀπεινῶν σε*, vel *οὐκ ἄρ φθάνοις*
ἀρχισα, ἀπαλλαγῆς ἐκ τῷ δικασκῆς. Dici & aliis modis potest vtraque lingua: nisi
 si in iis quæ par erga dicuntur, plusculi ipsi esse, q̄ in opere ipso suscepto vi
 deri vereremur.

Indicta cau
sa damnari.

Causā haud
dico.
Num quid
causæ est.

In cap. diuus: Et ideo cū quis faceret iuberi oportet venire Irenar
 cham. lego ex obseruatione antiqui exemplaris, & cōiectura ductus: Et ideo
 cum quis *ἀνάκρισιρ* faceret. Est autem Anacrisis veritatis indagatio, explora
 tio, percunctatio. vnde factum vt etiam quæstionem iudicialem, reorūq; in
 terrogationem significet, quæ in causis iudicii constitutionem præcedit vel
 litis contestationem. At in causis capitalibus anacrisis erat cū delato nomi
 ne rei receptoq; accusator interrogabatur a magistratu, an omnino consti
 tuisset accusationē prosequi reumq; peragere: an testes aut testimonia exhi
 beri postularet, & alia eodem pertinentia. Idq; *ἀνακρίσιρ* a percunctando dice
 batur. Demosth. *ἢ μὲν οὐκ ἔστι δὴ οὐτ' ἀνακρίνεται ταύτῳ πλὴν γραφῶν δὲ συνοφάντης ἐ*
κείνῳ, οὐδ' οὐτος οὐδενὸς ἔνεκα. ἀντὶ ἐμιθώσατο, πλὴν ἵνα ἐκκείοιτο, πρὸ τῶν ἑσωνύμων, καὶ
πάντες ὁρῶν, ἐκτετῆμων λουσιεὺς ἐγξάταθ δημοσθένῳ πρῶτα, λεηταξίς ἀνεκρίνεται ταυτῆρ
πλὴν γραφῶν inquit: id est, Neq; enim ille calumniator ad diem affuit percun
 ctationis solennis, vt rogaretur a magistratu. quod perinde valet ac si dice
 ret, accusationem pro derelicto habuit: cuius rei multa erat ignominia no
 ta. erat enim simile aliquid iurisiurandi de calumnia. Et *ἢ ὀλυμπος ὄρος καὶ*
μετὰ ταῦτα, δ' ἄρχων ἀνέκρισε πᾶσιρ ἡμῶν τοῖς ἀμφισβητοῦσι, καὶ ἀνακρίνας εἰσήγαγεν εἰς
τὸ δικασκῆσιον. καὶ οὐτὸσι ἠγωνίζετο πρῶτος. Est etiam *ἀνάκρισις* interrogatio testium &
 quaestio de aliquo facto habita. vt apud Athenæum, vbi de Cydoniis malis

ἀνάκρισις

Ἀνακρίσις.

loquitur. ὑπὸ γνοσθῆναι δὲ τῶν ὕστερον δὲ ἀνακρίσεως τοῦ τὸ φάρμακον πωλίσαντος, καὶ ὑπὸ γνόντες τὸ γυρόμνον ἐκ τοῦ μίλων σαυδέσεως. Et quod latini quærere dicunt & questionem habere, quod etiam inquirere dicitur: id græci vocant ἀνάκρισις, καὶ ἀνάκρισις ipsam questionem, reorūq; interrogationem, siue id per tormēta fiat siue sine tormētis. Plut. de Augusto. γράψας νόμον πῶς δὲ ἀνακρίσει τὸς ἐν αἰτίαις γυρόμνους, καὶ πῶς δὲ κολάζεσθαι τὸς ἀλόντας. cum lege sanxisset quonam modo de reis habenda sit questio, qualiq; animaduersione in conuictos vincant: & ex ore eius rei veritatē exquirere. ἀνάκρισις etiam aliud significat non absimile diuinationi de accusatore constituendo. sed nihil nunc ad rem pertinet. Quod autem hic ἀνάκρισις legere debeamus, ex diuī Lucæ loco intelligigi potest actorum vicesimo quinto. vbi Festus præses ait se ἀνάκρισις de Paulo facturum, eaq; demū facta ad Cæsarem Paulum missurum cum elogio. ὁ πῶς ἐστὶ ἀνακρίσεως γυρόμνης ἧς ἂν γράψαι. absurdum enim esset inquit, hominem causam ex vinculis dicturum mittere, & crimina contra eum testata prætermittere. καὶ τὰς κατ' αὐτῶν αἰτίας μὴ σημῶναι. ex cuius verbis satis patet quid sint reorum elogia, cuius in hoc loco iuriscon. meminit. Sequitur. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν. ideo in medium producendum coram vobis iussi, vt palam scilicet de eo questio percunctatioq; haberetur. In summa ἀνακρίσις verbum est acti-
corum, & significat τὸ ἀναπυθάνομαι καὶ ἀνερωτῶ, καὶ διετάξω, καὶ βασανίζω, καὶ κρίνω λέγεται.

Dicere mulctam.

IN cap. ne quis, sub eodem titu. de custodia reorū. Et iis qui vincos soluerint mulctam dices. dicere mulctam verbū est antiqui iuris. Gell. libro decimo. Quum autem vsus & mos sermonū is sit, vt ita & nos loquamur vt pleriq; veterū locuti sunt: mulctam dixit & mulcta dicta est: non esse ab re putauit notare quod M. Cato aliter dixit in quarto originū. Idē ex Varrone. Sed cum eiusmodi mulcta pecoris armētiq; a magistratibus dicta erat: adigebatur oues bouesq;. Hoc prisco more locutus est Alexander Imperator: in principio de modo mulctarum, codice Iustiniani. Liuius libro quinto secundū bel. pu. Tribunū pl. cum rem infamem inuisamq; cerneret: ducētū M. aris mulctā Posthumio dixerunt. προσετίμησαν τῷ δημοσίῳ. vel ἐβλάτισαν τοὺς χρηματῶν αὐτῶν τῷ ποσειδίῳ. Quoniam autem libenter hæctenus feci vt cum ita tulisset occasio, operam & ipse virilem impēderem in interpolanda latinæ lingue elegantia: in hac quoq; ipsa functione tametsi defunctoria, id ipse facere institui, cum eo quoq; vt additamenti liberalioris nomine græcorū nōnunq; locutiones subiungam. quandoquidē memorię nostræ instituto, & quod ad literarum quidē meliorum profectum pertinet, felicitate mira huius ætatis effectū est, vt lingua latīna græcaq; diu inter se peregrinæ & extera, nec inter se noscitant: veterem nō modo affinitatem agnoscerent, sed etiā cognationem: tessera vtiq; necessitudinis auitę e monumentis eruta situ & carie squallentibus: societatem etiam studiorum mutuo vt coirēt denuo, com mercūq; iura passim atq; contuberniū vsurparent. Fremant frendeātq; licet, vociferationeq; rūpantur homines aduersis musis nati, tumultuosiq; reclamitent: spero huius studii cōmentationisq; paucis annis euasuram eo contē

tionem, antiqua plenaq; ut ratio colendæ philosophiæ perpoliendiq; ingenii velut rediūna generi humano naturæq; restituatur. Itaq; quādo in mentionem mulctæ dicendæ incidimns: hoc quoq; congruenter iam dictis addere poterimus: hoc verbum dicere aliis etiam vocabulis olim peculiari quodam iure attributum fuisse, quodamq; coniugio deuinctū. Dicere sacramento, sermo est antiquorum. Līuius lib. quinto secundi bel, puni. Siqui roboris satis ad ferenda arma habere viderentur, etiam si nondum militari ætate essent, milites fierent: Trib. plebis, si eis videretur, ad populū ferrent, ut qui minores decem & septem annis sacramento dixissent: iis perinde stipendia procederent, ac si. xx. annorum aut maiores milites facti essent. Plinius ad Traianum de seruis inter tyrones inuentis. Ipse enim dubito ob hæc maxime: q; ut iam dixerant sacramento, ita nondum distributi in numeros erant. qui locus corrupte legitur in peruulgatis exemplaribus. Dicere hoc in loco pro destinare & dicare accipi potest: hoc. n. etiam dicere significat, teste Nonio. Idem Līuius lib. iiii. ab vrbe cond. Hoc decreto consul armatus cum paucis appellātib; tribunū, collum torssisset: metu cæteri sacramento dixere. Dicere doti dicebant pro in dotem promittere. Teren. in Heauton. Sed ita dictu opus est si me vis saluum esse & rem & filium: me mea bona omnia doti dixisse illi. Cice. pro Flac. Doti (inquit) Valeria omnē suā pecuniā dixerat. Idem. Si sit in tutela Flacci: quæcunq; sine hoc authore est dicta dos, nulla est. Inde dicta puella. Nonius: inter speratam (inquit) dictam, pactam & sponsam hoc interest, q; virgo postq; peritur sperata dicitur: dehinc promissa, dicta vel pacta. Virg. Et coniūx quondam tua dicta relinquo. Reliqua exempla sunt apud Nonium. Dicere diē est constituere, ut in illo Terentiano: Placuit: despondit: hic nuptiis dictus est dies. Inde fit ut dicere diem sit vadimonio capitali obstringere. Līuius lib. iiii. ab vrbe cond. Verginius ex collegio vnus Cæsoni capitis diem dicit. Tranq. in Cæsare. Subornauit etiam qui Caio Valerio perduellionis diem diceret. *ἡρεσκύλας τῶν κρινοῦτων, τῶν οὐαλέριον προσδοσίας: vel ἡρεσκύλας τῶν κρινοῦτων, τῶν οὐαλέριον προσδοσίας.* Dicere etiam dictatorem dicebant pro creare. Līuius. Nam neq; id vitium nosti facile fuisse, cū consul oriente nocte silentio diceret dictatorem. Idem. Quod plebeius dictator sit dictus, id vitium auguribus visum. Et dicere magistrum equitum.

Dicere sacramento.

Dicere doti.

Dicta sponsa & pacta.

Dies dicta.

IN tractatu legis Iulie maiestatis, in principio: Maiestatis crimen est illud quod aduersus populum Romanum, vel aduersus securitatem eius committitur. Securitatis significationem non intellexisse Accursium hoc tēpore risu dignum esse censetur: Illa tamen ætate venia dignum videri potuit. Sed in huiusmodi (quæ multa sunt in libris huius studii) loca: ignorantia noxa longe lateq; grassari solet. nam chorus ille iuris peritorū qui docturæ appellatione censentur, præiudiciū fere Accursianæ authoritatis sequuntur in interpretatione vocū. Quibus vero hodie iuridica tribunalia insidere contigit, aut subsellia curiarū liliata implere: si in eorū authoritate esse omnino sibi persuaserunt (quæ multo maxima pars est hominū iuris peritia præditorū) Accursianæ imperitiæ cōtagione ut inficiantur necesse est. At sententiæ numero in iudiciis & consiliis valent, vnde decreta conficiuntur: stomachante

interdum paucorum intelligentia, quæ etiam risu, ne quid dicam indignius, excipi solet. Ita quo tandem pertineat vis huius mali, animaduertentibus satis conspicuum est. Mihi huiusmodi indignitatem oculis auribusque arbitrari non semel contigit: ex quo in eos confessus admissus sum in vrbe atque in comitatu principis, quibus res controuersas semel iudicare moribus nostris comparatum est. Affui aliquando cum hic locus citaretur, in sententiâque Accursu haud dubie traheretur ad confirmandam consensuum opinionem. Id quod ego rogatus sententiam quasi aliud agens perstrinxi, nullius addictus iurare in verba magistri: sic enim ab illis doctores appellantur. Sed & tum & alias attentionem magis quam assensionem merui: tametsi in familiariori consessu paucorum equis sæpe hominibus usus sum, vi veritatis ut videbatur magis quam auctoritate mea aut existimatione valente. Securitas est quam greci ἀσφάλειαν vocant, & ἀμεριμνίαν atque etiam ἀσφάλειαν. Cicero euthymiam Democriti securitatem appellat in finibus his verbis. Democriti autem securitas, quæ est animi tanquam tranquillitas, quam appellat euthymiam: eo separanda fuit ab hac disputatione, quia ista animi tranquillitas est ea ipsa beata vita. Securitas curæ & anxietati opponitur. Securus seorsum a curis est, qui scilicet vacat perturbationibus animi. hoc est εὐθυμίας ἔχωρ καὶ ἀσφαδώς. qualis est illa Democriti. Sed securitas reip. est ἀσφάλεια: cum scilicet status reipub. ita compositus est, ut nulla ex parte periculum imminere videatur, nec sit metus belli externi aut intestini. & ita hoc loco securitas ab Vlpiano latinæ locutionis libenter obseruanti accepta est. Ab simili ignorantia, nisi fallor, corruptum est pulcherrimum apophthegma Sapientis, cap. xv. Prouerbiorum. Omnes dies pauperis mali securus: quasi iuge conuiuium. neque enim mali epithetum est pauperis, ut scholiastæ & glossularii intellexerunt: sed est substantiuum nomen, hoc sensu: Omnis vita pauperis animi est constitutio securitate mali prædita. Sic Lucanus in quinto Phars. O vitæ tuta facultas Pauperis, angustique lares: o munera nondum Intellecta deum. quibus hoc contingere templa, Aut potuit muris nullo trepidare tumultu Cæsarea pulsate manu. Securus enim genitiuo iungitur, ut apud Quintilianum in octauo, qui de tautologia loquens, Hæc enim (inquit) quæ non magnopere summis auctoribus vitata, interim vitium videri potest: in quod sæpe incidit etiam Cicero, securus tam parue obseruationis. Et apud Virgil. Securus amor. Similis est ignorantia Accursu in interpretatione vocabuli impostura, in tractatu De crimine stellionatus: & in aliis permultis, quæ hodie notiora sunt, quam ut adnotari inter animaduersa a nobis mereatur. Si quis autem latine dicere cupit, quod Accursus intellexit securitatis vocabulo significari: hoc modo dicendum erit: contra fidem publicam aliquid esse commissum. Liuius. Quos Philopœmen depoposcerat, ipsi se ituros professi sunt fide accepta a legatis, vim absentium donec causam dixissent. Salust. Postubi fide publica accepta dicere iussus est: omnia aperit. Idem. Comes eius qui Romam fide publica venerat. Cicero. in Pisonem. Hunc Thessalonica fide tua venire iussisti. Nostri saluum conductum vocant. Securitas autem in hoc significato vernacula est locutio non latina, tametsi a grecis ἀσφάλειαν δίδοναι dicat cauere alicui, hoc est satisfato promittit

Securitas.

Locus in Pro
uerbijs.

Fide publica
venire.

tere: qđ vicinā habet significationē superiori. *ἀδελφὸς* *ψευδοῦ* dixit Andogides

orator: plebiscito potest atē facere ipunitate pmissa. Paulanias *ἀδελφὸν* *διδόνου*.

CIN capite sequēti, Qui ve e prouincia cū ei successum esset, nō discessit: le

gendū decesserit. Est aut decedere, ei qui successor missus est cedere. Cice. ad

Atti. Non putet nos senatus ante oportere decedere, q̄ nobis successum sit.

Inde decessor Vlpiano, in lege obseruare. in tract. de off. proconsulis. Recte

aut (inquit) & ordine faciet, si edictū decessori suo miserit: significetq; quo

die fines sit ingressurus. Cū aut successum esse alicui dicebant, abrogatū ei

imperium esse significabāt. Et successorē dare vel mittere, est magistratū ab

rogare: qđ nūc officium auferre vulgo dicimus. Lamprid. de Alexand. Si vnq̄

alicui presentium successorē dedit, semp̄ illud addidit: gratias tibi agit resp.

eūq; ita muneratus est, vt priuatus posset honeste viuere. Capitol. in Anto.

Successorē viuēti iudici nulli dedit: nisi Orphito p̄fecto Urbis, sed petenti.

δυσέβεια, *παρέλυσσε* *δικασίῳ* *ἐπὶ* *ἀρχῆς*. Cice. in Pisonē. Cū tu nō solū q; tibi succedere

tur, sed etiā q; Gabinio nō succederet, pene exanguis & mortuus cōcidisti.

Idē in eūdē. Altera ratio, q; ii quos in prouincia liberalitatis & virtutis suę

testes habuerat, nōdū decesserant. A quo authore adnotādū est eos decede

re dici, qui in Urbem redierāt. vt pro Murena. Multi obuiam prodierunt de

prouincia decedēti. Inde decessio. Cice. ad Quintum fratrem. Ego tibi spem

maturæ decessionis afferebam. Decedere autē de officio & dignitate, sic di

citur, vt decedere de more suo: hoc est contra q̄ decet atq; officiosum est, ali

quid agere. Cice. in Ver. Quid faceres pro homine innocente & propinquo,

cum ppter hominē perditissimū atq; alienissimū de officio decesseris? Idē.

Hi cum de tuis factis publice conqueruntur: nonne hoc indicāt, tantas esse

iniurias, vt multo maluerint de suo more decedere, q̄ de tuis moribus nō di

cere: Dicūt & officio decedere. Liuius. Eas quoq; colonias quę officio deces

sissent: & reliqua. i. inofficiose egerāt: quę officio non erant in Ro. pop. fun

ctæ. *ἐν* *ταῖς* *καθ' ἑκάστην* *οὐκ* *ἀπὸ* *πλεόσασσι*. Decedere de iure suo quid sit, nos alibi di

ximus. *ἢ* *δικαίως* *ἢ* *πρὸς* *τὴν* *ἐαυτοῦ*. Quibus autem successor mittitur, ii *ἀνάσσει*

soi dicuntur. Successorem mittere, *ἐπαποσέλλει* *τὸν* *διαδεξόμενον*.

Decedere.

Successorem mittere.

Decedere.

Decedere de officio & more.

Perduellionis iudicare.

Iudicare.

Perduellionis iudicare.

πῶ ἐφεδρεῖαν. Traq. de Augusto. Cohortes siquæ cessissent loco, decimatas or
 deo pavit: Centuriones statione deserta, itidem vt manipulares, capitali ani
 maduersione puniit. Possumus etiam intelligere quam græci ἐδλοκακίαν νο
 cant: cū milites imperatori infensi vincere nolūt. Paus. κατακτόντες ἐδλοκακίαν νο
 σφῶς ἐν τῷ πλέμῳ τῷ πρὸς κάσωνδρον. est enim ἐδλοκακίη hoc in loco, consulta &
 meditata ignauia hosti cedere. Sic Herodotus. δι δὲ πολλοὶ ἐδλοκακίῳ τε καὶ
 ἔφευγον. Aut imbellis igitur aut imbellia legendum est. alioquin nō in bellis
 Iuriscons. sed in præliis dixisset. At uero quæ sequuntur in cap. nō contra
 hit, nugatoria videri possent, nisi vestigia principū crudelitatis in ipsis agno
 sceremus ex scriptis historicoꝝ. Tranq. in Tyberio. Sub idem tempus (in
 quit) consulente prætore an iudicia maiestatis cogi iuberet: exercendas es
 se leges respondit, & atrocissime exercuit. Statuæ quidam Augusti caput
 demperat, vt alterius imponeret. acta res in senatu: & quia ambigebatur,
 per tormēta quæ sita est. damnato reo, paulatim eo calumniæ res processit,
 vt hæc quoq; capitalia essent: circa Augusti simulachrum seruum cecidisse,
 vestem mutasse, nummo vel annulo effigiem impressam latrinæ aut lupa
 nari intulisse: & reliqua quæ author ille prosequitur. Hoc enim crimen la
 tissime olim patebat sub tyrannis imperatoribus. Propterea Plinius in Pa
 negy. ad Traianum: Locupletabant (inquit) & fiscum & ærarium non tam
 Voconia & Iulia leges, q̄ maiestatis singulare & vnicum crimen eorū qui
 crimine vacarent. Huius tu metum penitus sustulisti, contentus magnitu
 dine: qua nulli magis caruerunt, q̄ qui sibi maiestatem vindicabant. Plinius
 auunculus lib. xxxiii. Fuit & alia Claudii principatu differentia insolēs iis
 quibus admissionem liberti eius dedissent: imaginem principis in annulo
 ex auro gerendi. magna criminum occasione. quæ omnia salutaris exortus
 Vespasiani principis aboleuit equaliter publicādo principem. Hoc idem se
 fecisse Alex. imperator Roma. testatur in sanctione sua, quæ primo loco fi
 ta est sub eodem titulo, in codice Iustiniani. Ouidius libro quinto Fastorum,
 ex Honoris & Reuerentiæ coniugio ortam esse Maiestatem voluit. antea au
 tem nec ætatis nec dignitatis habebatur ratio, summaq; imis erāt pmixtae
 postea autem ordines rerum diuinarum humanarumq; distincti.
 Donec Honor placidoq; decens Reuerentia vultu

Maiestas.

Corpora legitimis imposuere toris.
 Hinc fata Maiestas, quæ mundum temperat omnem
 Quæq; die partu est edita, magna fuit.
 Et paulo inferius.
 Protinus intrauit mentes suspectus honorum.
 Fit precium dignis: nec sibi quisq; placet.
 Et rursus.

Perdellio
 in indicat

Affidet ipsa Ioui, Iouis est fidissima custos:
 Et præstat sine vi scepra tenere Ioui.
 Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
 Et Numa: mox alii tempore quisq; suo.

Maiestas in
 populo.

Maestas erat in populo, & autoritas in senatu: cuius definitio Cicero

nis verbis mox explicabitur. Maiestatis crimen duplex erat: vnū læsæ, & alte
 rum imminutæ: cuius nulla in iure mētio extat. Læsæ exemplū est memorabi
 le apud Tranquil. in Claudio. Notauit (inquit) & quendam q̄ comes regis
 in prouincia fuisset: referens maiorū temporibus, Rabyrio Posthūmo Ptole
 mæum Alexandria crediti seruādī causa secuto, crimen maiestatis apud iudi
 ces motū. Ex quibus verbis apparet maiestatem populi Romani læsam maio
 res ob id existimasse, q̄ ciuis Romanus asseclā se regi & comitem præbere
 nō dubitasset cōtra morem maiorum, vt creditā pecuniā reciperet. Imminu
 tē maiestatis Cicerō libro secundo de oratore meminit. Si res (inquit) tota
 quæritur: definitione vniuersa vis explicāda est, sic. Si maiestas est amplitu
 do ac dignitas ciuitatis: is eā minuit qui exercitū hostibus po. Romani tradi
 dit. Idē alibi. Mihi ipsi cum Sulpitio fuit in Norbani causa cōtentio. Pleraq̄
 enim de iis quæ ab ipso obiiciēbātur cū cōfiterer, tamen ab illo maiestatem
 imminutā negabā: ex quo verbo lege Apuleia tota illa causa pēdebat. Et in
 partitionibus orato. Maiestas (inquit) est in imperii atq̄ po. Romani digni
 tate, quā minuit is qui per vim multitudinē ad seditionē vocauit. Hinc exi
 stit illa disceptatio, minuerit ne maiestatem, qui volūtate populi Ro. rem gra
 tā & equā per vim egit. Quod Cicerō minuerē maiestatem vocat, ætas sequēs
 ledere appellauit. Dicebāt & soluere maiestatem: vt Lūius lib. secūdo secūdi
 bel. pu. Horū opportunus aduētus cōsules imperii potētes fecit cū ambitio
 alterius suā primū apud eos praua indulgentia maiestatem soluisset. Cui con
 trarium est retinere maiestatem: Quod nūc vulgus seruare autoritatē vocat.
 Vt idem lib. iiii. bel. Maced. Si in sua quisq̄ nostrum matrefa. quiritēs ius &
 maiestatem viri retinere instituisset: minus cū vniuersis fœminis negotiū ha
 beremus. Cice. in orat. perfecto. Ius omne retinendę maiestatis Rabyrii causa
 continebat: ergo in omni genere cōtentionis exarsimus. Dicitur & eleganter
 constituere maiestatem: quod significat lapsam aut labātem confirmare digni
 tatis venerationem atq̄ amplitudinē existimationē. vt in illo loco cōcionis
 Salustianę. Maiores nostri parādī iuris & maiestatis cōstituendæ gratia per
 secessionē armati bis Auentinū montē occupauere. Ab antiqua etiā loquen
 di consuetudinē dixit Proculeius inferius, in trac. de captiuis, cap. nō dubito.
 Siue is populus fœderatus est: siue fœdere cōprehēsū est, vt is populus al
 terius populi maiestatem comiter conseruaret. Hoc. n. adicitur vt intelligatur
 alterū populū superiorem esse: non vt intelligatur, alterū non esse liberum.
 Hæc verba Cicerō in orat. p̄ Cornel. Balbo interpretatur his verbis de Ga
 ditanorum fœdere loquens. Adiunctū etiā illud est quod non est in omni
 bus fœderibus: Maiestatem po. Ro. comiter conseruent. Id habet hanc vim
 vt sit ille populus in fœdere inferior. Primum verbi genus huius conseruet:
 quo magis in legibus q̄ in fœderibus vtī solemus: imperantis est non pre
 cantis. Deinde cum alterius populi maiestas conseruari iubetur, de altero
 filetur: certe ille populus in superiore cōditione causaq̄ ponitur, cuius maie
 stas fœderis sanctione defenditur. In quo erat interpretatio accusatoris in
 digna respōsione: qui ita dicebat comiter esse communiter. Comes benigni,
 faciles, suaves homines esse dicuntur, qui erranti mōstrant viam. communi

Maiestas im
minuta.

Maiestas læsā

Soluere ma
iestatem.
Retinere ma
iestatem.

Constituere
maiestatem.

Maiestatem
popu. Ro. co
miter cōser
uent.

ter quidē certe nō cōuenit. His verbis Ciceronis apparet nō cōmuniter legē
 dū eo in loco, vt Accursius suspicatus est. Dicebāt etiā conseruare maiestātē:
 quod Liuius & Valerius post Ciceronē retinere dixerūt. vt idē pro Rabyrio
 perduellionis. Fit senatuscōs. vt cōsules adhiberent trib. pl. & prætore quos
 eis videretur: operāq; darent vt imperiū po. Romani maiestāq; conseruare
 tur. Id nūc vulgo dicūt: ita agant vt rex sit potētiōr vel fortior, vel ita faciāt
 vt iustitiā obcēdiatur. Maiestas δ̄ ἀξίωμα, dicit̄, & δ̄ ἀξίωμα κληρόν. dicitur & δ̄ με
 σαλήριον, Minuere autē & imminuere verba vsitata antiquis fuerunt q̄ lēde
 re. vt Cice. in Philip. pri. Quid enim turpius q̄ qui maiestātē po. Romani per
 vim minuerit: eū dānatū iudicio ad eā ipsam reuertī propter quā sit iure dā
 natus? Per vim minuisse maiestātē publicā dicit eū qui vim publicā cōmiser
 rat. Sic imminuere imperiū dicebāt: vt Liuius libro octauo ab vrbe condita.
 Religio incessit, ab iis quorū imminutū imperium esset comitia haberi. Im
 minutū imperiū dicit eorū qui iussi erāt magistratu se abdicare. εὐθύμιον ὁ ἐπι
 σωρ τῶν τῶν ἀρχαίων βραβεύων ὡν δ̄ κράτος ἠλάττωτο. Cæsar lib. iiii. de bello ciuili.
 Concursum ad se fieri videt: q; falces anteferrentur, in hoc omnis multitudo
 maiestatem regiā minui prædicabat. ἀξίωμα, τὸ βασιλικὸν κολέων ἐφασκει. de Ale
 xandrinis loquēs. Sic imminuere ius imperiū, Ciceo in Verr. act. quinta. Tri
 tici modia lx. M. empta populo Ro. dare debebant & solebāt: abs te solo re
 missum est: respub. detrimentū fecit, q; per te imperiū ius vna in ciuitate im
 minutum est. Idē in eadē. In hoc facinore dii immortales violati: existimatio
 atq; auctoritas Romani nominis imminuta. Et pro lege Manilia. Patres no
 stri libertatem ciuū Ro. imminutā non tulerunt: vos vitā ereptam negliges
 tis? Inde imminuere magistratū dicebant: quod nūc derogare iuribus & præ
 rogatiuis officii dicūt. Idem in Ver. Cur imminuisti ius legationis? quo in lo
 co Asconius, Qui potestātē (inquit) suā in administrando nō defenderit: im
 minuti magistratus veluti maiestatis læsæ reus est. Liuius lib. iiii. de Æmy
 lio Mamercō loquēs, qui censuram antea quinquēnalem lege dictatoria ano
 nuā ac semestrem fecerat: Censores (inquit) ægre passi, Mamercū q; magi
 stratū populū Roma. minuisse tribu mouerūt. Plinius in Panegy. Nullius
 ab eo magistratus ius, nullius potestas imminuta est: aucta etiā: siquidē plæ
 raq; ad prætores remittebat. Hic loquendi modus a græcis tractus videtur.
 Aristo. in secūdo Politicon. καὶ τὴν μὲν ἐν ἁγίῳ πάσῃ βασιλῆϊ ἐπιτάτῃ ἐκόντες ὁ παρ
 κληῖς. Plutar. itidē sæpe. Adnotauimus autē apud præcos hoc crimen maiesta
 tis esse vocatū, nō læsæ maiestatis, vt ex locis a nobis citatis liquet nullūq; iu
 risconsultorū in hoc tractatu præter Papinianū læsam maiestātē dixisse. Lau
 datur etiā Paulus auctor huius vocabulī, in lege meminisse, codice sub eodē
 titulo. Prisci perduellionē vocabāt, quā coniurationē historici appellant, &
 quicquid ita cōmittebatur vt in euerfionē libertatis Romanę cederet. Va
 lerius lib. sexto. Cum Tyberius Gracchus & C. Claudius ob nimis seuerē ge
 stam cēsurā maiorem partē ciuitatis exasperassent: iis Marcus Popilius trib.
 pl. perduellionis ad pop. diem dixit. hoc iudiciū obsoleuisse tandē ex Ciceo
 nis verbis conicio in oratione pro Raby. Nā perduellionis (inquit) iudicio,
 quod a me sublatū esse criminari soles: meū crimen est non Rabyriū. Quod

vt imperiū
 populi Ro.
 maiestāq; cō
 seruetur.
 Minuere ma
 iestatem.

Imminuere
 imperium.

Imminuere
 magistratū.

Maiestatis
 crimen.

Perduellio.

utinam quirites ego aut id primus aut solus ex hac rep. sustuliffem. quid. n. optari potest, quod ego malle, q̄ me in consulatu meo carnificem de foro, crucem de campo sustuliffem? Et paulo inferius. Quamobrem vter nostrum tandem Labiene popularis est: tu ne qui ciuibus Roma. in cōcione ipsa carnificem, qui vincula adhiberi putas oportere: qui in campo Martio comitiis centuriatis, auspicato in loco, crucem ad ciuium Ro. supplicium defigi & constitui iubes? & reliqua quæ ille porro dixit: vnde intelligimus vetustissimam illam fuisse legem sæuissima sanctione horrendam. Perduellionis autem crimen Rabyrio intenderat Labienus trib. pl. ob Saturnini mortem, qui senatus auctoritate contra fidem publicam interfectus fuerat: senatus cons. scilicet facto in hæc verba, operam darent consules, vt imperiū pop. Romani maiestasq; cōseruaretur. Propterea in oratore perfecto Cicerō gloriatur se apud popu. senatus auctoritatem defendisse in causa Rabyrii. Vlpianus hic perduellionis crimē distinxit ab eo quod maiestatis appellatur, & latissime patet. Hic addam vnum quod ad maiestatis crimen pertinet, ex Plutarcho in Gracchis: Gaium Buturium vltimo supplicio affectum a Romanis, q̄ Tribuno plæbis de via non decessisset in foro ambulanti, cum instituto antiquo omnes ei cedere moris esset. Tacitus maiestatis crimen & cōiurationis distinguere mihi videtur his verbis lib. xiiii. Antistius (inquit) qui crimina probrosa in principem factitauerat, maiestatis delatus est. Et libro decimosexto. Crispinus nuper crimine cōiurationis in Sardiniam exactus, accepto iussæ mortis nuncio semet interfecit. Quintius Curtius libro quinto author est huius criminis horrendam fuisse legem olim apud Macedonas: e qua vt opinor oriūda lex fuit illa cantatissima Honorii & Arcadii quæ sub eodem titulo extat in codice Iustiniani. Quam Alexander libro septimo eiusdē Curtii his verbis gloriatur se sustuliffem & antiquasse. ad cōnictos enim cōiurationis loquēs: Nō oportebat (inquit) vos scire quid de vestris parentibus statuiffem, quo tristiores periretis si qua vobis parentum memoria & cura est. Sed olim istū morem occidendi cum scelestis infantes propinquos parentesq; solui. Hoc exemplū Alexandri secuti iidē ipsi Arcadius & Honorius sanctionē illam promulgarūt, quæ est in tract. de pœnis, cod. cuius initiū sancim⁹. Qua lege ego legem Quisquis, abrogatā esse aliq̄d quando censui in amplissimo cōfessu: tamen si religione iudicādi magis adductus id fecerim, q̄ persuadēdi fiducia, apud eos quidem qui tēpora cuiusq; legum authoris animaduertere nō instituerūt: q̄n eius rei interpretes iuris rationē nō habuerūt, quos; hodie respōsis stat huius doctrine æstimatio & auctoritas. Mihi vero in eo falli interdū vidēt hoies alioquin iuris peritissimi. q̄ aut verbis legum vim afferunt, aut iuriscōsultorum respōsis: cum locos iuris discrepantes interpretationibus dissentaneis ad cōcētum reducere se credunt. Id adeo mihi æstimare in mentem venit, cum legem secundā tituli de prædiis minorum, quæ lex est Gordiani lib. quinto codicis: cū lege Iustiniani cōponerem, quæ est sub titulo, si maior factus alienationem ratam habuerit. cum enim longe prōptius, tum etiam vero propius mihi videtur antiquiorem legē posteriore abrogari, q̄ scholiis aliis atq; aliis dicta dissiden-

Aiaduerte.

Aiaduerten⁹
dus locus.

tia conari cōglutinare. Similis nisi fallor est hallucinatio, cum legē Alexā-
 dri, quę quarta est in tractatu de furtis, cū lege græca Iustiniani, quę tertia
 est a fine, non dissonam esse cōtendunt. Quarū tamen discrepātiā ciere cō-
 tentionē non modicam vidimus in iudicando reo vno qui ad furtū neq̄q̄
 famulum probum adhortatus fuerat, patrefamiliās rei cōscio & cū famulo
 colludente vt hortatorē deprehenderet: cum ego censerem Alexandrę san-
 ctionis auctoritatem posteriore lege antiquatam fuisse, quę non euentū at-
 tendendū sed consiliū voluit. Quid legē vltimā, quę est Constatini, sub titu-
 lo si pend. appel. mors interuenerit: nōne abrogatā esse, & expeditius & lon-
 ge cōgruentius est dicere & defendere, q̄ nugas comminisci ac plane ariola-
 ri, ne antinomīa esse videatur cum lege græca cōparata, cui⁹ initium est cū
 antiquorib⁹, sub tracta. de iure deliberādi: Nostrę vero opinioni nō magno
 pere reclamare id mihi videtur, quod lex altera sub titulo, Qui & aduersus
 quos in integrum restitutionem postulent, quę lex est Iustiniani, non modo
 legi Si superstitē, in tractatu de dolo, quę lōge antiquior est: sed etiā legi
 eiusdē Iustiniani refragatur: sub titulo de bonis quę liberis. Facile enim est
 obiectum dissoluere vel Accursio ipso iudice: ne mihi eo cōfugiēdum sit qđ
 in priore editōne de Iustiniano Tribonianoq; diximus. Horū autem & simi-
 lium iudiciū penes homines erit in iis controuersis dirimendis, quarum
 iudiciū æquo & bono magis temperādū est: quibus in ipsis vberior est li-
 centia contra receptas auctoritates nōnihil audendi dū sententię rogantur.
 Sed tamen ne id piaculare esse videatur inter eos qui eodē iureiurando ad-
 acti sunt, ecquis est eorum qui aureis habent æquas audiendæ veritati, vel
 longissimo interuallo postliminium postulanti: qui negare audeat legum
 interdum sensum fugisse homines iuris cōsultissimos, etiā vt verba intel-
 lexerint? Hic locum vnum exempli causa citabo. Extat lex Antonini, sub ti-
 tulo de vsuris, in hæc verba. Vsurę per tempora solutę non proficiūt reo ad
 dupli compensationē. tunc enim vltra sortis summā vsurę exiguntur, quo-
 ties tempore solutionis summa vsurarum excedit eam cōputationem. Ego
 hunc sensum horum verborum esse dico. quod de vsuris Romani principes
 sanxerant, vt earum cumulus vltra sortem geminatam exigī nulla actione
 posset: ita intelligendum esse, si modo eo tempore quo creditor experitur,
 ea summa in quam actionem suam concipit, duplum sortis excedit. id enim
 quod vltra duplum sortis excurrit, efficaciter peti non potest: non etiā si
 eo tempore quo agit ex stipulatu, vsurę ante ab eo perceptę cum iis quas
 sibi deberi contendit cumulatę, duplum sortis excedunt: tunc enim summo
 ueri exceptione non potest. vt verbī gratia esto semissis vsura in stipulatum
 deducta: ducentesimo illa quidem mense, id est anno sextodecimo & octauo
 mense sortem equabit, vt post Hermolaum Barbarum nos copiose in libro
 de Asse docuimus. Ita fit vt tertio & trigesimo anno & quatuor mensibus
 duplum sorti scēnore accesserit: id est vt fors centenaria ducenarium scēnus
 pepererit. Age fac vt creditum iam sit adeo vetustum, vt quadruplicato scē-
 nus creuerit, cum interim debitor non acriter appellatus nihil soluerit vsu-
 rarum: vtrum quadruplum peti poterit? Nego lege agi posse vltra dupli:

Lex de vsu-
 ris.

Nam eius quod plus debetur, petitio vi legis perimitur. Sin cum actio instituitur, non ultra duplum sortis debetur: etiam si id quod multis ante annis perceptum est a creditore, vel duplum vel quantumuis excedit: id tamen debitori nihil prodest ad creditorem summouendum legis interpretatione, quæ in futurum ipsa calculum non admittit. Ita fit ut usuræ non modo duplicato aut triplicato crescere legitime, sed etiam octuplicato & eo amplius possint, si creditor debitorem semper appellauerit, nominaque exegerit antequam fœnus ultra duplum sortis excurrat: Quod in usura centesima demum fit mens nono supra decimum sextum annum. Accursius autem & qui eum secuti sunt, longe (nisi fallor) absuerunt ab intelligentia huius sensus, quando & ipsi alioquin usurarum rationem priscam absurde intellexerat. Nec me fallabat cum hæc scriberem, non minoris ipsa confidentiæ visum iri, quam pridem antinomias adnotasse, sed tantum utrobique fuit, conscientiæ indulgisse.

¶ IN cap. in questionibus. Coniurationem denique Lucii Catilinæ Iulia mulier detexit: & M. Tullium consulem in iudicium eius instruxit. Legendum Fulvia, ex Sallustio. & iudicium non iudicium. Fuit enim Tullius index, id est delator ad senatum, non autem iudicium eius rei questionemque exercuit, vel potius in iudicium eius M. Tullius ideo instructus dicitur: quia iudicium faciendum ipse curauit, perfecitque quod curauerat opera eius mulieris. quoniam iudicium proprie eius est qui vna peccauerit, ut inquit Donatus in eunuchis: idque ex verbis Ciceronis in Diuinatione satis liquet. Quapropter (inquit) si tibi iudicium postulas dari quod tecum vna fecerit: concedo si id lege permittitur, vbi tamen corrupte etiam iudicium legebatur, sed Asconius adnotauit: & iudicium eius esse dicit qui facinoris cuius ipse conscius est latebras indicat impunitate proposita. Hoc autem in Catilinæ coniuratione contigisse, ex Sallustio constat his verbis. Tarquinus ad senatum adductus erat: quem ad Catilinam proficiscentem ex itinere retractum aiebant. Is cum diceret se indicaturum de coniuratione, si fides publica data esset: iussus a consule quæ sciret edicere, eadem fere quæ Volturcius de incendiis, de cæde bonorum, itinere hostium, senatum docet. Idem alibi. Volturcius primo fingere alia omnia: dissimulare de coniuratione. Postubi fide publica dicere iussus est, omnia aperit. Indicare *μωνεις* græce dicitur. Inde τὰ μωνεις, non tantum mercedem indicis, sed etiam peculiari significatione impunitatem conscio propositam, apud græcos oratores significant.

¶ AD legem Iuliam de adulteriis. Marito iure mariti accusanti illa prescriptio obicit, si legem prodidisse dicat ob hoc, & reliqua. Puto hic deesse negationem: ut sit: si non legem prodidisse dicat. Est enim hoc verbum solenne in exceptionibus. Vlpia. de pignoribus, in cap. si debitor. Dabit enim possidenti hæc exceptio, si non conuenit ut eadem res mihi quoque pignori esset. Martian. Tali enim exceptione pretor creditorem tuebit, si non inter creditorem & eum ad quem usufructus pertinet, conuenerit ut usufructus pignori sit. Marcel. in cap. creditor: Qui potiores in pignore habeant, exceptio enim prioris utilis est, si non mihi ante hypothecam pignorisve nomine sit res obligata. Idem. Quod si ille excipiat si non conuenit ut sibi res sit obligata, hic in modum supra relatum replicabit.

Iudicium?

Formula exceptionum.

Quæ in excep-
tionibus.

Præscribere.

Hoc aut in loco fortasse non, negatiua particula, sed quæ restituenda, hoc modo. Quæ si legem perdidisse dicat. Accommodata est enim hæc particula in conceptionibus exceptionum, ut apud Ulpianum de fluminibus, Labeo scribit, non esse danda exceptionem ei qui interdicto convenit, aut nisi ripe tuende causa id factum sit: sed ita excipiendum ait, quæ siquid ita factum sit, ut lege fieri licuit. Cicero lib. ii. rhetoricoꝝ: agit is cuius manus percussa est, iniuriarum: postulat is quicum agitur a Prætoꝛe exceptionem, quæ si in reu capitis iudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium purum postulat: ille quicum agit, exceptionem ait addi oportere. In his & huiusmodi aliis præcis conceptionibus multa erat sermonis latini gratia atque elegantia: sed a paucissimis hodie animaduersa, cum multi sibi Tulliane dictionis iudicium arrogent, fastidio iniquissimo & in multis putidissimo. Quod autem sequitur, Lenocinium quidem crimen lege Julia præscriptum est, cum sit in eundem maritum poena statuta qui de adulterio, & reliqua. Lego, Lenocinium quidem crimini lege Julia præscriptum est: cum sit eadem in maritum. Præscribere præ excipere cum datiuo iungitur. Quintil. lib. vii. Cum ex præscriptione lis pendeat, de ipsa re queri non est necesse. ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est an liceat. Marcel. lege tertia de præuaricatoribus. Nam si reus accusatori ideo præscribit, quæ dicat se ab alio accusatum & absolutum.

CIN cap. inter liberarum, sub eodem titulo, legendum sic censeo eo loco ubi areola relicta est. Lex Julia stuprum & adulterium promiscue appellat. & paulo post: Stuprum vero in virginem viduamve committitur. Quod graeci διαφθορα appellat. Sallust. Erat ei cum Fulvia muliere nobili stupri vetus consuetudo. Cicero in Antoniana secunda. Frequentissimo senatu, Calend. Ianuariis, sedente patruo, hanc tibi esse cum Dolobella odii causam ausus es dicere, quæ ab eo sorori & uxori tuæ stuprum oblatum esse comperisses. Idem in Ver. act. vlti. Noctu stupri causa lectica in urbem introferri solitus est ad mulierem nuptam vni, propositam omnibus. In his exemplis Ciceronis stuprum pro adulterio ponitur. quod parum Papiniani animaduertisse videtur. Tranq. Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse vel hoc disticho apparet. Urbani seruate vxores, mæchum caluum adducimus. Auro in Gallia stuprum emisti: hic sumpstisti mutuū. Plautus in Amphitr. Ita me probri, stupri, dedecoris a viro argutam meo: Idem Tranq. Stuprare pro adulterare dixit in Nerone. Latine etiam probrum appellatur. Cice. in eadem Philip. Probrum insimulasti pudicissimam feminam. Liuius. Matronæ probri accusata. Utitur & Tranq. in Cæs. Graeci adulterium μοιχεία, διαφθορα, φθορα, αιχμή dicunt: quod vltimum latine probrum esse videtur. Plautus ad verbum dedecus dixit. De virgine eo amplius dicitur διακοσμησι. Non magnopere autem de huiusmodi verbis graecis restituendis laborandum est, dumtaxat cum sine iis sensus legum responsoꝝve planus est. siue enim hic διαφθορα legamus, siue φθορα, non magnopere refert. Legi enim in fragmentis Pandectarum graecarum φθορα pro corruptoribus virginum: qui & vitiatores dicti sunt: & φθορα graecis etiam pro stupro in usu est: Et vbi Cicero flagitium appellat.

Stuprum.

Probrum.

IN cap. si vxor. Plane siue iusta vxor fuerit, siue iniusta, accusationem instituere vir potest. Nā & Sextus Cęcilius ait, Hęc lex ad omnia matrimonia pertinet: & illud Homericū affert. Accursius velut Mercuriali numine instinctus, vxorem iustā iniustāq; tripliciter enarrauit: & in omnibus astipulatore habet Bartolū: me vero in nulla assensorē. nā iusta mulier sic vt filius iustus dicitur: de quo vocabulo satis multa in priore editione diximus. Vt ergo iustus est filius q; omneis numeros iuris familiaris filialisq; obtinet: ita iusta vxor omni iure cōiugii p̄dita erat. *πάντας ἀριθμούς ἐν ἰσωνοικίῳ τῆς γυναικὸς καὶ*

Iusta vxor

κατηύλη. Aliā autē olim fuisse matrēfamilias, & aliā matronā vxoremq; alibi planū fecimus. Hodie iustæ vxoris appellatio aut nulla est, aut eius est vxoris quæ iustis sponsalibus & palam in viri manum coit, non occulto consensu. Locus autē Homeri hic citatus ab Vlpiano: Iliados lib. nono ita legitur.

ἡμεῖνοι ὠλέσθη ἀλόχῳ μερόπων ἀνδρῶπων

ἄρῃ δ' αὖτε ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων

τῶν ἀνδρῶν ὠλέει καὶ κίθηται, ὡς καὶ ἐγὼ τῶν

ἐκ θυμῶν ὠλεον διοικητῶν τῶν ἑσσαν.

Ecquid amare suas solis fas censet Atridis?

Quidni igitur prudens vxorem diligit imo

Pectore quisquis erit? siquidem Briseida partam

Marte meo dudum, dilexi haud secius ipse.

Verba sunt Achillis ad legatos ab Agamemnone & Gręcis ad eum missos.

Quanam igitur (inquit) de causa Agamemnon Gręcorum populos congregandos curauit ad Troiāq; transportandos? Nunquid aliam ob causam

q; propter Helenam illam formosam? An tandem Atridę soli hominum vxores suas amant? Briseis autem erat nobilis fœmina, quam honoris causa ex

captiuarū numero delegerat permittentibus Gręcis, aut eximīā alias acceperat, eāq; vxoris iustæ loco habere instituerat. Iniustā ergo vxorē Vlpianus

vel non iustam: pallacam vxoris numero locoq; habitam intellexit.

QUOD autem sequitur. Sed & in ea vxore potest maritus adulteriū vindicare, quæ vulgaris fuerit: quis si vidua esset, impune in eam stuprum committeretur. Accursius vulgarem pro peruulgata & prostituta passim perperam intellexit, & in antinomīa dissoluenda desultoria grauitate & constantia vitur more suo. Ego vulgarem plebeiam intelligo quæ matrissa. nomen obtinet. Lex autem Quæ adulteriū, quæ lex est Constantini, de ea fœmina sanxit, quæ cum fœditate ministerii matrissa. nomen retinere nō potest. Huic sensui astipulatur Trāquilli hęc verba in Tyb. Matronas prostratę pudicitię quibus accusator publicus deesset, vt propinqui maiorū more de cōmuni sentētia coercerēt, auctor fuit. Et inferius. Fœminę (inqt) famosę vt ad euitā

das legū pœnas iure ac dignitate matronali exoluerētur, lenociniū profiteri cœperūt: & ex iuuetute vtriusq; ordinis p̄fligatissimus quisq; quo minus in

opera scenę arenęq; edēda senatuscōs. tenerētur, famosam iudiciū notā spēte subibāt, eos easq; omneis ne refugiū in tali fraude cuiq; esset, exilio affecit. Ex

cuius verbis intelligimus mulieres quātūuis p̄stitutę pudicitię lege tamē teneri: si nodū ignominia notatę nomē amiserāt matronarū matrūq; familias.

Detrectare.

CIN eodē tractatu ad legē lul. de adul. cap. Si maritus. legis Iulīæ de adulteriis capite septimo ita cauetur. Nequis inter reos referat eū qui tūc sine detractione reip. aberit. & paulo inferius. Necessario dicitur sine detractiōe. Legēdū qui tūc sine detrectatiōe reip. causa aberit: etiā si omnia refragētur exemplaria. Est autem detrectare, vitare, fugitare, auersari, restitare. Tacitus libro vicesimo. Nec Sequani detrectare certamen. Fortuna melioribus affuit: fusi Lingones. ἐφυγάχου. Quintilianus in secūdo. Rhetorice officia sua nō detrectet, nec occupari gaudeat pertinentē ad se laborē: quæ dum operæ cedit, iā pene possessione depulsa est. Arria. infra de re militari. Grauius autē delictū est, detrectare munus militiæ, q̄ appetere. ἐφθ' ἀναδύεσθ' πλὴν φθ' σπαρτίας λητρηίου. Sine detrectatione igitur is abesse dicitur, qui occasionem non quæsierit causæ dictionis euitandæ. ὁ μὴ ἀποδημιῶν διεκδύσεως ἐνεκα, vel διεκδύσεως χάρις.

Prætoriani.

QUOD autem sequitur: Qz si quis præsens sit, vice tamen absentis habeatur: vtputa qui in vigilibus vel vrbanis castris militat: de castris prætorianis intelligendum, in quibus prætoriani milites statua sua habebant, & semper principibus præsto erant, ii a cohorte prætoria originem habuerūt: de qua nos alibi diximus. Tranq. in Galba. Germanorum cohortem a Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam dissoluit: ac sine commodo remisit in patriam. Hæc & castra prætoria appellantur a Capitolino.

Depræhensus.

CIN lege. quod ait lex; cum filia adulterum deprehenderit: non occisum videtur. Vidi librum antiquū, in quo ociosum scriptum fuerat, sed litura cōfossū, & pro eo verbo occisum ascriptum, errore lectoris atq; ignorantia. Non est ociosum (inquit Vlpianus) id est, vt græci dicūt, οὐκ ἀπρόβ' ἔσ', quod ait, Cū filia adulterum deprehenderit. id est, non de nihilo adiecta sunt hæc verba, non ab re, non temere, οὐκ ἐκ τῆς οὐδ' ἐπιχόνητος. habent enim certam significationem & animaduertendam. non enim aliter interficere patri cōceditur adulterum, nisi in ipsa turpitudine deprehensum. Labeo quoq; (inquit) ita probat, & Pompo. scribit in ipsis rebus veneris deprehensum occidi. Et hoc est quod Solon & Draco dicunt. Existimo hæc verba græca in area quæ sequitur scribenda: ἀρθεα, ἢ ἀρθεοις ἔχουτα. Iam primum deprehensi dicuntur, qui effugere nequeunt vel vitare cum maxime cupiāt, aut e re incommode nata se explicare & subducere. Quint. in. xii. Itaq; reperias quosdam in disputando mire callidos: cum vero ab illa cauillatione discesserint, non magis sufficere in aliquo grauiore actu, q̄ parua quædā animalia quæ in angustiis mobilis, in campo deprehenduntur. ἀπρωῦται, vel in ἀμυχανίου κατέσσω. hoc est nullum in se aut in alio præsidium reperiunt: omni consilio, omniq; ope defecta sunt. Idem lib. decimo. Scribendum quoties licebit. Si id non dabitur cogitandum. ab vtroq; exclusi debent tamen vincere: vt neq; deprehensus orator, neq; litigator destitutus esse videatur. Deprehensum dicit oratorem τὸν δὲ ἀμυχανίας ἀπρωῦται, καὶ ἀπροφασίσως διακείμενον: qui eo vsq; ad infantiam redactus est, vt iam nihil causificari possit quo minus causa cadat. Sic Curtius de Alexandro in angustiis herente. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas: nec aliud remedium erat q̄ reuerti qua venerat. ἦν ἔτι πάντη τὴν ἡσυχίαν ἔχων ἐλύσσα. Deprehensus adulter est qui eo redactus est, vt nec fugere nec infir-

ciari possit. At is demū eiusmodi est, qui in re ipsa venerea correptus est aut inuentus: quem gręci ἀλόντα, ἐπὶ τῆν ἀφροδισίωρ dicunt, id est in Venere deprehensum aut in re venerea. Quare Accursius & qui eius auctoritate adducti sunt, in horum verborū intelligentia falsi, alios etiam fefellerunt, id quod ex verbis legis ostēdam, quę apud Lucianū in Eunu. legimus. Atqui (inquit) iudices, iste leuibus malis & voce fœminea ceteraq; eunuchi similis, si vestibus suis exuatur, magnopere vobis virilis apparebit: nisi ii mentiuntur qui eum aiunt deprehensum in adulterio, vt inquit legum tabula, pudenda in pudendis habentem. quod Lucianus dixit: ὡς δ' ἄξωρ φησὶν, ἄρδρα ἐν ἄρδρῳ εἶχοντα. Leges autē Solonis ἄξοναε & κίρθεε appellatas, nemo ignorat qui Plutarchū in Solone legerit, & gręcos oratores. Quę autem τὰ ἀφροδισία, id est res venerea, non significet antecedentia concubitum, colloquia, basia, contrectationes lasciuas, & locū constitutum, vt Accursius ex Cicerone censuit: verba Aristotelis ostendunt: qui libro septi. de animalibus, de pueris loquens qui hircire dicuntur circa pubertatem, & de puellis quū menses habere incipiūt, ita inquit. Tum enim maxima custodia indigent: cū præcipue incitentur ad experientiam rerum veneris. μάλιστ' αὖ ὁρμηδοσι πρὸς τὴν ἀφροδισίωρ χεῖσιρ. Idē. Quę autem immodicę sunt in vsu rerū venerearum: eę si sepius pepererint postea sedantur facilius & castigantur. Cicero in Topicis. Ante rem enim queruntur quę talia sunt: apparatus, colloquia, locus, constitutum, cōuiuū: cum re autem, pedum crepitus, strepitus hominum, corporum vimbę, & si quid eiusmodi: & post rem, pallor, titubatio, & si qua signa conturbationis & conscientię, ceteraq; quę suspicionem facti possunt mouere. Ex his verbis apparet aliud esse rem veneream, & aliud antecedentia consequentiaq; veneris. Adde quod Vlpianus hic dixit, ita demum hanc potestatem patri competere, si in ipsa turpitudine filiam deprehendat. & in lege cap. v. dixit in vxore sua deprehensum. Turpitude enim est quod tabula legum obscęna in obscęnis habere dixit.

IN cap. Si postulauerit. Si postulauerit accusator vt quęstio habeatur de seruo adulterii accusato: siue adesse voluerit, siue interesse noluerit, iubēt iudices eum seruum æstimari. Accursius sic legit: & ablatiuū absolutum esse censet. ego accusati legendū esse puto: hoc est serui qui adulterii perpetrati tempore in familia rei fuit, & postea in alicuius alius dominiū transiit: cuius precii æstimatio dari iubetur. & deesse vna dictio videtur: vt sit ita locus restituendus: Siue adesse dominus voluerit. Moris autem fuit apud antiquos: vt qui seruū ad testimonium ferendū posceret, is precii serui fideiussores daret, in causa tum ciuili tum capitali: idq; lege Atheniensium, vt ex Demost. liquet in oratione quę inscribitur πρὸς Πανταίνετον: appellaturq; πρὸς κλησι: quę est δὲ αἰτήσιε τῆν δεραπώντων εἰς βάσιν ὅτε δικάζονται, πρὸς μαρτυρίαν τοῦ πρὸς γματος. Qui autem seruum ad quęstionem exposcebat, non alias æstimationem dabat, q̄ si causa caderet. Quare fideiussor intercedebat inter actore & reū. q̄ id Demosthenes postulationē aduersarii depellendo ait iniquū esse. ἀναγνώσκει μοι πρὸς κλησιρ μάχεα, ἄξιωρ ὃν φησὶν δικέτω ταῦτα σιωπῆναι, βασανίζεσθαι.

Quod autem infra dicitur in eodem cap. Interrogandiq; facultas datur

Mos priscus
in testibus i
terrogandis.

patronis: id ex more prisco est. quod Bartolus perperam intellexit. & accusatores enim & patroni & suos & aduersarii testes palam interrogabant: id quod tum ex Ciceronis orationibus multis in locis, tum ex Quintiliano facile est intelligere: qui libro quinto sic ait. Reliquæ interrogandi sunt partes: qua in re primū est nosse testem. nam timidus terri, stultus decipi, iracundus concitari, ambitiosus inflari potest. Prudens vero & constans, vel tamen inimicus & peruicax dimittendus statim: vel non interrogatione, sed breui interlocutione patroni refutandus est: aut aliquo si continget urbane dicto refrigerandus. Idē paulo post. Patronus quoque alius & vnde nihil suspecti sit, repetita percunctatione priora sequentibus applicando, eo sæpe perducit homines, ut inuitis quod profit extorqueat. Idem de interrogatione accusatoris. At si nescierit actor quod propositi testis attulerit: paulatim & (ut dicitur) pedententim interrogando experietur animū eius: & ad id responsū quod eliciendum erit, per gradus ducet. Cice. pro Flacco. Vbi est igitur illa laus oratoris, quæ vel in accusatore antea vel in patrono spectari solebat? bene testem interrogauit, callide accessit, reprehendit, quo voluit adduxit, conuicit, eū elinguem reddidit. Ex hoc more emanauit id quod dicitur in lege Si qñ. cod. de testibus. quo in loco Accursius tamen in luto addubitationis hestit.

CIN cap. Si adulterium. Imperatores, Marcus & Antoninus, & Commodus filius. Accursius ignorantia historię nulli hodie non cognita, hoc in loco pueriliter addubitaui. Quare adnotandum duximus Marcum Antoninū qui ab instituto vitę philosophus dictus est, successisse Antonino Pio Augusto. Hadrianus enim princeps Ro. cū idoneum sibi imperii successorē quereret, ea lege Antoninū qui postea Pius dictus est, adoptauit, ut ipse Antoninus Marcū Annii amite sue filium adoptaret. qui Marcus adoptionis iure Aurelius vocari cœpit. hic Faustina duxit uxorem, quę ab impudicitia in familiam cōtraxit. ex qua Commodum filium suscepit: ut aliqui opinati sunt adulterio quęsitum. Verū M. philosophus eius pater vir optimus, post mortem Antonini Pii, qui hoc ipso in loco diuus Pius dicitur, ad imperium iubente senatu assumptus est: id quod ipse minime affectauerat. Augustusque factus nouo exēplo fratrem suum cōsortem imperii sibi esse voluit & iussit: Luciumque Verum Commodum eū appellandū censuit, Cæsaremque dixit & Augustum. tūque primū Ro. imperium duos Augustos parī potestate cœpit habere. Ipse etiam Marcus Antoninū se vocare cœpit, quasi diui Pii filium: fratremque suū Commodum præter nomina supradicta Seuerum etiā nominandū censuit & Antoninū: videlicet eum intelligi filiū suū volens: qui tamen longe alienus ab eo moribus & vitę instituto postea fuit. Hi cum velut gemini aliquādiu imperassent, Lucio Vero Commodō morte sublato Marcus philosophus solus in imperio fuit: filiūque Commodum imperii successorē reliquit cum omni vitę fœditate, tum vero gladiatura & crudelitate infamem & probrosum. Gemini igitur Augusti sepe in libris huius studii, diui fratres, interdū Seuerus & Antoninus, interdū Marcus & Antoninus appellantur: ut hoc in loco. in quo ipso Commodus pro filio Marci intelligitur: alibi pro Lucio Seuero. Diui autem dicuntur, quia inter diuos relati sunt: qui hoc

Duo Augusti
primum
facti.

Diui fratres

nos apotheosis appellabatur: quæ quo ritu fieret, Herodianus libro quarto historiae suæ retulit, quam exorsus est a Commodo.

¶ IN tractatu de vi publica, cap. Qui coetu conuerso, turba, seditione incendiū fecerit. Tamen Accursius sic legat, tñ legēdū cēseo, qui coetu, cōcursu, turba. Sic in cap. Qui dolo malo. Itē qui cū telo dolo malo in continētī fuerit: lego in cōuētū: vt Accursius ipse suspicatus est. Est autē cōuētus conciliū vbi cōsiliū a multis agitatur. Sallust. Primo cōuētū quē ab regib⁹ factū supra memorauim⁹. Cicero in Ver. Cōuētū maximū de cōuiuio dixit. in Ver. alibi p negotiatorū multitudīne, qui negociādī causa aliquo cōueniūt tanq̄ in conciliabulum, non vt illic sint incolæ: vt hodie Lugdunī fit nundinādī gratia. Apud Plinium lib. tertio, cōuentus legimus pro iis quos dies magnos nostri vocant: & verbū cōuenire eodem pertinens. Carthaginem, inq̄, cōueniūt populī. lx. id est iura Carthagine petunt. qđ nunc resortiri dicim⁹ vernaculo vocabulo non temere prolato: est em̄ a consuetudīne gręcorū, qui

λαγχάνειν dicunt. & Romani sortes iudiciorū dicebant, vt Virgī. in. vi. & Iuena. in. saty. xiii. vbi vr̄nę Prętorię meminit. Illud vero ridiculū esse dicere, qđ Accursius in cap. Lege Iulia, oratorum nomine doctores artiū intelligi voluit, qui a gręcis Rhetorici vocantur: nisi hęc ignorantia animaduersione seriā poti⁹ atq; adnotatiōe q̄ risu digna esset: videlicet vt qui comitrem aut affeclam pręceptoris pulsasse dicitur, is de vi publica continuo tenetur. Sūt igitur oratores hoc in loco iidem qui legati: vt apud Verg. i. xi. Iamq; oratores aderant ex vrbe latina Velati ramis oleę, veniāq; rogantes. Linius. Theii oratores cum infulis & velamētis ad Romanos miserūt. quo vocabulo eos legatos proprie significari censeo, qui deprecabundi veniunt: tamen si ἠσέσθεις apud gręcos, vnde hoc latinum per imitationem ductū mihi videtur, legati dicantur omnis generis, etiam legati in exercitu.

¶ AD legem Corneliam de Sicariis. cap. pri. Qui ve cū magistratus esset publicove iudicio pręfesset, operam dedisset quo quis falsum iudicium profiteretur, ut quis innocens cōueniretur. Sic Accursius legit & omnia habet exemplaria quę videre mihi contigit. Sed nihilosecius legendū omnino cēseo iudiciū non iudiciū, & circūueniretur. Nam pręterq̄ qđ absurdum est profiteri iudiciū a Iuriconsulto esse dictum pro eo quod est sententiam pferre, vt Accursius intellexit: tum vero sequentiā verba nō coherent, vt quis innocens conueniretur. Est autem profiteri iudiciū, vltro sese consortesq; criminis deferre. id quod Cicero iudiciū sibi postulare dixit i Diuina. vt nos superius ostendimus. Sic idem Cice. operam profiteri & potentiam dixit in Verrem. Qui sequestres aut interpretes corrupendi iudicii solent esse: quicq; ad hanc rem potentiam suam aut impudētiam professi sunt. id est vltro obtulerunt: ἐπὶ τῷ ἡλίαντο. Vt autem circūueniretur legendum censeam, auctoritate Ciceronis adducor, pręterq̄ etiam qđ conueniretur hoc loco non congruit. Is igitur in oratione pro Cluen. Hanc ipsam legē (inquit) ne quis iudicio publico circūueniretur, C. Gracchus tulit. Idem. Mulier Romam p fificitur cum magno comitatu & pecuniā: quo facilius circūuenire iudicio capitis atq; opprimere filium posset. & sic identidem. Hęc autem lex Cor

Conuentus

Conuenire

Oratores

Iudiciū profiteri.
Iudicium sibi postulare

Circūuenire iudicio.

nelia dicitur, q̄a a Lucio Sylla Cornelio lata est. prius tñ Sēpronīa dicta a Caio Graccho, q̄ primus eā tulit, vt auctor est idē Cicerō. Et rursus in Bruto, Isocratē primo artē dicēdi esse negauisse: Scribere autē solitū orationes q̄bus in iudiciis yterētur, sed cū ex eo, q̄a quasi committeret cōtra legē, quo quis iudicio circūueniret, sape ipse in iudiciū vocaretur: oratiōes aliis destitisse scribere. Quib⁹ verbis intelligimus eādē legē Athenis fuisse ante leges Sempronīā & Cornelīā. Est autē circūuenire, inuidia cōflata & factione opprimere. Cicerō in Ver. Quid te a Cēturipina ciuitate, ceterisq; ciuitatibus Sicilię circūueniri atq; opprimi dicis: tua te Messana circūuenit, hoc est em̄ qđ greci *κατασασιαζειν* dicūt: vt Demosth. *προς Αρωχαδω. και μη προς Αριπ. κενωτας αυ. δεωτρος, η αδυσεις, κατασασιαδεντας υν η κατασασιαδεντας.* & itidē *προς Ευβουλων.*

CIN eodem cap. Qui ve magistratus iudexve q̄stionis sub capitalē causam pecuniā acceperit, vt publica lege reus fieret. His verbis Prætor urbanus si gnificatur nō is cui iurisdic̄tio sorte obtigerat, sed alter, vt ex oratione Ciceronis p̄ Murena intelligimus qui ita p̄erat iudiciis publicis, vt p̄sides apud tholū vocāt, tornellā lingua vernacula appellātes. Is etiā q̄stitor dicebat, vt auctor est Asconius in Præturā urbanā. Questio em̄ status & cōstitutio causę dicitur. Fab. lib. iiii. Quæstio em̄ in iudiciali materia dupliciter accipiēda est, altero modo, quo dicimus multas q̄stiones habere cōtrouersā: quo etiā minores oēs cōplectimur, altero quo significamus summā illā in qua causa vertitur, ex qua nascitur stat⁹: an factū sit: an recte factū sit. Propterea factū est vt questio p̄ publico iudicio accipiat: & Quæstitor is dicatur qui q̄stionē habet, hoc est qui inquirendū curat de crimine, de eoq; iudiciū exercēdū. Hic quæstitor sedebat p̄ tribunali, Iudices autē in subselliis: omniāq; ferme in potestate habebat. Cicerō in Bruto. Itaq; intelligens dicēdi existimator vt osecitantē iudicē, loquētē cū altero, nonnunq; etiā circulantē, mittentē ad horas, Quæstitorē vt dimittat rogantem, intelligit oratorē in ea causa nō ad se, qui possit animis iudicū orationem admouere tanq; fidibus manū. Quæstitorē vocat Prætorē, in cuius erat potestate soluere conciliū cū libuerat, & dare veniā abeundi coactis iudicibus. qđ interdum iudices tēdio affecti potulabant, horam non expectantes. Idē p̄ Murena, Cogēdi iudices inuiti, retinēdi contra voluntatē. Et Philippica. v. Quæro igitur si Lyfiades citatus non responderit, excusetur Areopagites esse, nec debere eodē tempore Roma & Athenis res iudicare: accipiet ne excusationem is qui quæstioni p̄erit. Idem in Vatinius. Quæro ex te Vatini, num quis in hac ciuitate post Urbem cōditam Trib. plebis appellarit, ne causam diceret: num quis reus in tribunal sui Quæstitoris ascenderit, eumq; vi deturbarit, subsellia dissiparit, urnas deleuerit? Ad hanc autem similitudinem (inquit Asconius) Virgilius Minoem iudicem apud inferos, tanq; prætor sit rerum capitalium, Quæstitorē appellat, dat ei sortitionem, vbi urnam nominat: dat ei electionem iudicum, cum dicit, Conciliūq; vocat. dat cognitionem facinorum, cū dicit, Vitasq; & crimina discit. Verba Virgiliū hec sunt. Nec vero hæc sine sorte datæ sine iudice sedes: Quæstitor Minos urnam mouet.

Mos prius in rebus iudicialibus

Circūuenire.

Iudex q̄stio-

nis in tholo capitali.

Quæstio. Quæstitor.

Virg. locus.

ille silentium Conciliumq; vocat, vitasq; & crimina discit. Per syncopen eti-
 am quaestor dicitur. Cicero in Catili. Iam hoc nemini dubium est: qui reo
 custodiam, quaestori gratulationem, iudici praemium decrevit: quid de to-
 ta re & causa iudicavit. quibus verbis quaestorem coniurationis sese vocat
 ob decretam sibi Consuli a Senatu quaestionem. Quærere enim & qua-
 stionem habere, quod & inquirere dicitur, id est quod informare vulgo a
 nostris appellatur. Vnde rem requaesitam dicebant, cum ad vindictam cri-
 minis aliquid statuebatur de reis, aut vt ad tormenta seruorum iretur pro
 crimine comperiendo, vt ipse pro Cluent. Quid? Romæ quaesitum de istis
 hominibus non erat? ita ne tandem mulier iam non morbo, sed scelere fu-
 riosa: cum quaestionem habuisset Romæ, cum de honestissimorum viro-
 rum sententia constitutum esset, satis quaesitum videri: eadem de re trien-
 nio post in filii caput quaestionem habere conata est: id est non repetendos
 esse seruos ad quaestionem. Plinius ad Arrianum libro secundo. Respondit
 Fronto Catius: deprecatusq; est ne quid vltra repetundarum legem quaere-
 retur: omniaq; actionis suæ vela vir mouendarum lachrymarum peritissi-
 mus, quodam velut vento miserationis impleuit. magna contentio, magni
 vtrinq; clamores: aliis cognitionem Senatus lege conclusam, aliis libe-
 ram solutamq; dicentibus: quantumq; admisisset reus, tantum esse vindican-
 dum. Quærere hoc in loco pro iudicium exercere, Plinius accepit: & quod
 dicit conclusam Senatus cognitionem, hunc habet intellectum, astrictam
 vno iudicio Repetundarum: quia ab initio Senatuscons. factum fuerat in
 eam sententiam, vt de Prisco reo lege repetundarum quaestio haberetur: cum
 tamen Priscus immanitate criminum maiorem pœnam meritus esset. non
 licebat autem hominem delatum pluribus legibus reum fieri apud Præ-
 torem & iudices: sed Senatus legibus erat solutus, vt auctor est Quintil.
 Paulus supra de accusationibus. Senatus censuit ne quis ob idem crimen
 pluribus legibus reus fieret *ἔπι τῷ αὐτῷ παρανομίᾳ πῶμαχῶς κρινεῖσθαι.*
 Ferre quaestionem, est vindicandum facinus iudicibus præbere & manda-
 re: vel potius ad Senatum referre, vt de vindicando scelere extra ordinem
 Senatuscons. fiat, & in iudicium res deducatur. Cicero pro Milone. Non
 fuit ea causa iudices, non fuit, cur sibi censeret Pompeius quaestionem feren-
 dam. Idem. De hoc igitur latum est vt quaereretur. id est vt iudicium ex-
 erceretur. *εἰς κρίσιν τὸ ἀδίκημα κατὰσάν.* Constituere quaestionem, est decer-
 nere vt vindicetur. Idem in eadem. Hanc vero quaestionem, etsi non est ini-
 qua. nunq̄ tamen Senatus constituendam putauit. erant enim leges, erant
 quaestiones vel de cæde, vel de vi. nec tantum mœrorem Senatui mors P.
 Clodii afferebat, vt noua quaestio constitueretur. Sic Demosthe. pro Cte-
 siphonte. *εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων καὶ ἀμοιβῶν καὶ ἀγῶνῶν καὶ κρίσεως πινεῶν μὴ με-
 γάλᾳ ἔχουσι τὰ πῶντιμα.* Senatus (inquit Cicero) censuerat vt de cæde
 Clodii ordinario iudicio quaereretur, non vt extra ordinem quaestio decer-
 neretur. Tum autem quodlibet publicum iudicium certam & peculiarem
 formulam habebat iudicii & quaestionis. qui mos sublatus est, vt auctor

Querere & Inquirere. Res quaesita

Ferre quaestionem.

Quaestio constituta.

ANNOTATIONES RELIQUÆ

Dux tabulæ
iudicibus da-
bantur.

Cūr olim &
quomodo iu-
dicia publica
exercerentur.

Rē quærere.

Decernere
quæstionem.
Postulare quæ-
stionem.

est idem Paulus in capite Ordo, supra de publicis iudiciis. Olim etiam duas tantum tabulæ dabantur a Prætoribus, in quibus sententiam suam scriberent: aut enim reum plane absolvere, aut plane damnare oportebat. Propterea Tranquil. in Augur. ita inquit. Cum de falso testamento ageretur, omnesque Senatores lege Cornelia tenerentur: non tantum duas tabulas damnatoriam & absolutoriam simul cognoscentibus dedit: sed tertiam quoque, qua ignosceretur iis quos fraude ad signandum, aut errore inductos constitisset. Sic Græci: τὴν σὺν τῶν ἡφ' ὧν καὶ τῶν ἀναγοῶν ἐλάττωσαν. Neque vero eadem lege omnes ordines tenebantur: ut Tranquil. hoc loco significat, & ex Cicerone planum fit in Oratione pro Cluentio. Nam lege Cornelia de Sicariis, Senatores tantum tenebantur, duntaxat quod ad caput illud pertinet quod superius exposuimus: Si quis coisset quo quis innocens iudicio circumueniretur. Verba Ciceronis hæc sunt. Neque illa oratio commoueret, quæ ait Accius indignum esse facinus, si Senator iudicio quem circumueniret, legibus eum teneri: si eques Romanus fecerit, non teneri. & reliqua quæ ille late prosequitur in eadem sententiam ut illud. Atque ut omittam (inquit) leges alias omnes quibus nos tenebamur, cæteri autem sunt ordines liberati: hanc ipsam legem, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit: eam legem pro plebe, non in plebem tulit. Iudicia autem publica & reorum accusationes instituta fuerant olim iuuenibus ad eloquentiæ studium exercendis, & ad animorum egregiam contentionem: ut quemadmodum generosi canes naturæ instinctu visas feras statim adoriuntur: sic etiam iuvenes nobiles Romæ in ciues improbos impetum egregium conciperent, populoque Romano specimen hauritione ingeniorum suorum præberent. Auctor Plutarchus in Lucullo. Quæstionem habere a Græcis ἐπιτάξιν τὴν πρῶτην, dicitur. Quod ad verbum rem quærere Cicero dixit in Verrem actione tertia. Non dubitabat (inquit) Minutius qui Sopatrum defendebat, quin iste quoniam consilium dimisisset, illo die rem illam quæsiturus non esset: cum repente iuraretur dicere. Idem pro Cecinna. Quum ego vehementius contenderem, civitatem adimi non potuisse, Decemviri prima actione non iudicauerunt: postea re quæsitæ & deliberata sacramentum nostrum iustum iudicauerunt. In utroque loco rem quærere Cicero pro cognoscere dixit & expendere controversiam. Decernere quæstionem est statuere, ut quæratur de crimine, ut in reos animaduertatur. Postulare quæstionem eius est qui iniuriam sibi factam queritur aut alteri, quam vindicare ad eum pertineat. Cicero pro Milone. Num quæ rogatio lata: num quæ nova quæstio decreta est? Idem. Decernebat Senatus, ut veteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. Livi libro secundo ab Urbe. Senatus tumultuose vocatus tumultuosius consulitur: quæstionem postulantibus iis qui pulsati fuerant: decernente ferocissimo quoque non sententiis magis quam clamore & strepitu. tandem cum iræ resedissent, ordine consuli cœpit. Hodie a iurisperitis hoc verbum aliter usurpatur, sicut & alia per multa, quorum lo-

quendi consuetudo elegantiam prisci sermonis intoleranda licentia fecit
 dicit atque corruptit. cuius indignitatis reputatio nos interdum longius pro-
 uehit, quam suscepti operis ratio exposcere videatur: tamen quid magis ad
 rem pertinet, quam iurisperitorum verba interpretari, quibus verborum pro-
 prietas cognitionem antiqui tribuerunt? Iudex quaestionis igitur a iuris-
 consulto dictus est Praetor qui quaestionibus praerat, id est publicis iu-
 dicis, iudicumque decurias cogebat. Cicero in Praetura urbana. Eiusmodi
 sortitionem iudicum homo amentissimus fore putauit per sodalem suum
 Quintum Curtium iudicem quaestionis. quem locum explanans Asconius
 ita inquit. Facile autem pro veris iudicibus improbi supponi poterant, vo-
 lente iudice quaestionis. Et pro Cluentio idem Cicero. Condemnatus est
 C. Iunius qui ei quaestioni praefuerat. Adde etiam si placet, tum condemna-
 tus est cum esset iudex quaestionis. Iuuenalis hunc iudicem, Praetorem ap-
 pellant his verbis in decimatertia Satyra. Improbam quis Gratia fallacis
 Praetoris vicerit vnam. Cicero pro Rabyrio. Iudex sedebat: Praetor
 quaerebat.

Iudex quaestionis.

¶ IN eodem Cap. Sed & si claua percusserit: in quibusdam exemplari-
 bus legimus clauis: quod magis probo. Nam claua ferrum non habet, nisi
 si in toris clauorum capita habeat. Sed & si clauis vel clauae percusserit,
 aut cucumam in rixa: quis ferro percusserit, tamen non occidendi animo:
 leniendam eius poenam. Martialis in decimo. Cucumam fecit Otacilius.
 Eius diminutiuum est cucumella, in cap. Si quando, supra si seruitus ven-
 dicitur. ubi locum mendosum esse censeo, ut fortasse cineris cucumellas
 legendum sit.

Cucuma.
Cucumella.

¶ IN Cap. Inauditum. Inauditum filium pater occidere non potest: sed ac-
 cusare eum apud praefectum praesidemve provinciae debet. Accursius ut
 alibi saepe, sic hoc in loco diuina abundus, futilitate mira iudicii praeditum fu-
 isse sese ostendit: quem satis equidem ipsum admirari nequeo Bartolum
 virum ingenii felicis & solidi, enarrationum tam absurdarum asseclam
 post se traxisse. usque adeo valuit praedictum auctoritatis Accursii in li-
 brorum iuris interpretatione, ut ab eius opinione digitum vnum abscedere
 vererentur eius posteris: cum tamen nihil ille pensi habuisse videatur, quo-
 minus velut fanatico feruore instinctus, quicquid in buccam venisset, in
 commentarios suos referret. Ego inauditum filium hic intelligo filium
 ex proprio: hoc est reum iudicio non conuictum, & indicta causa patrem inter-
 ficere non posse, de quo verbo superius scripsimus. Scire autem oportet
 tantam fuisse priscis in liberos potestatem, ut pater de liberis statuere ci-
 tra iudicium posset, etiam capitaliter. id quod ex Ciceronis Oratione pro
 domo sua intelligere possumus: qui de Clodio loquens, qui se in adoptio-
 nem plebeio homini dederat, cum ex genere patriciorum esset: videlicet
 ut ei Tribuno plebis esse liceret: ita inquit. Sed cum hoc iuris a maioribus
 proditum sit, ut nemo ciuis Roma. aut libertatem aut ciuitatem possit a-
 mittere, nisi Senatus auctoritate factum sit: quod tu ipse potuisti in tua

Inauditus.

De patria potestate.

causa discere: (credo enim, quod in illa adoptione legitime factum est nihil, tamen te esse interrogatum, auctor ne esses ut in te P. Fonteius vitæ necisq; potestatem haberet ut in filio:) quæro, si aut negasses aut tacuisses, si tamen id. XXX. curiæ iussissent, num id iussum esset ratum? certe non. Quid ita? quia ius a maioribus nostris ita comparatum est, ut civis Romanus libertatem nemo posset inuitus amittere. Quibus verbis planum fit, qui in adoptionem se olim dabant, eos libertatem amittere: quia ius patriæ potestatis hoc ferebat, ut vitæ necisq; potestas in filium esset patri asciscitur. Propterea conceptis verbis ii qui se in adoptionem dabant, interrogabantur (Cuius moris instar quoddam observatur in iis hominibus hodie qui cœnobiiis consecrantur: ipsi enim quasi in adoptionem transeunt, & in potestatem Cœnobiarchæ se mancipant): cui consequens est, ut qui in adoptionem sese dedissent, ii maxima capitis diminutione afficerentur. Quare non de nihilo est quod a Iustiniano in Institutionibus dicitur, in tractatu de patriæ potestate. & per hæc facilius sententia legis ultimæ percipitur: in tractatu patriæ potestatis cod. Valerius libro quinto. Brutus æmulatus exemplum Cassius, filium, qui Tribunus plebis. Agrariam legem primus tulerat, postquam illam potestatem deposuit, adhibito propinquorum & amicorum consilio, affectati regni crimine domi damnavit, verberibusq; affectum necari iussit. Huius etiam Spurius Cassius meminit Livijs libro secundo ab Urbe. Hunc morem postea sublatum, ex verbis Ulpiani hoc loco intelligimus: nec mirum cum etiam coercita sit dominorum potestas in mancipia. Quin & idem iuris olim Gallis fuisse, Cæsar in sexto commentario auctor est. Viri (inquit) in uxores, sicuti in liberos, vitæ necisq; potestatem habent. & cum paterfamilias honesto loco natus decessit: eius propinqui conveniunt: & de morte, si res in suspicionem venit, de uxoribus servilem in modum questionem habent. Eundem etiam morem olim Romæ fuisse, in uxores interdum ut mariti animadverterent: Livijs intelligendum nobis reliquit libro nono de bello Maced. quo in loco de proditis Bacchanalibus loquitur, iudicioq; Senatus damnatis. Plures (inquit) damnati qui in vincula coiecti sunt: magna vis in utraq; causa virorum mulierumq; fuit. Mulieres dānatas congnatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in privato animadverterent in eas. Si nemo erat supplicii exactor, in publico animadvertebatur. Adnotavimus alibi nonnulla eiusmodi matrimonia fuisse, ut uxores in manum ac mancipium maritorum transfirent. Quare Livijs testimonio mulieres quæ in manum virorum conuenerant, maritis ad supplicium fandum senatus decreto traditæ sunt.

Virilis aīad-
uerfio olim
in uxores.

In manu esse
mariti.

Eruca.

¶ IN cap. sequenti. Aconitum: Pituocarpas. Nemo hodie doctorum ignorat Pityocampas legendum, vel more antiquo Pituocampas, aut buprestim. Plinius libro vigesimotertio de Sapa loquens. Usus eius contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas pityocampas vocant, Salamādras, & contra mordentia venenata. de quibus Dioscorid. libro secundo, *καυτάριον* dixit. Eruca insectum est villosum.

quod hirsutam Columel. appellat. In hortis passim videtur, arborum folia
 exedens. Campē hęc græcis a flexu dicta est: quia in arcum arrendo cur-
 uatur. De buprestī Plinius in trigesimo. Buprestis animal est rarum in Ita- Buprestis
 lia: simillimum scarabeo longipedi. fallit inter hærbas bouem maxime:
 vnde etiã nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat vt rum-
 pat. *παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς.* Paulus Ægineta libro quinto, venenatorum
 nomina ex Dioscoride (vt opinor) ad verbum recensens: Noxia (inquit)
 ex animalibus hęc sunt: cantharis, buprestis, salamandra, pityocampe,
 lepus marinus, rubeta, quæ & rana palustris muta dicitur, irudines vora-
 tæ. Cicuta vero ab eodem inter semina venenata adnumeratur. Mandra-
 gora e genere liquamentorum est vel succorum, quæ ille *δωϊσµατα*, vocat.
 Aconitum in genere radicum ponitur. Hęc etiã omnia a Dioscoride tra-
 ctantur libro sexto. qui noxia medicamenta in libris suis adiecisse ait, duas Venenata
medicamēta
 aut treis ob causas. Partim enim eorum naturam vimq; maleficam nouisse
 conducibile ideo existimabat, vt contra ea venena remedia homini in prom-
 ptu essent, ante exquisita & comparata. partim vt qui venena sumpserunt
 imprudenter: ex affectione ægrotationum depræhendere indicia cuiusq;
 hausti veneni possent, congruaq; subinde sibi remedia adhibere: cum eo
 quoq; q; ii qui his venenis pro morborum remediis vt instituerunt, aliis
 medicinis contemperatis, cautius & salutaris vti poterunt, cum eorum
 naturam viresq; perdidicerint. Id quod eo pertinet, quod lex Cornelia de
 venenis statuit. quum enim ob causam proxime dictam, pigmentariis &
 medicamentariis liceat publice hęc habere vernalia ad vsum salutarem: ta-
 men sicui temere dederint & inconsulte, in fraudem ipsi capitalem inci-
 dunt. Legis autem verbis non tenebantur qui philtia dabant, id est ama- Philtia
Oxytoea
Arregona
Thelygona
 toria pocula: vt hic dicitur: nec qui oxytoea, id est partus adiuuantia: aut
 arregona & thelygona ad mares fœminasq; concipiendas. sed tamen ex-
 tra ordinem puniebantur, si euentu noxia erant: vt hic dicitur. sæpe enim
 in noxam vertunt, quæ ita porriguntur. Phthoria sunt & ecbolia ad par- Phthoria
Atocia
 tus abigendos: vt infra, in cap. Si muliebrem. Atocia ad fœcunditatem
 inhibendam & supprimendam excogitata fuerunt. Verum quod sequitur,
 Et id quod lustramenti causa dederit cantharidas, non congruit constru-
 ctioni: vt vel is qui legendum sit, vel verba esse transposita suspicandum,
 hocq; modo reponendum: Mandragoram, cantharidas, & id quidem lu- Cantharides
 stramenti causa dederit. Plinius libro vigesimo nono. Cantharides (inquit)
 obiectæ sunt Catoni Vticensi, ceu venenum vendidisset in auctione re-
 gia, quoniam eas sester. sexaginta addixerat. de bonis Cyprii regis loquens,
 cuius Plutarchus meminit in Catone. Cæterum de cantharidibus Plinius &
 Diosco. satis multa vt medicis vtilibus meminerunt: nusq; lustrationis per
 eas factæ mentio est apud eos, quare suspicor locum esse mendosum. In can-
 tharidibus (inquit Pli.) magna quæstio: quoniã ipsæ venenũ sunt potæ cum
 cruciatu veficæ maximo. Cic. Papyrio scribens, pro venenata potione posuit.
 Caius (inquit) Carbo, accusante Lucio Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur

tur. Idem Plinius. Vis earum adurere corpus : crustas obducere . eadem pityocampis in picea nascentibus : eadem buprestis . efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq; dicuntur . vt fortasse incrustamenti legendum suspicari quispiam possit . vel fortasse pro voce aliqua græca hoc vocabulum subiectum est : vt ex Dioscoride in præfatione sexti . *ἡ δὲ ἐκδιώσει προσεχέμεθα* , id est exulcerare volens . Lustrare inter alia hoc quoq; significat , quod lingua vernacula chermare vocat : græce *δέλναι* dicitur . quod verbum si hic recte legitur , intelligendum est de iis qui ad maleficium vendiderunt .

Lustrare.

CIN eodem cap. Et qui naufragium suppresserit : quive falsa iudicia confessus fuerit conficiendave curauerit . lego qui naufragum suppresserit , quive falsa iudicia professus fuerit , profitendave curauerit : nec me omnium quæ circumferuntur exemplarium similitudo mouet , quorum fides & auctoritas oratorum scriptis labefactata est , vt supra planum fecimus . Est autem naufragum suppressere , hominem e naufragio errabundum arripere , & in vinculis habere , aut in ergastulo concludere ad opus faciendum . Tranquil. in Aug. Rapti per agros viatores sine discrimine : liberi seruiq; ergastulis possessorum suppresserantur . igitur ergastula recognouit . Id genus hodie sceleris & plagum ab archipiratis perpetratur : qui homines incautos in maritimis locis compræhensos , in triremes rapiunt , ad scalmumq; alligant , vt sub flagellis remigent . Est autem suppressere , e medio tollere , id est *ἀπομαρτυρῆσαι* . Diximus supra quid sit iudicium profiteri & iudicium postulare , ex Cicerone . Certa sunt autem crimina in quibus impunitas iudici dabatur : vt in causa maiestatis & proditiōis , & si quid eiusmodi est . certæ etiam personæ sunt , quæ indices fieri poterant . ita neq; repetundarum causa per iudicium agi solet : neq; Senatoria persona potest iudicium profiteri , saluis legibus . Index est qui eius facinoris cuius ipse est conscius latebras indicat impunitate proposita . Haftenus Asconius . Cice. Quapropter si tibi iudicium postulas dari q; tecum vna fuerit : concedo si id lege permittitur . Quod sequitur inferius , Qui hominem libidinis vel commercii causa castrauerit . Accursius absurde intellexit : ignorans (vt opinor) olim spadones in deliciis habitos ad libidinem . Libidinis igitur causa intelligendum , *ἡ δὲ ἐκδιώσει* . tales erant Bagoæ apud Persas .

Suppressere

Certa crimina.

Lasciua.

CIN eodem tractatu cap. lege , Cum quidam per lasciuam causam mortis præbuisset : comprobatum est factum Ignatii proconsulis Veticæ . Betycæ legendum est : quæ pars est Hispaniæ . Lasciua quid sit , Accursius non satis intellexit : ita ne Bartolus quidem & reliqui eiusdem ordinis viri , alioqui doctrina non contemnenda præditi . de quo vocabulo non nihil in priore volumine annotationum diximus . Lasciua nec dolus nec culpa lata est , vt isti existimarunt : sed proteruitas quædam ludicra , vt ex Plinio liquere potest lib. xxvi . Grauiissimum (inquit) ex iis morbis Lichenas appellauere græco nomine : latine (quoniam a mento fere oriebatur) ioculari primum lasciuia (vt est procax natura multorum in alienis miseris) mox & vsurpa-

to vocabulo mentagram, occupantem multis & rictus. Lasciuam Plinius iocum petulantia & procacitate improbum vocat. hoc a græcis sumptum esse mihi videtur, qui ἀσελγῶν etiam pro procacitate & proteruia accipiunt: ut Demosth. πρὸ κοινοῦ, & Isocra. ἀσελγῆ, id est lasciuum appellantes τὸν μὴ μετέχοντα, μίτε ἀρετῆς μίτε δικαιοσύνης. Sicq; Iuriconsf. & hic & in tract. de re militari & locati, lasciuia accipitur pra incontinentia animi nec virtutem nec probitatem reuerentis, procacitateq; se oblectantis. Lasciuam autem ut male moratam & noxiam, sic ludibundam intelligimus. Plenior autem & atrocior petulantia ἀσελγείας vocabulo quodammodo significatur,

¶ In eodem tract. in cap. Furem nocturnum. hoc dictum Vlpiani pugnat cum dicto Gaui in cap. Itaq; supra ad legem Aquil. Cui Gaio Ciceronis auctoritas astipulatur in oratione pro Milone. Qz si. XII. tab. (inquit ille) nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impune voluerunt: quis est qui quomodo quis interfectus sit, puniendum putet, cum videat aliquando nobis gladium ad occidendum hominem ab ipsis legibus porrigi? Antinomix tamen mentionem apud iuris studiosos criminofam esse non ignoro. quare eorum pacem exposcendam nobis in preteritum quoq; intelligo.

¶ Ad legem Pompeiam, in cap. Si sciente. Quiq; queſierint pecuniam: quiq; eorum ita crediderint: aut a quo ita cauerint. Accursius hoc verbum ut mendosum adnotare videtur: ego verbi elegantiam nequaquam silentio transmitendam esse duxi: est enim ex prisca lautaq; non ex triuiali sordidaq; supellectile huc translaturum. Cicer. in Verr. acti. tertia. Epicratem conueniunt demonstrant, id quod ille sciebat, se sestertia octoginta dedisse: rogant eum ut id quod ab ipsis abesset pecuniae, curet: ab se caueat quemadmodum velit: de illa hæreditate cum Epicrate neminem esse acturum. id est arbitrio suo ab se cautionem exigat. Idem in Bruto. At vero (inquam) tibi ego Brute non soluam, nisi prius a te cauero, amplius eo nomine neminem cuius petitio sit, petiturum. Inde cauere obsidibus pro obsides exigere dicebant, atq; etiam pro obsides dare: vtrunq; enim significat, sed sub diuersa constructione. Cæsar libro septimo de bello Gallico. Et quoniam in præsentia obsidibus cauere inter se non possent, ne res efferretur: ut iureiurando ac fide sanciat, petunt. Et cauere capite apud Plinium libro. xxxiiii. quod est capitis periculo se obstringere, & alium sibi eodem vinculo obligare. Quod ergo hic Vlpianus dixit, Quiq; eorum ita crediderint, aut a quo ita cauerint: hunc habet sensum: Et qui credidit, & qui mutuatus est:

Cauere ab aliquo.

Cauere obsidibus.

Cauere capite.

¶ οἱ τε οὕτως δαμνίσαντες, ἢ ἀφ' οὗ ἀξιοπίστος οὕτως ἠσφαλίσαντο: vel ἢ ὄντο οὕτως κατηγγίνσκου. Cauere interdum nec stipulantis est, nec promittentis: sed iuris prudentis hominis, qui consultori suo rationem præscribit, formulamq; dictat paciscendi aut contrahendi, & monitis consilioq; instruit, ne conditionem suam deteriore faciat: ut apud Ciceronem in præfatione Topicorum, qui ad Trebatium scribens Iuriconsultum, Etenim (inquit) cum multis meis multa sæpe cauisses: veritus sum ne si ego grauaret, aut ingratum id aut superbū videretur. Quare in tertio de oratore, cau-

Cauere.

Cautores.

tores formularum iurisperitos appellat. Sic accipitur Cautio. in cap. Quis
dam decedens, supra de administ. tutorum: Nemo enim (inquit) ius pu-
blicum remittere potest huiusmodi cautionibus, id est his formulis testa-
mentorum & conceptionibus verborum. Accursius acute (vt solet plerumque)
cautelae interpretatus est. græce διαγρησίδες dicuntur, & ἡγορησίδες

Gallinaceus.

Quintil. libro septimo. Singula afferunt errorem. cum pluribus rebus aut
hominibus eadem est appellatio: homonymia dicitur: vt gallus. vtum enim
auem, an gentem, an nomen, an fortunam corporis significet, incertum est.
Plinius & Columel. gallinaceum sine adiectione galli dicere solent. De pœ-

Parricidarū
supplicium.

na huius legis Cicero pro Roscio Amerino ita inquit. Ita prudentissima ci-
uitatis Atheniensis sapientissimum dicunt Solonem fuisse, eū qui leges quibus
hodie quoque vtimur scripserit. Is cum interrogatus esset, cur nullum sup-
plicium constituisset in eum qui parentem necasset: respondit id se neminem
facturum putasse. Dicitur sapienter fecisse cum de eo nihil sanxerit quod an-
tea commissum non erat: ne non tam prohibere quā admonere videretur. Quā-
to maiores nostri sapientius: qui quum intelligerent nihil esse tam sanctum,
quod non aliquando violaretur audacia, supplicium in parricidas singulare
excogitauerunt: vt quos natura ipso in officio retinere non potuisset, ma-
gnitudine pœnæ maleficio submouerentur. In sui voluerunt in culeum, atque
ita in flumen deici. In flumen non in mare dixit. O singularem (inquit) sa-
pientiam. nonne videntur hunc hominem e rerū natura sustulisse & eripuisse
se, cui repente cœlum, solem, aquam, terramque ademerunt: vt qui eum necas-
set vnde ipse natus esset, careret iis rebus omnibus ex quibus omnia nata esse
se dicuntur. Adnotandum hic videtur id quod Suetonius his verbis ait in
Aug. Dixit autem ius non diligenter modo, sed etiam summa lenitate. si quis
dem manifesti parricidii reum, ne culeo insueretur (quod non nisi confessi affi-
ciebantur hac pœna) ita fertur interrogasse: Certe patrem tuum non oc-
cidisti?

Coire.

¶ AD legem Cornel. de falsis, in principio. Testimoniæ falsa inspicienda
dolo malo coierit: id est curauerit, inquit Accursius. Ego vt non dubie
lego coierit: ita inspicienda verbum mendosum esse arbitror, sicque locum re-
stituendum. Testimoniæ falsa inuicem dicenda coierit. vt Vlpianus in cap.
lege Cornelia inferius. Item qui falsas attestaciones faciendas, testimonia
ve falsa inuicem dicenda dolo malo coierit. ex cuius loci cum hoc collatio-
ne satis apparet fluxam esse fidem exemplarium peruagatorum. Vtrobique
tamen hanc particulam in, deesse affirmauerim: vt sit, Item qui in falsas at-
testaciones, vt Plinius in epist. In lites coiri questus est, & gloriæ loco poni
ex spoliis ciuium magnos & statutos redditus. Dicebant enim coire in rem
vel de re: vt Cicero pro Roscio. Auaritiam præfers, qui societatem coieris
de municipis cognatiq; fortunis cum alienissimo. Coire autem verbum est
criminosum interdum: vt ex iis exemplis patet quæ superius citauimus, cum
de verbo Circūuenire iudicio diceremus. συνυποτέτυ græce dicitur, & συνυποτέτυ
& συνυποτέτυ, vt diximus.

IN capi. impuberem. §. Item si seruo. Dicimus eum pœna eximendum esse. legendum pœnæ in datiuo. Eximere pœnæ vt eximere noxæ dicebant. Taccitus. Marcellum preces Cæsaris pœnæ magis q̄ infamiæ exemere: *ἡ δὲ ἕκαστος* Liuius lib. octauo. Inde noxæ eximitur Q. Fabius, qui contra imperatoris imperium pugnauit: sed noxæ dānatus, donatur populo Ro. donatur tribunitiæ potestati precarium non iustum auxilium ferenti. illud prius noxæ datiuus est: posterius genitiuus. Sic Liuius lib. iiii. Note iam destinatę exemptus est a Censoribus. Eximere supplicio: Curtius. Sic exemptus reus dicitur cap. Si interueniente, inf. ad Turpil. Cicer. in Verrem, actione tertia. Quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis, ob eam causam, ne tu ex reis eximerere, si ego nō affuissem ad diem: id est ne tu necessitate obseruandi iudicii publici absoluereris. *ἵνα μὴ ἐν αἰτίας σὺ ἐπιλαβῆσθαι, εἰ ἐγὼ οὐκ ἐπιτύχω εἰς τὴν κρείσσαν.* Noxæ eximere precibus, est pœnam reo destinatam deprecari: *ἐξαπατῆσαι δὲ κινδυνεύοντα, vel ἢ κρινόμενον.* In reos referre opponitur ei quod dictum est, ex reis eximere. Cicer. Absentem credo in reos relatum: rem indicta causa iudicatam. & in Verr. acti. vlti. Sthenii domum per hospitium exhausti: absentem in reos retulit: causa indicta capite damnauit. Ii inter reos recepti dicebantur. Reum autem fieri (inquit Asconius) est apud prætorem legibus interrogari. Cum enim in ius vêtum esset, dicebat apud Prætorē acculator reo: aio te Siculos (verbi gratia) spoliasse, si tacuisset: lis ei æstimabatur vt victo. si negasset: petebat a magistratu dies accusator inquirendorum criminum, & instruebatur accusatio. *ἠρωτῶνται* a græcis dicuntur, & *ἐπιθωρόμενοι*, & *εἰς τὸ δίκασθαι εἰσαχθέντες.* Hęc cum sint verba iuris, tamen inter iuris peritos obsoleta sunt & ignota: pro eisq; alia sordidioris noxæ substituta increbruerunt, vt in omni ferme parte iuris. vsq; adeo facilis est in deteriora delapsus.

ua. re nox.

Eximere noxæ & supplicio.

Ex reis eximere.

In reos referre.

Inter reos recipi. Reum fieri. Mos prius in rebus capitalibus.

IN cap. Quid sit falsum. Si quis chirographum alienum immutet. Legendum imitetur id est effingat. Tranq. in Tito. E pluribus comperi notis quoq; excipere velocissime solitum: & cum amanuensibus suis per ludum iocumq; certamen imitari chirographa quæcunq; vidisset, ac profiteri se maximum falsarium esse potuisse. Cice. de natu. deo. Chirographum sex primorum imitatus est. hoc est adulterauit. Vnde imitatum passiuè, quod alibi assimilatum dixit in lib. de vniuersitate: videlicet quia græci dicunt *ἀπαιμιμυμύω* ἂν τὶ τοῦ ἀπακονισμύω.

Imitatum.

IN cap. Eos. Qui illicitis insignibus vsus est, vel falso diplomate vias comitatus. Et hic & in cap. Continuus supra de verb. oblig. nemo qui literarum bonarum elementa attrigerit: ignorat diploma legendum esse nō diploma. Diplomata sunt quas literas patentes nunc appellamus: cuiusmodi sunt edicta & mandata principum regio signo sancta: & quas bullas pontificias vocant. Cice. in epist. Diploma statim non est datum: de literis Cæsaris loquens quibus Balbus restituebatur. Verbum est græcum, quippiam duplicato compositum significans aut complicatum, vt linteum. quod *πύσμα* dicitur: Macrobius. Consulunt hunc deum & absentes missis diplomatibus consignatis: rescribitq; ordine ad ea quę consultatione abdita continentur. Diploma

Diploma.

ta appellat chartulas complicatas & lino traiectas obfignatasq; quo in loco codicillos etiam latine ea vocat: vt Tranq. in Claud. Suppositos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos. quod verbum legitur in tract. de excus. tutorū, cap. Administrantes. Vnde codicillaris potestas Lampridius: id est quæ a principe confertur. Traianus ad Pliniū. Diplomata quorum præteritus est dies, non debent esse in vsu. ideo inter prima iniungo mihi, vt per omnes prouincias ante mittam noua diplomata, quæ desiderari possint. Sic Cicer. in Piso. Mitto diplomata tota in prouincia passim data: mitto numerum nauium summamq; prædæ. id est edicta quibus naues exigendas mandabas, cum prouinciæ præesses. Inde fit vt diplomata vocati sint codicilli qui dabantur cursoribus, vt liceret eis vti equis & vehiculis publicis. Verum quoniam in iis exigendis interdū fraus committebatur: ideo lege Cornelia constitutum eos teneri, qui adulterinis codicillis vtuntur. Hodie apud nos interdum fieri vidimus, vt non aliter cuiq; liceret equis celeribus vti, qui ob cursores armillatos mansionatim collocati sunt: quæ si chartulam haberet publico chirographo subscriptam. Apud Persas erat ἀγγαρίων δρόμιμα, cursus perniciosissimus equitum, vt scribit Herodotus in octauo. Vnde nomen Angariæ & parangariæ in libris iuris lectitatum manauit. est enim nomen Persicū, nostrates postas. q. positos collocatosq; certis in locis, & semper in prociectu excubantes appellant. Antiqui non equis singulis & expeditis vt hodie, sed vehiculis vtuebantur. vnde cursus vehicularis erat qui publicus dicitur lib. xii. codicis. Id quod planū fit ex Plutarcho in Galba, his verbis. Nymphidius vero non mediocri indignatione affectus est, cum Consules seruos publicos destinassent, quibus ferenda ad imperatorē senatusconsulta præberent: quibus scilicet ipsi ea quæ diplomata appellantur, ideo dari solent, vt iis statim agnitis, ciuitatum magistratus tabellariorum cursum accelerent, in commutatione vehiculorū datis deductoribus. Iulianus imperator in epistolis. ἄξιον δὲ σε ὁ δῆμοσιον δρόμον ὀχιμαλὴν ἡρώμελον ἐνὶ καὶ πῆσιπῳ. Idem alibi. ἡγίση δὲ ὀχιμαλὴ δῆμοσίῳ μέγιστον ἑταρωπέδον τοῦ ἐμῶ, καὶ ἐνὶ πῆσιπῳ. ducet te autem cursus publicus, vno vtentem vehiculo & parippo vno. Quid sit autem Parippus, videbis in lege quarta de cursu publico & angariis & parangariis, lib. xii. cod. vbi Parhiphus pro Parhippus legitur ab interpretibus post Accursium, Ibidem Paraueredus pro eodē dicitur: hoc est qui veredo vno super numerum vtitur diplomate comprehensum, vel super numerum solitum: vt in superioribus exemplis Iuliani principis. Veredi a vehendis redis dicti, vocabulum e gallico latinoq; composito, vt Epiredium: cum reda sit gallicum vocabulum, vt inquit Quintil. Diplomata igitur erant vel chartulæ signo principali obfignatæ, vel tesseræ, quibus agnitis, qui ἑταροὶ dicuntur, hoc est præfides & alii magistratus præfectiq; vehicula cum equis publici cursus accōmodabant. In tract. de cursu publico. cod. euectiones identidem diplomata dicuntur: pro quo vocabulo græce σωθίματα, legimus, id est tesseras. vt in lege tertia tractatus sæpe dicti. Euectiones (inquit) ab omnibus postulentur & tam iudices quæ custodes. & reliqua. πᾶσι δὲ τῶν ἀπαρτίσθω σωθίματα. ἡδὲ τῶν ἡγορηκῶτων τοῦ δῆμοσίου δρόμου. Tres autem eos libros qui postremi sunt codicis.

Codicilli & Codicillaris potestas.

Angaria.

Cursus vehicularis.

Parippus vel Parhippus.

Veredus. Reda.

Euectiones.

De tribus postremis libris codicis.

cis, nec emendari posse sine græcis exemplaribus, sicubi extant, cognitu facile est: nec enarrari. quibus in ipsis permulta vocabula barbara inveniuntur:

Barbara verba i i s libris

ut auerta in lege Quoniam, in eo ipso tractatu de cursu publico. Sella (inquit) cum frenis, sexaginta libras, totidem auerta non transeat.

Auerta.

hypomaschalon, id est lora latiora quæ per terga equi iugalis excurrunt sub alis eius succincta. Ibidem Hippocomi sunt homines equorum curæ præfecti: quales scutarii in comitatu regis vocantur: quorum maximus Archippos comus dici potest.

Hippocomi. Archippos mus.

IN lege Si quis, eodem tract. Mutationes sunt quæ a græcis Si quis (inquit) vel pro vna mutatione veredum superducendum esse crediderit, quadruplum, & reliqua. Si quis vel vnicam mutationem præteruehatur: id est mansionem demutandis equis destinatum. quod nec Accursius nec Bartolus intellexisse videntur nec id mirum est.

IN cap. si quis obreperit præfidi prouinciæ. Quoniam hoc verbum apud iurisconsultos in usu est: & Accursius eius vim significationemque parum percepit, ut hoc in loco luculenter ostendit: ideo enarrandum nobis visum est.

Obreperere.

Obreperere est latenter progredi & fallaciter adire: ut serpentes humi repentes solent. Vnde fit ut quicquid sensum fallat, id obreperere dicatur: ut Obreperit non intellecta senectus. Cice. in Catone. Qui enim citius adolescentiæ senectus quam pueritiæ adolescentia obreperit? & lib. sexto ad Atticum Obreperit dies, ut vides: mihi enim ad tertium Caléd. Sextiles decedendum est.

Alibi. Mihi dies decessionis obrepebat. Ex eo fit ut obreperere pro fallere, hoc est incautum aggredi, accipiatur. Pli. lib. xxxvi. Nec potest videri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obreperisse quodam vitæ rudimento: iam enim L. Crassum oratorem M. Brutus in iurgiis ob id Venerem palatinam appellauerat.

Vlpia. de Carbo. edicto. Sed si cum esset pubes. q. impubes obreperit: dicendum est nihil eum egisse. Accursius obreperit existimauit ab obripiendo esse: ut preces obreptitias & surreptitias: Nicolaus Perottus ab obripiendo & surripiendo dictas esse tradidit. De obrepero iam planum factum est: de surreperere restat ut doceamus. Quintil. in quarto. Beneuolentiæ & attentionis postulatio, quia esse in turpi genere causæ non possit: insinuatio surrepat animo: maxime vbi frons causæ non satis honesta est. & itidē de exordio loquens.

Surreperere.

& rursus de partitione. Ita surrepetur animo iudicis. Obreperere igitur magistratui quid sit, satis liquet. hoc græci oratores dicunt. & obreptione: licet & alia significet. Obreperere autem ad magistratum dicitur, qui falsa specie vel probitatis vel doctrinæ ad magistratus assumitur: & ut vulgo loquimur, per hypocrisim. Cice. in Pisonem. Obreperisti ad honores erre hominum, commendatione fumosarum imaginum: quarum simile habes nihil præter colorem: id est, fefellisti populum Ro. commendatione familiaræ cognomento frugī,

Obreperere ad honorē, vel magistratū.

& pro Plan. Quid si doceo Gna

Planciū non obrepſiſſe ad honores : ſed eo veniſſe curſu qui ſemper patuerit omnibꝫ hoc noſtro equeſtri loco: id eſt, vt vulgus loquitur, per abuſum. Dicitur & irrepo eodem ferme ſignificatu. vt in tertio offi. Itaq; ſi vir bonus habeat hanc vim, vt ſi digitis concrepauerit, poſſit in locupletum teſtamenta nomen eiꝫ irrepere: hac vi non vtatur. Irrepere pro fallaci quodam commēto, & obtentu iniquo inter hæredes adſcribi. Sic pro Archia. Qui etiam poſt legem Papiam in eorum municipiorum tabulas irreperunt. *ῥεπειρεῖσθαι φησὶ τῶν ῥημάτων. & ῥεπειρεῖσθαι φησὶ τῶν ῥημάτων.* huiuſcemodi dicitur.

CAD legem Iuliam repetund. cap. in comites. In comites quoq; iudiciū hac lege iudicium datur. Bartolus, vt in Accuſſi ſententiā iuratus, comites duobus modis intelligi poſſe ait: id eſt conſocios & conſortes criminis : vel officii ſocios, id eſt collegas. Viſque adeo recentiores iuriſcōſulti a priſcorum doctrina latineq; loquendi conſuetudine degenerarunt: non ingeniorum illi quidem tarditate, quæ ſumma ipſis eximiaq; fuerunt: non rerum incuria, ad quas percipiendas ſummo ſtudio incubuerunt: ſed priſcæ hiſtoriæ ignorantia, antiquarumq; rerum, quas infelicitate temporum ſatis noſſe non poterunt: cum bona pars doctrinæ atq; elegans in tenebris eſſet condita, & ſitu ſqualoreq; multorum ſæculorum obruta: Tametiſi permultis eorum perſuſum fuerit, verborum elegantiam ſtudio iuris incommodiorem q̄ vtiliorem eſſe. Quæ ſententiā ruſticitatis plena, ita in rem præiudicatam tranſiit: vt vel hodie in literarum claritate propemodum inſtaurata, putidiſſima eorum voluminum barbaries in conſiliis publicis, ſummo aſſenſu, atq; etiam plauſu perſæpe excipiat. Scilicet illa vis eſt naturæ perpetua, vt tēporis circumactū omnia deteriora fiant: vitiaq; in dies errorefq; inualeſcant. Comites iudicium, id eſt proconſulum, prætorum, præſulum, aliorumq; magiſtratuū prouincias regentium: erant legati, præfecti, quæſtores, ſcribæ: qui cum magiſtratibus in prouincias mittebantur, vt hodie a Venetis mitti audimus cū prætoribus designatis. Cicero in Ver. act. ter. Non nego tibi ipſi nullum nummum eſſe numeratum: Sed quum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur: non erat quærendū cuiꝫ manu numerarentur, ſed cuiꝫ iniuria cogèrentur. comites illi tui dilecti, manus erant tuæ: præfecti, ſcribæ, medici, accenſi, aruſpices, præcones, manus erant tuæ: vt quiſque te maxime cognatiōe, affinitate, neceſſitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. Eſt alioqui etiam comes non ſocius, ſed qui aliū comitatur tanq̄ maiorem: vt in cap. Item, apud Labeonem ſupra de iniuriis. §. Si quis virgines. licet Lucanus pro ſocio vſus ſit: Scire ſenatus auet miles te Magne ſequatur An comes. Cicero in Tuſcul. Aſclepiadem ferunt philoſophum, cum quidam quæreret quid ei cecitas attuliſſet: reſpondiſſe, vt puero vno eſſet comitator. Duorum tamen generum comites fuerūt: iudicium, id eſt magiſtratum tuum. Prioris generis ſunt ii, de quibus Cicero ad Q. fratrem ita ſcribit. His autē in rebus iam te vſus ipſe profecto erudiuit: nequaquā ſatis eſſe, ipſum haſte habere virtutes: ſed eſſe circunſpiciendum diligenter, vt in hac cuſtodia prouinciæ non te vnum, ſed omnes miniſtros imperii tui ſociis & ciuibꝫ & reip. præſtare videare: quanq̄ legatos habes eos: & reliqua. Idē inferius. Atq;

Comites iudicium.

inter hos eos, quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa resp. duntaxat finibus his prestabis, quos ante prescripti. Quos vero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse uolueris: qui quasi ex cohorte praetoria appellari solent: horum non modo facta, sed etiam dicta omnia praestanda nobis sunt. Et inferius. Accensus (inquit) sit eo numero, quo eum maiores nostri esse uoluerunt: Sit licitor non suus, sed tuae lenitatis apparitor. His uerbis apparet comites quosdam fuisse adiutores & ministros imperii: alteros fuisse apparitores & domesticos proconsularis aut praesidis: qui tamen ipsi etiam publice ei dabantur: ut accensus, praeco, medicus, licitores, aruspices: qui quasi ex cohorte dicebantur. Quos Marcus Cellus in primo capite intellexit his uerbis: Vel cum ex cohorte cuius eorum est: ubi legendum censeo, vel eum qui ex cohorte. Quid autem sit alioqui cohors praetoria, nos in altera editione diximus: unde praetoriani milites dicti. Idem Cicerone in Ver. Cohors illa tua, quae plus mali Siciliae dedit quam si centum cohortes fugitiuorum fuissent: tua manus sine controuersia fuit. de domesticis eius loquens, non de militibus: ut in Frumentaria: cum Verrem recuperatores, id est iudices priuatarum controuersiarum, de cohorte sua dedisse dicit, furtorum & rapinarum participes. Haec lex a Pisone primum lata est conuictoribus: appellataque est lex socialis, ut ipse inquit in tertia Verrina: est enim sociorum causa constituta. Ciuibus (inquit ipse in diuinatione) cum sunt pecuniae ereptae, ciuili fere actione & priuato iure repetuntur. Haec lex socialis est: hoc ius nationum exterarum est: hanc habent arcem. Quod iudicius ipse Verrem accusans, his uerbis intedit in pri. act. Dicimus C. Verrem cum multa libidine, multa crudeliter in ciues Romanos atque in socios: multa in deos hominesque nefarie fecerit: tum praeterea sestertium quadringentes ex Sicilia contra leges abstulisse. Sic enim legi debet. Quod apud nos decies centenis millibus aurorum aestimari debet duntaxat coronatorum.

Comites. q.
ex cohorte
praetoria.

Lex socialis.

¶ IN cap. eadem lege, Ne quis ob militem legendum mittendum uel res accipiat. Mirum est Accursium non intellexisse quid sit mittere milites, id est a militia dimittere ut causarium: cum Ulpianus in cap. quod praetor. §. ignominie supra de iis qui notantur infamia, missionum militarium genera distinxerit. In delectibus autem faciendis ciues Romanos cogi solitos nomina in militia dare, nemo ignorat, qui quidem Liuium legerit aliqua in parte, ut lib. quinto ab urbe. Omnium primum (inquit) tribunus militum fuit delectum haberi: nec iuniores modo conscripti, sed seniores etiam coacti nomina dare. Et lib. vii. Acerbitas in delectu non damno modo ciuium, sed etiam laceratione corporum fuit: partim uirgis caesis, qui ad nomina non respondissent: partim in uincula ductis: iussa erat. Inde dare nomen militiae, in cap. qui cum uno inf. de re militari. Quod autem subditur: Vel ob accusandum, uel non accusandum pecuniam accipiat: id per legem Cinciam contra causidicos quaestuarios constitutum est: de qua Tacitus lib. xi. ita inquit. Igitur incipiente Caio Silio consule designato, consurgunt patres, legemque Cinciam flagitant: qua cauetur antiquitus, ne quis ob causam oradam pecuniam donum uel accipiat. Deinde obstrepentibus iis, quibus ea contumelia parabatur: discors

Missio militaris.

Dare nomen militiae.
Lex Cincia.

Suillio Silius acriter incubuit: veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima. alioqui & bonarum artium principem sordidis ministeriis fœdari: ne fidem quidem integram manere, vbi magnitudo quæstuum spectetur. & paulo post. Talia (inquit) dicente consule, parabatur sententia, qua lege repetundarum teneretur: cum Suillius & cæteri circumstantes Cæsarem antea cta deprecantes. & inferius. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum vsq; ad dena sestertia: quæ egressi repetundarum tenerentur. Hæc dena sestertia in cap. pri. de variis & extra cognitionibus, centum aurei vocantur. Quæ nos in lib. de Asse ducentos & quinquaginta aureos francicos valere ostendimus: quæ summa ad nummum cum decem sestertiis cõuenit, cum in singula sestertia vices quinos aureos taxauerim.

Æstimare
litern.

¶ IN cap. sequenti. Neue ob litẽ æstimandã, iudiciũ ve capitũ pecuniã ve faciendum. Hoc verbum Accursiani non intellexerunt. sunt em̃ antiqui iuris verba. Cic. in Ver. act. iiii. Reperietis paucos Syracusanos, q se nunc publicæ laudationis causa venisse dicunt, & tunc participes prædæ fuisse. & nunc non ad istius laudationẽ, sed ad cõmunem litium æstimationẽ venisse. Idẽ in quarta. Hoc quẽ deniq; nunc tuorum aduocatorum æquo animo audire arbitrare: qua in ciuitate Caio Catoni clarissimo viro, cõsulari homini sestertium. xviii. milibus lis æstimata sit: in eadẽ ciuitate apparitori tuo esse cõcessum, vt sestertium vno nomine tredecies auferret. Litem æstimatã Catoni dicit, id est eum damnatum. xviii. milibus nummum iudicio repetundarum. Idem in vltima. Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam, domũ: sed ex tua calamitate cerneris atq; offibus filii sui solatium vult reportare. Lites æstimatas vocat pecuniam mulctatitiam, & numarias sententias: vt hodie cum iudices certa summa, actorum dispendia & incõmoda æstimantes, tantæ pecuniæ reos dant. id a iuris auctoribus, quanti interest actoris appellatur. Sic in iudicio repetundarum fiebat: nam repetundarum causa (inquit Asconius) ita se habet, vt si reus conuictus sit atq; dånatus, pecuniã reddat æstimata lite: hoc est in precium redactis omnium furtis: quã summã pecuniã pscriptis eius bonis selectorum curabant. Hactenus Asconius. Crimina autẽ Verris non tantum ad lites æstimandas pertinebant: sed etiam ad pœnã capitalẽ & exiliũ propter crudelitatem. Itaq; ille prima statim actione perterritus in exilium abiit, non expectato iudicii exitu. Cæsar in quinto cõment. Obsidibus ad diem adductis, vt imperauerat: arbitros inter ciuitates dat, qui litẽ æstimant, pœnamq; cõstituant. id est qui ob incursiones Pyrustarum in Illyricum factas, eos tantum darent, quantum esset dånus populatione datum. *δουπητος ἔδωκεν ἐφ' ἑμισαοδῶν τοῦ τῆς πλὴν δίνω.* dicitur & a græcis *τιμῆμα, ἀπὸ γράφαι τῆς δίκης*, cum actor ipse tantum litem æstimandam sibi poscit. Sed iudicis est *τιμῶν, ἢ ἐλόντων πλὴν δίνω.* Litis autem æstimatio ita appendix erat dånationis, vt hodie ex formula iudiciali id est, quod dånã & interesse vocant. id quod ex Cice. pro Cluen. intelligere promptum est his verbis scribente. Hic profertur id, quod iudicium appellare non oportet. P. Septimio Scæuolæ litern eo nomine esse æstimatã. cuius rei quæ cõsuetudo sit, qm̃ apud homines peritissimos dico, pluribus verbis

Lites æsti-
matae,

Litis æstima-
tio.

docere non debeo. nunq̄ enim ea diligentia, quæ solet adhiberi in cæteris iudiciis, eadē reo dānato adhibenda est. In litibus æstimandis fere iudices, aut q̄ sibi eum quem semel condemnauerunt, inimicū putant esse: si quæ in eum lis capitis illata est, non admittunt: aut q̄ se perfunctos iam esse arbitrantur, cum de reo iudicarunt, negligentius attendūt cætera. Itaq̄ & maiestatis absoluti sunt permulti, quibus dānatis de pecuniis repetūdis lites essent estimatæ, & hoc quotidie fieri videmus, vt reo dānato de pecuniis repetundis: ad quos peruenisse pecunia in litibus estimādīs statutū sit: eos illi iudices absoluant. quod cū fit, non iudicia rescinduntur: sed hoc statuitur, æstimationē litium non esse iudiciū. Hæc Cicero & alia quæ sequuntur, causæ suæ inseruiens dixit: quibus rem aliquantulum obscuram implicare etiā summopere nixus est. Quare Quintil. de hac oratione loquens ita inquit. Itidem orator cum falso vtitur pro vero, scit esse falsum: eoq̄ se pro vero vti. Non ergo falsam ipse habet opinionem, sed fallit alium: nec Cicero cum se tenebras offudisse iudicibus in causa Cluentii gloriatus est, nihil ipse vidit. Æstimare litē capitis est actione rei persecutoria non vti: sed criminaliter intendere, & vt vulgo loquimur, conclusiones capitales concipere. Cicero in oratione supradicta. Scæuola condemnatus est aliis criminibus, frequentissimis Apuliæ testibus: omni contentione pugnatum est, vt lis hæc capitis æstimaretur: quæ res si rei iudicatæ pondus habuisset, ille postea vel iisdem vel aliis inimicis reus ac lege ipsa factus esset. vbi non pugnatum, sed expugnatum legendum esse suspicor. id est: obtinuit actor summa contentione, vt sibi liceret litem capite æstimandam postulare. Existimo enim a grecis hanc locutionem tractam. Plato. ἀρθάνοις ἄρ' εἰ βόλοισι θανάτου σοὶ ζυμᾶσθαι. id est, si te capitaliter postulare voluisset. Demosth. ἢ ἢ θεοκρίνα, de accusatore dixit vt Plato. ἐφόισι τῶν παρ' ἐλμίσσας δέκα, τάλαντων, ἀπηνάσθη, καὶ ἀνείλετο τὴν γραφὴν προσοῦς ἐν ὀρφανῶν. Subdit enim postea. ἀφῆκε φθι γραφῆς ἐφ' ἡ δέκα, τάλαντα, ἐπεγεράτα τιμῆμα: exemit eum noxæ, cuius litem decem talentis æstimauit. Hoc Liuius ex antiquis annalibus capitis anquirere dixit. Hoc autem ex verbis Ciceronis supra citatis intelligimus, litis æstimationem non ita iudicii vicem implere, vt ex ea præiudicium in causam capitis fiat alia lege agentī. vt enim alibi diximus, certa ac peculiaris cuiq̄ iudicio publico formula erat, qua causam dicere accusatis erat necesse.

Æstimare litē capitis.

Capitis anquirere.

IN eodē cap. Ne in acceptū feratur opus publicū faciendū: frumentumve publice dandū, præbēdum, apprehendendū: sarta tecta tuēda anteq̄ perfecta, probata. præstita legerint. Lego non apprehendendū sed approbādū: & lege erunt, non legerint. Omnino. n. sic legendū est: id quod etiam ipse suspicatus est Accursius. Sunt autem verba prisce formulæ in iis rebus quæ publice locabantur. Lex pactū significat. Cice. in prætura vrb. de sartis tectis loquens. Rabonius, qui legem nosset qua in lege numerus tm̄ columnarum traditur, perpendiculi nulla fit mentio: negat oportere columnas ad perpendiculum exigi. id est qui nosset formulam qua sarta tecta a Prætoribus tuenda locabantur. de quo verbo nos plene diximus in superioribus. exempla crebra sunt apud Catonem. Vlpianus hanc legem inquit venditionis, Siquid

Probatum op⁹ & approbatum.

Accepto ferre.

Probare op⁹ & approbare.

Sacoma.

sacri vel religiosi est, eius nihil venit: superuacaneam non esse. Probatum autem & approbatum opus dicitur, quod magistri opificiorum euocati inspectum, retulerunt esse idoneum & recte factum. Cice. Locatur opus id, quod mea pecunia reficiatur: ego me refecturum esse dico. Probatio futura est tua, qui locas: prædibus & prædiis cautum est populo. id est: tuum est prætoris, qui locasti, exigere ut opus tradam approbatum: & mihi accepto ferre cum probatum fuerit, quibus verbis ostendit prætoris iniquitatem. Tu (inquit Asconius) operis exactor esse debes, non voluntatis meæ dominus: ut me invito opus alii faciendum loces, cum populo prædes dederim. Est autem accepto ferre vel in acceptum: id, quod vulgo dicunt habere pro admissio & recepto. Idem. Rabonio inde opus receptum retulit. *ἡ ἐκδεδοµένον ἔσται ἐπὶ τῷ τῷ ἀρλαθεῖν ἀνωμολογήσῃτο.* vel ad verbum, λαβὼν ἔχει διωμολογήσῃτο. *ἢ τῷ ἐρρολαθῆσαν τῷ.* dici etiam potest, *ἀρλαθῆσαν ἔχει διωμολογήσῃτο.* Probare vero & approbare, redemptoris est non locatoris. Est enim approbare (quod Cicero fere probare dicit) efficere ut probum rectumque iudicetur id, quod quis facit vel dicit. Cice. in Verrem. Non vereor ne hoc meum officium P. Seruilio iudicium non probem. id est, scio eum omnino hanc meam accusationem Verris non improbaturum. Et pro Sylla. Hoc sentio: si mei facti rationem vobis constantiamque huius officii ac defensionis probaro: causam quoque me P. Syllæ probaturum. Hoc existimo sic græce dici posse. *ἢ τῷ τῷ τῷ ἔργῳ µε κερὶ τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ καθήκοντος ἡµᾶς ἀρέσω, καὶ δὴ τῇ ἀρλογίᾳ οἶμαι τῇ τῷ Σύλλᾳ, αὐτοῦ ἀρεσοµένους.* vel magis ad verbum, καὶ τῇ ἀρλογίᾳ δὴ τῇ τῷ Σύλλᾳ, ἀρέσειν ἡµᾶς δοκῶ μοι. Opus autem probare est ut vulgus loquitur: recte & probe consummatum præbere. Paulus supra in tractatu locati. Si in lege locationis hoc comprehensum est, ut arbitrato domini opus approbetur: perinde habetur ac si viri boni arbitrato comprehensum esset. Vitruuius. Redemptor ad tempus opus manufactum subtiliter regi approbauit: & ad sacoma pondus coronæ visus est præstitisse. Sacoma Vitru. *σάκωµα*, dixit: id est quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum. Secundum hoc Marcellus, aut qui legem rogauit potius: perfecta, ad opera: probata, ad frumenta: præstita, ad sarta tecta retulisse videtur, vel fortasse hec tria ad sarta tecta retulit & ad superiora, promiscue. Quod si appèndendum legi debet, ut suspicari non immerito quis possit: locus est mutilatus: ut fortasse hoc verbum oleum desit. Frumentum enim ad mensum: oleum appèsum præbetur. Erat. n. munus publicum, ut frumentatio, quæ sitonia dicitur. **C**AD legem Iuliam de annonæ: Constitit inter dominum & seruum iudicium. Constitit videtur legendum: aut græco more dixit *σώεσκη*, quod tamen significationem habet presentis, ut *πέριθα*, & alia. **C**IN cap. Qui tabulam ad legem Iul. pecul. Qui tabulam græam leges formæ agrorum continentem refixerit. Sic dictum est, ut in sexto Aeneidos. Fixit leges præcioque refixit. quo modo etiam Cicer. in Philip. vsus est. Leges enim in tabulis æneis incisæ erant. Boethius autem auctor est in coloniis assignandis agros variis limitibus conformari olim solitos. Quidam enim agrum in decumanum formabantur: quidam in cardinem: quidam in scammum, aut in strigam. erant & excultellati, normati, succisui aliisque nominibus ap-

pellati, ab agrimensuris inuētis, qui agrorū metandorū peritiā profitebant. Erāt etiā leges cuiq; agri generi, secūdū quas cōtrouersie finales discerantur. Inde illud Plinianū lib. xvii. Vineas limitari decumano oportet xviii. pedū latitudinis ad cōtrarios vehiculorū transitus: aliisq; conuersis limitibus denū pedū distingui per media iugera: aut si maior modus sit, totidem pedū cardine quot decumano limitari. Quid aut sit Cardo, quid decumanus: ipse lib. duodeuicesimo docet. Solis ortu (inqt) quocūq; libeat die stantibus hora diei sexta, sic vt ortum eum a sinistro humero habeāt: contra mediam faciem meridies, a vertice septētrio erit. qui ita limes per agrū currit, Cardo appellatur. & inferius. Linea (inqt) hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem: & limes qui ita secabit agrū, decumanus vocabitur. Hic litem nō pro termino intelligere oportet: sed pro forma agri. Sic apud Liviū de bello Maced. libro septimo. Terminus est nunc imperii vestri mōs Taurus: quicquid intra eum cardinem est, nihil longinquū vobis videri debet: quo arma peruenerunt, eodem ius hinc pfectum veniat. Verba sunt legatorum græcię. Taurum montē a mari Euxino ad Cyprium excurrentem: Liviū cardinem a forma vocauit. q. litem imperii Romani a septentrione ad meridiem.

Cardo & decumanus.

Limes.

IN cap. seq. Qui autē ædiculas incustoditas tētauerint: amplius q̄ fures, minus q̄ sacrilegi merētur. Ædicula est sacellū, id est ædis sacre appendix. Liviū. lisdē diebus ædiculam Victorię virginis prope eadem Cōcordię M. Portius dedicauit. *vois d'ioy* græce dicitur. Plinius pro loculamēto simulachri posuit lib. xxxvi. de Venere Gnidia. Ædicula eius tota aperitur, vt conspici possit vndiq; effigies deę. Sic Iuue. Si quis in ædicula deus vnicus. *q̄ tē d'ea*. Ad legem Iuliam de ambitu. Quia hic locus ita intelligi mihi aliquando visus est. q. lex ambitus ex eo tēpore sublata fuerit, cum ad vnus arbitrium omnia magistratū munia redigi primū cōeperūt, quasi iam nulla comitia fuerint, quasiq; ambitus in p̄torio principali cōmitti crimen nō possit: quores hæc tota penitus noscatur, sciendum est olim ita institutū fuisse Romæ, vt diebus comitalibus, qui vel a consule vel alio magistratu cui tum comitia habēdi ius erat, edicto promulgabatur: populus cōueniret in cāpū Martium. Qui aut magistratū petebāt, quos a toga cādida, quod gestamen erat petitorū, candidatos vocabant: cū ad comitia se cōtulissent cū amicis, tribus circuirent, singulosq; præhensantes, id est *δεξιμωσι*, gratiā & suffragia precibus tēporariaq; obseruantia emerentur, vnoquoq; populariū plebeiōrūq; benigne appellato & nominatim. Quam ad rē facilius transigendā nomenclatores inuēti sunt, q̄ nomina singulorū tenebant, cādidasq; suggerebāt, vt quisq; obuius erat: q̄q̄ id postea lege vetitū esse, auctor est Plutarchus in Catone minore. *δνοματολόγοι* græce dicuntur. Vnde nomenclatura vocabulum deductum. Comitia autē quedam erant cēturiata: quædā curiata. Centuriatis comitiis populus per cēturias ex cēsu & etate diuisus suffragia ferebat: Illęq; centurię prerogatiue dicebātur, quæ forte primū eductę rogabant. In curiatis autē populus promiscue suffragia ferebat, tributim tamē distinctus. De vtrisq; in tertio de leg. Cice. Descript. n. (inqt) populus cēsu, ordi

Ædicula.

De more pri
sco creatorū
magistratū

Candidati.

Nomenclatores.

Nomenclatura.
Curia centuriataq; comitia.
Prerogatiue centuriarū.

nibus, ætatibus, plus adhibet in suffragiū consilii, q̄ fusc in tribus contoca-
 tus. Propter centuriata comitia, magna comitia ipse vocare solet. meminit
 Gell. li. xiiii. Comitiorū autē summā lex. XII. tab. statuit esse in populi arbi-
 trio & potestate: sed ea tamē magistratum moderari. Verba legis hæc sunt.
 Creatio magistratuū, iudicia populi, iussa, vetita, cum sciscētur optimatib⁹
 nota, plebi libera sunt. Cum populo patrib⁹q; agendi ius esto cōsuli, præ-
 tori, magistro populi equitūq; eiq; quē produnt patres consulū rogādo; ex
 go: Tribunūq; quos sibi populus rogassit, ius esto cū patrib⁹ agēdi. Magi-
 strum populi dictatorē appellans: cui & magistro equitū & interregi ius es-
 se voluit comitiis præesse. Cū populo agere, est rogare qd populū, qd suffra-
 gio suo vel iubeat vel vetet: vnde rogatio p̄ lege dicta. auctores Fest⁹. Gel.
 & Macrobius. Agere cū patrib⁹ est ad senatū referre. Comitii autē centu-
 riatī maiores fiebant magistratus, quorū erāt maiora auspiciā, vt cōsules,
 prætores, censores: minores curiatī. auctor Gel. li. xii. Huius differentie me-
 minit Cice. pro lege agrar. qui in secunda Philip. Ecce (inqt) Dolobellē co-
 mitiorum dies: sortitio prærogatiuē, quiescit: renunciatur, tacet: prima clas-
 sis vocatur: renūciatur. deinde (vt assolet) suffragia: tum secūda classis vo-
 catur. quē omnia citius facta sunt q̄ dixi. Classes a Seruio Tullio rege insti-
 tutas auctor est Liviū, pro modo cēsus (quare a græcis *κλίματα*, vocantur.
 Arist. πρῶτον τιμημα, δεύτερον ἡλικιῶν) ita vt prima classis pri-
 mum octoginta centuriarū fuerit: ex iis constans qui in censu centū. Meris
 aut eo amplius habebāt, permixtim ex senioribus & iunioribus: reliquæ ex
 minoribus deinceps censib⁹ vsq; ad quintā classē. Idē Liviū. Hæc omnia
 (inqt) a pauperibus in diuites inclinata onera: deinde est honos additus.
 Non enim vt ab Romulo traditum cæteri seruauerant reges, viritim suffra-
 gium eadē vi eodemq; iure promiscue omnib⁹ datū est: sed gradus facti, vt
 neq; exclusus quisq; suffragio videretur, & ius omnis penes primores ciuita-
 tis esset. equites enim vocabantur primi: octoginta inde primæ classis cen-
 turia peditū vocabantur: ibi si variaret. quod raro incidebat, vt secūde clas-
 sis vocarētur: nec fere vnq; infra descenderēt, vt ad infimas peruenirēt. Hæc
 constitutione prærogatiuē Centuriæ primæ classis erāt: sed sorte nō ducebā-
 tur. Hæc ratio postea immutata est multiplicato populo, vt idē ipse auctor
 est. Prima classis semper prima rogabatur: sed prærogatiuæ centuriæ sorti-
 to ducebātur, vt ex Cice. intelligitur loco supra citato. Ex eo instituto verba
 apud latinos ducta: In sua classe manere. ἰ. κ. γ. ἡρώων μιλίαν, ἐμμένειν τῇ τάξει τῆς αὐ-
 τῆς, ἡ ἐξῆσαι τῆς τάξεως, ἢ ἑαυτὸς μοίρας οὐκ ἀνωίστασθαι. & quintæ classis homines. Cicero
 in Acad. de Democrito loquēs. Quis hunc philosophū nō anteponat Clean-
 thi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis? qui mihi cū illo cōparati, quintæ
 classis vidētur. Et in classes nūerū aliquē & hominū multitudinē tribuere:
 vt κατὰ λογίαν in classes discipulorum Fabio. Inde prærogatiua vocabulum
 variē vsitatum. Cice. in Ver. act. pri. Hic Metellus q̄ isti sit amicus attendi-
 te. dedit. n. prærogatiuam suæ voluntatis eiusmodi, vt isti pro prærogatiua
 eam reddidisse videatur. Locus est Ciceronis a dilogia ductus, id est ab am-
 bigua significatione prærogatiuē, ac si diceret: dedit. n. p̄iudiciū suū pro præ-

Magister po-
puli.
Agere cum
populo.
Agere cum
patribus.

Classes.

Centuriæ præ-
rogatiuæ.

Quintæ clas-
sis.

Prærogatiua

cio a Verre dato ad redimēda prærogatiuarū tribuū suffragiā, quibus con-
 sul Metellus erat factus. Segtur. n. An me taciturū tantis de rebus existima-
 uistis? Prærogatiua in superiore loco pro præiudicio suffragiario ponitur: at
 in posteriore est adiectiuū: subintelligitur. n. centuriā. Interdū aut præroga-
 tiua pro auctoritate eius ponitur q̄ prior cēset: vt apud Liuiū in ter. Ne præ-
 rogatiuam militarem urbana comitiā sequeretur. Alibi. Quin prærogatiuā
 militarē, qua extemplo iuuenis Annibal intra prætoriiū delatus erat: fauor
 plebis sequebatur. Vnde tractū, vt prærogatiua eminētia significet, & ^{το λειο}
^{ἕκτῃ α. α.} vt in cap. obseruare. de off. procons. Cice. in orat. de reditu suo ad se-
 natum: Quo die (inquit) P. Lentulus nos comitiis centuriatis, quæ maxime
 maiores iusta dici haberiq̄ voluerūt, accersiuit in patriā, vt eadem Cēturiæ
 quæ me consulem fecerant, consulatū meum cōprobarent. qua die quis ciuis
 fuit, qui non nefas esse putaret, quacūq̄ aut ætate aut valetudine esset, non
 de salute mea sententiā ferret: quando vlla dignitate tot rogatores, diribito-
 res, custodesq̄ vidistis? Ex quib⁹ verbis liquet obseruatores in comitiis adhi-
 beri solitos, ne quid fraudis admitteretur & ambit⁹ circūspectātes. Sepe. n.
 eueniebat vt tributim pecunię diuideretur a cādidiatis ad aucupāda suffra-
 gia egētū: quā ob causam redēptores huiuscemodī operis, quiq̄ p̄cio cor-
 rumpēda plebis suffragia suscipiebāt, diuisores vocabātur: vt apud Trāquil.
 in Aug. Octauius (inquit) pater a principio ætatis & re & existimatione ma-
 gna fuit: vt equidē mirer hunc quoq̄ a nōnullis argētariū, atq̄ etiā inter di-
 uisores operasq̄ cāpestres proditū. Inde illud Cicer. in secūdo de ora. Etiam
 interpretatio nominis habet acumen, cū ad ridiculum cōuertas q̄obrem ita
 quis vocetur: vt ego nuper Nūmiū diuisorē, vt Neoptolemū ad Troiā, sic
 illum in cāpo Martio nomen inuenisse. q̄bus verbis significat Nūmiū ob
 diuisionum ministeriū quas in cāpo factitabat, diuisorē cognomento dictū.
 Et ad Atticum. Consul autē ille deterioris histrionis similis suscepisse nego-
 cium comitiōꝝ dicit, & diuisores habere. & paulopost. Noui est i lege hoc,
 vt qui nūmos in tribus pronunciauerit, si nō dederit, impune sit: si dederit,
 vt quoad viuat singulis tribubus Sest. cccxxv. debeat. Pronunciare in tri-
 bus nūmos significat aperte polliceri in singulas tribus certam nummorū
 summā. Hos diuisores Plautus curiē magistrōs vocat: quia curiē etiam tri-
 bus appellabantur: vnde comitiā curiata dicta & leges curiate, a cēturiatis
 differentes, eo q̄ suffragia curiatim non centuriatim ferebantur, vt in illis.
 Sunt qui diribitores a Cicerone dictos putent diuisores, in loco superius ci-
 tato: quod mihi non videtur. Idem Cicer. pro Plan. de lege ambitus loquēs.
 Decuriatio tribulium, descriptio populū, suffragia largitione deuincta, seue-
 ritatem senatus, bonorum omnium vim ac dolorē exciuaerunt. Hæc doce,
 hæc profer, huc incumbe Laterensis: decuriasse Plancium, conscripsisse, se-
 questrem fuisse, pronunciaisse, diuisisse. Hactenus Cicero. Huiuscemodī di-
 uisores interdum in creationibus pontificum & cœnobiarcharum interue-
 niunt. Huiusq̄ modi sodalium decuriationes fiūt: & per sequestres sacerdo-
 tiorum palam cautiones expediuntur. Mancipes & conductores res transi-
 gendas perticiendasq̄ suscipiūt: Cum interim cupiditas humana sacrosacti

Diuisores.

Pronunciā-
re nummos.

Palladium
Franciæ.

paraleti auspiciis diuinationes factitans, inexpiabilibus cōmerciis con-
scelerare sanctissimos ritus nō vereatur ab antiq̄ institutos. Nec vero aliā
ob causam palladiū ecclesię Francię vt extorqueretur nō pridē effectū est.
Sic. n. appellare placet inclytam illam sanctiōē, maiorū nostrorum virtu-
te atq; innocentia partam: quā vnus aut alter fortasse hostibus eius proditā
trans alpes deportantes, pręsentis calamitatis telam flagitiosissima cupidi-
tate iam inde exorsi sunt. Quis. n. nō pręuidebat, insigni aliqua clade nostra
expiatū iri vnus aut alteri? fortasse perditissimā ambitionem: tamen si quę
subsecuta sunt in detexēda tela decēnio continuo, eiusmodi sunt, vt insigne
illud scelus maiorib; deinceps illiq; cōsentaneis cumulātū, ad extremū ob-
rutum sit & sepultū grandī malorū iliade. Cuius qui Paris fuit, si vt in lucē
editus est subinde elatus fuisset: cū nomine nunc Francico pręclare ageret:
nec principem multifaria ac copiosa nature munificentia pręditū ac beatū,
resp. nūc orba destitutaq; desideraret. Qui aliene ipse iniquitatis, auaritię, cru-
delitatis, iandiu pœnas pepēdit: pendetq; q̄diu Prouidentię complacitū sue-
rit: eam vnā ob causam pręcipue (quantum quidē ego sentio:) q̄ nō sibi,
sed paucissimis, sed vni & alteri (& sic quoq; nimis dico fortasse) maiestātē
suam vt assereret, inuitus quidē ille, vt videbā, sed tamē nescio quo fato (vt
sunt humana) fecit: vir ad omnia sūma natus, dignusq; qui suę nature ma-
gis q̄ hiantibus cupiditatibus amicorū indulgeret. Verū vt in pręteritū be-
nificētissimi principis casu lachrymas luctūq; viri boni: sic in futurū pces
votaq; debere mihi vidētur. Ius enim vtroq; versus integrū est Prouidentię,
si preces obsecrātis populi valuerint: qui suo pte ingenio caput ac for-
tunas deuouere solitus est pro salute principis: vt quod hactenus male & in-
cōmode, dira nonnullorū cupiditate importunaq; cecidit, diuine prouiden-
tię benignitate nō modo in integrum restituitur, sed etiam ita vertat, vt sic
quoq; bene & cōmode cessisse regia ipsa prędicet, & regnū gratuletur. Vt
ad rem redeamus: olim comitia ita in populi potestate fuerūt, vt tñ senatus
auctor in futurū exitū cāpi fieret. Liui; lib. i. Patres (inqt) offerēdū vltro ra-
ti qd̄ amissuri erāt, ita gratiā ineunt sūma potestate populo pmissa, vt non
plus darent iuris q̄ retinerēt. decreuerūt enim vt cū populus regē iussisset:
id sic ratū esset, si patres auctores fierent. Hodieq; priusq; populus suffragiū
ineat: in incertū comitiōꝝ euentū patres auctores fiūt. Quod tamē Cicerō
nis verba desuisse fieri significare vidētur in oratione pro Plancio. Nūc (in-
quit) tantū disputo de iure populi, qui potest & solet nōnunq; dignos prę-
terire: nec si a populo pręteritus est, quē non oportuit: a iudicibus condēnan-
dus est, q̄ pteritus nō est. Nā si ita esset (quod patres apud maiores nostros
tenere nō potuerunt) vt repræhensores essent comitiōꝝ: id haberēt iudices
quod multo minus esset ferēdum: tū em̄ magistratū non gerebat is qui ce-
perat, si patres auctores nō essent facti. Hic comitiōꝝ Romanorū stat; fuit
vsq; ad Cæsarem Dictatorē: quę comitia frequentabātur in cāpo Martio, vt
Athenis in eo loco, qui vñ dicebatur, arci proximus: vbi ἀρχαίοντα fiebant
creādis magistratibus. Is Cæsar cū remp. oppressisset, comitia cum populo
partit; est, vt auctor est Suet. ita vt exceptis cōsulatus cōpetitorib; de cęte

Tempus Cæ-
saris dictato-
ris.

ro numero cādidatorū, p partē dimidiā quos populus vellet pronūciarētur: pro parte altera, quos ipse dedisset. & edebat per libellos circū tribus missos scriptura breui: Cēsar dictator illi tribui: Cōmendo vobis illum & illum. vt vestro suffragio suam dignitatē teneant. Cēsari successit Augustus: qui legē ambitus ab integro sanxit, vt etiā legem Iuliam de adulteriis. De quo idē auctor. Comitiorum quoq; pristinum morem reduxit: ac multiplici pœna coercito ambitu, Fabianis & Scaptiēsis tribulibus suis. diē comitiōrum, ne quid a quoq; candidato desiderarent, singula milia nūmum a se diuidebat. Et in Vespas. de eius auaritia loquens: Ne candidatis quidē honores, reis ve tam innoxiiis q̄ nocentibus absolutiones venditare cūctatus est. Candidati autem Cēsaris dicebantur, quos princeps populo cōmēdabat. Idē in Aug. Quoties magistratuū comitiis interesset, tribus cū candidatis suis circuibat, supplicabatq; more solenni: ferebat & ipse suffragium in tribus, vt vnus e populo. Quintil. lib. sexto de risu loquens. Iungitur amphibologiæ similitudo: vt a Galba, qui pilam negligēter petenti, Sic (inquit) petis tanq̄ Cēsaris cādidas. Nā illud petis ambigū est: securitas similis. cuius ioci sensus est: Tu pilam petis in lusu tam neglectim q̄ solent honores petere Cēsaris candidatis: quibus non magnopere supplicare necesse est ob principis commendationē. Hodie candidati principis in creatione pontificū ii sunt, quibus princeps literis suis & nunciis fauet, interdum vltra modum. Verba igitur Modestini hoc in loco ita intelligo, non vt ambitus legē Romę abrogatam esse dicat, sed ambitus iudiciū exerceri desuisse: quia iam populus honores mandare desierat sub principibus tyrannis, aut ad regum similitudinē omnia arbitrato suo administrantibus, omnibus vestigiis antiquę reip. sublati. Sic Iuuen. de popu. Ro. Nam qui dabat olim Imperiū, fasces, legiones, omnia: nunc se Cōtinet, atq; duas tm̄ res anxius optat, Pannū & Circenses. de tēpore Domitiani loquens. De quo loquens Fabius lib. vi. ita inquit in mentione orationis p̄ Murena. Hoc genus (inquit) nostris temporibus totum pene sublatum est: cum omnia tutelę curęq; vnus innixa periclitari nullo iudiciū exitu possint. quibus verbis assentabunde hoc significat: id quod Cicero p̄cipue persuadere conabatur, e rep. esse, vt consules designati cōsulatum inirēt (erat enim Murena consul designatus:) alioqui periculum imminere reip. Id inqt Quintil. nunc accidere non potest: vt periculum scilicet reip. imminere dicat patronus, si consul anteq̄ ineat magistratū dānetur: cū resp. orba esse nō possit sub Domitiano principe, a quo vno cōmode regebatur etiā vt consules nulli essent. Modestinus circa principatū Alexātri scripsit: q̄ (vt inqt Lāprid.) honorē ius gladii habentē nunq̄ vēdi passus est: hoc dicitās: Necesse est vt qui emit, etiā vendat. Erubescerē, inquit, eū punire, q̄ emit & vēdidit. Pontificatus autē quindēcimiratus auguratusq; codicillares fecit, ita vt in senatu allegarent. Codicillares, inquit, fecit: hoc est muneris sui fecit. diplomatib⁹. n. datis sacerdotia conferebat: quæ Accursius sæculares potestates fuisse dicit, ignorās vtiq; tēpora iuriscōsultorū nō agnouisse verā & rectā pietatis opinionē, aut sacerdotia etiā Romę fuisse ante peruulgatā Christi religionē. Ambitus a senatu aliquando cōprobatī, vt bonis moribus conuenientis, exemplū

Candidati
Cēsaris.

Exemplum
memorable.

est apud Suetoniū in Cæs. E duobus (inquit) cōsulatus cōpetitoribus, L. Luceio, Marcoq; Bibulo, Luceium Cæsar sibi iūxit: pactus vt is, quoniā inferior gratia esset pecuniāq; polleret, nūmos de suo cōmuni nomine pronuntiaret. Qua cognita re optimates, quos metus cœperat nihil nō ausurū eum in summo magistratu cōcordi & cōsentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tandem pollicendī: ac pleriq; pecunias cōtulerunt, ne Catone quidē abnuente eam largitionē e rep. fieri. Igitur cū Bibulo cōsul creatus est. Ambitio *λαχία, ἀσφαρχία, εὐλομία* dicitur. Ambitus vero *ὄχλων δεκασμός*. Ambire *ἀσφαρχίην, πρᾶγματτων, μνάσθαι, ἀρχαιρεσίαν, δεξιᾶς, σωμαρχοφρεσιάζοντες* dicuntur, qui candidatos, id est *τοὺς πρᾶγματτωντας τὰς ἀρχαας* comitantur *αὐτοὶ σωμακωφροῖόντες*.

Notoria.

¶ IN cap. ab accusatione ad senatuscons. Turpilianū: Nūciatores qui per notoria iudicia produnt, notoriis suis assistere iubetur. Accursius iudicia legit, & accusationes iudiciales interpretatur: nuncq; assistere nunc abistere legit astipulante Bartolo. ego iudicia, id est *μυνώματα*, lego, hoc est qui delationes per iudicia faciunt. Notoria sunt quorum fit mentio in. l. ea quidē, cod. de accusationibus, qua in lege ego locū corruptum esse cēseo: vbi. n. legitur, Verū si falsis nec notoriis infimulatus, id est accusatus sit: perpenso iudicio dispici debet. ego ita legendum puto. Verum falsis nec ne notoriis infimulatus sit, perpenso: & reliqua. nō illud, id est accusatus, spuriū est, ex margine additum. Sensus est autē hoc in loco: Nunciatores qui reos deferunt per notoria, licet citra calumniā metū accusent, debere tamen assistere suis iudiciis, eaq; tueri notoria quæ attulerunt, interim dū quæstio de crimine habetur. Notoria autem testimoniariorum genus esse intelligo. Indiciū autē prodere, est rem arcanā in medium afferre, sed aliunde compertam, non autē ex criminis conscientiae licet proprie indices sint criminis cōsortes, vt superius diximus. Hoc genus

Indiciū prodere.

μινυτῶν, id est indicum, hic intelligi puto, qui *προσαγγελεῖς* dicuntur, & *προσαγγελεῖς* & *ὑπακουσῆαι*: hoc est emissarii & auscultatores: tyrannorum olim inuentum. de quibus Plutar. in lib. *πρὸς πρᾶγματτωντας* ita inquit. Atqui tyrānos quibus omnia nosse necesse est, id genus hominum odiosissimos facit, quos aures & emissarios vocant. *ὅτι τῶν λεγόμενων ὀπῶν ἢ προσαγγελεῶν γένεθ*. Auscultatores, id est *ὑπακουσῆαι* primus habuit Darius iunior rebus suis diffidēs omniaq; suspectans & metuēs. At emissarios Dionysii tyrāni Syracusis permixtos habuerunt. Verū Plutar. tyrānicū ministeriū notauit: Papinianus de legitimo ciuiliq; munere ac bonis moribus tuendis accommodato locutus est. Quod genus (vt opinor) arcanis sceleribus inquirendis & efferendis institutū erat, vt crimina publice innotescerent. Nūciare verbū in huiuscemodi rebus accommodatum est antiquorū vsu: vnde, nunciatio augurū erat, & obnūciatio, quæ fiebat ad comitia dirimēda iauspicato coacta. cuius verbī strictim alio loco meminī.

Nunciare.

¶ In tract. de quæstio. In criminibus seruādīs quæstio adhiberi solet. Legēdū scrutandis, licet aliter legat Accursius. Scrutari crimina est argumenta sceleris inquirere & vestigare. Cice. de iis loquens in partitionibus. Immo vero argumenta scrutabimur & quæremus ex omnibus locis: sed adhibebimus iudiciū, A sinius Pollio ad Cice. In saltu Castulonensū dispositi ab vtraq; parte scrutantur tabellarios & retinent, id est in anacrīsi faciēda, de qua superius

diximus: quæstio adhiberi solet. & paulo inferius. Cū aliis argumentis reus ita probationi amouetur: vt sola seruorum confessio deesse videatur. Ita legitur Accursius, & absurdissime interpretatur. Ipse vero admouetur legedum esse non dubie censeo. Est enim admouere probationi, ita cōpellere reum argumentis, vt pene conuictus videatur. Admouere est proxime adiungere: & admotum dicitur quod contingit id cui applicatur: *ἡ ἀβαλλόμενος*. Cicero Ad neruorum eliciendos sonos apta manus est admotione digitorum.

IN tract. de pœnis. ca. ii. qm̄ hic fit mētio aquæ & ignis interdictionis, adnotanda hic Festi verba esse duximus. Aqua (inquit) dicitur a qua iuuamur. Aqua autē & igni tam interdici solet dānatis, q̄ accipiūt nouæ nuptæ: videlicet quia hæ duæ res humanā vitam maxime continent. Itaq; funus prosecuti ignē supergrediebātur aqua aspersi: qđ purgationis genus appellabant suffitionē. Lactan. lib. ii. insti. diui, de aqua & igni loquēs tāq̄ duobus principiis: Alterū. n. (inquit) quasi masculinū elementū est, alterū quasi fœmininum: alterū actiuum, alterū patibile. Ideoq; a veteribus institutū est, vt sacramento ignis & aquæ nuptiarū fœdera sanciantur: q̄ fœtus animantiū calore & humore corporentur atq; animētur ad vitam. Quū. n. cōstet omne animal ex anima & corpore: materia corporis in humore est: animæ in calore. Quod ex animi fœtibus datur sciri: quos crassi humoris plenos, nisi opifex calor fouerit, nec humor potest corporari. nec corpus animari. Exulibus quoq; aqua & igni interdici solebat: adhuc enim videbatur nefas, quīs malos tamē homines supplicio capitis afficere. Interdicto igitur earū rerū vsu quibus vita cōstat hominū: perinde habebatur ac si esset qui eā sententiā acceperat morte mulctatus: adeo ista elemēta prima sunt habita, vt nec ortū hominis, nec sine his vitā crediderint posse constare. Horū alterū nobis cōmune est cū ceteris animantibus: alterum soli hominī datum. nos enim quoniā cœleste atq; immortalē animal sumus, igne vtimur: qui nobis in argumētum immortalitatis datus est: quoniā ignis e cœlo est. cuius natura quoniā mobilis est, & sursum nititur vitæ continet rationē. Cicero in oratione pro domo sua ad pontifices. Qui erāt rerum capitaliū dānati, non prius hanc ciuitatē amittebant, q̄ erant in eam recepti, quo vertendi hoc est mutandi soli causa venerant. id autem vt esset faciendum, nō ademptione ciuitatis, sed tecti & aquæ & ignis interdictione faciebant. Id autem mihi sumptum videtur a Romanis ex lege Atheniensium, cuius Demosthenes meminit *ὅτι τὸ πρὸς Ἀθηναίω*, his verbis. In legibus (inquit) quæ de cędibus latę sunt, Draco, quo terribile atq; atrox q̄ maxime videretur, hominē alterū alterius interemptorē esse, statuit ipse hominem homicidam aqua ablutoria, libationibus, crateribus, sacris & foro arceri. *ἡ ἀβύσσος εἰς ἣν δὲ ἀνδροφόνου, ἀποκρίων, κραινέων, ἰσθμῶν, ἀργεῖος*. Herodotus in octauo, de trecentis loquens, qui cum Leonida occubuerant contra Persas pugnantes, vno excepto Aristodemo, qui pugnæ se subduxerat: Quum autem (inquit ille) Aristodemus Lacedæmona rediisset: probris est affectus atq; ignominia huiusmodi. nullus enim ei Spartanorum ignem accendebat: nullus colloquium comunicabat. *οὐτε δὲ τῶν ὀυδαῖς ἐνεαυε ἀσπληνέων, οὐδὲ τῶν ἀλλήλων*. Ad hunc morem autem referrī aut alludere aliquantum videtur

Aqua & igni interdiciere.

illud vaticinium Threnorum cap. quinto: cū voce plæbeia lamentabundus, Aquam (inquit) nostrā pecunia bibimus: ligna nostra precio cōparauimus. aquam enim & ignem defuisse cōqueritur tanq̄ ad vitam maxime necessaria. Quod cōtra sacerdotes dictū esse videtur: quos in æde sacra nūdinas exerce re non pudet, igneaq; spiritus sacramenta venditare: cum egenteis & sicu losos ad aquas nō admittāt nisi eas liceantur. Cæsar in cōmē. sexto bel. Gal. de Druidis loquēs, ita scribit. Si quis aut priuatus aut publicus eorū decre to nō stetit: sacrificiis interdicit. hæc pœna apud eos est grauissima. quibus est interdictum, si numero impiorum ac sceleratorū habentur: iis omnes de dunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incōmodi acci piant: neq; iis petentibus ius redditur, neq; locus vllus communicatur. His omnes decedunt, græco more dixit: τῶν δὲ ἐν ἑσπέρῃ πάντες δι ἀπαντωντες. Hi apud Hebræos aposynagogi dicebantur: quasi synagoga exacti & extorres: quod vt opinor ab ignis interdictione ductū est vocabulū potius q̄ a terra, etiā si exul a solo est. Liuius. Extorre vrbe, domo, penatibus, foro, cōgressu equaliū, hos nūc excōmunicatos vocamus: quibus scilicet humanitatis iura vicissitu dinēq; officiorū vetamur exhibere. At quos maiore execratione mulctandos ecclesiastica auctoritas censuit: anathemata appellant ex eo q̄ in cippis expo sita est eorum detestatio & proscripta. Antiqui sacros homines sic vocitabāt quasi execrādos & detestandos. vnde sacra fames Virgilio: & sacer atq; in testabilis Horatio: quod more Gallorū Seruius translaticium esse ait. Nam cum Massilienses peste laborarent, vnus se ex egētibus offerre solebat annū integrum alendū publicis cibis & purioribus. Postea verbenis vestibusq; sa cris ornatus circūducebatur per vrbe cum execrationibus: precabantur em̄ vt in eum omnia mala ciuitatis incūberent & inciderent: sicq; proiciēbatur. Plautus in Bacchid. Men' criminat' est: optime est: ego sum malus: ego sum sacer, scelestus. Macrobius lib. iiii. Satur. Hoc loco (inquit) non alienū vide tur de conditione eorum hominum referre, quos leges diis sacros esse iubēt: quia nō ignoro quibusdam mirū videri, q̄ cum cætera sacra violari nefas sit, hominē sacrū ius fuerit occidi. cuius rei causa hæc est. Veteres nullū animal sacrum in finibus suis esse patiebantur, sed abigebant ad fines deorū quibus sacrū esset: animas vero sacratorū hominū diis debitas esse existimabant. Fe stus: Sacer homo est quem populus iudicauit ob maleficiū. Neq; fas est imo molarī: sed qui occidit, parricidū non damnatur. nam lege Tribunitia prima cauetur: si quis eum qui plebiscito sacer sit occiderit, parricida ne sit. ex quo quiuis homo malus atq; improbus sacer appellari solet. Inde sacratæ leges dictæ, vt ipse alibi auctor est: quibus sanctum iubetur esse alicui deorum quicquid aduersus eas fecerit: sicut familia pecuniaq;. Et sacrosanctum dicitur quod iureiurando interposito est institutum: si quis id violasset, morte pœnas penderet. Inde sacrare verbum Liuius pro deuouere & detestabile de cernere: & ita mortī addicere, vt impune occidi & violari possit. Lex de pro uocatione (inquit) aduersus magistratus ad populum lata: sacrandosq; cum bonis capite eius, qui regni occupandi consilia iniisset. Huc pertinet quod de sacrosancto vocabulo in superioribus dictum est. Sacros homines, id est

Aposyna
gogi.
Extorris.

Sacer homo

Sacratæ le
ges.

Sacrare ca
put cū bonis

detestandos & execrabiles, græci multis nominibus appellant: *ἐναεῖς, ἕξα-
 γίτες, μίαιροις, ἐπὶ δῶτος, φαρμακοῖς, & καθάρματα.* Aristoph. in Pluto. *χεύζαρ δὲ
 καὶ τλημᾶρ δὲ καθάρματα,* ἐπ' αὐτοφώρῳ δὴνα δρῶντ' ἑλλημυλλῶ. erant enim Cathar- Catharmata
 mata homines, qui peste expianda aliove quo morbo immolabātur diis: qui
 ritus expiationis (inquit interpretes) a Romanis vsurpabatur. Hoc verbo De
 mosthenes contra Median vitur & cōtra Æschinem. Sic Comici scelus pro
 scelesto dicunt, atq; etiam Cicero. Herodotus in Polymnia catharmon ma-
 sculino genere dixit, sic appellans hominem piacularem, hoc est τὸν ἀπὸ ριμ-
 ριμῶν καὶ ἐκβλητῶν. quem sacrum esse diximus, & pro patriæ lustratione expia-
 tioneq; deuotum. *καθαρμοῦ φηι χώρης περιμυλλῶν ἀχαιῶν ἀδάματα, τὸν λιόλα.* Dice-
 bantur & φαρμακοί, δι' ἐπὶ καθάρσει φηι πόλεως ἀπὸ ριμυλλῶν, δημοσία, τρεφόμενοι, καὶ
 καθαίροντες τὰς πόλεις τὰς ἑαυτῶν. quorum verborum interpretatio est ea quam
 supra ex Seruio scripsimus. Auctores Suidas & Eustathius: qui etiam vr-
 bium expiatores hoc nomine vocatos esse tradit. Sacer hac ratione dici pos-
 set emissarius ille caper apud Hebræos, cuius fit mentio Levitici cap. xvi.
 Diuus Paulus cap. quarto primæ ad Corinthios, *ὡσπερ καθάρματα, τὸ κόσμος
 ἐργασθῆναι πάντων πρὸς ἡμᾶς.* hoc vocabulo vsus est eleganter: qui locus nō
 intellectus est ab iis qui scholia scripserunt, quæ in vulgatam & receptam
 editionem leguntur: Tanq̄ purgamenta huius mundi facti sumus omnium
 peripsema vsq; adhuc. fortasse inculpatius fuisset catharmata dicere, vt pe-
 ripsema dixit. nam vt catharma purgationem significat ad verbum & pia-
 cumentum: sic peripsema scobem & ramentum & quicquid limando deteri-
 tur. Quæ significationes in eo loco apostoli non conueniunt: altior est enim
 quidam sensus verborum, nisi me fallit opinio. Ad cuius intelligentiam id iā
 dictis addemus, q̄ antiqui urbium expiationem anniuersariam facientes,
 cum sacros illos homines aluerant, in victimarum morem redimitos ex lo-
 co præcipiti in mare deiciebant. Neptuno immolantes: interq; deiciendum
 solennia verba effari solebant: *πρὸς ἡμᾶς ἡμῶν χεῦζ:* sis pro nobis peripsema: ac
 si dixissent: sis pro nobis piaculum: esto luitio nostra, & seruatrix vrbis vi-
 ctima. id quod Suidas adnotauit. Sententia igitur Pauli est hæc: Nos tanq̄
 piacula mundi facti sumus, & succidaneæ pro populo victimæ, ac si diceret:
 non minus apud gentium vulgus detestabiles, q̄ illi qui diris execrationis
 bus obruti, pro salute publica abiici solent. Quæ sententia congruit iis quæ
 præcedūt. Peripsema enim etiam ramenta vestigiorum significat, quæ vt for-
 dida abiiciuntur. Mallem igitur græcis verbis vti vtrobq; hoc modo: Tanq̄
 catharmata mundi facti sumus & peripsema ad hunc diem. Hæc & alia hu-
 iusmodi scribens, iis legibus me soluo, quas auctoritate ferme dictatoria
 in nos sanciant homines feliciter literis initiati: qui cum ipsi verborum græ-
 corum vsu quasi nomismatis in latio abrogati atq; illocabilis scribentibus
 interdixerūt, Romanæ eloquentiæ vindices esse sibi videntur, scribendiq; di-
 scipulinæ constitutores imperitorum licentiā contemperate. Horum vnus nu-
 per, nō quiuis ille quidem, sed musarum græcarum latinarūq; alumnus, gra-
 tiarum etiam credo afflatu suauissq; beatus, elegantiaq; redolēs germanam
 atq; Ciceronianā: Germanos Gallosq; eā ob noxam obiter ignominia asper-

Peripsema

fuisse cōtentus, q̄ græca latinis permiscerent: licentiã nimiam scribendi graui-
 tate celsoria, quasiq; pro potestate castigasse dicitur: ad Ciceronianãq; prescri-
 pta suaq; docilem etatẽ naturãq; reuocasse. Quẽ etsi virum ipsum magnũ alio-
 rum iudicio esse puto, suo etiã ipsius atq; meo sane multo omnium nostrẽ me-
 moriẽ maximũ esse fateor & libenter agnosco: tamen audebo bona hominis
 venia (vt spero) respõdere, Ciceronem epistolas suas permultas, easq; elabo-
 ratas græcis verbis sententiisq; distinxisse: in libris etiã oratoriis atq; philoso-
 phicis, in quibus linguã latinã locupletare præcipue cõcupiuit, post vocabu-
 la latina græca quoq; ipsa substituere solitũ: nimirũ ne nõ satis a lectoribus
 perciperetur, quod intelligi volebat, simul vt vere & recte græca latinis se
 reddidisse fidẽ faceret. Equidem quod ad me pertinet, nihil nec commodius
 nec expeditius esse cõseo iis quibus eius admissi cõsciẽtia incessit & religio:
 q̄ tanto viro moneti æquo animo auscultare: quẽ ego Ciceronis similem esse
 in quibusdã audio: in eo etiã simillimũ, q̄ nihil libentius facit, q̄ vt in laudibus
 suis longe lateq; quasiq; suo iure expatiatur. audire id tantũ a me, obsecro, si
 id ad me priuatim attinet, lectores nõ grauentur: in iis quẽ antea ipse scripsi,
 præsertim in libris quinque de asse, in animũ me inducere non potuisse cũ scri-
 berem, eorũ quã a græcis mutuabar auctoritatẽ latinis fidemq; me probatu-
 rum, nisi verba quoq; ipsa vna laudarem cũ auctoribus. Multorũ enim cul-
 pa factũ esse sciebã, qui græca sermone latino confidẽtius scriptitãt, vt trã-
 lationũ fides magnopere auctoritasq; nunc labefactata sit. Nuper auctoris
 græci prisca in primis auctoritate pollentis libri satis multi versi sunt. Ho-
 rum vnũ nuper cũ aliis eiusdẽ (vt opinor) fidei editum admonitus ab homi-
 ne vtraq; lingua erudito cũ legissem, admiratus sum interpretis ignorantia
 ne dicã an potius securitatẽ nimiam: qui huic ætati, huic iuuenũ studio & cõte-
 tionĩ fucũ verborũ fiducia imposturãq; facere diutius se sperauit, id qd̄ ipsũ
 reprehensore nostrũ animaduertere etiã atq; etiã operẽ erit preciũ, quatenus
 ad ipsum ad meq; pertineat. Quali vero id tantũ in huiuscemodĩ scriptis refe-
 rat, q̄ latine loquamur & q̄ honeste: non etiã q̄ vere, q̄ consentaneẽ, q̄ ex au-
 ctoris ipsius qui vertitur sententiã. Sed iam nimis multa de re quã silentio refu-
 tari nõ icõmodissime poterat: id mō nõ ignoraretur, prudẽtes nos sciẽtesq;
 silentio trãmisississe: quod tamẽ ad futura contestatũ esse haberẽ volumus.

¶ IN eodem de pœnis cap. aut damnũ. §. quicunq;. In hoc enim distant a cæ-
 teris, q̄ instituuntur venatores aut puricariũ aut aliam quam voluntatem
 gesticulandi vel aliter se mouendi gratia. Legendum purricariũ vel pyrhi-
 chariũ: aut in aliam quã voluptatẽ. Venatores autem serui instituebantur, id
 est docebantur, non ad feras per saltus indagandas, vt Accursius existima-
 uit: sed ad voluptatem populi, cui feras in arena conficerent. vt enim ludus
 erat gladiatorius, id est schola in qua ad gladiaturam instituebantur: sic ven-
 natorius ludus in quo ad venationẽ bestiariũ exercebantur. Tranq. in Claud.
 Circẽses frequenter cõmisit in Vaticano, nonnunq; interiecta per quinos mis-
 sus venatione. Idem in Domiti. Spectacula magnifica assidue & sumptuosa
 edidit. nam venationes gladiatoresq; & noctibus ad lychnos: nec virorum
 modo pugnas, sed & fœminarum. Cice. in secundo officiorum. Prodigia sunt

Ludus venato-
 torius.

qui epulis & viscerationibus & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatus pecunias profundunt. In ludum igitur venatorium damnare reos, est in exercitationem feras in theatro conficiendi damnatos addicere. *Scho. Ludus:* lam enim omnem Romani ludum appellauere, ut inquit Pædianus. Quin & ludi appellatione gladiaturam intelligimus. Fabius in octauo de noemate loquens. Hoc nomine (inquit) donarunt ea quæ non dicunt, verum intelligi volunt. ut in eum quem sæpius a ludo redemerat soror, agentem cum ea talionis, quæ ei pollicem dormienti recidisset: Eras dignus ut haberes integram manum. sic enim auditur, ut depugnares. A ludo redimere Quintil. pro a lanista emere dixit, ne ultra gladiator esset inuitus. Qui autem inuiti sic insti- *Ad bestias damnari, & bestiis obijci, & bestiis subiici:* tuebantur in venatione, ad bestias damnati dicebantur: quæ poena longe mitior est quam bestiis obiectorum: protinus enim laniabantur a feris. Hos bestiis subiectos iurisconsulti vocant: ut in cap. poena supra ad legem Pompeiã. Hanc differentiam si diligenter animaduertamus in Pandectis sæpe est inuenire: ut in cap. qui ultimo. & in cap. ad bestias infra hoc eodem tractatu. Cicerone pro Roscio Amerino de poena parricidii loquens. Noluerunt maiores corpus feris obijcere: ne bestiis quoque quæ tantum scelus attigissent, immatioribus vterentur. *Feris obiecti* Spartia. in Caracal. Si quando feris obiectos vidit, fleuit aut oculos auertit: quod populo perquam amabile fuit. Tacitus lib. xvii. Captus in eo prælio Mariccus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, stolidum vulgus inuolabilem credebat, donec spectante Vitellio interfectus est. Principes autem violentiores, liberos homines & infantes vi interdum cogebant cum bestiis pugnare: interdum homines nobiles, precio ad id allicientes, aut alio præmio. Tranquil. in Nero. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores sexcentosque equites Ro. & quosdam fortunæ atque existimationis integræ ex iisdem ordinibus confectoresque ferarum, & variâ arenæ ministeria. indeque illud satyricum in octa. Quam sua funera vendant Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone. Hi sunt qui notantur infamia in cap. secundo circa finem supra de iis qui notantur infamia. Illam differentiam damnatorum ad bestias & feris obijciendorum, Accursium non intellexisse, ex glossamate eius liquet in cap. qui ultimo inferius, & in cap. ad bestias, cuius capituli est hic sensus: Eos qui ad bestias damnati sunt, præsidem poenæ eximere ad clamorem plebis non debere. si tamen eos videat eo corporis animique robore præditos, ut inter athletas prodire possint, aut in aliud spectaculum honestius: debere eum ad principem referre, ut eius arbitratu aliud quid de iis statuatur. Enimvero pyrrhicharii siue purricarii antiquo more legere placet, a grecis *Pyrrhicharii.* *πυρρικήροι* dicebantur: *μεθ' ὧν λωρ* scilicet *ὄρχημοιοι*. a pyrrhicha sic dicti: quæ saltatio erat armata: ob id Enoplios dicta. Pollux lib. quarto ad Cornmodum imperatorem. Genera (inquit) saltationum, Emmelia, quæ tragicorum est: Cordax, quæ comicorum: Cicinnis, quæ satyrorum. Enopliæ autem, id est armatæ saltationes, duæ: Pyrrhicha & Telesias, cognomines pyrrhichi & telesii *Enopliæ saltationes, id est armatæ.* iudicium theatricæ saltationis. Plato in septi. de legibus. Duo (inquit) saltationum honestarum genera instituit is qui inuentor saltationis fuit. Alterum bellum, alterum pacatum: illud Pyrrhichen, hoc Emmeliã nuncupans, utrunque nomine

Melos.

decoro atq; accommodato. Emmelia autē a congruo ac decenti motione corporis appellata est. Emmeles enim a græcis dicitur quod ad melos mouetur qđ (vt inqt Fabius) in pri. ad flexus vocis pertinet & canorē: vt rhythmos ad verborum collocationem spectat, id est ad modulationem. Hæc genera idem Plato *ἁρμονία*, id est studiosa seriatq; vocat & commendabilia. Serii autem (inquit) generis ea species quæ corpus bene constitutum, animamq; virilem & strenuam violentis laboribus implicat: bellica recte vocetur, qua vero secundis in rebus voluptatibusq; temperatis vitur anima moderatione prædita, eam pacatam si dixeris, consentaneo naturæ nomine appellaueris.

Pyrrhicha.

Quam autem ea institutio exercitatioq; utilitatem afferret, ex eodem Platone intelligere possumus, quo in loco ita inquit. Pyrrhicha est, quæ motiões corporis imitatur ictus iactusq; declinantis & vitabundi, omnifariamq; cedētis, in altum etiam subfiliētis, & sese succiduo poplite demittentis. rursusq; contrarios his motus pyrrhicha imitatur: eos scilicet q; in habit⁹ corporis actuosos feruntur: quales eius sunt, qui sagittarum missiliumq; iaculationes effingere motu corporis, plagarūq; & petitionū multipliciū imitamenta assequi implereq; contēdit. Plinius tamen in septi. videtur Pyrrhichen ab Enoplia distinguere his verbis. Saltationem armatā Curetes docuere: pyrrhichen Pyrrhus. Trāq; Pyrrhicham saltauerunt Asiæ Bithyniæq; principū liberi. Athenis solennem fuisse eam saltationem, ex Lyfiæ apologia liquet his verbis.

πρωτοπλαστοῖς τοῖς μικροῖς ἐχορήγων πύρριχισαῖς ἀρχαίοις: καὶ ἀνίλωσε ἐπὶ τὰ μὲν. Intelligimus igitur principes Ro. reos damnatos deligere ad huiuscemodii theatricū oblectamentum, quibus tanq; mancipiis utebantur publice. Vnde Sparti. de Hadriano. Fabulas omnis generis more antiquo dedit in teatro: in circo multas feras & sæpe centum leones interfecit: militares pyrrhichas populo frequenter exhibuit. Verbis autē hisce Vlpiani, aut in aliā quā voluptatem gesticulandi, & reliqua: significatur, q; vt gladiatores in ludo sub lanista, sic isti serui sub orchestodidascalo, vel pyrrhicham, vel comicam, vel satyricā saltationem, vel chironomiam docebantur. De theatricis autem artificibus nos multa in superiore editione diximus.

Orchestodidascalos.

Pragmatici.

¶ IN capite Moris. Solet autem ita vel viris studiosis interdici, vel aduocatis, vel tabellionibus, siue pragmaticis. Lego iuris studiosis, id est iuri studentibus. Pragmatici non sunt qui pragmaticas sanctiones scribunt, vt Accursius scribit: sed sunt iuris interpretes, vt ait Quintilianus lib. tertio. qui etiam lib. duodecimo probare volens necessariam esse oratori iuris ciuilibus scientiā. Quid si forte (inquit) peritus ille iuris non aderit: neq; ego sum nostri moris ignarus, oblitusve eorum qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neq; idem quoq; græcos nescio factitasse, vnde nomen iis pragmaticorum datum est. Pragmatici igitur erant homines quidam forensis professionis, qui causarum actores interdum iuris ignaros monebant, iuris responsa formulasq; actionū sumministrantes, quasi admonitores postici dicendorūq; suggestores, quū ad iuris disceptationem ventum erat. Cicero lib. primo de Orat. Itaq; nō vt apud græcos infimi homines mercedula adducti ministros se præbent in iudiciis oratoribus, ii qui apud illos pragmatici vocantur.

cantur: sic in nostra ciuitate, & reliqua. Inde illud Satyrici in septi. Si contigit aureus vnus: Inde cadunt partes in foedera pragmaticorum. Olim igitur pragmaticis forum Ro. non utebatur: postea uti cepit, ut ex Satyrici dicto & Vlpiani loco ostenditur. Pragmaticus ad verbum negotialis dicitur a Quint. Apud Dionysium Alicarnass. differt a theoretico. Caeterum qui cognitores olim appellabantur, non alii propemodum erant, quam qui nunc procuratores iudiciales dicuntur. Cice. in diuinatione. Me defensorem calamitatum suarum, me vltorem iniuriarum, me cognitorem iuris sui, me actorem cause sue esse voluerunt. Et in tert. in Ver. Cum esset Sthenius ciuitatis suae nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitiiis, iuenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret: Et rursus. Cedo cui Siculo cum is reus fieret, cuius Romanus cognitor vnquam factus sit: Alconius in diuinatione. Qui defendit (inquit) alterum in iudicio: aut patronus dicitur, si orator est: aut aduocatus, si aut ius suggerit, aut praesentiam suam commodat amico: aut procurator, si negocium suscipit: aut cognitor, si praesentis causam nouit, & sic tuetur ut suam. Ergo cognitorem Cicero appellauit familiarissimum defensorem. Haecenus ille. Ex cuius verbis apparet alium esse patronum, & alium aduocatum. Teren. in Eunuchis. Ostium obsera intus dum ego hinc transcurro ad forum: volo ego adesse hic aduocatos in turba hac. Hermol. iuricons. Falsi poena coercentur, qui ad litem instruendam aduocatione, testibus, pecuniam acceperunt. Et Martianus. Poena legis irrogatur ei, qui ob instruendam aduocationem testimoniave falsa pecuniam accepit. Liius. Virginius sordidatus filiam secum obsoleta veste, comitatibus aliquot matronis, cum ingenti aduocatione in forum adducit. Cic. pro Sylla. Sed si tuus parens etiam in illa suspitione periculi sui, tamen humanitate adductus aduocationem hominis improbissimi sella curuli atque ornamentis suis & consularibus honestauit: quid est quod obrem consulares qui Catilinae affuerunt reprehendantur? In omnibus his exemplis aduocatio non pro coetu patronorum atque causidicorum: sed amicorum potius coactorum ad opem fauoremque praestanda. Inde aduocare verbum, est ad consilium opitulationemque causae praestandam amicos accersere. quippe hominum vel consultorum, vel auctoritate opibusque pollentium comitatus & studium, vel reum vel actorem favorabiliorem facit: interdumque reum noxae eximit: interdum iuri vim affert: propter quod crimini datur in superioribus exemplis. Et apud Ciceronem pro Quintio. De fortunis omnibus Publius deturbandus est: potentes, disertis, nobiles omnes aduocandi sunt, adhibenda vis est veritati, minae iactentur, pericula intenduntur, formidines opponuntur: ut iis rebus aliquando victus & perterritus ipse cedat. Et aduocatio togatorum apud eundem pro Cecinna. Quintil. in. xi. de actione loquens. Incumbere aduocato aduersis subselliis sedenti iam contumeliosum est. Aperte Quintil. aduocatum distinxit a patrono. Aliquando tamen aduocatum pro actore accipit: ut libro quarto. Ideoque agere aduocato quam litigatori facilius, quia & laudat sine arrogantis crimine, & aliquando utiliter etiam reprehendere potest. Idem. Ideo primum intuemur litigatoris an aduocati persona sit utendum, quoties vtrumque fieri potest. Sic

Cognitores.

Patronus
Aduocatus.
Procurator.
Cognitor.

Aduocatio.

Aduocare.

Aduocatus.

Aduocatio. Plī. in præfatione: Et quod miremur, per aduocatum defenditur. Propterea
 Ulpianus: Aduocatos omnes omnino accipere debemus, qui causis agendis
 quoquo studio operantur. Aduocatio hodie consiliū appellatur, id est causi
 dici & cognitores, omnesq; qui quasi tutores causę datī sunt, cum vnus sit
 actor causę. Inde aduocatio a Cicerone dicitur, quā cōsultationem homines
 Basilicani vocant: in prætura vrba, de æde Castoris. Quo se penumero se
 natus conuocetur: quo maximarū rerum quotidie aduocationes fiant. Plau
 tus aduocatum pro teste rogato accipit in Penulo. Factū a vobis comiter:
 bonam dedistis aduocati operam mihi. cras mane, quæso, in comitio estote
 obuīam mihi. Verba sunt Agorastoclis ad testes, quos aduocauerat in leno
 nem. antea enim dixerat: Mementote: Aduoc. Meminimus. Et aduocare ver
 bum, est aduocatum vel testem rogare. Idem in Cassina. Quem hercle ego
 hodie litem perdidisse gaudeo, ne me nequicq; aduocauerit. Aduocati a gre
 cis *πράκτικτοι* dicuntur: & aduocatio *πράκτικσις*. Demosthe. *πρὸι σεφάνου, καὶ ἐμὸς δια
 μαρτυρομὲνός δι' ἐκ πρᾶκτικσιως συγκαθημῶν δὲν εἶωρ με λέγειν.* Et *ὅτι τὸς πρὸι παρα
 πρᾶκτικσις, in principio. αἱ δὲ τῶν πρᾶκτικτῶν δεήσεις καὶ ἀποδοαὶ τῶν ἰδίων πλεονεξίῶν
 ἐνεκα, ἰγίγνοντ.* Quod de cognitore diximus, ex Cicerone planū fit pro Roscio
Cognitor. Comædo his verbis scribente. Quid interest inter eum qui per se litigat, &
 qui cognitorem dat: qui per se litem contestatur, sibi soli petit: alteri nemo
 potest, nisi qui cognitor est factus. ita ne vero cognitor si fuisset tuus: quod
 vicisset iudicio, ferres tuū? suo nomine petiit: quod abstulit, sibi non exegit.
 Idem. Qd̄ si ad Roscium nihil perueniret, qd̄ tu a Flauio abstulisses, nisi te
 in suam litem dedisset cognitorem: ad te peruenire nihil debet, qd̄ Roscius
 pro sua parte exegit: quia tuus cognitor non est factus. Erant etiā inter ope
Legulei & Formularij. ras forenses Legulei & Formularij, vt in superiorib; diximus. Hodie omnis
 huiuscemodi functio duabus appellationibus continetur, causidicorum, &
 procuratorum, id est cognitorum, vt prisca loquebantur. Quorū sermo qua
 tenus ad res forenses iudicialesq; pertinet, parum hodie vsitatus est: & tamē
 restitui bona ex parte potest ex lectione eorum auctorum qui extant & la
 tine & græce. Inter pragmaticos fortasse adnumerari hodie possent, quos
**Pragmatica
 rius.** sollicitatores appellant: institores quidā forenses, causarūq; curatores. Pra
 gmaticarius vero a sanctionibus pragmaticis, dictio est recentioris notę in
 lege Zenonis de diuersis rescriptis: qualia multa vocabula græcorū prin
 cipum tempora pepererunt post imperium translatum. Libros vero postre
 mos Codicis præcipue portēta verborum inuaserunt: quibus hodie in ipsis
**Barbara verba in tribus
 libris codicis** vocabula barbara plane mixobarbaraq; leguntur, & proba quedam corru
 pta. Paraueredi, vt supra diximus, & melloproximi ex latino græcoq; ser
 mone concreta sunt. Balluca & paragaudes plane barbara sunt, quorū bal
 luca apud Pliniū legitur. lib. xxxiii. Paragaudes apud Vopiscum. Metæcus
**Incolæ me
 tœci.** græcum est, sed corruptum, in lege certa de iure fisci. *μέτοικοι*, metœci sunt
 qui latine dicuntur incolę, qui in aliena ciuitate longę morę causa habitāt,
 nec habent ius ciuitatis, nec honores ciuiles capiunt: tributum tamen pen
 dunt, qd̄ metœcion dicitur. In ea autem lege pro iis accipiuntur, quos *ἀνα
 σῳάσθς & μετωάσθς* vocant, Metrocomia recte legitur in. l. vlti. de exactori;

bus tributorum: sed perperam intelligitur. Sic enim est Metrocomia inter
 vicos, vt metropolis inter vrbes: a suisq; coloniis agnoscitur, vt alibi adnota
 uimus. At Comopoleis sunt vici maiores, quasi æmuli oppidorū. quo Mar
 cus vsus est cap. pri. Eamus in proximos vicos & ciuitates. εις τὰς ἐχομύας κα
 κοπόλεις. Burga lingua vernacula vocat. In lege quidam ignauie sub titulo
 de Decurionibus, Monazonion legitur pro monazonton, id est qui solitu
 dines captat: μοναζόντων. i. soliuagorū. In lege Si quos, legendū Hypomnema
 tographi. magistratus erat Alexandria, vt auctor est Strabo lib. xvii. com
 mentariorum scriptor, vt nomen indicat, commentans & mente agitans ea
 quæ e rep. esse videntur. In tract. de excus. munerum, Idraule pro hydraulæ
 legitur. Rectus est enim casus pluralis, cuius singularis est hydraulæ. Plin
 ius hydraulum pro organo posuit lib. nono. Delphini capiuntur hydraul
 sono. vnde hydraulica organa Vitruuio lib. decimo. & Tranq. in Nero. Sed
 hydraulæ pro homine sic dicitur, vt choraules apud Traj. in Nerone. Hy
 draulus autem ὑδραυλῶ organū est. Sub titulo de ponderatoribus, igostate
 pro zygotaten legitur. Zygotata sunt libripendes per vrbes constituti,
 qui regis ponderibus præfecti appellantur: qualis est vnus Parisiis. Gynæ
 ciarius, γυναικείος, a gynæcio barbare deductum est, sub titulo de murile
 gulis: vbi bastagarii & alia multa barbara sunt aut vernacula.

¶ In titulo sequenti Vestes oloberæ dicuntur, vel holoseræ, vel holobryzæ:
 vel vox est barbara. Lamprid. in Alexand. Vestes holosericas nunq̄ induit:
 subsericā nunq̄ donauit. Idem in Heliog. Vfus est aurea omni tunica: vsus
 & purpurea, & de gemmis persica. Sic obryzati nūmi auro obryzo percuss
 si. qđ verbū corruptū est in tracta. de veter. nomismatis potestate: vbi solidi
 ideo dicuntur, quia iusto & integro pondere erant percussi, non dimidiati
 aut trientales: quæ ratio est vt solidus pro aureo accipiatur. Idem Lamp. in
 Alexand. Vectigalia publica in id contraxit, vt qui decem aureos sub He
 liogabalo præstiterant, tertiam partem aurei præstarent: tuncq; primum se
 misses aureorum formati sunt: tum etiam cum ad tertiam partem aurei ve
 ctigal decidisset, tremisses: dicente Alexandro etiam quartarios futuros. sed
 cum non potuisset per publicas necessitates, conflare eos iussit, & tremisses
 tantum solidosq; formari. In titulo de collegiatis. chartopratis legi debet
 pro chartopolis. Chartoprata ἢ τῶν χαρτῶν πηρῶσκοντες: Papyropolæ nunc
 vocantur. Perissochoregia quid sit sub titulo de frumento Alexandrino alibi
 diximus. In lege litibus de agricolis & cens. Chimiliarcho ciuitatis legitur
 pro cimeliarcho. & codice lege vltima de bonis auctoritate iud. possid. Ci
 meliarchos legi debet, & cimeliarchiō: id est κεμιλιάρχος. Est enim vt ab episcopus
 episcopion pro loco, sic cimeliarchion locus in quo res preciosæ &
 in deliciis habitę reconduntur. κεμιλία, inquit Eustathius, τὰ πᾶς ἡμῶν ἀκίνητα.
 Lingua vernacula gabinetum appellat. In lege Quicūq; de omni agro de
 fertō: ad diacatochie vicem legitur, pro diacatoches vel pro diacatochi. Est
 enim diacatoche bonorum possessio: & diacatochus bonorum possessor. vt
 fit sensus: Qui fundum patrimoniale excolendo fœcundum reddiderit, ca
 nonēq; agnouerit: ipsum διακατόχης iure iā possidere, vel διακότης loco ha

Metrocomia

Comopolis

Hypomne
matographi

Hydraulus

Zygotata

Solidus

Chartopra
te

Cimeliarch

Cimeliar
chion.

Diacatoche

Melloproximi. *Μελλοπρόξιμοι*. Melloproximi in. l. peculiari de proximis sacrorum scriniorum: sunt ii qui nōdum proximatus honorem inierunt: sed iam designati sunt proximi: *Μελλοπρόξιμοι*. Ea enim forma dicitur melloproximus qua mellonymphius, id est qui spōsus designatus est: & mellothanatus, id est capularis, quem mors proxima manet. Aristoteles in Politicis. *καὶ γὰρ δευτερευούσης ἀρχῆς καὶ μέλλουσι*. Et perfuncti, inquit, magistratu & designati imperium habent. In eadem lege consensum pro confessu legitur: vt in. l. secūda. Est enim confessus *συμείθεσι*. Cuiusmodi permulta sunt in iis libris, quæ conuiuentia magis hoc tēpore q̄ adnotatione digna sunt: q̄q̄ & nonnulla animaduertenda præterim prudentes. Obiter enim atq; digressionē ista scribimus: quorum specimen vnum dabimus in tract. de Fabricensibus. l. iure prouisum. Vbi enim legit, Vniuersi itaq; veluti in corpore vnius formæ, vnius decoctionis, si ita res tulerit, respondere cogentur: ego ita legendum censeo: Vnius decoctiones, si ita res tulerit, rependere cogentur. Est enim decoquere, creditum non reddere, ære credito frudare: *ῥεοκοπέω*. & decoctio *ῥεοκοπία*. vnde nouæ tabulæ *ῥεοκοπῶν* dicuntur. Cicero in Antonium. Illud tamen audaciæ tuæ q̄ sedisti XIII. ordinibus, cum esset lege Roscia certus locus decoctoribus constitutus. Plinius libro. xxi. Crocum syluestre optimum: serere in Italia minime expedit, ad scrupula vsq; singula areis decoquentibus: id est depositum nō reddentibus. Est enim decoquere diminuere: vnde ducta significatio. Quintili. Multum inde decoquent anni: multum ratio limabit: aliquid velut vsu deturatur. Inde Seneca pro fallere & destituere dixit, decoquere spei bonæ: id est non respondere spei. Miror quid pensi habuerit Accursius in. l. vnica supra de auri publici persecutoribus: cum persecutores decoctores esse dixit. Sunt enim persecutores qui græce *ἐκδικηταὶ* dicuntur & *ἐκδικοί*: quorum munus est iudicio experiri contra eos qui aurum vel argentum, vel pecuniam reip. debēt. Susceptores vero sunt *ἀποδέκται*, q̄ & *ἀποδέκτες* dicuntur, & ταμίαι ab antiquis tamen coactores appellabantur *ἀργυρολόγοι*. *ἐκδικοί* defensores ciuitatum vocantur in. l. vt perfectius de annali exceptione. Est etiam ecclicos vindex & assertor. Horum librorum obscuritati insuper caliginem multā offudit Accursianorum stupor, qđ quidem ad linguæ vtriusq; intelligentiā pertinet. Multa enim vocabula corruerunt, multa perperam interpretati legum sensus inuerterunt: cum ibi non pauca legantur, quæ prisce elegantia vestigia retinent. Vnius & alterius loci satis erit admonere hac ætate. Adærare. Adærare verbum multis in locis extat, & nullibi recte intellectum. In lege vnica de collatione donatorum, lib. x. Accursius adærationem ait esse æris præstationem. In lege annonas de erog. milita. annonæ, lib. xii. ipse adærare annonas ad ærariū pertinere interpretatur, vel de ærario soluere. Et in lege septem, eodem sub titulo, & ipse & posterius eius hæresim e vestigio sequentes in vocum interpretatione, adæratas species intelligūt ad ærarium delatas. Adærare speies. Ego autem adærare id esse censeo qđ græce *ἀαργυρῶσαι* dicitur, id est ære æstimare. vt sit sensus: Species quæ militibus stellaturæ causa penduntur a prouincialibus, si pecunia permutentur, æstimari tantū debere quantum est fori precium. Adærare autem ab ære deductū est: quare sine aspiratione legi

debet: licet in omnibus exemplaribus quæ mihi videre contigit, fere aspiratum legatur. Sic autem eam legem scriptam fuisse primum censeo. Septem diebus per quos tribunus prætoris emolumentum gratia solentur nomine species consequuntur: species resistentes non aliter adferuntur, nisi ut in foro rerum vernalium distraherentur. Species autem resistentes intelligo restantes: quæ reliquamentum causa debentur, id est quæ ex præterito debentur. Sic in lege speciebus, in tractatu de cohortalibus. Speciebus principularibus adæradis eadem preciorum taxatione seruetur quæ in vernalibus publicis poterit reperiri. Quæ interpretatio omnibus locis conuenit. nam adærata prædicia ab eo dicta sunt, quæ a frumentaria aut vinaria speciariaque præstatione ad ærariam redactæ sunt. Lingua patria addenarata dicitur fere pro eodem. Æris enim vocabulo pecunia significatur. unde obæratum dicitur. Stellatura nomen erat annonæ militaris. Lampr. in Alex. Annonas (inquit) militum diligenter inspexit: Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid abstulissent, capitali poena affecit. Sparti. in Pescenino. Nam & impator tribunos duos quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliariis iussit. In lege huic proxima, in eodem tractatu de cohortalibus: illa verba, Prius quam principili partum digesta ratione compleuerint: sic interpretanda puto, prius quam principilarem distributionem redditus rationibus peregerint. Est enim partus dictum pro eo quod græci νομήν dicunt. quod verbum & partionem & distributionem & stipendium militare & annonam & cõgiarium donatiuumque significat, quod inter milites diuidebatur. Herodianus. νομάς τε αὐτοῖς διδοῖς καὶ ἐφόδια, ἧν ὁδοιπορίας εἶχετο. Idem. νομάς τῶν δυνάμεων τῶν δὲ δυνάμεων τε στρατιῶν καὶ δυνάμεων. Mirum id est magis, eum tractatum de cohortalibus esse inscriptum, & ubique ab Accursianis sic legi sub eo titulo, & lib. tertio, ubi de curiali vel cohortali condit. ex eoque dici quod cohortati sunt curiæ: cum ex locis duobus eiusdem tractatus liqueat cohortales a cohorte dici, quasi cohorti obnoxios, τῆ τάξει συναρτησάμενοι: ut in lege officia, & in lege Si cohortalis, videre lector poterit. Cohors enim non modo de numero militari: sed etiam de aliis dicitur, ut apud Traquil. in Nero. de patre Neronis loquente. Comes ad orientem C. Cæsaris iuuenis, occiso liberti suo quod quantum potare iubebatur recusaret, dimissus e cohorte amicorum nihilo modestius vixit. Idem in Gal. Per hæc gratissimus Claudio, receptusque in cohortem amicorum, magnæ dignationis est habitus. Et Oratius in præfatione. Quid studiosa cohors operum struit: Sic autem cohortales a cohorte dicuntur in cohortem cooptati aut cohorti ascripti: ut curiales a curia, tribunes a tribu. Vidimus librum in quo enumerati sunt magistratus Romæ imperii. in eo hæc verba legimus. Clarissimum virum correctorem Apuliæ & Calabriæ in officio iurisdictionis suæ habuisse principem, cornicularium, tabellarios duos, cõmentariensem, adiutorem, ab actis, subadiuuam, exceptores, & ceteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cohortalinorumque appellationem itidem legimus in officio consularis Campaniæ & consularis Palestiniæ & præsidis Thebaidos. Qui autem hic cohortales, & in lege Si cohortalis, cohortalini dicuntur, iidem sunt, ut opinor, cum iis qui apparitores in multis superiori

Stellatura.

Partus.

Cohortales.

bus titulis appellatur. In eodem enim libro magistratuū Ro. Virū illustrē magistrum militum presentalem habuisse in officio magisteriū sui dignitates infra scriptas (sic enim appellantur ibidem huiusmodi militiæ): principes duos, numerarios duos, cōmētariēsem, primiscriuos, q̄ numerariū sunt: scriuarios, exceptores, & ceteros apparitores. quibus verbis apparet apparitores esse ministros apparituram magistratibus factitantes multiplices ac distincta functione: *ἰδὲ πρῶτοι τῶν ἐν ἀξιόσεως*: hoc est qui præsto sunt magistratibus ad imperia accipiēda & exequēda. Est in lege vltima tituli de prædiis decurionū sine decr. li. x. ita scriptū. Nec ex tabella decretū recitari, sed curialiū vel maioris partis curiæ relatione. Accursius per tabellam intellexit delegati iudicis functionē: nescio quo modo ariolatus, vt solet. Ego autē censeo hunc esse verborū sensum: In faciēdo decreto alienationis, cuius ea lex meminit: non tabellis curialibus datis disquisitionem oportere fieri, sed vocali suffragio singulos curiales in sententiam ire. Fuit enim olim modus geminus ferendi suffragiū in conciliis, & sententię dicēdæ in iudiciis. Interdum enim voce, interdū tabella eo munere fungebatur. Cice. lib. ter. de leg. Dicam Attice, & versabor in re difficili ac multum & sæpe quaesita: suffragia in magistratu mandando, aut de reo iudicando qui lege aut rogatione damnatur, palam ferre melius esset. deinde legū tabellariū meminit: id est quæ de suffragio tabellari late sunt. Quoniā vero magnificentius erat atq; innocētius voce q̄ tabella quippiam decerni: ideo in oratione contra Rullū ita inquit. Sed tamen magnificentius atq; ornatius esse illo nihil potest, q̄ meis comitiis non tabellam indicē tantę liberalitatis, sed vocē viam præ vobis indicē vestrarū erga me voluntatū ac studiorū tulistis. Et pro Planc. Etenim si populo grata est tabella quę frōtes operit hominū, mētes tegit, datq; libertatē vt qd̄ velint faciāt, promittāt autē qd̄ rogent: cur tu in iudicio exprimis quod non fit in cāpo? ¶ In trāscursu fortasse nō erit adnotatōne indignū, q̄ Accursius in. l. vlti. de honorib⁹ & muneribus nō cōtinuādis lib. x. missos pro vocatis intellexit, cū significet trāsmisso & præteritos. Nec in lege Ciuēs, tractatu de incolis, percepit qd̄ allectio significet, id est *προσγραφῆ, προσἀρσις*: cum Vlpianus in tract. de decurionibus scripserit spurios posse in ordinē allegi. Allecti em̄ sunt ascripti & conscripti, hoc est numero additi, *προσκαταλεγόμενοι*. Sublecti demortuorū loco lecti *ἐν τῷ ἀδελφῶν*.

¶ Sequitur in eodem capite, tract. de pœnis. Archiuo forte vel grammato filatio. Puto legendum fortasse, vel grammatophylacio. Est autē grāmato phylacium vbi tabulę & instrumenta publica monumētaq; rerum gestarū actarūq; asseruātur: qd̄ tablinū latine appellatur. Plinius lib. xxxv. Tablina codicibus implebantur & monumētis rerum in magistratu gestarum. Sed de priuato tabulario vel tablino Plinius intellexit: sicut Vitru. in sexto. Tabulinum si latitudo atrii erit pedum viginti, dempta tertia eius spatio reliquū tribuatur. Cicero de natura deorū tabulariū dixit. Sessum ite precor: vt iudicetur qui tabulariū incēdit. Tabularum significatio multiplex. Sunt enim tabulę pictę vt tabulę scriptę. Archiuum ex græco factum est *ἀρχεῖον*. Archiuum autem etiam magistratuū ædes significat & regiam & palatium

Tabellaris.
Sententia

Suffragia vo
calia & tabel
laria.

Allecti &
Sublecti.

Grammato
phylacium.

Tablinum.

Tabulariū.

Archiuum.

& iudiciale forum. Ex quo factum, ut archium & interposita u archiuum, si
 gnificet chartophylacium: quia ἀρχεῖα, vicina sunt chartophylaciis, quæ ea
 dem sunt cum grammatophylaciis: vel chartophylacia potius eorum mem
 bra, in quibus hodie actuarii & scribæ exceptoresq; acta publica condunt.
 Quod autem in vicina periodo sequitur, sic censeo reponendum: Vt solent
 quibus sententia præcipitur, ἀπὸ τῆς δημοσίως ἀπέχεσθαι.

Chartophyl
 lacium.

¶ IN cap. aut facta, in principio. Quosq; alios suadendo inuuisse sceleris est
 instar. Iuuisse omnino legedum videtur. Sed si ita legatur, quosdamq; alios
 suadendo iuuisse: sensus erit contextusq; congruentior.

¶ IN eodem cap. in §. qualitate rixæ a grassaturis. Quoniam Accursiani pa
 rum intellexerunt hoc vocabulum: nobis explanandum visum est. Grassa
 tores igitur sunt viarum in vrbe vicorūq; obsessores, qui obuios iniuriæ op
 portunos spoliant, aut pulsantes aut intentata morte territantes. ῥωπεύταες
 græci appellant. Pli. lib. xiii. de Tapsia loquens. Nero Cæsar claritatem ei
 dedit, initio imperii nocturnis grassationibus conuerberatâ faciem illinens
 sibi cum thure cæraq; & sequenti die contra famam cutem synceram circū
 ferens. Tranq. in Aug. Nam & grassatorum plurimi palam se ferebant suc
 cincti ferro, quasi tuendi sui causa. Et inferius. Igitur grassatores dispositis
 per opportuna loca stationibus inhîbuit. Sic Iuuen. Saty. ter. Interdum &
 ferro subitus grassator agit rem. quo in loco grassaturâ describit dilucide.
 Neronis grassaturas etiâ clare Traq. cōmemorat in eius vita. Et Iuuenalis
 tamen & ipse rixam appellauerunt grassaturam minus noxiâ & quasi lu
 dibundam. Misere cognosce proemia rixæ: Si rixa est ubi tu pulsas, ego va
 pulo tm̄. Sic grassari & hic & in cap. capitalium intelligedum: cum alioqui

Grassatores.

grassari sequi significet, & in perniciem noxamq; progredi. Idem Tranq.
 Nec minore liuore ac malignitate q̄ superbâ sequitiâq; pene aduersus omne
 genus hominū grassatus est. id est improbum ac maleficum se exhibuit, in
 diesq; nocentiozem. Inde fit vt pestem grassari dicamus, pro eo qd̄ est cum
 ingenti clade hominum inualescere: κατὰσκηπτερ & ἐγκατὰσκηπτερ. Quo modo
 vsus est Claudius iuriscōn. in fine hui⁹ capit. Quoties multis psonis gras
 santibus exemplo opus fit. Salust. pro ingredi & tendere posuit, in bonam
 partem accipiens, his verbis: Vbi ad gloriam virtutis via grassatur. ἱεταί.
 Oratius metaphorice: Dauus sis comicus, atq; Stes capite obstipo multū
 similis metuenti, Grassare obsequio. de captatore loquens. Locus autē De
 mosthenis hic a Iuriscōsulto citatus, restituendus est ex oratione πρὸ κοινοῦ λέγει.
 Demosthenes enim pugno cesus in teatro a Media Atheniensi prædiuite,
 eū ad populū accusauit. Tunc enim ab illo pulsatus est Demosthenes, cum
 Dionysia ageretur, qui ludī erant in honorem Liberi patris instituti: cura
 torq; ludorum erat cum aliis delectus Demosthenes, quos choragos appel
 labant. eam iniuriam atq; id crimen cum magnopere exaggerare vellet
 orator: aliquot hominum exempla recensens, qui ob huiuscemodi facinora
 in fraudem capitale inciderant, & ab iniuriam passis cesi erāt, ita inquit.

Grassari.

οὐ γὰρ ἢ πολλῶν πρῆξις πλὴν ὀργῶν, ἀλλ' ἢ ἀλαμῖα. οὐδὲ τὸ τύπτειν τοῖς ἐλευθέροις ὄσι
 θενόρ, καὶ πρὸ ὅρ θενόρ, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ἕβρει. πολλὰ γὰρ ἐν κρίσει ὁ τύπτειν, ὃ ἀνόητος ἀδικῶν
 E ii

ναῖοι, ὧν δ' ἀπαγγέλλαι δύναιτο ἑτέρω. ἔπειτα ἡμίμα, ἔπειτα βλεμματι, τῆ
 φωνῆ. ὅταν ὡς ὑβρίζωμ, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχωμ, ὅταν κουνύλοισ, ὅταν ἐπὶ κόρρησ. ταῦτα
 κινεῖ, ταῦτα δ' ἰσιστην ἀνδρῶσθεσ ἀπὸν ἀίδεσ ὄντασ τῶ προσηλακίζεσθαι. οὐδεὶσ δ' ἀνδρῶσ
 ἀιδωαῖοι, ταῦτα ἀπαγγέλλωρ δ' ὡσαυτὸ τ' δ' ἐνορ πρῶσθαι πρὶσ ἀνδρῶσθεσ ὄντασ, ὡσ ἐπὶ φη
 ἀλιδεῖασ καὶ τῶ προσηλακίζεσθαι. ἔπειτα παχόνδ καὶ τῶσ ὄρῶσθαι ἐναργῆσ ἢ ὑβρῶσ φαίνεσθαι. **Ut au**
tem res melius intelligatur, vno aut altero versu locum altius repetitū tra
ducam hoc modo, ac sesquiuersu producam. Nouerunt hoc multi: Euxona
Laodamantis fratrem inter epulas in conuentuq; publico obtruncatum a
Bæoto, vnicum ob colaphum inflictum. neq; vero vnica plaga iræ impetū
illi, sed ignominia ciuit. neq; cædi ingenuis graue est: tametsi est ipsum gra
ue. id enim uero demū graue est: ad contumeliam cædi. Siquidem multa fa
cere, o viri Athenienses, existimari potest is qui alium cædit, quorum partem
ne is quidem qui verberibus afficitur, indicare satis sermone atq; effari pos
sit: ipsa perpetrædæ rei specie, obtutu truculento, vocis atrocitate: adde quū
sugillandi animo, quū inimicum se profitendo, deniq; quum pugnis, & quū
in malam cædit. Atqui hæc permouent: hæc inquam emouent de mentis suæ
statu homines contumeliæ atq; sugillationis insolentes. His commemo
randis, o viri Athenienses, nemo est qui rei atrocitatē animis audientū ocu
lisq; representare queat: præut quidem est iniuria re ipsa conspicua omnibus
numeris euidentie iis qui rei spectatores fuerunt, ipsiq; adeo iniuriam per
peffo. Quorum verborum oratoris hæc sententia est: ea quæ rei adiuncta di
cuntur (a Quintiliano etiam complexus causarum & circumstantiæ nomine
appellatur, vt greci appellant πρῶσθαι) esse huiuscemodi, vt magna ex par
te animo magis concipi, q̄ verbo enunciari possint. Verum cum ea amplifi
cationis argumenta quæ a circumstantia ducuntur, Iuriscōsultus in hoc capite
in septem modos digesterit: qualitatis exemplum a Demosthene potissimū
ducendū esse censuit: qui in qualitate & æstimatione iniuriæ, facinoris per
petratæ speciem (quod schema ipse vocat) animaduertendam esse duxit: hoc
est habitum & affectum corporis animiq; tā pulsantis q̄ vapulantis, & quā
dam veluti actionem atq; repræsentationem improbitatis eius qui cedebat
atq; impotentis animi, contraq; cædi ac pudendi aspectus eius qui vapula
bat exhibitionem, animo obuersari iudicium oportere, vt pœnam pro digni
tate rei statuant. In qualitate etiam ponit truces minacesq; oculos pulsant
tis, in eum qui pulsatur: tum vociferationem desequientis territantisq; eū qui
violentie cedit. Quæ omnia accidere verisimile est, cū sugillandi animo id
fit, id est notā ignominiaq; inurendi homini integre famæ intemeratq; pu
doris: quū inimicum se profitetur qui pulsatur, iniuriāq; ita accipi vult tāq; ab
inimico offendendiq; cupido illatam: cum plaga infligitur nō expansa ma
nu, sed in pugnū contracta, quo ictus sit nocentior & grauior: postremo cū
in eam partem corporis de industria plaga incumbit, quo atrocissima noxa
corpus mulctari potest, suggillataq; ea pars esse ac diu manere conspicua,
**indeq; facies dehonestari. Hoc enim significat ἐπὶ κόρρησ, id est ἐπὶ φη σιαγόνθ
 πατόξαι, Atticorum lingua loquentibus: qd̄ interpret ignarus pupillam tras**
tulit, quasi κόρησ Demosthenes scripsisset, (Hæc sunt (inqt Demosth.) q̄ ho

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

Christophorus

mines iniuriis non assuetos animi impotentes faciunt: id est quæ patientiam
 quantumvis prudenti excutiunt. Quintil. in sexto de concitandis affectibus lo-
 quens: Atrocitas (inquit) crescit ex his: quid factum sit, a quo, in quem, quo
 animo, quo tempore, quo loco, quo modo, quæ omnia infinitos anfractus ha-
 bent. Et paulum infra. Plurimum tamen (inquit) affert atrocitatis modus, si
 grauius, si contumeliose: ut Demosthenes ex parte percussæ corporis, ex vultu
 ferientis, ex habitu inuidiæ Mideæ querit. Idem alibi. Næq; in hoc eloquentiæ
 vis est, ut iudicem non ad id tantum compellat in quod ipse a rei natura ducetur:
 sed aut qui non est, aut maiorem quam est faciat affectum. Hæc est illa quæ dinosis vo-
 catur: rebus indignis, asperis, inuidiosis addens vim oratio: qua virtute præ-
 ter alios plurimum Demosthenes valuit. Huc pertinet illud Ciceronis in diui-
 natione. Putas ne posse (id quod in eiusmodi reo necessarium est) facere ut quæ
 ille libidinosè, quæ nefarie, quæ crudeliter fecerit, ea æque acerba & indigna
 videatur esse iis qui audiunt, atque illis visa sunt qui senserunt: magna sunt ea quæ
 dico: mihi crede: noli hæc continere. dicenda, demonstranda, explicanda sunt
 omnia: causaque non solum exponenda, sed etiam grauius copioseque agenda est.
 Hunc locum ideo enarrandum copiosius esse censui, quod ab homine iuris in pri-
 mis perito, causarum actore nobilissimo, aliquando rogatus sum ut eum expla-
 narem. Aiebat enim se nunquam mentem Iurisperiti capere plane potuisse, cum
 tamen in causa insigni vultu sibi venisset, ut auctoritate hac utendum sibi foret.
 ¶ IN eodem cap. §. Euentus. Et ideo apud Græcos exilio voluntario fortuiti
 casus luebatur. Accursius voluntarium exilium intelligit arbitrato iudicis
 statuendum: cum voluntarium pro spontaneo Iurisperiti intellexerit, quod sibi
 quisque consciscit: ut ex iis quæ dicemus apparebit. Voluntarium etiam exilium
 intelligi potest quod liberum dicitur, hoc est non certo loco circumscriptum:
 quod genus deportationis est aut relegationis: sed quo genere mulctantur
 qui patria extorres esse iubentur: cuiusmodi fere hodie utimur. Capitolinus
 in Marco philosopho. Deportatus est Heliodorus filius Cassii. alii liberum
 exilium acceperunt cum bonorum parte: mulieres ornamentis adiutæ, ita
 ut filia Cassii & Druncianus gener liberam vagandi potestatem haberent.
 Ex quibus verbis intelligimus aliud esse liberum exilium quod unusquisque sibi
 eligit, & aliud liberam vagandi potestatem quasi exilium vagum: quo qui
 damnati sunt, locum subinde mutare possunt, modo ne eo reuertantur unde
 exulare iussi sunt. Hoc latam fugam Marcel. vocat cap. exilium. infra. de in-
 terdictis & releg. quia fuga Græce exiliū significat, & fugere exulare. quare
 locum illum corruptum esse censeo, vel mutilatum potius in medio membro,
 sensus enim, meo iudicio, elici ex illa distinctione triplicis exiliū non potest.
 Est autem ^{φυγῆς} id est fuga, exilium eorum qui poenam legum vitare volunt.
 Cicero pro Cecinna. Nam cum ex nostro iure duarum ciuitatum nemo ciuis esse
 possit: tum amittitur hæc ciuitas denique, cum is qui profugerit receptus est in
 exilium. id est in aliam ciuitatem. Idem. Nam exiliū (inquit) non supplicium: sed
 profugium portusque supplicium. nam qui volunt poenam aliquam subterfugere aut
 calamitatem, eo solum vertunt: hoc est sedem aut locum mutant. Itaque nulla in
 lege nostra reperietur, nec apud cæteras ciuitates, maleficium vllum exilio

Δεινότης

Voluntariū

Voluntariū
exilium.Exiliū olim
poenale legum
non erat.

esse mulctatū. sed cū homines vincula, neces, ignominiasq; vitant quæ sunt legibus constitutæ: confugiūt quasi ad arma in exiliū. Vbi tamen aram non arma legendū puto cōtra fidem exemplariū. Licebat igitur reis post primā actionē exiliū sibi consciscere ante iudiciū peractum: idq; appellabant exiliū causa solum vertere: μεταωασείην, μετοικίσειδς. Liuius de decēuiris loquens. Bona Claudii Oppiūq; qui ante diē iudiciū vitā in vinculis finierant, tribuni publici cauere. Collegæ eorū exiliū causa solū verterūt: bona publicata sunt. Hoc vt cætera ex Græcorū legibus translaturum esse, ex oratione Demosth. κτλ. Αριστοφ. κτλ. οὐθ' ὁ δῖος κωμῶν, οὐθ' οἱ δὲ δικάζοντες, οὐτ' ἄλλωρ ἀνθρώπων οὐδεὶς, κέρεισ' κολύσαι. Reo autem (inquit) licet cum primam orationem habuerit, solum vertere. id quod veteribus dicebatur: qui & foro cedere dicebantur: vt apud Iuuenalem. Cedere namq; foro iam non est deterius, q̄ Esquilias a feruenti migrare suburra. Idem alibi. Qui vertere solum Baias & ad ostia currunt. id est οἱ ἀνασκύασι μὲν οὐκ ἔτι τραπεζῶν apud Demosth, hoc est οἱ τὰς τραπέζας ἀνασκύασι ἀμύνοι. Locus autem Pandectarum inanīs replendus est ex libro Iliados vltimo, nisi fallor. Mercurio, supplicemq; eum describens, & ad genua Achilli aduolutum, vt corpus exanime Hectoris ab se redimī pateretur: hos versus scripsit hic reponeudos, dictoq; Claudii consentaneos.

Exilij causa solū vertere

Solū vertere

ὅς δ' ὅταν ἀνδρὶ ἄτη πικρινὴ λάβῃ, ὅσ' ἐνὶ πᾶσι φῶτα, κατὰ κτείναν, ἄλλορ δ' ἐτίκειτο δ' ἦ μορ
Ἄνδρὸς ἐς ἀφνιδί, δάμθε δ' ἔχειρ εἰσορόωντας
ὅς Ἀχιλλεύς δάμθεσιν ἰδῶν Πριάμορ θεοφδέα,
θάμβησαν δ' ἔκ' ἄλλοι, ἐς ἄλλήλους δ' ἰδόντες. Ac si latine diceres.

Ac velut is crebris quem fors incommoda noxis
Implicat, externas se contulit exul in vrbes,
Vtq; piet facinus patratae cædis, ad ædes
Diuitis accedens, mirantia contrahit ad se
Ora hominum hac specie: Priamo sic supplice, Achillis
Circumfusa cohors comitum stupet, vt stupet ipse.
Ad quorum versuum intelligentiam interpretes Homeri tradūt, morem fuisse apud vetustissimos, vt qui non voluntariam cædem admisisset, is exularet patria: ad ædesq; locupletis hominis se conferens, ibi opertus sederet in limine, oraretq; & postularet admittæ cædis expiamentum. Huiusmodi vero exiliū ἀπειναύσιμος appellabatur: τῶσι φυγὴ ἐπ' ἐνιαυτῶν διὰ φόνον ἀπεσιόμοσον verbum e verbo ductum Abānatio dici potest, quasi annum exiliū. Causa autem exiliū voluntariū, in eoq; expiationis quærendæ, institutum erat priæscorum, qui viros homicidas vt impuros & detestandos existimabant, ideoq; vitandos & auersandos. Arcebantur enim sacris & foro ii qui in reatu cædis erant, quoad iudiciū peractum esset. Auctor Pollux in octauo. Quare Antiphon in oratione πρὸς χοροβίτῃ ad iudices loquens: Causas (inquit) cædis (vt opinor) vos magnopere contenditis exacte iudicare, Quippe hominem

Homicidæ scelerati & abominandi olim exillimabantur.

reum sententiis vestris cædis damnatum in eam fraudem incidere necesse est, ut nec cædis perpetrator, nec perpetratae cædis re vera obnoxius, pœnas tamen pendat & legis sanctionem subeat: ut vrbe, sacris, sacrificiis, certaminibus arceatur, quæ hominibus maxima antiquissimaq; censentur. Et Lyfias contra Agoratum. οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ διαλέγεται ὡς ἀνδροφόνου ὄντα. Nemo (inquit) eum ut homicidii reum colloquio dignabatur. Verba legis pœnam homicidii sancientis sunt apud Demosth. ἐν τῷ 111 Ἀριστοκράτους, ἀπέχεσθαι ἀγροῦς, ἐφορίας, καὶ ἀθλῶν καὶ ἰσθμῶν ἀμεικτοῦν. quæ verba ipse ibidem interpretatur. Verum enimvero huiuscemodi expiationis necis humanæ ab imprudentibus admissæ, exemplum videre licet apud Herodotum libro primo. quo in loco Cræsi meminit nuptias filii sui celebratis. Quum autem (inquit) filii nuptias Cræsus in manibus haberet: aduenit Sardeis quidam calamitate præditus, manibusq; impuris, natione Phryx. Hic cum ad Cræsi ædes accessisset, gentiliq; instituto rituq; patrio postulasset: sibi ut liceret expiamenti optati comitem esse: Cræsus eum expiavit. Est autem Lydis Græcisq; ritus expiandi similis. Postq; autem Cræsus legitima iustaq; lustrationis peregit: vndenam ille & quis esset percunctari institit. Et paulum infra. Gordii (inquit ille) filius sum, cui Midas parës fuit: Adrasto mihi nomen est: qui quia imprudens germanum meum interemi, ad te accessi. sum enim & a parente eiectus & omnibus fortunis exutus. Ex iis quæ dicta sunt satis apparet quid per voluntarium exilium Claudius in hoc cap. intelligi voluerit: qui fortuitum casum ἀκρόσιον φόνον vocavit, id est imprudens homicidium, ut Valerius dicit. Inde apud Herodotum κατὰ δρόσου ζεύς, id est Iupiter expiator: qui præses erat necessitudinis ab expiatione contractæ, & veluti disceptator iuris inter expiatorem & expiatum: ut hodie deus expiator vindex est, siquid inter mysticum parentem & lustratum hominem, vel initiali sacramento vel arcano & auriculario sacramento expiatum, perperam admissum est. Eustathius Homerii interpres, Quod autem (inquit) sanguine lustratio fieret, testis est historia: cuiusmodi est homicidarum lustratio, qui sanguine abluti, lustramenti loco id esse ipsi ducebant. Cuius artis professores Pharmacos Attici vocat, ut vrbium quoq; expiatores. Historiæ Adrastræ meminit Valerius lib. pri. cap. de somniis, sed strictim & suppresso nomine, de filio Cræsi loquens ac eodem Adrasto, qui Cræsi filium lancea in venatione traiecit imprudens. Et quidem (inquit ille) eam potissimum dexteram casus nefariæ cædis crimine voluit aspergi, cui tutela filii a patre mandata erat, quæq; Cræsus imprudentis homicidii sanguine violatam, hospitaes veritus deos, supplicem sacrificio expiaverat. Livi de Horatio loquens, qui Horatiam sorore interfecerat. Itaq; ut cædes manifesta aliquo tamē piaculo lueretur, imperatū patri ut filium expiaret pecunia publica. Inde vocabula apud græcos, κατὰ δρόσου χεῖρας, de eo qui homicidio manus non cõtaminavit: quæ etiã ὄσιον καὶ ἐναγῆ καὶ καθαρευόντας φόνον Exemplo huiuscemodi instituti antiquissimi planū fit, non de nihilo institutū illud Franciæ inualuisse, qđ multis tñ minime consentaneū equo & bono esse videtur, de homicidio ab imprudentib; admisso: etiãsi

Expiamenti homicidij

Iupiter expiator.

φάρμακοι

ANNOTATIONES RELIQVÆ

culpa vacet facinus, tamen vt ii veniam impetrandã habeãt aut a Principe aut ab illa æquitatis officina quã Cancellariã dicimus: qua in parte potissimum reip. operã ipsi nũc pro potestate nauamus, magistratu functiones, quã magisterium libellorũ in prætorio dicitur. Sic enim a regibus expiari vel facinus inconsultũ vel casum temerariũ, moribus comparatũ est vt olim a diuissimo quoq; piaculũ huiusmodi admissorũ postulabatur: eo nunc congruentius luculentioresq; cũ ratione. quo reges non sine sacris ritualibus inaugurati, vi quadã diuina præditi merito existimantur: nostriq; eo amplius fortasse quod instar ipsi quoddã numinis, neq; id quodlibet, circũferre eos videmus, cũ medicam manũ salubresq; admouet iis quos strumẽ male habet. Ob quod ipsum specimen potetatus auspicato olim fundati, comitatus regius ægrotatium gregibus plarũq; frequentatur, dies festos expectantiũ, qui sacræ huiusmodi functioni piarq; solennes sunt. Dedisset vero vna quoq; id insigne diadematicum Prouidentia, consilia vt publica auspicato inirentur salutariq; cũ numine atq; presentiore: haud dubie numeris omnibus maiestatis inter homines beatissimæ (absit inuidia verbo) principatus Franciæ præditus esse merito, aureaq; fortuna visendus diceretur. Sũma autẽ fuit cura antiquis vindicandarũ cædiũ. In curia enim Areopagitarũ sacrum fiebat Eumenidibus, quas *σεμνὰς θεάς* vocãt bene ominandi gratia: eas enim existimari volebãt eius esse curiæ præfides in qua Sicariũ iudicabãtur, vt alibi diximus: tanq; vindices vltricesq; hominũ necatorũ. Quibus sacrificuli ob id tres erant instituti, id est *ἱεροποιοί*. Quare Demosth. *ἢ μεδ' ἰς* purgare se volẽs suspiciõne consciẽtiæ cædis, quã ei inimicus obiecerat: ita inquit. *ὥστε ἐπαίλασά μιν ὅς με φόνος, ἢ δὲ τὰς σεμνὰς θεάς ἱεροποιοὺς ἀρεθὲν ἔτα, ἢ δὲ ἀθλων ἀπάντων ἤντιον αὐτῶν, καὶ καταξέμενον ἢ ἰσσοῦν.* Hic (inquit) qui me cædis crimine reum facere instituit: cum ego a curia sacrificulus tertius designatus sum e numero omni ciuium, vt sacrum pro populo deabus venerandis facerem (sic enim Eumenidas appellabant): nulla intercessione obstetit quo minus sacrificium auspicerer. In Areopago autem cædes consultẽ iudicabantur, id est *φόνος ἐν προνοίᾳ*: non autem *ἀνόσοι*. Sed quod in hoc eodẽ ambitu orationis dictum: Vt a dementissimo quoq; facta: etsi scrupulo mendæ nõ caret, quia non satis herere cũ euentu videtur, vnum tamen poscere videtur, vt adnotemus quod Suidas retulit de statua Niconis Thasiũ, pugilis celebrati: Cuius iam defuncti statuam cum æmulorum vnus odio indulgens fustibus cæderet, tanq; Niconẽ ipsum viuũ contumelia afficiens: statua manium eius vltrix, in cædentẽ ipsa collapsa oppressit eũ & extinxit. Propter cuius necem eius hæredes statuã ipsam necis ream egerunt apud Thasios, lege Draconis: tandẽq; statua necis damnata, sententia iudicũ in mare demersa est. Legem enim Draconis legislatoris Atheniensis secuti sunt: qui cædis perpetratores, extorres patria & finibus fieri sanxit, non homines modo, sed etiam animantes alias atq; etiã inanimata. quæ lex cõgruit cum eo quod scriptũ est Geneleos cap. nono. Moris etiã antiquissimi fuit, vt qui cædem perpetrassent, si quum in externam urbem profugissent, ad pœnã exposciti non dederentur iis ad quos facinus admissum pertinebat: ipsi vt permitteretur iniuriã passis pignerãdi potestas, quam Androlepsiam & neuo

Areopagus
Sicariorum
vindex.

Lex Draconis
memorabilis.

tro genere Androlepsium græci vocant. Verba legis a Demosthene transcri-
 pra sunt in orationem *ἡ δὲ Ἀριστοκράτης*, in hanc ferme sententiã. Si quis violenta
 morte obierit: pro hoc gentilibus & cognatis Androlepsie sunt, quoad iu-
 dicium cedis pœnasq; subierint, vel necis auctores dediderint. Androlepsia
 vero ad tres vsq; nec eo amplius, esto. Pollux. *ἔστι δὲ ἀνδρολεψία ὅταν τις τὸν ἀνδρὸς*
φόνος κατὰφυγόντος ὡς ἄνας ἀπαπέμῃ μὴ λαμβάνῃ· ἐξέσι γὰρ ἐκ τῶν οὐκ ἐκδιδόντων ἄξι τριῶν
ἀπαγοσῆν. Harpocratio cū Polluce consentiens *ἐνεχέσθαι* (inquit) *τὴν ἔχουσαν*
πόλιν τὸν ἀνδροφόνον, *ἢ προεμένῃ αὐτῷ εἰς τιμωρίαν.* Demosth. autē fortasse causę in-
 seruiens dixit, Androlepsiam lege esse permissam non contra profugū susci-
 piētes: sed contra eos demū apud quos cedes facta fuisset. Mulcta autē erat
 iniuria Androlepsia postulanti, vel potius ea vtenti. Licebat enim priuato cō-
 filio Androlepsia exercere, vt ipse Pollux inquit. Hæ cū lib. sexto decretaliū
 epistolarū pignerationes vocētur sub titu. de iniu. tamē iuris interpretes ma-
 lūt repressalias dicere: vsq; adeo barbaries ad stomachū rusticitatis facit. Pi-
 gnerari latine dici debet græcorū exēplo, qui etiã *ἐνεχυράζειν* dicunt *ἔκκαπνεχου*
ἐξέειν ἀνθρώπου, & *ἀνδρολεψίας χάριν ἀπέειν ἢ ἀνθρώπων.* Hermolaus Barbarus vir
 doctissimus clarigationē appellari posse censuit: quasi aliud verbū non esset
 græcū aut latinum, quo res omni tempore vsurpata significari posset. Est
 etiã apud Homerū aliud exēplū exiliū ob cædē incōsulato admittam, Iliados
 lib. tertio & vicesimo: eo in loco vbi vmbra Patrocli ad Achillem ita inquit.

De iure pi-
gnerandorū
hominum.

Androlepsia

Pignratio

Clarigatio

*μη ἐμὰ σῶν ἀπαύουθε θεμέλιαι δὲ εἰ Ἀχιλλεύς,
 ἀλλ' ὁμοῦ ὡς ἐξάφημ' ἢ ἡμετέροισι δόμοισιν,
 εἴ τέ με τυθῶν ἐόντα μινούω· δὲ ὁ πόοντες
 ἢ γὰρ ἡμέτρον δ' ἀνδροκτασίης ἢ λυγρῆς,
 ἢ μὰ θεῶν, ὅτε παῖδά, κατέκτανον ἄμειδ' ἀμαυτῶ
 Νίπῳ οὐκ ἐθέλω, ἀμφ' ἀσφαλάσι χολωβείε.*

Historia tradit Patroclū ludo talario ludentē, cū puer esset subito excaduis-
 se, iteq; impetu puerū collusorē nomine Clisonymū interemisse. Ob quod fa-
 cinus pater eius Menætius ex Opunte patria eū exulatū ad Pelei domū de-
 duxit: a quo benigne & liberaliter educatus, Pelei iussu comes Achillis esse
 cœpit & amicus. Hęc autē carmina quanq̄ non perinde cōueniūt supplendo
 verborū cōtextui: tamē eatenus pertinere possunt, q̄ delictum puerile tamen
 exilio mulctatum est, etiã si incōsulato impetu cōmissum. Ultra hos duos
 Homeri locos, vt poema vtrunq; perlegatur, nihil (vt opinor) inuenietur, ex
 quo duci auctoritas conuenienter lurisconsulti dicto possit.

¶ In cap. Si pœna, eodem sub titulo de pœnis. Si pœna alicui irrogatur: re-
 ceptum est cōmentitio iure, ne pœna ad hæredem transeat. Ius commētitiū
 Accursius a commentis iuris prudentum dictū esse dixit: ignorans significa-
 tionem eius vocis. Commentitiū idem est quod fictitiū: quod græci *πλα*
σιμασιδες appellant. Significat etiã nouum & recens excogitatū: hoc est nō
 translaticium, non aliunde sumptum. Tranq; in Claud. Spectacula complu-
 ra magnificaq; edidit: nō vsitata modo ac solitis locis, sed etiã commentitia
 & ex antiquitate repetita. Commentitia, pro nouiter repertis nulloq; exem-
 plo institutis: *ἡμῶν ἰα, τότε πρῶτον εὐθυμηνέντα.* Arist. in. xii. Metaphysicon, comē

Cōmentitiū

mentitiam rationem opinionemve appellat. figmento nō veritate subnixam
 vt cum mathematicam lineam ponimus vel punctum mathematicū. In sen-
 silibus enim huiusmodi esse forma non potest, nisi opinione rationeq; com-
 mentitia. ipse *πλάσματιον λόγος* appellat. Hac ratione ius commentitiū dicitur
δικαιον ὑπὸ πλάσματος: quod figmento non re ipsa subsistit.

CIN cap. Si diutino. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit: aliquatenus
 pœna eius subleuanda erit. Accursius & Bartolus latini vocabuli ignorātia
 sensum huius responsi peruerterunt. Existimauit enim Bartolus post Accur-
 sium, reatum significare spatium maleficii perpetrādi, q. iuriscōsultus iis ver-
 bis statuerit mitius cū eo agendum qui lōgo interuallo inter reos defertur,
 hoc est diu post crimen admissum. In dissoluendisque antinomiis Accursius vt
 assolet vacillabunde conflictatur. Bartolus autē in errore sibi constans (ipse
 quidem alioquin epithetum soluti auctoris & expliciti: nec in addubitatio-
 nibus hærētis, inter iuris studiosos meritis) ad diuisionem criminum discrimi-
 ninaq; confugit (quæ ferme farrago est commentariorū iuris, sylvæq; maior
 Hercinia, nec minus ab omni cultu nitoreq; abhorrens) referre aiens malefi-
 cia ne continuæ noxæ an semel finitæ sint. Nos vero reatum esse dicimus
 statum & conditionem reorum, hoc est habitū demissum, pannosum, squallidum
 & misericordiæ aucupatorem. Vnde reorum sordes sordidatq; rei dice-
 cebantur, vt nos alibi copiose iam diximus. Sensus igitur huius capitis hic
 est: in eum mitius animaduertendum qui diu sordidatus fuerit: id quod eue-
 nire solet, aut iudicum consilio in diem longiorem iudiciū reiciētium: aut
 pro re nata, si quia de causa plane non liquebat, reus sæpius ampliatus est.
 Pars enim pœnæ esse visa est, longa temporis intercapedo in conspicua cala-
 mitate & miseranda. Errore autem miro hæc opinio inter iurisperitos aliosq;
 inualuit, vt reatus pro crimine exaudiatur: cum clara sit huius vocabuli si-
 gnificatio in cap. vlti. inf. de bonis damnatorum. vbi Paulus: Fraudis autem
 causa (inquit) adoptio facta videtur, etiam si non in reatu sed in desperatio-
 ne rerum per conscientiam metu imminentis accusatoris quis adoptet. Et ite-
 dem in tract. de bonis eorum qui ante sen. mor. sibi consc. cap. vlti. Ita demū
 bona eius qui in reatu mortem sibi consciuerit, fisco vendicanda sunt, si eius
 criminis reus fuerit, vt si damnaretur, morte aut deportatione afficiendus es-
 set. *ὅς μετὰ ἐν κρινόμην ἑαυτὸν διερχέται*. Hodie in reatu sunt, qui vel carcere
 detenti squallore & illuie conficiuntur, aut qui honoris causa custodię suæ
 aut apparitorum commissi, aut vadimonio aut vadibus obstricti sunt aut ex-
 promissoribus. Iustinus libro quarto histo. Reuocato igitur ad reatum Al-
 cibiade, duo prælia secunda Niceas & Lamachus faciunt. ad reatum inquit,
 id est ad causam dicendam.

CIN lege. capitalium .§. in exulibus, hunc locum græce legimus ex Pan-
 dectis. *οἱ μὴ πρὸς ἀρχαῖς τῆς πόλεως ἀντὶ μὲν πόλεως πρὸς ἀρχαῖς, διωκτὴν ὑπέστανται. ἀν-
 τὶ δὲ διωκτῆς πόλεως, πρὸς ἀρχαῖς ἀντὶ δὲ πρὸς ἀρχαῖς, κεφαλικῶν ἀμωρίων*. Ex quibus ver-
 bis apparet relegationem esse exterminationem, cum quis exire fines patrię
 iubetur: quod Cicero sedibus expellere interpretatur. Deportationem vero
 quasi circumfinitionem, cum ei qui damnatus est certo spatio circumscribitur

Reatus.

Relegatio.
 Deportatio.

pœnæ pendendę locus: nunc confinitos lingua vulgi appellat. Areopagita ad Ioannem euangelistam epistolam sic inscribit. Ioāni theologo apostolo & euangelistæ deportato ad Pathmum. deinde significationem huius verbi expressit. *τὸς ἀδικησάντας ὑμᾶς, καὶ περιορίζον τοὺς οἰομύθους τῶν εὐαγγελιστῶν ἑν ἡλίῳ, ὡς δικῶς αἰτιώσω.* Merito istos incusans, qui vos iniuria hac afficientes, arbitrantur se solum euageliū circumscribere Hoc est qui te deportatione circumseptum arbitrantur reliquo orbe disclusum iri.

¶ IN cap. Cice. Cicero in oratione pro Cluentio Auito. Legendum Habito ex Cicerone. Locus autem a Triphonio integer transcribi debuit: vt fortasse mutilatus vno membro sit locus. Hæc enim verba deesse videntur post verbum damnatam: Neq; iniuria: quę spem parentis, memoriā nominis, subsidium generis, heredem familiæ, & designatum reipub. ciuem sustulisset. Sic enim in ea oratione extat.

¶ IN cap. Diuus, de bonis dānatorū, duo verba deprauata esse tantūmodo admonebo, quoniā emēdare nequeo. Nūmuli enim inueterales quid sint nemo intelligit. Satis est autē, q̄ intelligimus nūmos locularios aut viaticales significari. fortasse græcū erat vocabulū, pro quo illud spurīū sensim surrepsit. Alterū verbū est illud: aut carciaticū quibusdā officialibus. Pro quo nihil cōminisci potui quod ad rē satis pertinere videatur *δικαστικῶν* iudicibus datur, hoc est *ἀν' ἀσέλω* & interdū *την ὀβολῶν*. Sportularia pecuniola pro opera iudicandis cōtrouersis impensa: ad quā suppeditandā fortasse ea quę *πρωταυσια* dicuntur exigebātur. Quanq̄ parum constat quid illa voce significetur. Ipse enim censeo *πρωτανεία* tm̄ depositari solita esse in spōsionis iudicio, quę *παραταβολή* dicitur, vt apud Romanos in sacramento: de quo nos in prioribus disseruimus. Verum *δικαστικῶν* non conuenit in hoc loco, quia de officialibus loquitur. In fragmentis Pandectarum inueniā *τὰς σωθείας* apparitoribus dari solere: *τὸς ἐκθιβάσις*, quanq̄ *ἐκθιβάσις* vocetur eorum merces. Melius autem ea modestius esse censeo, mendam ipsam tantum adnotare asterisco, nec pro ea ariolando sufficere aliquid commentitium.

¶ IN fine autē huius cap. officiū pro cœtu eorū ponitur, qui magistratui parentid est: qui sunt ex cohorte, vt in superioribus diximus. græce *τάξις* dicitur: vnde *ταξιαὶ* vocabulum in Pandectis. Inde apud officiū deponere, est apud acta vel actuarios deponere: qui etiā ab actis appellati sunt. & officia tradere. Modestinus in tract. de furtis. Ibi enim officiū pro cœtu ponitur: sicut græce *τάξις τὸ πλῆθος* significat *τὸ πρὸς τὸ ἀρχεῖον*. Sardonycha etiā aculatio græco non Sardonicam legendum. Pli. lib. vlti. Primus autem Romanorum Sardonyche vsus est prior Africanus, vt tradit Demonstratus: & inde Romanis hanc gemmam fuisse celeberrimam. quæ vnde dicta sit, ipse his verbis docet. Sardonyches olim, vt ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda: hoc est velut carnibus vngue hominis imposito & vtroq; translucido: talesq; esse indicas tradunt. Idem. Sculpturæ Sarda vtilissima: quæ nomen cum Sardonyche cōmunicauit: ipsa gemma vulgaris & pimū Sardibus reperta. Inde Sardonychatæ manus Martiali. Quod autem hic legitur: *Nec si zonam circa se habuerit: de zona militari intelligo*

δικαστικῶν

ἐκθιβάσις

Officiū

Sardonyx

Inde illud Lampridii in Alexandro. Miles non timet nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zona. Pannicularia autē causa vel ratio, a panniculis dicta est, quos græci *ζώνη* vocant. Celsus. At si maiore vi opus est, extincti titiones panniculis inuoluti & circumdati pro fomento erunt.

CIN tract. de appellationib⁹, cap. Si qui separatim, circa principiū. Si quis cum vna actione ageretur quę plures species in se habeat, pluribus summis fit condemnatus, quarum singulæ notionem principis non faciūt, omnes autem coniunctæ faciunt: quid faciat iudex videndum est: & poterit ad principem appellare. Verbum iudex vt spurium auferendum est.

Proludere.

CIN cap. Si perlusorio: lego prolusorio. Proludere est futurū certamen meditari, & exercedarum viriū causa cōfirmādiq; animi simulachrū certaminis inire. Virgil. lib. iii. Georg. Et tentat sese, atq; irasci in cornua discit Arboris obnixus trūco, vētosq; laceffit Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena. Iuue. Iurgia proludent. Aug. li. ii. de ciui. Scenicos iplos domi hæc suæ proludendi causa corā matribus suis puderet. Inde fit vt proludere sit aliquid agere quod ad iustū certamen pertineat: quasiq; exordiū legitimi pleniq; certaminis auspicari. Certamē autē pro iudicio ponitur apud græcos, vt periculum: quod etiā latini imitātur, ita fit vt prolusionis vocabulū ad causas trāslatum sit. Sic Cicerō diuinationē suā prolusionē Verrinæ accusationis vocat: in ea enim de cōstituēdo accusatore Verris agebatur. Apud Græcos *προαγωνες* præludia pugne vocātur, vt excursions ad præliū laceffendū. *προαγωνες* etiam dicebātur orationes vel altercationes quæ habebantur apud Thesmothetas: quæ erāt præiudicia ad causas. Thesmothetarū em̄ erat, iudicia cōstituere & actionē dare: id est *τὸ εἰσαγαγεῖν τὰς δίκας*, vt tradit interpret Demosth. *ἐν τῷ πρὸς Δεπίφιου*. vnde orator ipse *ἐν τῷ κατὰ Ἀνδροτίωνου*. *ὄντως δ' ὄσιν ἀναδίδης, ὡς ἐν δίκῃ προαγωνας ἀεὶ κατακλονάζωρ ἐαυτῶ πῖσθε ἰ γραφῆς, ἐτόλμα, λεγῆρ, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καὶ δὲ ἰ μάς ἐχθροῦς ἐφ' ἐαυτῶ εἰληκυκε*. id est. Huius certaminis prolusiones sibi præstruēs ad populum. Plut. in Pompeio. *ἐγγύοντο δὲ αὐτῶ ἰ δίκης προαγωνες οὐκ ὀλίγοι πρὸς τῶ κατ' ἰγορῶρ*. Plato lib. septi. de leg. *προαγωνας* appellat certaminum quædam præludia. Prolusorium igitur iudiciū non a collusionē dictum est. q. *συγκατασκευῆς* *γυμνῆς*: sed *προαγωνιστικῶρ*. est enim præiudicialis causa quę hoc verbo significatur.

Prolusio.

CIN tract. de iure filci, cap. Diuus & sequenti. Sed si accepto vsu togæ Romanæ, vt ciues Ro. semper egerint. Accursius ignorasse se hic ostendit quid sit toga, quare huius vocabuli vsum priscū enarrare latius institui⁹. Toga gestamen erat propriū insigneq; Romanorū ciuium, vt pallium erat Græcorū: vnde togatæ & palliatę fabulę dictę ab Oratio, Diomede, & Donato. Tranq. in Au. Visa quondā pro cōcione palliatorū turba, indignabundus & clamitās, En Romanos rerū dominos gentēq; togatā: negociū Aedilibus dedit, ne quę posthac paterentur in foro circove nisi positis lacernis togatū consistere. Sed togę varius erat vsus. nā togatus a sagato & paludato distinguebatur, vt inermis ab armato: & rursus a prætextato, vt vir a puero, & vt priuatus a magistratu. Inde illud Ciceronis, Cedant arma togæ. & Lucani de Pompeio: Prætulit arma togæ: sed pacem armatus amauit. Cice. Philip. xiiii. Nam hoc quidē cū turpe est, tum ne diis quidē immortalibus gratū: ab eo

Prolusorium iudicium.

Toga.

Togatus. Sagatus.

rundem aris ad quas togati adierimus, ad saga sumenda discedere. Idē. Ne memorie posteritatiq; prodatur: propter vnus ciuis periculū pop. Romanū ad saga iuisse: propter eius salutē rediisse ad togas. Huc pertinet quod alibi de tumultu dixim⁹ ex octaua Philip. Tumultus enim tempore iustitium indicebatur, saga a ciuibus sumebantur, & togæ ponebantur: nisi q; Consulibus solis togatis esse licebat, cum cæteri essent in sagis: vt idem auctor his verbis docet. Equidem Patres cōscripti, q̄q̄ hoc honore vsi togati esse solent cum est in sagis ciuitas: statui tamen a vobis cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate temporis tantaq; perturbatione pop. Romani non differre vestitu. hoc honore vsi (inquit) id est Cōsulatu perfuncti. De paludamento nos alibi diximus. De discrimine autem togati & prætextati, vt viri & pueri vel adolescentuli: crebra sunt apud auctores exempla, vt apud eundem Cice. in Lælio. Ego autem a patre ita eram deductus ad Sceuolam sumpta virili toga, vt quoad possem & liceret, a senis latere nunq̄ discederem. Toga virilis a puerili distincta erat, q̄ prætexta appellabat. de qua loquēs Macrobi⁹ i pri. Satur. ita inquit. Hinc deductus mos, vt prætexta & bulla in vsum nobiliū puerorum vsurparentur ad omen & vota conciliandę virtutis. Idē inferius. Libertinis vero nullo iure vt prætextis licebat, ac multo minus peregrinis quibus nulla esset cū Romanis necessitudo: sed postea libertinorum quoq; filiis prætexta concessa est. Toga virilis etiā pura dicebatur: hoc est, nullo purpure prætextu distincta. Catul. ad Mallium. Tempore quo primū vestis mihi tradita pura est: Iucūdum cum etas florida ver ageret. Luca. in principio septi. Pura venerabilis eque Q̄ currus ornate toga. id est nec picta, nec triumphali, nec prætexta. Pli. lib. octauo. Cæcilia prima texuit rectam tunica, qua simul cum toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ. ἀπόρφυρον ἡμιόλιον καὶ τέλειον. Cicero ad Atti. lib. septi. Habebamus autem in manib⁹ Antonii concionem habitam. x. cal. Ianu. in qua erat accusatio Pompeii vsq; a toga pura id est ab eius tyrociniō. Toga autem prætexta ideo dicebatur, quia togę puerili purpura prætexta erat. vnde prætextatus sermo & mores prætextati: de quibus in superioribus diximus. Hac veste posita toga virilis sumebatur: ἡμιόλιον ἀνδρείον. id quod anno decimoseptimo fiebat, vt ex Tranq. patet in Aug. Quadrimus (inquit) patrem amisit: duodecimū annum agēs auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio post virili toga sumpta, militaribus donis triumpho Cæsaris Africano donatus est. Idē. Liberis Senatorum quo celerius reip. assuescerēt, protinus virilem togam, latum clauū induere, & curiæ interesse permisit. Hic autem dies quo toga virilis sumebatur, tyrociniū appellatur: vnde tyrones fori dicti. eo enim die in forum deducti solenni comitatu, causis actitandis initiari solebant. Cuius instar quoddam est apud nos in Curia, cum adolescentes & iuniores curriculum studiū iuris emēsi, studiūq; decus, docturę insignia vel subdocturę meriti, ἡτοι διδάσκαλοι γυμνασίου, ἢ μεθ' οὐδ' ἀσκαλοι: iureiurando adiguntur in sanctiones regias, in æquum & bonum, in officia atq; instituta patronis cōuenientia, in curiæ cultum atq; obseruantiam: tumq; demum admissi in numerum togatorum censentur, quibus causas suscipere agendas in eo confes-

Prætexta.

Toga virilis
& toga pura.

Toga prætexta

Tyrociniū
dies.

su licet. Inde illud Vlpiani, in tract. de postul. Minorem decē & septem an-
 nis Prætor prohibet postulare: quia moderatam hanc ætatem Prætor ratus
 est ad procedendum in publicum. Sed de tyrocínio nos alibi dixim⁹. græce
 δοκιμασία, dicitur. Et quo modo Romani a toga viri cēlebantur: sic Athenis
 εδοκιμάζοντο, id est εἰς ἀνδρας ἐγκάφοντο, καὶ ἐτάσσοντο εἰς ἀνδρας: quod & κλέρις εἰς ἀνδρας
 dicitur. Erat etiam vsus togæ in foro: vnde togati causarum patroni & acto-
 res dicti. indeq; toga pro oratoria facultate ponit: vt Luca. de M. Tul. Cui⁹
 sub iure togæq; Pacificas seu⁹ timuit Catilina secures. Sicq; illud ipsi⁹ Tul-
 lii auditur: Cedant arma togæ, cū cedat laurea linguæ. & illud Taciti. Co-
 gitaret plebē quæ toga enitesceret: id est patrociniis aduocationūq; officiis
 inclaresceret & ornaretur. Toga etiam alia ratione a prætexta distinguit.
 Prætexta magistratuum erat, honoresq; gerētium: quæ supra tunicam assu-
 mebatur, vt auctor est Noni⁹. Vnde est illud Satyrographi. Veniet de ple-
 be togata Qui iuris nodos & legum enigmata soluat: id est de genere ple-
 beio. Comites etiam anteambulonesq; togati erāt: qđ significatur illo eius-
 dem Satyrici loco in sept. Respicit hoc primū q litigat: an tibi serui Octo,
 decem comites post te: an sit sella, togati Antepedes. & itidem in pri. Nunc
 sportula primo Limine parua sedet turbę rapienda togatę. & apud Martia-
 lem in secundo, grex togatus. toga enim purpuræ seruiēbat. vt apud eundē
 in. x. Quid faciet pauper cui non licet esse clienti? Dimisit nostras purpura
 vestra togas. id est: iam non licet nobis officiū vobis præstare, cum iam pur-
 purati officiis præstādis successerint. Et toga pro officio ponitur ab eodem
 in eodem. Lis nunq, toga rara, mens quieta. Plinius ad Apollinarem. Altius
 tibi ocium & pinguius, eoq; securius: nulla necessitas togę: nemo accersitor
 ex proximo. Id quod ideo inualuit, q; ad officia præstanda togati conuenie-
 bant: id est ad deducendos comitandosq; amicos honoris gratia. Toga τῆς
 γεννῆς & τῆς βεννα, dicitur, vtrūq; genere fœminino: & ἰμάτιον. Athenæus de An-
 tiocho. καὶ τὴν βασιλικὴν ἀπεθέμενος εἰδήματα, τῆς βεννα ἀναλαβὼν, πρῶτος τὴν ἀγορὰν ἀρχαί-
 σεσιάζων. ciuilem togam assumens. Alibi χρυσοῦφι τῆς βεννα φορῶν dixit. Alii τῆς βεν-
 νας & ἰμάτιον dicunt pro toga, quæ sic erat ipsa virorum, vt stola mulierū. In-
 de illud scommaticum in nobili Philip. Sumpsisti virilem togam: quam sta-
 tim muliebrem stolam reddidisti. Hæc in tēplo Iouis Capitolini fumebat:
 quod ex Valerio lib. quinto intelligimus. Hanc pietatem (inquit) æmula-
 tus M. Cotta: eo ipso die quo togam sumpsit virilem, protinus vt e Capito-
 lio descendit, Gn. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit,
 peractumq; reum iudicio affixit. sic enim legere malim q̄ pertractum. Ad
 notandum id quod Acron & Porphyrio dicunt, togas Romanas vel laxas
 vel arctas pro modo census fuisse. quod Oratius in pri. episto. innuit his ver-
 sibus. Mecum contendere noli. Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res
 est. Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum Certare. Quod autem
 de toga diximus, virorum tantum fuisse, alii verum esse negant: argumen-
 toq; sunt ipsis Oratii illi versus in pri. Sermonū. Rem patris oblimare ma-
 lum est vbi cunq; quid inter Est in matrona, ancilla pecces ve togata. Sed vt
 Oratii enarratores tradunt: matronę quę a maritis ob adulterium repudia-

Toga.

Toga virilis

Valerii locus

Togatę fœ-
minæ.

bantur, togam accipiebant sublata stola propter ignominiam. At toga metrici apta: scortaque prostare cum toga pulla solita erant, ut a matronis discernentur. quare adulterii damnate, ea veste utebantur. indeque illud Martialis in secundo de mœcha. Vis dare quæ meruit munera: mitte togam. Ibidem de Spadone togato.

Thelyn viderat in toga spadonem:

Damnata Numa dixit esse mœcham.

Alii togatas pro libertinis exaudire malunt: quia olim libertinæ toga utebantur. Suetonius auctor est Caligulam Cæsarem Liuiam Augustam, cuius ipse pronepos erat, Vlyxem stolatū appellare solitum. quibus verbis significatur stolam notam fuisse sceminæ Romanæ. significabat enim Caligula Liuiam astutia & calliditate paræ Vlyxi viro græco fuisse. Rursus toga multiplex fuit. Erat enim toga candida: quæ petitores magistratuum induebant: unde candidati dicebantur ipsi. Pli. in sept. naturalis hist. de Nafica. In toga candida bis repulsa notatus a populo. Liuius in sept. belli Maced. Varia testimonia legatorum Tribunorumque militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur: cuius auctoritatem perpetuo tenore vitæ partam toga candida eleuabat. Cice. in cãdida orationem habuit in Catilinam & Antonium competitorum. De toga pura diximus, quam tyrunculi forenses assumebant tyrocini die. de qua Cice. ad Atti. li. ix. Ego meo Ciceroni, quoniam Romam caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idque municipibus nostris fuit gratum. Toga palmata vestis erat triumphalis, a palma in ea intexta.

Vlyxes stola tus.

Toga cãdida

Toga palma ta.

Martialis in Septimo.

I comes, & magnos illæsa merere triumphos:

Palmataque ducem sed cito redde togam.

Toga picta vestis publica fuit summique magistratus. Capitolinus de Gordi. Palmatam tunicam & togam pictam primus Romanorum priuatus suam & propriam habuit: cum ante Imperatores & de Capitolio acciperent, vel de palatio. Lamprid. de Alex. Pretextam & togam pictam nunquam nisi Consul accipit: & eam quidem quam de Iouis templo sumptam alii quoque accipiebant aut Pretores aut Consules. At toga pulla ab alba distinguebatur: qua in funeribus utebantur, ut nunc atra veste utimur: ut alba in epulo, vel publico, vel paratali: a quibus atrati albatique dicebantur. Cicero in Vatiniū. Quare quis unquam cenauit atratus: ita enim illud epulum est funebre, ut illud munus sit funeris, epule quidem ipsæ dignitatis. Sed omitto epulum populi Romani, festum diem argento, veste, omni apparatu ornatuque visendo: quis unquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti præter te toga pulla data est: cum tot hominum millia accumberent: cum ipse epuli etiam dominus Quintus Arius albus esset: tu in templum Castoris te cum Tito Fibulo atrato cæterisque tuis furis funestum intulisti. Quis tum non ingemuit? quis non doluit reip. casum? Huc tu morem ignorabas: nunquam epulum videras? Albatum λευχαιμοιῶτα, atratum μελωνεμοῦνοῦτα, dixit. Traque in Domiti. Generum fratris indigne ferens albatos & ipsum ministros habere: proclamauit, οὐκ ἐγγασθὲς πλυκοισωίν. Oratius in secundo Sex

Toga picta.

Prætexta toga.

isloft 2307

Toga.

sbibb 2307

awinq 2307

sbibq 2307

Purpura.

monū. Licebit Ille repotia, natales aliosve dierū Festos albat⁹ celebret. quibus verbis significatur albam togam hilaritatis indicē fuisse. Pædianus in Præturā vrbā, auctor est prætextam nobilium fuisse tā mulierum q̄ viro- rum. Cice. in ead. præ. Eripiēs igitur pupillę togā prætextam: detrahes or- namenta non solum fortunę sed etiam ingenuitatis: Prætextam Cice. pupil- lę tribuit: quā nubentes deponebant, inquit Festus. a qua prætextati & præ- textatę dicebant pueri & puellę ingenui & ingenuę. qua dictioe vsus est au- ctor institutionum iuris, in trac. de iniuriis. Cice. rursus de pupillo quodam. Neq; te tam commouebat q̄ ille cum toga prætextā, q̄ q̄ sine bulla vene- rat. vestitus enim neminem commouebat, quem illi mos & ius ingenuita- tis dabat: quod ornamentum pueritię pater dederat, indicium atq; insigne for- tunę, hoc ab isto prædone ereptum esse grauiter homines ferebant. de bulla prætextatorū loquēs. Prætextatos pro ingenuis intelligimus apud Tranq. in Aug. Maritis e plebe proprios ordines assignauit: prætextatis cuneū suū, & proximum pædagogis. τῶν πρὸς τῶν πρὸς τοῖς: vt Plutar. in Publicola. Vnde præ- textatus sermo, vt superius dictum est. Erat sua magistratuum prætexta. Li- uius lib. septi. ab vrbe cond. Non patiētibus tacitum Tribunis, pro Consule vno plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis prætextatos tāq; Cō- sules sedentes nobilitatem sibi sumpsisse. Tacitus li. vnde uicesimo. Sed vbi Cecinna prætexta & licitoribus insignis dimota turba cōsul incessit: exarse- re victores. Sic apud Cic. pro domo sua. Videte prætextatos inimicos: id est in magistratu positos. & apud Pli. lib. xxiii. de Petreio: Prætextatum immo- lasse ad tibicinē. Prætexta dicta est ob id q̄ purpura circūtexta erat: ob qđ a græcis πρὸς τῶν πρὸς λέγεται dicitur. cuius erat simile apud eos gestamē, quod λέγεται dicitur. & vt apud latinos prætextatorū appellatione honoribus præ- diti, sic apud eos πρὸς τῶν πρὸς nomine intelliguntur. Ad ea quę dicta sunt pertinet illud Plinianum in nono de purpura tyria loquētis. Hinc fasces se- cureq; Romanæ viam faciūt: idēq; pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiā: diis aduocatur placandis: omnemq; vestem illuminat: triū- phali miscetur auro. Allusit enim his verbis Plinius ad purpuram magi- stratuum: & ad eam qua pudor ingenuitatis significatur, vt inquit Macro- biius: & ad sacerdotalem prætextam, qua sacris operantes utebantur: & ad triumphalem, & ad latumclauum, quod insigne est senatoriæ dignitatis, dif- criminans senatum ab equestri ordine: eratq; nō toga, sed tunica. De trium- phali Tranq. in Tyb. Triumphum (inquit) ipse distulit mœsta ciuitate cla- de Variāna: nihilominus Vrbem prætextatus & laurea coronat⁹ intravit. Lucius Valerius apud Liuiū lib. quarto de bello Maced. in oratione quam habuit pro sceminis ius auri ac purpuræ postulantibus a Senatu, M. Cato- ne reclamante. Purpura (inquit) viri vtemur, prætextati in magistratibus, in sacerdotiis: liberi nostri prætextis purpura togis vtemur: magistrati- bus in coloniis municipiisq; togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui solum habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eo crementur mortui. scē- minis duntaxat vsus purpurę interdicens. Quibus verbis omnem prætex- tæ vsus Liuius complexus, eo etiam amplius docuit eos qui in magistratu

moriebantur prætextatos in rogam ferri, cum prætextaq; cremari solitos esse Romæ. Ex Valerio autem intelligere datur hunc morem fuisse, ut prætor qui iudex quæstionis & quæstor rerum capitalium dicebatur, ut supra ostendimus, non ante sententiam in reum noxæ capitalis pronunciaret, quæ prætextata exuta. Sic enim inquit lib. ix. Consimili impetu mortis C. Licinius Macer, vir prætorius, repetundarum reus: dum sententiæ dicerentur, in Menianum conscendit. Siquidem cum M. Ciceronem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentem vidisset: misit ad eum qui diceret se non danatum sed reum perisse, nec sua bona hastæ posse subiici. ac protinus sudario quod forte in manu tenebat, ore & faucibus suis coarctatis, incluso spiritu morte poenam præcurrit. Prætexta autem pulla nulli licebat uti auctore Festo, nisi qui funus faciebat. quæ haud scio an alia fuerit a toga pulla, de qua satis dictum est. Postremo hic addendum quod prætextati ludos spectabant, ex Cicerone: qui in illa Philippica admiranda simul & capitali: Quæro (inquit) deinceps num hodiernus dies qui sit ignores: nescis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuisse: te autem ipsum ad populum tulisse, ut quintus præterea dies Cæsari tribueretur: Cur non sumus prætextati: cur honorè Cæsaris tua lege datum deserui patimur: De quo tamen addubitare me facit locus Plutarchi in Catone minore: quo in loco Plutarchus ait Catoni e Cypro redeunti præturam extra ordinem a senatu esse concessam, & ius ludos spectandi prætextato. Sic enim inquit. ἡ τε βασιλὶς ἐκκλισάτο τῶν κάτωνι στρατηγῶν ἀζώρητον δοδιδῶναι, καὶ τὰς δέσας αὐτῶν ἐν ἐοδῆναι πρὸς τὸν φῦρον θεῶσάσας. ubi interpretes purpuream vestem transiit πρὸς τὸν φῦρον. ut fortasse apud Ciceronem legendum sit: cur nunc sumus prætextati? Accedit quod apud Græcos non licebat ludos spectare in veste colorata, ut Lucianus ostendit in dialogo qui Nigrinus inscriptus est. ἀμφὲν ταῦ μὲν γὰρ ἄνα, τῶν πλεῖστων ἀγῶν πρὸς τὸν ἀγωνοδότην τῶν παλαιῶν, οὗ βαπτῶν ἔχωρ ἐξέσῃ. Lazarus Baifus vir eximia eruditione in utraq; lingua præditus, nobis iandudum in aula agentibus, librum abs se compositum ostendit de vestibus Romanis. cuius cum unam atq; alteram chartam in præsentia legissem: coniecturam ex illis eiusmodi in totum opus feci, expectationem ut excitare potuerit non mediocrem iis qui rerum antiquarum studio oblectantur. Is liber si aliquando exierit, ea (ut opinor) quæ de toga diximus, clariora explicatioq; faciet. est enim Lazarus latinæ græcæq; compositioni aptus: nomē quod, ut spero, Francicum ea facultate illustraturus. Verum ad rem tandem ut redeam, atq; ad Iurisconsulti responsum: quibus hominibus uti toga Romana licebat, si ut ciues habebantur. nam qui civitatem Romanam amittebant: usum quoq; togæ amittebant. Plinius libro quarto Epistolarum, de Liciniano loquens viro prætorio, qui post damnationem profiteri Rhetoricam cœperat in exilio: Is (inquit) cum græco pallio amictus intrasset (carent enim usu togæ quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, circumspexitq; habitum suum: latine (inquit) declamaturus sum. Sueto in Claudio. Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui cōtentione, togatum ne an palliatum dicere causam oporteret: quasi æquitatem integrā ostentans, mutare habitum sæpius & prout accusaretur defendereturq; iussit.

Prætexta à prætore ponebatur cū sententiā capitalem pronuntiaturus erat.

Prætexta pulla. Prætextati ludos spectabant.

CIN tract. de capti. & postl. reuers. in capi. Postliminiū. Nam si cum gente aliqua neq; amicitiam, neq; hospitium, neq; fœdus amicitiae causa factū habemus: hi hostes quidem non sunt. Quia hospitium quid sit hoc in loco Ac cursius non intellexit: sciendum antiqui instituti fuisse, vt hospitii necessitudo non modo inter priuatos, sed etiam inter populos contraheretur: neq; id quidem modo, sed etiam inter singulos priuatosq; homines & ciuitates. qđ genus amicitiae græci προσέτιον: latini hospitium publicum vocauerunt. Nā quod hospitium inter priuatos contrahebatur, græce ἰδιωτικόν, latine priuatum hospitium dicebatur. cuius erat nota pignusq; tessera hospitalis: vt ille apud Plautum ait in Pœnulo. Deum hospitem & tesseram mecum fero. & in Cistel. Abi quære vbi tuo iuriurando satis fiet subsidii: hic apud nos iam fidei confregisti tesseram. Lucianus. οὐτε Ἀκραγωντιῶν προσέτιον ἔστω, οὐτε ἰδιωτικόν. Demosthe. in illa nobili oratione pro Cresiphonte, obicit Æschini qđ legatos quosdam Philippi hospitio susceperit, & qđ hospitii ius cum eis contraxerit. καὶ σὺ προσέτιον ἔλαβες αὐτῶν. Liius libro quinto ab Vrbe cōdita de Timasitheo Liparensi loquens: qui legatos Romanos hospitio exceptos, ac Delphos vsq; deductos, retro in urbem hospites reduxerat. Hospitium (inquit) cum eo Senatusconsulto factum est, donaq; publice data. Idē libro septimo de bello Macedonico. Princeps legationis expositis iniitiis amicitiae cum popu. Roma. meritisq; Rhodiorum: Nihil (inquit) nobis tanta nostra actione Patres conscripti, neq; difficilius neq; molestius est, qđ cum Eumene nobis disceptatio est: cum quo vno maxime regum & priuatum singulis, & (quod magis nos mouet) publicū ciuitati nostræ hospitium est. Cice. in Ver. act. vltima, de Senatu Syracusano loquēs. Decernūt statim vt fratri meo hospitium publice fieret: qđ is eādē voluntatē erga Syracusanos habuisset, quā ego semper habuissem. id nō modo tum scripserunt: verū etiā in ære incisum nobis tradiderunt. Cesar de Heduis loquens. Quib⁹ preliis calamitatibusq; fractos, qđ & sua virtute & po. Ro. hospitio atq; amicitia plurimum ante in Gallia potuisset. coactos esse Sequanis obsides dare. Arcū autem necessitudinis huius fuit olim vinculū, atq; etiam diuini numinis reuerentia sanctū, quod iuris huius disceptationi p̄fecit antiquas, Iouē hospitalem appellās & inuocās. qđ hospitii p̄sidentem & vindicē. græci ἑστίον & ἐστίον dicūt. qđ contubernale aut larariū. Cice. in Ver. proxime citata. Pater aderat Dexio Tindaritan⁹, homo nobilissimus, hospes tuus: cuius tu domi fueras, quē hospitem appellaueras. eū cū illa auctoritate & miseria videres p̄dītū, non te eius lachrymę, nō senectus, nō hospitii ius atq; nomē a scelere aliquā ad partē humanitatis reuocare potuit. Sed qđ ego hospitii iura in hac tā immani bellua cōmemoro: qđ Stheniū absētē hospitem suū in reos retulerit. Idē in Ver. tertia, hospitii necessitudinē arctissimā appellat. In cuius locū hodie successit populorū quorundā instituto affinitas mystica, quæ lauacro iniitiāli contrahitur natali innocētiae hominū beatricis. Cuius necessitudinis iura intercedunt nō modo expiantibus cum expiatis: sed etiam expiationis arbitris atq; nūcupatoribus inter se, & inter nūcupatos eorumq; parentes. nullā enim perfidiam sceleratiorem illi merito esse censent, qđ quæ in eū vel ab eo

Ius hospitij.

Hospitium publicum. Tessera hospitalis.

Iupiter hospitalis.

concipitur & admittitur, quem quis ob id delegit & accersuit, ut filium suum aut filiam tolleret, nascendi conditione eterne neci miserandeq; expositum, Preclarum vero erat & dignitatis plenum, quod Cic. de Senatorib⁹ Ro. inquit in quinta in Verrem acti. his verbis. Ecquæ ciuitas est non modo in provinciis nostris, verum in vltimis nationibus, aut tam potes, aut tam libera, aut etiam tam immanis ac barbara: rex deniq; ecquis est, qui senatorem populi Romani. tecto ac domo non inuitet: qui honos non homini solum habet: sed primum populi Romani. cuius beneficio nos in hunc ordinem venimus: deinde ordinis auctoritati: qui nisi grauis erit apud socios in exterisq; nationes, vbi erit imperii nomen & dignitas: Mamertini me publice non inuitauerunt. Me cum dico, leue est. senatorem populi Romani. si non inuitauerunt, honorem debitum detraxerunt. Hospitii autem publici, cuiusmodi in hoc cap. fit mentio, memorabile est exemplum apud Herodotum in sexto, qui ἐπερω ab eo inscriptus est. de Milesiorum enim euerfione loquens ita inquit. Milesiis aut in hunc modum a Persis affectis, Sybarite qui vrbe sua exacti Laum & Scidron incolebant, gratiam parere non rependerunt. Siquidem Sybari olim capta a Crotoniatis, Milesii omnes puberes capita rasitare institerunt, ingentemq; luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. duæ enim illæ ciuitates omnium quas nouimus maxime inter se hospitio coniunctæ fuerunt. Non sic autem Athenienses ut Sybaritæ: qui cum manifesta alioquin indicia condolentis multifariam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente, per Scenicosq; edente, cum theatrum ipsum in lachrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis auctorem mille drachmis mulctauerunt, tanq; proprias eorum calamitates commemorasset.

De Senatoribus Romanis.

Hospitiū inter Milesios & Sybaritas.

¶ QVOD Sequitur in eodem cap. de Menandro interprete: latius narratur a Marco Tul. in oratione pro Cornelio Balbo his verbis. Ius omne mutandæ ciuitatis non solum in legibus publicis positum est: sed etiam in priuatorum voluntate. Iure enim nostro neq; mutare ciuitatem quisq; inuit⁹ potest: nec si velit mutare non potest: modo asciscatur ab ea ciuitate cuius esse se ciuitatis velit. ut si Gaditani sciuerint nominatim de aliquo ciue Romano, ut sit is ciuis Gaditanus: magna potestas sit nostro ciui mutandæ ciuitatis: nec foedere impediatur quominus ex ciue Romano. ciuis Gaditanus possit esse. Duarum ciuitatum ciuis noster esse iure ciuili nemo potest: non esse huius ciuitatis ciuis qui se alii ciuitati dicarit, potest. Neq; solum dicatione (quod in calamitate clarissimis viris Q. Maximo, Q. Philippo Nuceriæ, C. Cato ni Tarracone, vidimus accidisse: ut earum ciuitatum fieret ciues: hanc ante amittere non potuissent q; huius solum ciuitatis mutatione vertissent) sed etiam postliminio potest fieri ciuitatis mutatio. Neq; enim sine causa de Gn. Publ. Menandro libertino homine, quem apud maiores legati in Græciam proficiscentes interpretem secum habere voluerunt: ad populum latum ut is Publicius si domum reuertisset & inde Romam rediisset, ne minus ciuis esset. Ex verbis tam Ciceronis q; Pomponii intelligendum datur Menandrum genere græcum, seruum hominem fuisse: qui cum libertatem publice priuatimve meruisset, factus est ciuis Romanus, cum liberti patronorum origi-

nem sequantur, deinde ut interpretis munere fungeretur, cum legatis Romanis lingue tum græcæ ignaris profectum esse. Verum in hoc Menandro rogationem necessariam fuisse Cicero censet & affirmat: ne postliminio in civitatem suâ rediisse videretur, sicq; civis Ro. esse desineret. Pomponius contra superuacaneam fuisse dicit: nimirum ut iuriscōsultus de iure respōdens Cicero ut causæ patronus & causæ inseruiens. Intelligo autem Menandrum origine liberum, captiuitate seruum fuisse. alias ut seruus civitatem non habuisset in Græcia, nec in eo postliminium valuisset. q̄q̄ Cicero libertinum eum vocat. q. liberti filium, si quidem verū est id quod Trāquillus in Claudio de antiqua huius vocis significatione scripsit. Quoniam vero hic de iure civitatis agitur: addam id quod idem Tullius superiorib⁹ verbis subdidit. Atqui cæteræ (inquit) civitates omnes non dubitarēt nostros omnes recipere in suas civitates, si idē nos iuris haberem⁹ quod cæteri. Sed nos nō possumus & huius esse civitatis, & cuiusvis præterea: cæteris cōcessum est. Itaq; in græcis civitatib⁹ videm⁹. Athenis Rhodios, Lacedæmonios, cæteros vni⁹ diq; ascribi, multarūq; esse eosdē hoies civitatū. quo errore ductos vidi ego met nōnullos iperitos hoies, nros ciues, Athenis in nūero iudicū atq; Areo pagitarū, certa tribu, certo numero: cū ignorarent, si illā civitatē essent adepti, hāc se pdidisse, nisi postliminio recuperassent. peritus vero nostri moris ac iuris nemo vnq̄ qui hāc civitatē retinere vellet, in aliā se civitatem dicavit.

CIN eodem tracta. cap. Non dubito. Non dubito quin fœderati & liberi nobis extranei sint. lego extranei non sint, contra fidē exemplariū: vt sensus consentaneus sit. hoc est: vt liberi & fœderati exterarū gentiū nomine nō censeantur, inter quas & pop. Romanū erat ius postliminii. Fœderati sunt non (vt Accursius censuit) quibuscū induciæ factæ sunt: sed ii cum quibus pop. Romanus amicitiam coierat, sociosq; appellabat. Liberi dicebantur populi qui in prouinciæ formā nō erāt redacti, quiq; nihil Romanis p̄sitarāt. Qui autem certis cōditionibus pactisq; p̄sionibus in amicitia venerāt, ii Stipendiarii vocabātur. Plī. li. iiii. de Hispania citeriore loquēs, Prouincia (inquit) ipsa. cccxiii. cōtinet oppida. In his colonias. xii. oppida ciuiū Romanorū. xiiii. Latinorū veterū. xviii. fœderatorū vnum. stipendiaria. cxxx. Et de Betyca: Oppida (inquit) habet Latio antiquitus donata. xxix. libertate sex: fœdere tria. stipendiaria. cxx. Idē auctor Aruernos in Gallia, Sanctones & Bituriges liberos fuisse tradidit. Suetoni⁹ Tranq. in Aug. Romæ legatos sociarū liberarūq; gentiū vetuit in Orchestra considerare: cum quosdā etiā libertini generis mitti deprehēdisset. Et in Calig. de Germa. Cæsare. Domi forisq; ciuilibus libera ac fœderata oppida sine licitoribus adibat. Quibus verbis significat modestiores po. Ro. magistratus nō esse solitos cū fascib⁹ insignibusq; magistratuū. q. imperiose versari inter socios & fœderatos, qd̄ Proculeius hoc in loco significat, cum inquit: Liber autē populus est is qui nullius alterius populi potestati subiectus est: siue is fœderatus est, siue non fœderatus est, hoc enim membrum deesse hic mihi videtur, atq; restituendum: Quidā enim liberi & fœderati erant: quidam liberi tantum: vt ex dictis citatisq; locis liquet. Quoniam vero non semper æquis conditionibus externe gētes in po.

Fœderati.

Liberi.

Stipendiarij.

puli Ro. amicitiam admittebantur: ideo illa verba adiciebantur quorum hic meminit Proculeius, Vt is populus populi Ro. maiestatem comiter conseruaret: hoc est obsequium obseruantiamque liberis non indignam nec indecoram imperio Romano populoque benigne exhiberet: & vt comiter obsequiosum se ille populus populo Romano præberet, curaretque vt imperium semper penes Romanos esset. Hoc enim fere significant illa verba, vt in superioribus ex Ciceronis loco explicuimus in illa oratione pro Cornelio, cum hoc verbum Maiestas enarrarem. Hic autem non conseruaret sed conseruet legendum. quod verbum in fœderibus imperandi modo concipiebatur, si Ciceroni credimus: vt significaretur imperium retineri ab eo populo qui obseruandus erat. Imperandi enim modo lex vti solet: vt sunt illa in XII. tabu. Magistratus necobœdientem & nocuum ciuem multa, vinculis, verberibusve coercento. Militiæ ab eo qui imperabit prouocatio ne esto. Comiter etiam non communiter, vt Accurs. adnotauit, legendum esse, ex Cicerone patet. De imperandi modo quod diximus, ex Liiuo etiam probatur libro octauo de bel. Maced. Diu iactati (inquit) Ætoli tandem vt ad conditiones pacis conuenirent effecerunt. Fuerunt autem hæ. Imperium maiestatemque populi Ro. gens Ætolorum conseruato sine dolo malo. Nequem exercitum qui aduersus socios amicosque eorum ducetur, per fines suos transire sinito. Eosdem hostes habeto quos populus Romanus: armaque in eos ferto. Sequitur inferius. Et quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse: etiam si neque auctoritate neque dignitate neque viri boni nobis præsumunt. quod corruptum esse facile est intelligere, & Accursus videtur intellexisse: sed quomodo sit emendandum, non perinde est in promptu. Ego sola coniectura adducor, vt ita locum legam: Etiam si neque auctoritate, neque dignitate, neque iure omni nobis pares sunt. Clientes autem intelligo prouinciales vel Italicos populos, qui se in clientelam dabant proceribus Romanis. de quibus Cicero in diuinatione. Clarissimi viri nostræ ciuitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum pulcherrimumque ducebant, ab hospitibus clientibusque suis, ab exteris nationibus, quæ in amicitia populi Romani ditio neque essent, iniurias propulsare, eorumque fortunas defendere. & reliqua quæ Cice. longius prosequitur. Ferebat autem eiusmodi necessitudo, vt clietes patronorum auxiliis & suffragatione, Romæ, caput ad fortunas suas bonaque omnia sua tueretur & vindicaret: rursumque vt patroni a clietibus suis omni obsequio liberali obseruantiaque colerentur. Quod ius non personale modo, sed etiam hæreditariu erat atque gẽtilitium, vt auctor est Cice. ibidem, & lib. xiiii. epistol. Silio scribens. Quare si te (inquit) fautore vsus erit, amplissimas clientelas acceptas a maioribus confirmare poterit & beneficiis suis obligare. Idem ad eundem. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est: non solum ob eam causam quæ ea societas vniuersa in mea fide est: sed etiam quæ plerisque sociis familiarissime vtor. In mea fide est, id est in meo patrociniõ. Legimus apud Cæsarem in secundo de bello ciuili, magnas fuisse Pompeii clientelas in Hispania. Fuerunt & clientelæ priuatæ *παραίται*, a Romulo institutæ quarum meminit Plutarchus in eius hist. Sed de clientelis satis in super-

Po. Romani
maiestatē comiter conseruare:

Imperandi
modi vsus:

Clientes:

qui ea appellatione censentur. Et eorum (si diuis placet) quosdam nō pudet pro concione dicere atq; vociferari, linguæ græcæ ignorantiam quasi sanctissimæ atq; innocentissimæ doctrinæ rudimentum & exordium, summo opere amplectendam ac profitendam: vsq; adeo stomachum rusticitatis semper offendit, non nitor modo atq; elegantia, sed etiam germana rerum incorruptaq; natura. Antiquior igitur fuit Romanis parentibus cura Castrensis disciplina, q̄ liberorum indulgentiæ: vt Manlio illi Torquato.

¶ IN cap. Desertorem, sub titulo de re militari: duæ sunt mendæ minutulæ, nec tamen conuiuentia prætermittendæ. Prior est in. §. Is qui exploratione emanet hostibus insistentibus: aut qui a fossato recedit: capite puniendus est. Addenda particula in: vt sit, in exploratione: & fossa legendum, non fossato. Capitalem (inquit) animaduersionem meretur, qui explorandi prætextu, cum hostes castris instarent, aut exercitum vrgerent, a re gerenda & prælio abfuit: aut cuius culpa cum exploratum missus esset, hostes exercitum improviso oppresserunt. Quod Accursius male intellexit de eo qui ab hostibus exoratus emanit: item qui pro vallo aut fossa collocatus, stationem & locum non tenuit. Altera menda est vnus literæ, sed responsi sententiam immutans. In. §. In bello. In bello qui rem a duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit: capite punitur, etiam si res bene gesserit. Sic Bartolus post Accursium legit. Ego vero non gesserit, sed cesserit lego. καὶ ὠδὲν ἔχῃ. id est etiam si exitum rei felicem fors dederit. καὶ ἐν ἐπιτυχίῳ ὁ πρῶτος. alioquin Iurisconsultus dixisset, etiam si rem bene gesserit, id est egregie pugnauerit. Aliud est enim rem gerere, id est pugnare: & aliud res gerere. vt Plinius libro secundo. In Arabico sinu res gerente Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis sunt agnita. id est belligerante. Idem in quinto. Scipione Æmyliano res in Africa gerente, Polybius annalium conditor ab eo accepta classe, scrutandi orbis illius gratia circunuectus est.

¶ IN §. proximo. Et cum multi milites in aliquod flagitium conspirent, vel si legio deficiat: auocari militiæ solent. Accursius hunc locum inscite interpretatus est. ignorans interdum integras legiones exauctorari solere. Cuius instituti exemplum est apud Lampridium in Alex. qui de exauctorata vna legione loquens, ita inquit. Cum nihilominus post ista fremerent: exclamauit: Quirites discedite, atq; arma deponite. mirando exemplo depositis armis depositis etiam sagulis militaribus, non ad castra, sed ad diuersoria varia discesserunt. & paulo post. Eam tamen legionem quam exauctorauerat, rogatus post dies triginta priusq; ad expeditionem Persicam proficisceretur, loco suo restituit. Cui simile est illud Cæsaris apud Lucanum in quinto Phars. Tradite nostra viris ignaui signa quirites. & quod sequitur. Iam certe mihi bella gerā: discedite castris. Tradite nostra viris ignaui signa quirites. Quirites enim eos appellantes significabant non esse milites, sed ciues tm̄ Ro. & paganos iam esse. Olim autem cum exercitus vniuersus peccauerat capitaliter, legiones decimabantur.

¶ IN cap. qui cum vno. eodem sub titu. §. nō omnis. Non omnis qui litē habuit, & ideo militauerit: exauctorari iubetur. sed qui eo animo militiæ se de-

Rem gerere
& res gerere.

Legiones ex
auctoratae.

Quirites.

dit, vt sub obtentu militiæ precioſiorem ſe aduerſario faceret. Lego præciſiorem, id eſt duriorem & intractabiliorem. Et imitatione Græcorum id tractum eſt, vt præraq; latinorum. ἀπότομος enim dicunt τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν καὶ ἀπὸ κρημνῶν. quod latini, & præfractum, & præciſum, & abruptum dicunt, atq; etiam abſciſſum. Quintil. in decimo. Qui præciſis cōcluſionibus obſcūri, Saſluſtium atq; Thucydidem ſuperant. Et in ſeptimo. Præciſam verborum com præhentionem appellānt diffinitionem dialecticam, quæ difficilior eſt tractatu oratoria finitione. Gellius. Obſcure hoc & præciſe dictum. Metaphora inde (vt opinor) tracta q̄ quæ præciſa ſunt, ea ſunt iuſto conciliſora & breuiora indeq; obſcūriora: vel a ſaxis præruptis, quæ ἀπέκρημα, dicuntur, vnde deſcenſus durior eſt. Valerius libro ſecundo. Aſpero enim & abſciſſo caſtigatiōnis genere militaris diſciplina indiget. Idem libro ſexto. Sed aliquando Charondæ Tyrii præfractior & abſciſſior iuſtitia ad vim & cruorem vſq; Liniuſ lib. xxv. Nec ferme quicq̄ ſatis arduum aut abſciſſum erat, quod hoſti aditum aſceſumve difficilem præberet. Abſciſſum pro abrupto & prærupto dicit. cui contrarium eſt molle: vt Sola viri molles aditus & tempora noras, apud Verg. Et mollis cliuus, & mollire cliuum, & molle faſtigium: quibus Cæſar vtitur. Non abſimile eſt refractarium: quod nonnulli quibus iuſto maior inceſſit (mea quidem ſententiā) pure & inculpate loquendi religio, eximitate latinæ linguæ, vt multa alia, volunt. Eſt enim & ipſum a Græcorū imitatione tractum. nam quo modo illi ἀντιπυρρῶν, vel vt alii ἀντιπυρρῶν, & ἀντιπυρρῶν dicunt: ſic latini refractarium quaſi repercutiens ad tactum & relictans. Cicero ad Atticum libro ſecundo. Fuit enim mihi commodum, q̄ in eis orationibus quæ Philippiç nominantur, enituerit ille tuus ciuis Demofthenes: & q̄ ſe ab hoc refractariolo dicendi iudiciali genere abiunxerat, vt σημνοῦσθαι καὶ κλινοῦσθαι videretur: curare vt meæ quoq; eſſent orationes quæ cōſulares nominarentur. Non pauca & alia ſunt quibus ille auctor in epiſtolis vſus eſt & libris philoſophicis: vt Pædeo animi expectatione Corſinienſi, ad Atticū & Alibi: vt decuſſare, rotundare, & ſeſquitercium, ſeſquialterum, ſeſquiquartum, & vteriora: quæ latina eſſe negantur a viris alioqui de lingua latina egregie meritis: fortaffe quia vno in opere Ciceronis leſa guntur. Q̄ ſi vna & altera eius auctoris charta intercidiſſet, vt multa opera interciderunt: tantum iacturæ Romana lingua fortunæ iniuria feciſſet. Nam q̄ illud eiſdem de Oratore laudant in ſententiæ ſuæ teſtimonium. Pes enim qui adhibetur ad numeros, partiſtur in tria: vt neceſſe ſit partem pedis aut æqualem eſſe alteri parti, aut altero tanto, aut ſeſquimaioſem: quæ ſi ſeſqui ſemiſſem ſignificet ſiue dimidium: ego eos falli puto mendosa leſione, itaq; eſſe legendum: aut altero tanto maiorem aut ſeſqui. id quod in dicant ea verba quæ ſequuntur. Ita ſit (inquit) æqualis dactylus: duplus iambus: ſeſqui pæan. Seſqui, vt opinor, ἡμιόλιον dixit hoc ſenſu: vt pes duplus ſit qui altero tanto maior eſt in ſecunda ſui parte: qui autem non altero tanto ſed dimidio maior eſt, ſit ſeſqui. Nam ſeſquimaioſem vt dixerit Cicero, mihi perſuadere non poſſum. In quo ipſe tamen lapſus ſum & alibi ſæpe fortaffe: cum librum de Aſſe edidi, tametiſi ipſum vtrum meum dicere debeam

Præciſum, præfractum, abruptum.

Abſciſſum. Molle.

Refractariū.

Seſqui.

n dubiū iam venisse audio, si diis placet: postq̄ hominem Italum non puduit
 & hominem iuris peritum & æquitatis, nouo exemplo librum edere sine die
 ac consule, scilicet vt ea quæ ex libro nostro ad verbū transcripta sunt (quæ
 fere omnia sunt, vt aiunt qui se librū huiuscemodi legisse dictitantes fidē vix
 apud nos tametsi probi ipsi viri iuratiq̄ faciūt) iam pridem edita esse videan-
 tur. Verū vt digressiuncule cito finem faciā: abscissum Callistratus iuriscōs.
 pro fixo & certo posuit, in quo euariare non licet. Demonstratur (inquit) va-
 rie nec abscisse, numerū liberorū ad excusationē munerū municipalium pro-
 desse. id est: qui numerus munerū immunitatem præbet, nec status nec fixus
 est. Hoc v̄sitatius præcise dicitur: & præcidere verbum in ea re commodius
 est. Cice. in Acad. Stoicis placet peccata esse paria: at Antiocho hoc vehemē-
 tissime displicet. Liceat tandem considerare vtram sententiam sequar. Præci-
 de, inquit: statue quidlibet: & desume vtrum magis probes. ἀφορισον, προσδιόγη-
 σα. Est enim vt opinor, translatio a fabrilī more ducta. nam fabri quod dese-
 care serra volunt: prius linea ducta signant & præcidūt. vel a more vestem li-
 neā sericāve venditantium. quod enim emptori addixerunt & ad mensi sunt,
 prius leuiter incidunt quatenus mensura procedit, deinde abrumpunt: quādo
 ita fert natura vestis, vt secundum præcisuram rectis lineis dirumpatur. Præ-
 cise pro dure, & præcidere pro dure negare, Idem ad Atticum libro octauo.
 Quibus literis ita respondit Dionysius tuus, vt ego nemini cuius causam nō
 recipere, nunq̄ reo cuiq̄ tā humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam
 præcise negaui, q̄ hic mihi. plane sine vlla exceptione præcidit: nihil cognoui
 ingratius. Et lib. x. de eodem loquens. Quod quia plane cum in Formianum
 venisset præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. ἀποτόμως οὐκ ἐφη-
 ρήσαυμι, καὶ πρὶν ἀποτόμως ἐγγράψω. Vernaculo prouerbio dicimus, postulatū
 vel expectationis epistomium abscindere, metaphora a vasis viniariis tracta:
 hoc est spem rei præcidere: vt præcidere defensionem, præcidere reditum, &
 alia quibus Cicerō ipse vtitur: vt in Pisonem. Sed de reditu Gabinii omitta-
 mus, quem ipse sibi præcidit. ἢν αὐτὸς ἐαυτῷ ὑπετέμετε.

¶ IN eodem cap. §. Grauius. Grauius autem delictum est detrectare munus
 militiæ q̄ appetere: nam qui ad edictum olim non respondebāt, vt prodito-
 res libertatis in seruitutē redigebātur. Sed mutato statu militiæ recessum a
 capitis pœna est: qua plerunq̄ voluntario militi numeri supplentur. Legen-
 dum milite in ablatiuo. Sed quoniā huius dicti sensum Accursius non intel-
 lexit: silentio prætereundam tā minutā mendam non censuimus. In superiore
 responso dictum est, in eos vindicādum, qui ad desertionis pœnam vitādā
 in aliā centuriam legionēve allegi se passi sunt. Hic autē dicit maiori olim
 crimini datum esse militiam detrectare, hoc est fugitare, vt superius expla-
 nauimus: q̄ militiam contra ius affectare. nam qui vel in tumultu vel in alio
 genere belli suscipiendī nominatim in tribu sua citati ab eo qui delectus po-
 testatem habebat, non respondissent: ii libertate mulctabantur, vt libertatis
 proditores, id est status popularis, qualis erat Romæ ante Cæsarem dicta-
 torem. Postea auctis militiæ commodis, ratio delectus habendī immutata.
 Plerunq̄ enim non nisi voluntariū milites centuriatim allegebantur, id est

Præcise.
Præcidere.

Respondere
ad edictum &
ad nomen.

Dare nomen
militiæ.

Imaginary
militia.

Præsidium &
Prælidia.

Principia
militaria &
castrēnsia.

ἔθειλον τῆσδε στρατοῦ μὲν. Est autem respondere ad edictum, ἀποκρίσθαι πρὸς τὸ κατάλο-
 γον, πρὸς τὸ πρῶτον ἀπαντᾶν. quod respondere ad nomen dicitur. Liviū lib.
 bro septi. Acerbitas in delectu, non damno modo civiū, sed etiā laceratione
 corporum lata, (partim virgīs cæsis qui ad nomina non respondissent, partim
 in vincula ductis: Inuisa erat. Inde dare nomen militiæ, est ad delectum
 sese exhibere. Cice. in Philip. Re & veritate nobis milites sine vlla recusatio-
 ne, summo etiā cum studio nomina dant. εαυτοῖς ἐν δειδοσῆσιν ἀπεχθόμενοι. Num-
 meri militares vocari cœperunt, quæ cohortes legionesq; prius vocabantur,
 propterea q̄ græci καταλόγως vocabant τὰ τάγματα, & qui supra numeros
 aut extra numeros essent, ἐκτακτοὶ appellantur, quasi extra vel supra nume-
 rum accenturiati: vel vt Polybius vocat, ὑπὲρ τακτοῦ. Tranq. in Claud. Equestris
 militiæ ita ordinavit, vt post cohortem, aliam: post aliam tribunatum legio-
 nis daret: Stipēdiāq; instituit & imaginariæ militiæ genus, quæ vocatur super-
 numerū: quo absentes & titulo tenus fungeretur. Maior est latinitatē igno-
 rantia illa Accursii in cap. sequenti. §. Qui captus: in his verbis interpretan-
 dis. Item qui in præsidio captus est, in eadem conditione esse certū est. Igno-
 ravit enim præsidium significare numerum & stationem militum ad urbem
 vel arcis custodiā destinatorum: Licet etiam in uniuersum ὑποκείμενον, & ἀσφάλ-
 λισμα, significet & φυλακτικόν atq; πρόβλημα: in plurali vero partes & ca-
 stra: vt Cicero pro Ligario. Dic te Cæsar de facto Ligariū iudicem esse: qui-
 bus in præsiidiis fuerit quære. Idem. Languidiore, credo, studio in causa fuis-
 timo in præsiidiis eratis: animi vero a causa abhorrebant. μόνον γὰρ τῆς μυσθίου
 ἐπιτυχάνετε ὄντας: οὐ μὲν τὰ εὐδαιμονία ἐφρονεῖτε. Verum hæc & huiusmodi
 alia animaduertere, cuiusvis est hodie, qui modo literas meliores aliquatū
 attigerit: vt illud in capite Officiū, infra hoc eodem sub titulo. Officiū
 Tribunorum est milites in castris continere, principiis frequenter interesse,
 querelas cōmilitonū audire. quod Accursius pro cætera sua latinitatē periti-
 tia interpretatus est: ignorās militaria principia latine, vt græce ἀρχαία, esse di-
 cta a principibus qui in secunda acie erant. Nam cum in acie prima essent
 hastati, in secunda erant principes, in tertia triarii, vt auctor est Liviū lib.
 octa. Hi principes etiā Antepilani dicebantur & robur exercitus. Inde illud
 Terentianū: inde ego post principia omnibus signū dabo. Traq. in Othone:
 Ibi omīssa mora succollatus, & a præsentē comitatu imperator consaluta-
 tus, inter faustas acclamationes strictosq; gladios ad principia deuenit. Li-
 uius. Vbi triarii consurrexerunt integri refulgentibus armis, noua ex impro-
 uiso orta acies, receptis in interualla ordinum antepilanis, clamore sublato
 principia latinorum perturbant. Principia pro ordinibus principum posuit:
 vt Salust. in Iugurtha. Aciem sicut instruxerat transuersis principis in pla-
 nū deducit. Principia etiam erant in castris, vbi ius reddebatur. Cice. ad Bru-
 tum. Spes libertatis nusq; nisi in nostrorum castrorum principis est. Liviū
 lib. octa. secundi bel. pu. Forma tamen castrorum Ro. constabat vna ea spe,
 q̄ milites tribunos ex contagione furoris haud expertes seditionis defectio-
 nisq; ratī forent, & iura reddere in principis sinebant, & signum ab eis pete-
 bant, & in stationes ac vigiliās ordine ibant. Iustinus. Ordines quoq; nemo

in exercitu Alexandri nisi sexagenarius duxit: vt si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius reip. cernere te diceres. Plutar. in Galba de Oninio loquens. *πὺν γυναικα, τὸ ἡγεμόνθ' ἠγεσθίγαγε νύκτωρ εἰς τὸ στρατόπεδον ἔν' ἐδδὲ στρατοῦ, καὶ διέφθρεν ἔν' τῆς ἀρχαίς, αἱ περιγίττωια, καλῶσι ῥωμαῖοι.* De ratione & modo institutisq; castrorum Romanorum, Polybius ἢ τὸ πρὶ κλιπίας ἢ ῥωμαίων luculenter scripsit. Sic autem accipienda sunt principia in cap. Iubemus, de erogatione militaris annonæ, lib. xii. codicis Augustalis. quod Accursius idē tidem repetitum nusq; intellexit. Inter alia autem hoc quoq; castrensis erat moris iurisq; militaris, vt milites a Centurionibus vite caderentur: id quod adnotatum ad id pertinet quod in cap. miles, dicitur inferius Miles si vitam tenuit, militiam mutat. Pli. lib. xiiii. Centurionum in manu vitis opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atq; etiam in delictis poenam ipsam honorat. Iuven. de Mario. Nodosam post hæc fragebat vertice vitam, Si lentus pigra muniret castra dolabra. Plut. in Gal. *κλίμα, ἑκατοντάρχος* vocat, id est vitam centuriam: vt Macrobius, Inde factum, vt Spartianus vitam pro centurionatu acceperit in Hadriani vita. Inde sub vitam præliari dicuntur milites auctore Festo.

Vitis Centurionum.

¶ In cap. penultimo eiusdem tract. de re milit. Ex causa desertionis notatus ac restitutus: temporis quo in desertionis causa fuerit, impendiis expūgitur. Stipendiis legendum est omnino: etiam si nullam huius lectionis fidem nec indicium vllum in exemplaribus inueni. In cap. Qui excubias supra eodem hoc titu. Sed ex causa desertionis restitutus in militiam: non aliter mediū temporis stipendia & donaria accipit, nisi ei hoc specialiter liberalitas principalis indulserit. vbi cum in omnibus exemplaribus donaria legatur: simili tamen temeritate vel casus vel emendatoris hanc mendam irrepisse in libros qui extant, atq; illam superiorem, facile est iudicare. Plautus in Gurg. Miles pulchre centuriatus est expunctus in manipulo. Cicero ære dirui vocat, vt alibi diximus. Donatiuum autem largitio est imperatoris in milites, id est *λαμπρὰ ὑπόδοσις*. quæ eadem in populum facta, congiarium dicitur. Donarium autem est *ἀνάθημα*, qualia videntur in fanis. Tranq. in Calig. Pronunciatoq; militi centenis viritim denariis, quasi omne liberalitatis exemplū supergressus, Abite (inquit) læti, abite locupletes. Primus autē Claud. Augustus instituisse ab eodem dicitur, vt imperatores Ro. in auspīcatu imperādi donatiuū militibus pronunciarent. Quod autē sequitur: Qz si ratio constiterit, neq; desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia circa temporis finem redduntur: hunc habet sensum: Qz si ille qui desertionis suspectus est, rationem aliquā causamq; iustam fuisse docuerit, quamobrem abesse sibi contigerit. hoc enim significat rationem constare. Plinius iunior ad Minutium. Mirum est q̄ singulis diebus in vrbe ratio aut constet aut constare videatur. id est mirum est, q̄ officio quisq; in vrbe præclare fungi videmur, beneq; operas collocare, singulisq; horis ciuilitate seruire: id est nihil temporis hominibus deperire: eo modo quo dicitur, rationem alicui constare, quando acceptorum ratio non superat impensorum rationem & reliquorum.

Donatiuum & Congiarium

Ratio constat

¶ In cap. Hæreditate, de castrensi peculio, circa principium, commilito

num pro commilitium legitur. quod Accursius suspicatus est. Est autem cō
 militium societas militaris, & contubernalis amicitia.

Merere.

EST caput municeps, sub titulo ad municipalem, vt subintelligas legē,
 vt Politianus pridem animaduertit. In eo capite ita legitur. Miles ibi do-
 micilium habere videtur vbi inhæret: etsi nihil in patria possideat. Merere
 verbum est ad milites pertinens: quare in promptu est iudicare, nec inhæret
 nec haberet, vt Accursius: sed meret legē dum esse. Merere militare est, quod
 græci στρατίας στρατεύειν dicunt. Lucanus. Ære merent paruo. Vnde equo me-
 rere Ciceroni in Philip. pri. cum alioqui merere, quæstum facere significet,
 id est ἐργάζεσθαι, μισθοαρνεῖν. & milites merentes ταγμαῖσι dicuntur, & μισθοφο-
 ροὶ: & qui non merent ἀστράτοι, ἄτακτοι: & extraordinarii ἑκτακτοι. Inde

Emerere.

emerere verbum vt elugere: & emeriti milites, & stipendia emerita Ciceroni.
 Liuius lib. nono belli Maced. Consules cum tribunis egerunt, vt ad plebem
 primo quoq; tempore ferrent, vt Ebutio emerita stipendia essent: ne inuitus
 militaret. Modestinus supra de re militari, emerita pro cōmodis veteranorū
 accepit. Et vt veteranus (inquit) accipietur, & emerita accipiet. Tranquil.
 Eorum duces quadragena. M. sester. merebāt, ἐμισθοφόρου. Cicero pro Roscio.
 Nam illa membra merere per se non amplius poterant. xii. aris. ἐμισθοφορῶν.
 Emeriti milites. Lucanus. Quæ rura dabuntur Emeritis? τῶν ταγμαῖσι στρατίας
 πελεκόσι: vel πάλαι τὰς νενομισμῶν στρατίας ἐστρατιμῶν: το στρατεύειν πεπαιμῶν καὶ
 μισθοφορῶν.

Emerita.

Reliquari.

IN cap. sequenti. Humanum est reliquorum vsuras neq; ab ipso qui ex ad-
 ministratiōe honoris relinquitur. Sic habent omnia exemplaria, & Accur-
 sius probat: Verum sensu exposcete, ego reliquatur lego. Est autem reliqua-
 ri æs alienum ex reliquis rationum contrahere. quo verbo vsus est Paulus
 supra de administratiōe tutorum, in cap. Lucius. Paulus respondit, non ex
 eo q; adultus eum qui prædia eius coluit, procuratorem habere voluit, debi-
 tum quod ex conductione reliquatus est, agnouisse eum videri. Obiter au-
 tem emendandus locus corruptissimus in cap. Licitatio supra de vectigali-
 bus, vbi idem Paulus sic in exemplaribus peruagatis ita loquitur. Et ideo im-
 plecto tempore conductionis licitatores alloquendi sunt: Licitatores vectiga-
 lium ad iterandam conductionem anteq; superiori satisfaciāt admittendi nō
 sunt. Nos ex vetustorū obseruatione legimus: Et ideo impleto tempore con-
 ductionis ea locāda sunt: Reliquatores vectigaliū &c. Sicq; legebat Petrus
 Crinitus: in quodā tamen vetusto libro relinquātes legimus. Cicero ad Atti-
 cum. Maxime vero me angit ratio reliquorū meorū: quæ q̄ explicata sunt,
 tamen q; & Dolobellæ nomē in iis est, & attributione mihi nomina ignota,
 conturbor. Plī. in epist. Priore lustro q̄ post magnas remissiones reliqua cre-
 uerunt. λοιπάδες & λοιπάδες verbum apud græcos leguntur.

IN cap. Eius, eodem sub titulo ad municipalem. Si quis negocia sua non
 in colonia, sed in municipio semper agit. Colonia hic non villam significat,
 vt Accursius existimauit: sed pro oppido qd coloniae iure vtitur. Colonia in-
 terdum agricolationis locum, aratorisq; officinam & domicilium significat.
 Paulus in tract. locati. Seruus quo coloniae ascriptus est, ad periculū coloni-

pertinebit. Sic Cicero in Frumētaria, Siculos colonos & aratores Pop. Ro-
 mani vocauit γεωργούς. Inde leges colonicæ Varroni lib. pri. de re rustic. Atq;
 etiam leges colonicas tollis, in quibus scribimus: colonus in agro surcula-
 rio ne capras compascat. Columella lib. pri. Comiter agat dominus cum co-
 lonis, facilemq; se præbeat: auarius opus exigat q̄ pensiones. Colonia etiam
 ciuitas est a matrice ciuitate deducta, id est metropoli. quo modo Athenis
 Ionicæ ciuitates deductæ erāt & propagatæ: vt ex Herodoto nouimus libro
 septimo. Colonia in hoc significato græce ἀγκία dicitur: & coloni ἀγκιοί.
 Thucydides. ἀποικία, ἐν μὲν πάχιστα, ἀμὲν τῆς μητρόπολις ἀδικουμένη δε ἀλλοτριῆς. Ter-
 ra sancta colonia vocatur cap. duodecimo libri Sapientie. Sed cū totus ille
 liber incite & absurde e græco versus est ab homine quodā lingue græcæ
 latinæq; imperito: tum vero caput illud absurdissime. Nā vbi nunc legitur.
 Vt dignam perciperēt peregrinationē puerorū dei, quæ tibi omnium charior
 est terra: ita græce legitur: Vt dignam dei filiorū coloniam susciperet terra
 omnium apud te honoratissima: ἵνα ἀξίαν ἀγκίων δέξεται δεῖς παίδων ἢ πατρῶν
 πασῶν ζωιωτάτη γῆ. Colonia igitur interdum ab incolentibus terram inhabi-
 tantibusq; dicitur: interdum a cultoribus terræ. id quod ostendit diuus Au-
 gustinus libro decimo de ciuitate dei, his verbis. Nā ex hoc verbo colo agri-
 colæ & coloni vocantur: & ipsos deos non ob aliud appellant cœlicolas, nisi
 q̄ cœlum colant, non vtiq; venerando, sed inhabitando, tanq̄ cœli quos-
 dam colonos: non sicut appellantur coloni, qui conditionem debent genita-
 li solo propter agriculturam sub dominio possessorum: sed vt ait quidam
 latini eloquiū magnus auctor, Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni. ab in-
 colendo enim colonos vocauit: non ab agricultura. Hinc & ciuitates a ma-
 ioribus ciuitatibus velut populorum examinibus conditæ, coloniæ nuncu-
 pātur. His verbis Augustini vtraq; significatio enarratur. Cic. de lege agr.
 contra Rullum. Hoc in genere (inquit) sicut in cæteris reipu. partibus, est
 opere precium diligentiam maiorū recordari, qui colonias sic idoneis in locis
 contra suspicionem periculi collocarunt, vt esse non oppida Italiæ, sed pro-
 pugnacula imperii esse viderentur. Et pro Fonteio de Gallia prouincia lo-
 quens: Est in eadem prouincia Narbo Martius, colonia nostrorū ciuiū, spe-
 cula Po. Romani, ac propugnaculum istis ipsis nationibus oppositū & ob-
 iectum. Cæsar libro sexto belli Gallici. Fuit antea tempus cum Germanos
 Galli superarent virtute, vt vltro bella inferrent, ac propter hominū multi-
 tudinem agriq; inopiam, trans Rhenū colonias mitterēt. ὡς καὶ πῶρον τοῦ ἑνὸς
 κληρονομίας ἀπὸ πῶρον. Tranq. in Aug. Ad hunc modū vrbe urbanisq; rebus ad-
 ministratis, Italiā duodeciginta coloniarum numero deductarū ab se fre-
 quentauit. ἰταλίων τῶν τριάκοντα ἀγκίων ἀριθμῶ δυοῖν δεσῶν κατακεκληρόχηκε. De
 municipiū & coloniæ discrimine Gellius libro quinto scripsit. Colonia in
 titulo de censibus, & alibi in iuris libris fit mentio: sed nusq; (vt opinor) ab
 Accursio hoc vocabulū intellectū est. Adde hic corollarū nomine: q̄ qui
 vrbes euersas & restitutas incolere incipiunt: ii non ἀποικοί, id est coloni, sed
 ἀποικοί dicuntur, quasi incolæ immigrantes. q̄q; & hoc verbum interdum p̄
 colonis accipitur, & pro iis qui indigenis superinducuntur. Arist. δι. δε ἀγκίων

Locus libri
 Sapientie.

ἀποικοί

νιάται ἐπὶ κινεῖς ἐπαγαγόμενοι ἐς αἰσίσαν.

Boni consu-
lere.

CIN cap. Generaliter de decurionibus : Ut qui clémentiorem sententiã
passus est, ob id q̄ ad tempus relegatur, bonis consulere debeat humanita-
tis sententię, nec decurionatum accipiat. Legendum boni cõsulere: qđ quid
fit docet Quintili. libr. pri. his verbis. Sit ne Consul a consulendo an a iudi-
cando: nam & hoc consulere veteres vocauerunt. Vnde adhuc remanet il-
lud: rogat boni cõsulas, id est bonum iudices. Idem in præfatiõe sexti libri.
Bonis autem consulere nostrũ laborem, vel propter hoc cecum est, q̄ in nul-
lum iam propriũ laborem perseueramus. id est bonam spem de labore suo
cõcipere, hilariterq; operã in eo nauare. ἐν δὲ μὲν ἔχει ἐπιλογιστὰ. Plinius libr.
xxxiii. Querebat argentum avaritia: boni cõsuluit interim inuenisse nimium.
id est bene secum actum esse iudicauit, & interim acquieuit inuento. ἢ δ' ἀγα-

Acqui boni
facere.

πικτὸς ἢ τῶ μεταξὺ πλὴν μίλιτον ἔνυρι. utitur & Plin. iunior. Hoc fere Cicero, Terẽ.
& Linius **Æ**qui boni facio dicunt. Cicero ad Atticũ. Tranquillissimus autẽ
animus meus, qui totum istud equi boni facit. id est bonam in partem inter-
pretatur: ἢ τὰ τῶ δὲ ὅλα ἠνευγνομονῶν, ὁ πρὸς τὸ εὐλογιστῶν. Sic Vlpianus boni con-
sulere humanitatis sententię, per genitiuum quasi græco more dixit: id est
existimare clémenter secum a iudicibus actum esse in animaduersione cri-
minis. σέβειν ἐπὶ τῇ ὑπεκείῃ φηὶ γνώμῃ. πλὴν ἀπόφασις τῆς ὑπεκείας ἀποδέξασθαι. ἐαυτῶ
σωθείσθαι τῇ γνώμῃ χηρῶ μὲν ὑπεκείῃ καὶ ἐπιλογιστῶν.

Ordinare.

CIN cap. Honores, eodem sub titulo. Honores & munera non ordinatio-
nibus, sed potioribus quibusq; iniungenda sunt. In vetustioribus ordinatio-
nis legitur: idq; Accursius testatur: sed utrũq; mendosum est, ut opinor: qua-
re vel ordinatoribus vel ordinatis omnibus legendum esse censeo. Est autẽ
ordinare, aliquem ad honorem & magistratum promouere: hoc est (ut Ci-
cero loquitur) ornare, honoribusq; augere: κοσμεῖν, εἰς ἡμῶν ἀναβιβάζειν, εἰς ἀξίωμα,
ἀνάγειν. Tranq. in Vespas. Quendam e caris ministris dispēsationem cuiãdam
quasi fratri petentem cum distulisset: ipsum candidatum ad se vocauit: ex-
actaq; pecunia quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordi-
nauit. Est enim ordinare, quasi in ordines adoptare, vel in ordinem municipi-
palem prouehere. Cice. in prætura vrb. M. Octaviũ hominem ornatissimum
loco, nomine, ordine, virtute. Alibi. Inferiores loco, ordine, auctoritate. Secũ-
dum hoc honores deferendi sunt optimo cuiq;, non in orbem honores mu-
nicipales conferendi: nec ut quisq; in ordinem allectus est, ita ei munera ini-
iungenda. Ordinarum etiam dicitur παραγμῶν, id est recte atq; ordine cõsti-
tutum, ut idem Tranq. in Aug. Partitis post victoriã officiis, cũ Antonius
orientem ordinandum, ipse veteranos in Italiam reducendos, & municipali-
bus agris collocandos recepisset: neq; veteranorum neq; possessorum gra-
tiam tenuit. Curtius. Forsitan dii ita fata ordinauerunt. Sic Cic. in Orat. or-
dinare litem dixit. σωτῆρας, διατῆρας, ἐπαγορεύσασθαι, βραβεύειν, διακοσμεῖν.

Perscribere.

CIN cap. Herennius. Modestinus respondit sola salarii præscriptione mi-
nime decurionem factum, qui secũdum legem Decurio creatus non fit. vel
p̄ceptione vel p̄scriptione legendũ: p̄sertim cũ Accursius testetur in aliqui-
bus legi albi præscriptione. Est autem perscribere, in tabulas publicas in

acta q̄ referre: q̄d in registro scribere vulgo dicunt, vocabulo a regestis cor-
rupto. Sunt enim regesta quę a gręcis ὑπομνήματα, & ὑπομνηματισμοὶ dicuntur. Regesta.
Quintil. in secundo. Vnde fit vt dissoluta & ex diuersis congesta oratio co-
herere non possit: similisq; sit commētariis puerorum, in quos ea quę aliis
declamantibus laudata sunt, regerunt. Et in tertio. Sunt enim velut res re- Regerere.
gestę in hos commentarios, quos adolescens deduxerat schola. ὁμοίως ἀποστολῆ
καὶ πλῆθος. Registrum ergo quasi regestarium lingua vulgaris vocat. Hęc
a Cicerone perscriptiones dicuntur, vt in Verrem act. quinta. Primū mihi li-
teras publicas quas in ærario sanctiore conditas habebant, proferunt: in qu-
bus ostendunt omnia quę dixi ablata esse perscripta. Idem. Vt quisq; eis re-
bus tuendis conseruandisq; præfuerat: ita perscriptum erat cum rationem
ex lege redderet, vt quę acceperat deberet reddere. Et Philip. quinta. Illa ve-
ro dissipatio pecunię publicę ferenda nullo modo est: per quā septies mil-
lies falsis perscriptionibus donationibusq; auertit. Perscriptionibus, id est
ἀναγραφαῖς. Et ad Plancium. Id ex ip̄o senatusconsulto poteris cognoscere: Ita Perscriptio-
nes.
est enim perscriptum, vt a me descripto dicta sententiā est. ἀναγεγραμμένη.
Idem pro L. Flacco, perscriptiones pro syngraphis accepit. Perscriptiones
cum mulierculis aperta circumscriptione fecisti: Tutor his rebus gręcorum
legibus ascribendus fuit. Et in Verrem, Perscriptorem pro cautore posuit, Perscriptor.
qui formulas concipit. Dicuntur & διαγράμματα, ea quę in acta referuntur,
vt fit in delectibus militum.

CIN capite Imperatores, eod. sub titulo. de decur. Nisi ei⁹ ætatis fuerit vt
decuriones creari possent, & dignitas certam spem eius honoris id faceret
vt princeps indulgere possit. Hic locus ita mihi legēdus videtur: & digni- Dignitas.
tas certam spem eius honoris iis fecerit. Dignitas autem hic mea sententiā
non pro decurionatu accipienda est, vt Accursius existimauit: sed pro oris
probitate, morūq; præstantiā in facie eminente. Pulchritudinis genera duo
(inquit Cice. libr. pri. officiorū) Vnū virile, quā dignitatem dicimus: alterū Venustas.
muliebre, quā venustatem appellamus. In Oratore autē perfecto vtrūq; cō-
iunxit. Vultus vero (inquit) qui secundū vocē plurimū potest, quantam af-
fert tum dignitatem tum venustatem: In quo cum effeceris, ne quid ineptū
aut voluptuosum sit: tum oculorum est magna moderatio. Plin. in Panegy.
Iam firmitas: iam proceritas corporis: iam honor capitis, & dignitas oris:
nonne longe lateq; principem ostentant? ἢ σεμνοπρέπεια, καὶ τὸ ἀξιομακρότερον ἀξία
γαστρὸς ἐπιθέωσι. Sensus igitur huius dicti hic est meo quidem iudicio: Ita de-
mum relegatum post relegatiōis tempus exactum in ordinem eligi posse,
si damnationis tempore necdū ætatis decurionalis fuisset, & indoles morū
in ore conspicua polliceri ei videatur indulgētiam principis. id est Princi-
pem cum allectum eum rescuerit, gratum id ratumq; habiturum, hoc est
diploma indulgentiæ restitutionisq; haud grauate daturum.

CIN cap. Rescripto. de muneribus & honoribus, circa principium: non al-
ligatus, sed allectus legendum est, vt Accursius suspicatus est, etiam si non Allegerē,
Sublegerē.
probauit. Allegere est in cætum adiūgere & adoptare: vt sublegere in locū
demortui legendo substituere. quibus verbis iuricons. vti sunt, vt Vlpia,

supra de decurionibus. Tranq. in Tyb. Instanti sæpius vt ciuitate donatū in decurias allegeret: negauit se allecturum. *δουκ' ἔφην προσκαταλέξην, vel προσάριον σ' ἔδωξ', ἐπικατασίσειν.* Varro de lingua latina. Collegæ qui vna lecti sunt: & qui in eorum locum suppositi, sublecti. *ὑποκαθεκκότες.* Alioquin allecti dicti sunt peculiariter qui propter inopiam Senatorum, in senatum ex equestri ordine assumebantur, vt esset differentia inter patres cōscriptos & allectos: vt auctor est Festus. Huiusmodi viginti nuper curia amplissima accepit. *προσθη γραμμύοι* dicuntur.

Allecti.

CIN cap. tertio huius tractatus. *δ.* Qz pater, deest negatio omnino: qd suspicatus est Accursius, qui tamen sensum non percepit. Qz pater non cōsensit honoribus siue muneribus filii, ne illius patrimonium oneri subiiciatur, præstat defensionem: nam ciuem patrie utilitatibus quatenus potest aufert. Legendum nō præstat defensionem. Latinitas autem purior exigit, vt illius nō ad patrem, vt Accursius censuit, referatur, sed ad filium. Alioquin Vlpianus non illius, sed suū dixisset, si patrem intelligi voluisset. Sensus est igitur: Pater, qui filium suum quantum potest patrie cōmodis aufert & auertit: face re nequit, quominus filii patrimonium aduentitium aut castrense honorū administrationi munerumq; functioni obstringatur.

CIN cap. Ad remp. eodem tract. Minores deniq; nec decuriones creantur: vel creati suffragium in curia ferunt. Minutula menda sensum huius dicti conuertit. Illa autē particula nec in priore membro posita, iterationē sui in posteriore poscit. Igitur ita legendum: nec creati suffragium in curia ferūt. hoc est, ex eorum genere sunt, quos greci *ἀκασκούς & ἐχεμύθους* vocant, quasi auscultatores & censendi immunitatem habentes.

Echemythi & auscultatores.

CIN cap. vlti. eodem sub titulo de muneribus. Nam harum specierum curatores, quos greci appellant, creati moris est. Lego, quos *σιτώνας καὶ ἐλαίμω πύργους* greci appellant. Sitonæ apud Athenienses curatores erant coemendo frumento condendoq; præfecti: qui latine frumentatores dicuntur. *δι τῶν σίτων ἀγοράζοντες καὶ ἀπὸ ἀδέμελων.* erant etiam qui *σιτοφύλακες* dicebantur, quasi frumēti asseruandi curam gerentes: vt Demosthenes ἐν τῷ πρὸς Λεπτινίω, de Leone rege Bosphori loquens: Ab eo (inquit) quotannis frumenti ad milia quadringenta medimnū: id quod ex tabulis & scriptura sitophylacum videre quiuis potest. *καὶ τοῦτο ἐν ᾗ παρὰ τοῖς σιτοφύλαξιν ἀγοράζοντες ἂν ἴδοι.*

Sitonæ. Frumentatores. Sitophylaces.

Idem munus ab aliis *σιτολογία*, dicitur: & curatores ipsi *σιτολόγοι*: latine frumentum coactores. Dispensatores autem ipsi annonæ publicæ *σιτομέτραι* vocantur. Hæc munera instituta erant in iis ciuitatibus, quæ frumento importato utebantur, vt Athenis. Vnde Demosthenes ibidem. *πλείστον τῶν ἀπένταρ ἀνθρώπων ἡμεῖς ἐπιστάτω σίτω χρομίδα.* Sic autē *σιτώναι* dicuntur, vt *ὑποφύλακες, κελωναὶ.* Inde *σιτώνια*, in cap. secundo infra tract. proxime sequenti. Sextumdecimum ætatis annum agentem ad munus Sitoniæ vocari non oportet. id est frumentationis publicæ. In cap. vltimo infra de administratione rerum ad ciuitatem perti. Item rescripserunt sitonas indemnes esse oportere. Sic enim legendum est, non sicomas. Hæc autem sunt munera, ex quibus publice debitores fiunt ii quorum fit mentio in cap. tertio cod. de compensationibus.

Sitometra.

Sitonia.

Verum quod paulo superius in hoc capite dicitur: tyronum siue equorum productio: id est, ut opinor, quod græci *δέετασιρ καὶ σιώτασιρ* appellant, quasi recensionem & concenturiationem. de quo munere Arist. in sexto Politicon ita inquit. Opus & bello & pace portarum & mœnium curatores esse, & recensionis ciuium descriptionisq; in classes. *δὲ γὰρ ἐν εἰρήνῃ καὶ πλέμῳ πολῶν τε καὶ τῶν φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ δὲ εἰσέσεως καὶ σωτῆσεως τῶν κλιπῶν.* Hæc autem munera Aristoteles *ἀναγκαίως ἀρχὰς* appellat *σωταπρωμῆας πρὸς τὰς κλιπῶν* *μικῆς ῥεῖας*: ob id scilicet q̄ necessariam functionem habeant ad res bellicas expediendas cum vsus venit. Equorum productio est hipparchia.

Equorum p
ductio.

¶ Sequitur, Item episcopi qui præsumt panī & cæteris venalibus reb⁹ que ciuitatum populis quotidianum victum vsui iungunt, personalibus muneribus funguntur. Pro vsui iungunt, suggerunt legendum puto. Episcopus est qui summum arbitratum rerum habet. Cicero ad Atticum libro septimo, Ego negotio præsum non turbulento. vult enim me Pompeius esse quem tota hæc Campana & maritima ora habeat *ἐπισκοπῆρ*, ad quem delictus & negotiū summa referatur. Est autem *ἐπισκοπῆρ* idem quod *ἐφορῶν*. Xenoph. de copiis regis Persarum & earum recensione loquens. *καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τῶν αὐτῶν ἀικησιρ αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πῶρῶ ἀγκικουῦτας, πριστοὺς πῆμπετα ἐπισκοπῆρ.* Episcopi autem & ephori sunt, quibus non solum oculis lustrandi potestas, sed etiam prouidentia & cognitio mandata est. a qua significatione episcopi antistites dicuntur. quod vocabulum si latine transferre quis velit, non verius speculatorem, ut censeo, q̄ inspectorem vocarit. est enim id verbum ei rei significandæ accommodatum. Cicero. Nos enim augures obnunciationem solum habemus: consules & reliqui magistratus etiam inspectionem.

Episcopus.

Inspectio.

ἐπισκοπῶν. Lilius. Placuit mitti legatos in Hispaniam ad res sociorum inspiciendas: quibus si videretur digna causa, Annibali denunciarent, ut a Saguntinis sociis populi Romani abstineret. Inspicere etiam est rem penitus considerare. Vnde inspiciere hominem penitus Plinio in Epistolis, id est pernoscere: Et inspiciere agrum quē velis mercari, & inspectio. libro primo Cicero ad Varronem: Illud enim adhuc prædium suum non inspexit. Sic hoc verbo vsus est Gaius iuricon. in cap. Si post inspectum de periculo & commodo rei venditæ. & inspector quasi *ἐπιγνώμων*, nomen est artificii, ut sunt ii quibus res inspiciendæ mandantur & æstimandæ anteq̄ emanent. Hic autem episcopos significare eos inspectores puto, qui de panificiis & reliquis venalibus pro potestate cognoscunt. quales sunt apud nos quos magistratos opificiorum vocant, quibus opifices opificia sua ut approbent necesse est in stituto municipali, aut in mulctam incidant, nisi (quod plerunq; fit) prolato ære se tueantur, ut vtar verbo prisco. His autem verbis quæ sequuntur, Qui annonam suscipit vel exigit vel erogat: ii magistrat⁹ significant, quos *ἀρθεκτας & ταμίας σιτολόγους & σιτομέτρους* vocant.

Inspicere.

Inspectores.

¶ Sequitur: Ii quoq; qui custodes ædiū vel archeote. Custodes ædiū sacrarū intelligo, quos Aristoteles *ναοφυλάκας* vocat: qui iudem non sunt cū ædituīs, quos *νεοκόρους* græci vocant. Archeote *ἀρχαῶτα* πρὸ τῶ ἀρχῆου ab Archiuo dicti sunt, de quo ante dixim⁹. Logographi a rationibus publicis cōficiēdis per-

Logographi

Xenoparochi.

Parochus.

Parœcia.

Curiales.

Curiones.
Curionatus.

Limenarche

Limenophylacia.

Manfiones.
Cursus publicus.

scribendisq; dicti sunt: q̄q̄ apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Idem ferme qui tabularii: qui in tabulas publicas referunt que ad rēp. pertinent. Xenoparochi (vt opinor) iidem sunt qui parochi: qui peregrinis salem & ligna præbebāt, inquit Acron. de quibus Oratius in primo sermonū. Et parochi que debent ligna salemq; quos Porphy. Copiarios a latinis vocatos esse tradit: qui salem & ligna iis præstabant, qui reipu. causa peregre ibant. Sub nomine autem harū specierū omnia hospitibus necessaria intelligim⁹, vt idē Acron alibi sentire videtur lib. secūdo sermo. vbi Oratius parochum pro conuiuatore posuit. Vertere pallor Tum parochi faciem nil sic metuentis vt acres Potores. Cice. in priore significatione vsus est ad Atticū lib. xiii. Ariobarzanis fili⁹ Romā venit: vult opinor regnū aliquod a Cesare emere, omnino eum Sestius noster parochis publicis occupauit: qđ quidem facile patior: verū tamen inuito eū per literas, vt apud me diuerfetur. Sunt qui Parochias inde appellatas censeant, quibus singulis sacerdotes sui destinati sunt: ab exhibitione scilicet sanctifici crustuli, sacrosanctiq; panificii. Ego vero non parochias primū, sed parœcias appellatas esse ceseo. *παροικιοι* sunt accolę: quare q̄ fanū aliquod accolunt, parœci dicti sunt, eiusdem scilicet fanū consortes: & parœcia accolarū conuētus & accolatus, sacraq; vicinia. Nam *παροικιοι* etiam *δὲ παροικιοι* dicuntur, id est vicini: legiq; hoc verbū apud grecos in ea significatione, nisi falsus sum opinione. Qz si latine loqui magis placet latine scientibus, curiæ dici possunt: vnde curiones olim dicti: & *παροικιοι* ipsi curiales. Liuius. Inter maiorum rerum curas comitia maximi curionis vetus excitauerūt certamen, Patriciis negantibus, M. Maniliū, qui vnus fuit e plebe potens, rationem esse habēdam: quia nemo ante eum nisi e patribus id sacerdotium habuisset. Curio autem maximus est, cuius auctoritate omnesq; curiones regebantur, inquit Festus. Inde curionatus dici debet, que vulgo cura dicitur. & ædes ipse sacre, curiate: que sodalitia non habet, sed quæ Curialib⁹ destinatę sunt, & accolas suos vendicant. Isocrates. *ἀπὸ δὲ κνίδος μέχρι Σινώπης ἔδλωες πλὴν Ἀσίαν παροικέσει.* Interdum *παροικιοι* ἀντὶ τῶν μετόικων accipiuntur: vt illud ad Hebræos vndecimo. *וַיֵּשְׁבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים עִירָאֵלִים עַל יַמֵּי הַיָּם.* Fide incola aduenit in terram pollicitationis vt alienam. sic enim ad verbum verti potuisset. Quod sequitur limenarchæ, limenarchæ legi debet, id est portuum præfecti. & limenarchia ipsum munus, quæ etiam limenophylacia ab Aristotele dicitur. Cæterum quod hic de mansionum curatoribus dicitur, de iis mansionibus intelligendum que a græcis *σαδομοι* dicuntur, & *στρωματικαὶ καταλύσεις*, & *καταγώγια*, τῶν ἀγγελιαφόρων. Erant enim ordinata per mansiones, demensaq; militum itinera, eorum qui diplomatis tibus utebantur & cursu vehiculari, qui cursus publicus appellatur libro duodecimo codicis. Apud nos hodie celeres cursores cursum publicum non vehiculis, sed equis conficiunt: qui prout locorum ratio diuersiorumq; tur lit, sua habent curricula maiora vel minora: eaq; ratione mansiones distinguuntur: quos postas vocamus, vt in Italia cursores appellantur. Nunc eo euasit licentia & luxus, vt passim commeantis videas multos equis Celerū, etiā quibus nullū est negocium nisi animi causa: cum interim pleriq; temporis

compendium nullum vel aspernandum faciant. Sed tanti dudum esse cepit, nihil more maiorum facere: & pulchrum esse censetur & sericatis dignum, viatorium comitatum uno aut altero die antevertere. Hic quid agas? Sic vivitur. Hoc in mores receptum est. adeo qui eo more utuntur, cupiunt & in acta referri, ut inquit Satyrographus. Sed solenne fati & Providentiae semper fuisse historia testatur, hominumque memoria: pro luxu improbitate Sybariticisque deliciis, expiamenta poscere paria atque consentanea, aut vltro sibi sumere. Immodicam enim felicitatem mortalibus superi nunquam non scenerato indulgent. Verum Plinius libro sexto de itinere Indiae ab Alexandria loquens: A Copto (inquit) camelis itur aquationum ratione mansionibus dispositis. Herodotus in quinto, centum & undecim mansiones esse tradit Sardibus ad regiam Persarum, quae Susa vocabantur. *καταγωγαι μετ' αυτων σαβαρ ποσωνται εισιν εκ Σαρδίων εις Σσσα, αναβαλινου.* Mansionis autem, id est stathmi, spatium centum & quinquaginta stadia facit. Qui autem huiusmodi mansionibus praefecti erant, *ωπισαδομοι* vocabantur: ut apud Isocratem in Paegyrico. *εκατόμνωσ ο φι καρίας ωπισαδομοσ ηλυν ηδη χρονον αφεσηκε.* Sed eo loco Satrapam intelligo. Aliquando *ωπισαδομοι* appellantur ii qui super hospitibus sunt in comitatu principis aut legati ducisve exercitus. & Epistathmia hoc munus appellatur. Hodie Mareschalli hospitiorum lingua nostra vocantur: qui eorum ministerio utuntur, quos designatores mansionarios latine appellare possumus, & cretarios designatores, a creta qua utuntur. Cicero ad Atticum in grandi illa epistola libri decimiterti in fine. Hospitium siue *επισαδομειων* odiosam, mihi duxi non molestam. *επισαδομειων* cum diphthongo in penultima dixit: quod verbum necessitatem hospitis recipiendi significat, a verbo *ωπισαδομειν*, quod diuersari significat. Plutarchus in Sertorio: *ηω επισαδομειων απαλλαξας.* cuius rei qui immunitatem beneficio principali consecuti sunt, ii *ασαδομοι* dicuntur. Hoc autem in loco significari puto inferioris muneris officium, operum reficiendorum cura: qui *εργεπισαδομει* dicitur, *και ηω εργαρ ετοιμελητης.* De mansionibus militaribus exemplum est apud Lampridium in Alexand. his verbis. Tacebantur secreta bellorum: itinerum dies publice proponebantur: ita ut editum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset: illa die, illa hora ab urbe sum exiturus: & si dii voluerint, in prima mansione mansurus. deinde per ordinem mansiones: deinde statua: deinde ubi annona esset accipienda: & id quidem quousque ad fines Barbaricos deueniretur. Idem alibi. Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & septem (ut solent) dierum, nisi in Barbarico.

CIN. s. sequenti. Camelasia quoque similiter personale munus est. Lego camelasia, id est camelorum productio. Est enim *καμηλαστας* camelorum agitator & ductor: ut *δμηλαστας, ιπιηλαστας, στρατηλαστας*, id est dux exercitus. Huiusmodi munus institutum erat impedimentis exercitus agendis & comportandis in expeditionibus publicis. Camelarii etiam a graecis *καμηλιται* dicuntur: quos Herodotus insidere camelis in acie facit. Camelis enim Armenii in

Epistathmi.

Mansionarij
designatores

Camelates.

ter equites vtebantur, vt legimus apud Herodianum in quarto. Nicostrea regi vocabulum corruptum est.

Syndici.

¶ IN. §. Defensores: Defensores quoq; ciuitatū quos greci Syndicos appellat, & q ad certā causam agēdā vel defendēdā eligūtur: & reliqua. Syndici dicuntur aduocati, qui vt patroni ad cōmunem causam defendendam mittūtur. Sūt autē caufidici plures vel oratores ad cōmunis causæ patrociniū missi. vt apud Demosth. in oratione pro Cteliph. Aristides dicitur esse creatus syndicus ab Atheniēsis, vt cōmuni causæ Græciæ Atheniēsiū nomine patrocinarēt. & σὼδικεῖν verbū idem qđ σὼδικεῖν: ac si syndiciari verbum fingas pro defendere & patrociniū præstare. Sunt etiam syndici ciuitatum aduocati & defensores iuris publici. quasi in causam publicā cōmuniter incūbentes. Idem Demosthe. πρὸς Αθηναίω refers lege sancitū Athenis, ne cui iterū syndicū fieri liceret creariq; a populo: idq; ideo ne syndicia, id est syndici munus ob publicā vtilitatē inuentū, verteretur in questū cōpendiūq; priuatū. Hoc nomine vocari possunt, quos hodie Deputatos nostri vocant.

Syndicia.

¶ Sequitur. §. Iudicandi quoq; necessitas. qui locus ita a iurisperitis intelligitur, quasi iudex iudicare cogatur: ex quo ducūt argumentū in tabularios atq; sygrapharios, vt id qđ suę functionis est conficere ipsi cogantur: cum reuera Arcadius iuricons. hoc significare voluerit: hominē politicū ac ciuili more viuentem, vt cetera munera ciuilia, ita iudicādi quoq; munus agnoscere obireq; debere, ad idq; cogi posse. id qđ vt planum faciamus, latius rehanc totā de iudiciis Romanis explicare conabimur: id quod maiore vtilitatem latiusq; patentē allaturū est, q̄ quantū est id vnū qđ spectat ad huius loci sententiā percipiendā. Iā primū igitur hoc dictū Iuriscōsulti sub titulo de muneribus positū, satis hoc qđ dico indicare videtur: deinde Tranquill. locus in Aug. id ipsum plane ostendit. Ad tres (inqt) iudicū decurias quartam addidit ex inferiore censu, quę ducenariorū vocaretur, iudicaretq; de leuioribus summis. Iudices a trigesimo etatis anno allegit, id est quinquēniomaturius q̄ solebāt. Ac plerisq; iudicādi munus detrectātibus vix concessit vt singulis decuriis per vices vacatio esset. Idem. Splendidū (inqt) virum Græcięq; prouincię principē, verū latini sermonis ignarū, non solū albo iudicū erasit, sed etiam in peregrinitatē redegit. Albū iudicū appellat in quo eorū nomina descripta erāt, q earū erāt decuriarū quę vno quoq; tēpore iudicabāt. λυζαρχικῶν γραμματεῶν dicitur & λυζομα. a grecis. Vnde illud Plinia nū in præfatione per metaphorā dictū. Cū hęc operā cōdicerem, non eras in hoc albo. Alludit em̄ ad morē eorū q causas acturi in foro aut declamaturi, auditores corrogabāt, quasi futuros iudices eloquētię aut facundię. Graue aut detrectādūq; fuisse iudicādi munus, ex verbis Ciceronis intelligere licet in prætura urbana. Vos (inqt) qđ ad vestrā famā, existimationē, salutēq; cōmunē ptinet, iudices prospicite atq; cōsultite. Splēdor vester facit vt peccare sine sūmo reip. detrimēto ac piculo nō possitis. Nō. n. pōt sperare Po. Ro. eē alios in senatu, q recte possint iudicare. Vos si non potueritis, necesse est cū de toto ordine desperarit, aliud gen⁹ hoim atq; aliā rationē iudicioꝝ requirat. Hoc si vobis adeo leuius videtur, q̄ putatis onus esse graue & incōmodum

Iudicādi munus graue & incōmodū.

Albū iudicū

iudicare: intelligere debetis primū interesse utrū id onus vosmetipsi reieceritis: an q̄ probare po. Romano fidem vestrā & religionē non potueritis, ideo vobis iudicandi potestas erepta sit. Deinde etiā illud cogitate: quanto periculo venturi simus ad eos iudicēs, quos propter odium vestri Po Romanus de vobis voluerit iudicare. Homines scitote esse quosdā, quos tantū odiū vestri ordinis teneat, vt hoc palā iam dicitent, se istū, quē sciant esse hominem improbissimū, hoc vno nomine absolui velle, vt ab senatu iudicia per ignominia turpitudinēq; auferatur. Pro quorū verborū intelligētia sciendū id qđ Plutarchus de Gaio Graccho inquit: Leges scilicet eū tulisse populares aduersus senatus potentia: inter quas vnā tulit de iudicibus. Nam cū soli antea senatores iudicarent, ob eāq; causam a plebe timeretur: trecentos ex equestri ordine adiecit, quos totidē senatoribus miscuit, vt vna iudicaret. Hęc lex potentia senatus magna ex parte infregit. Sylla autē ex equestri ordine iterū transtulit ad senatū, cū etiā tribunitiā potestātē sustulisset, quę robur erat & columen populī. At Pōpeius postea iudicia ad equestre ordinē lege translata in populī gratiā senatui non restituit, cū tribunitiā potestātē populo reddidisset, vt inquit idē Plutarchus in Pōpeio, etiam si in Plutarcho latine conuerso aliter locus ille legitur. Cicero in diuinatione. Populus Ro. tāetsi multis incōmodis difficultatibusq; affectus est: tamē nihil æque in rep. atq; illā veterē iudiciorū vim grauitatēq; requirit. Iudiciorū desiderio tribunitiā potestas efflagitata est: iudiciorū leuitate ordo alius ad res iudicandas postulat. Iudicum culpa atq; dedecore etiā censorū nomen, quod asperius antea videri solebat, id nunc poscitur, idq; populare ac plausibile factū est. Quo in loco Asconius eius interpres, quasi ex persona Ciceronis ita inquit. Gracchus legem tulerat, vt equites Romani iudicarent: iudicauerūt per annos. xxx. sine infamia. post victor Sylla legē tulerat, vt senatorius ordo iudicaret: & iudicauit per annos decē turpiter. nunc Aurel. Cotta legē fert, vt senatores & equites Ro. ac tribuni ærarij simul iudicēt. Et hoc est (inquit) qđ Cicero dicit aliū quoq; ordinē ad iudicandū postulari. Cicero pro Milone orationē habuit sequēti tēpore: nā Diuinationē aliasq; in Verrē actiones scripsit cū editatē peteret: Milonē autē post consulatū defendit. In ea oratione pro Mil. Asconius de M. Saufeio loquens: qui post iudiciū Milonianū eadē lege Pompeiana accusatus est. Eū (inquit) cōdemnauerūt senatores decē: absoluerunt septē. cōdemnauerūt equites Ro. nouē: absoluerūt septē. sed ex Trib. ærariis vndecim absoluerūt: sex cōdemnauerūt. Idē Asconius in enarratione orationis in Pisonem: Legē (inquit) iudiciariā ante aliquot annos, quibus temporibus Verres accusatus est a Cicerone, tulit Aurelius Cotta prætor: qua communicata sunt iudicia senatui & equitibus Ro. & tribunis ærariis. Rursus deinde Pōpeius in cōsulatu secūdo, quo tēpore oratio in Pisonē dicta est, promulgauit, vt amplissimo ex censu ex centuriis aliter q̄ antea lecti iudices, æque tamen ex illis tribus ordinibus res iudicarent. De hac lege Pompeia loquens Cicero in Pisonem ita inquit. Ecquid vides? ecquid sentis, lege iudiciaria lata, quos posthac iudices simus habituri? non æque legetur quisquis voluerit: nec quisquis noluerit non legetur. Idem ad Quintum fratrem

De legibus
iudiciarijs

de Sexto Cælio. Senatorum eum vrna copiose absoluit, equitum adæquauit, tribunū ærariū condemnauerunt. Ex quo loco patet trium ordinum singulas ac discretas urnas fuisse, in quas suffragia conicerentur tabellaria. Vrna est κάλιππ & ἰσθρία, id est sitella latine. In eam autem non tm̄ suffragia iudicum, sed & nomina coniciebantur, cum prætor iudices sortiretur. Rursus Plī. lib. xxxiii. de iudicib⁹ ita inquit. Sed annuli plane mediū ordinē tertiūq; plebi & patribus inseruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecunię iudices tribuunt. nec pridē id factū. Diuo Augusto decurias ordināte maior pars iudicū in ferreo annulo fuit: iūq; non equites, sed iudices vocabantur. equitū nomen subsistebat in turmis equorū publicorū. Equitū quoq; non nisi quatuor decurię fuere primo, vixq; milia singula in decuriis inuenta sunt, nondum provinciis ad hoc munus admissis. seruaturq; est ad hodiernum diem, ne quis ex nouis iudicibus in iis iudicaret. Decurię quoq; ipsę discrete pluribus nominibus fuere tribunorū æris & selectorū & iudicū. Præter hæc etiā nongenti vocabantur ex omnibus selecti ad custodiēda suffragiorum scita in comitiis. Et diuisus hic quoq; ordo erat superba vsurpatione nominū, cum alius se nongentum, alius selectum, alius tribunum appellaret. Tyberii demum principatus anno nono in ciuitatem venit equester ordo, annulorūq; auctoritati fama constituta est. Plinius his verbis pecunias iudices appellat propter quadringēta sester. quī census erat equestris. Propter quod ipse in præfatione libri. xiiii. queribunde ita inquit. Posteris laxitas mundi & rerū amplitudo damno fuit, postq; senator censu legi cœptus, iudex fieri censu: magistratū ducēq; nil magis exornare q̄ census. Postq; cœpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidēdo: pessum iere vitæ precia, omnesq; a maximo bono liberales dictę artes in cōtrariū cecidere, ac seruitute sola pfici cœptū. Hacten⁹ ille. iudicū igitur appellatione equites intelligebantur: licet scrupulosa quādā differētia equites & iudices & selecti discernerētur post illā Augusti condecurationē: equitesq; proprie dicerētur, qui equo publico merebant. Postea equites oēs dici cœpti sunt, quibus vtī annulo aureo liceret: vt senatores dicebantur qui latoclauro vterētur. De selectis iudicibus Seneca lib. iiii. de beneficiis. Vbi vero id de quo sola sapientia decernit, in cōtrouersia incidit: non potest ad hoc sumi iudex ex turba selectorū, quē census in album & equestris hæreditas misit. Cicero pro Aulo Cluen. Deinde prætores tm̄ urbani, q̄ iurati debēt optimū quēq; in selectos iudices referre: nūq; sibi ad eā rē celsiorā ignominia impedimēto esse oportere duxerūt. Oratius in primo sermonū. Et siue iubebat. Vt facerē quid: habes auctorē quo facias hoc, Vnū ex iudicibus selectis obiiciebat. id est ex equestri ordine. Cice. in Ver. actio. iiii. Cæterarū rerū selecti iudices ex ciuū Ro. cōuētū pponi solēt. id est equitibus qui illuc conueniūt. Idem alibi. Hic tu recuperatorem dabis illum ipsum, quem tu in comorte tua Cassianū iudicē habebas, si qua res maior esset, Papyrium Poturmonem hominē seuerum ex veteri illa equestri disciplina: quæ verba per ironiam dicta sunt. Selecti iudices sunt præcipui, ἐκκριται, vel ad verbū ἀπόκριται. Vnde selectæ sententiæ Ciceroni de natura deorum κριταὶ νόμοι. Inde dii

Vrna iudicialis.

Equites & iudices.

Selecti iudices.
Nongenti.

Equites.
Selecti iudices.

Selectę sententię.

selecti & præcipui diuo Augustino ex Varrone, lib. sexto & septimo de ciuitate. De iudiciorum translatione Plinius rursus lib. eodem, xxxiii. Iudicium autem (inquit) appellatione separari eum ordinem primi omnium instituire Gracchi, discordi popularitate in contumeliam senatus. Mox ea debellata auctoritas nominis vario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquãdiu tertiæ vires publicani fuere. M. Cicero demum stabiliuit equestre nomen in consulatu suo, ei senatum concilians, ex eo se ordine prouectum esse celebrans, & ei vires peculiari popularitate quærens. Ab eo tempore plane hoc tertium corpus in rep. factum est, cœpitq; adici senatui populoq; Rom. equester ordo. Qua de causa etiam nunc post populum scribitur, quia nouissime cœptus est adici. Quod de publicanis dicit Plinius, hoc Cicero pro Plancio declarat his verbis. Adiungam, si vis, id quod huic obesse putas: patrem publicanum. Qui ordo quanto adiumento sit in honorem quis nescit? Flos enim equitum Romanorū ornamentū ciuitatis, firmamentum reip. Publicanorum ordine continetur. Ex iis vero quæ diximus de senatu, non est id intelligendum & sentiendum, quasi senatus in curiam coactus vel controuersias vel crimina iudicaret: sed q; viri Senatores in decurias distinctas distributi iudicare cogentur: vel viri equites in decurias etiam ipsi distributi eo tempore quo iudicia ad eum ordinem translata sunt, iudicandi munere necessario fungerentur, ad idq; prætoris imperio cogentur: ita vt singule decurie iudicium vacationem iudicandi in orbem haberent Augusti instituto. De cognitione autē senatus, & an reos iudicauerit: nos in superiore editione copiose diximus. Neq; vero vniuersę decurię sigillatim ad iudicandum sedebant: sed ex ea decuria, cuius vices tum erant iudicandi, certus ac constitutus numerus assumebatur sortibus ex vrna ductis, cum res aliqua nata iudicium poscebat: eaq; erat prætoris potestas, qui ob id iudex quæstionis in criminalibus iudiciis vocabatur, vt in superioribus explicatū est. Inde illud Satyrici: Improba quis Gratia fallacis prætoris vicerit vrnā. Prætor enim summam potestatem iudiciorum habebat, præeratq; iudicium sortitioni reiectioq; & rursus subsortitioni in locum reiectorum: ipse pro tribunali sedens, cum interim iudices in subselliis essent: ex quo factum est, vt subsellia pro foro Ro. accipiantur, in quo publica iudicia exercebantur: vt in superiore editione dictum est. Martialis etiam pro iudicibus lib. pri. Sextiliane bibis quātū subsellia quinq;. Ab ea autē cōsuetudine antiqua sortiendi iudices remansit apud nostros vocabulū iudiciale: Iurisdictionē em̄ resortitū vocant, & resortiri apud curiam dicunt vel apud aliud forum, eos quibus constituta est disceptatio in curia vel alibi: hoc est qui huic aut illi iurisdictioni attributi sunt antiquitus. Numerus vero plenus ac legitimus in iudiciis publicis quinq; erant & septuaginta viri, vt ex Cicerone in Pisonē intelligendum datur, cum ita inquit. An ergo expectem dum de te quinq; & septuaginta tabellæ diripiantur? de quo iam omnes mortales omniū generū, ætatum, ordinum, iudicauerunt. In causa tamē Miloniana, vt tradit Asconius, Gn. Domitius, qui quæstor, id est quæstionis iudex, suffragio populi creatus erat: legem quandā iudiciariam exercuit, qua lege cauebatur, vt priusq; causa ageretur,

Decurie iudicum.

Prætor iudicis præerat & iudicibus.

Numerus iudicantium.

ANNOTATIONES RELIQUÆ

Dereiectione
& subfortitio
ne iudicium.

testes per triduum audiretur: dicta autē eorū iudices cōfirmarēt quarta die
& ut adesse omnes in diem posterū iuberetur, coramq; accusatore ac reo, pi
le, in quibus nomina iudicū inscripta erāt, equaretur: Dein rursus postera die
fortitio iudicū fieret vnus & septuaginta: qui numerus cū sorte obrigisset, ii
protinus sessum irent: tum ad dicendū accusator duas horas, reus tres habe
ret, eodēq; illo die reus iudicaretur: prius autem q̄ sententiæ ferreretur, quinos
ex singulis ordinibus accusator, totidem reus reiceret: ita ut numerus iudicū
cum relinqueretur qui sententiās ferrent, vnus & quinquaginta. Apud græ
cos longe maior erat numerus, & interdū supra mille. Reicere iudices est re
cusare, ut nūc loquuntur. dicitur a græcis ἀπαλείψω δμαστώ. Cice. in Ver. act. pri.
Ut primū e prouincia rediit, redēptio est huius iudicū facta. ea mansit in con
ditione atq; pacto vsq; ad eū finē, dū iudices reiecti sunt. Posteaq; reiectio iu
dicū facta est: q; in sortitione, istius spem fortuna Po. Romani, & in reiciēdis
iudicibus mea diligentia istorū impudentiam vicerat: renunciata est tota cō
ductio. Idem Alconius in Diuinationē, moris fuisse scribit, celebrata iudicū
reiectione haberi in officio prætoris & in arca reponi nomina iudicū selecto
rum: reiectionēq; ideo dictā, quia cum multi iudices a prætore ad cōsiliū ad
uocandi essent, qui quæstor erat in publica aliqua causa, ut ambitus, reperun
darum, maiestatis: necesse erat primū de curia conscribi senatoria: eo scilicet
tēpore cū senatus iudicaret: Deinde in vrnā sortito mitti, ut de pluribus ne
cessarius numerus confici posset: Tertio permitti accusatori ac reo, ut ex illo
numero reicerent quos putarent sibi iniquos aut aliqua ratione incōmodos
fore. Reiectione autē facta: in eorū locum qui reiecti fuerāt prætor alios sub
fortiebatur, quoad numerus legitimus impleteretur. quæ subfortitio dicebat
Nam prima delectio sortitio erat: hæc autem subfortitio. His peractis iudi
ces in leges iurabant, ut obstricti religione iudicarent. cum iurassent omnes
præter prætorem, nomina eorum libellis (ut supra dictum est) contineban
tur, & vbiq; habebantur, ne pro selectis iudicibus (ut fit in multitudine)
aliqui suppositi corruptiq; iudicarent. Hactenus ille. Propterea in superiore
loco non pilæ sed libelli legendum puto apud eundem. Ipse in Præturā vr
banā de Oppianico iudicio loquens, cuius multa mētio apud Cic. pro Cluē.
putauit (inquit) Verres eodem loco supponi potuisse iudices qui se corru
pti absoluerent, quemadmodum suppositi erant qui Oppianicū condemna
rant. Nāq; Cursius sodalis eius, iudex quæstionis: subfortiebatur in locū non
reictorum, quos iste redemerat improbos iudices, quibus ad venales senten
tias proferendas vltimo die subiectis vteretur. Facile autem pro veris iudic
ibus improbi supponi poterāt, volente hoc iudice quæstionis, & illis patien
tibus qui iudices erant: quia nisi citati non confidebant, & graue onus erat
& incōmodum, iudicare. Ex antedictis intelligi clarius verba Ciceronis illa
possunt ad Atticum lib. pri. de iudicio Claudiano. Nam ut reiectione facta est
clamoribus maximis, cum accusator tanq̄ cēsor bonus homines nequissimos
reiceret, reus tanq̄ clemens lanista frugalissimū quēq; secerneret: ut primū
iudices confederunt, valde diffidere boni cœperunt. Non enim vnq; turpior
in ludo talaris confessus fuit. Maculosi senatores, nudi equites, tribuni non

tam ærariū q̄ vt appellantur, ærati. pauci tamen boni inerant, quos reiectio
 nefugare ille non potuerat. Æratos appellat vel obæratos vel nūmatos, &
 corruptione locupletatos. Et inferius. Ita summo discessu bonorū, pleno fo-
 ro seruorum. XXV. iudices ita fortes tum fuerunt: vt summo proposito pe-
 riculo vel perire maluerint, q̄ perdere omnia. XXXI. fuerūt quos fames ma-
 gis q̄ fama commouerit. Secundum hæc verba, iudices sex & quinquaginta
 fuerunt. Ipse ad Q. fratrem de iudicio Gabiniano loquens, septuaginta iudi-
 ces fuisse dicit. a duobus & viginti damnatum Gabinium: ab aliis in gratiā
 Pompeii absolutum. Plinius iunior ad Vrsū scribens, quem ipse in senatu
 defendit repetundarum reum: Actionem (inquit) meam, vt prælia solet, nox
 diremit. Egeram horis tribus & dimidia: supererat sesquihora. Nam cū ex le-
 ge accusator sex horas, nouem reus accepisset: ita diuiserat tempora reus in-
 ter me & eum qui dicturus post erat, vt ego quinq; horis, ille reliquis vtere-
 tur. Idem inferius. Successit mihi Lucerius Albinus tam apte, vt orationes
 nostræ varietatem duarum, contextum vnus habuisse credatur. Respondit
 Herennius Pollio instanter & grauitè: deinde Theophanes rursus. dixit in
 noctem atq; etiā illatis lucernis. Postero die egerūt pro Basso Titius Ho-
 mulus & Fronto mirifice: Quartū diem probationes occupauerunt. Ex qui-
 bus verbis facile est colligere, pluribus actionibus & accusatores & reos vt
 solitos esse, quas replicationes hodie duplicationesq; vocant: nec pluribus
 modo actionibus, sed pluribus quoq; aduocatis & oratoribus. Idem Plinius.
 Censuit Bebius Macer consul designatus, lege repetundarū Bassum teneri:
 Cæpio salua dignitate iudices dandos. vterq; recte. Qui fieri potest inquis,
 cum tam diuersa censuerint: quia scilicet & Macro legem intuenti, consen-
 taneum fuit damnare eum qui cōtra legem munera acceperat: & Cæpio cū
 putaret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges & intendere: non sine ra-
 tione veniam dedit facto verito quidem non tamen inusitato. Præualuit sen-
 tentia Cæpionis. His verbis intelligo senatum noluisse damnare reum le-
 ge repetundarum (nondum enim iudicia publica extra ordinem exerceban-
 tur) sed iudices dedisse, qui reum non ex formula legis repet. iudicarent, sed
 extra ordinem pro arbitrio in eum animaduertent. Asconius in eandē præ-
 exponens illa verba, Vt cum horis nostris nos essemus vsi, tu binis ludis in-
 terpositis quadragesimo post die responderes: suas horas. XX. dies Cicero
 nem intellexisse, qui accusatori legitimi erant ad accusandū, & totidem de-
 fensori ad respondendum. Græci etiā non libera spatia ad agendum orato-
 ribus, sed ad aquæ stillicidium dabant, clesydram appellantes: vt nunc ho-
 rarum spatia non horoscopis tm̄, sed etiā vasculis arenariis distinguimus
 in medio strigosis ac pertusis: in quibus arena ad pollinariā exilitatem suc-
 creta, vasculi conuersionibus vltro citroq; cōmeando horas metitur. Cicero
 libro tertio de oratore, de Pericle loquens. At hunc non clamator aliquis ad
 clesydram latrare docuerat: sed vt accepimus, Clazomenius ille Anaxago-
 ras, vir summus in maximarum rerum scientia. Idem Plinius de accusatio-
 ne Prisci & Martiani in senatu loquens. Dixi horis pene quinq;: nam clesy-
 dris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Respondit mihi

Legitimi
dies.Ad clesy-
dram orare.

pro Martiano CL. Marcellinus. missus deinde senatus & reuocatus in posterum. neq; enim incohari poterat actio nisi vt noctis interuentu scinderetur. Et inferius. Itaq; in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum: senatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. deinde subdit decretum senatus. Ex quo loco liquet reum peractum damnatumq; Priscū: de quo ante dixerat, excessisse eum immanitate & sæuitia, crimina quibus dari iudices possent, cum ipse ob homines innocentes damnandos interficiendosq; pecunias accepisset: eamq; causam fuisse quã obrẽ senatus ultra repetundarum legem quæstionem de eo habuisset: qui senatus vt legum pœnas remittere, sic etiam poterat intendere. Atq; ita Romani Græcorum more ad clepsydram orabãt. Qui mos (vt opinor) inualuit Ciceronis ætate: quanq̃ in causa Rabyrii in semihoræ circulum ab Labieno accusatore coactum se esse Cicero ipse conqueritur. Neq; vero semper ad clepsydram dicere iubebantur: sed sæpe liberæ actiones erant: vt ex Plinio ostenditur libro sexto episto. Iam illa periucunda vna dicentibus, q̃ Regulus libera tempora petebat: q̃ audituros corrogabat. quid deniq; iucundius, q̃ sub alterius inuidia, quandiu velis, & in alieno auditorio. q. deprehensum cõmode dicere? His enim verbis significat eum qui libera dicendi spatia petebat, itidem aduersario concedere: ita vt is qui respondebat, posset vel longiorem vel breuiorem orationem habere citra inuidiæ aut pudoris periculum: cum ex tempore respondere videretur, palamq; ea corona quam ipse Regulus inuitauerat. Et rursus. Nam postq̃ obiit Regulus, illa increbuit & inualuit consuetudo, binas vel singulas clepsydras interdũ & dimidias dandi & petendi. nam qui dicunt, egisse malunt q̃ agere: & qui audiunt, finiri q̃ iudicare. & rursus. An nos sapientiores maioribus nostris? nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperditiones largiuntur? nos paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quæ diebus explicari solebant. Quanta autem clepsydræ mensura fuerit, mihi non constat. & illud ipsius Plinii de. xii. clepsydris, variè in exemplaribus legitur: nec horæ ille (vt opinor) æquinoctiales fuerunt, quales nunc obseruamus, sed temporales erant atq; vulgares. hoc græci πρὸς ὑδρὸς μεμετρημένον λέγουσιν dicunt. vnde illud Demosthenicum. ἀναστὰς ὡς τοῦ ἐμοῦ ὑδατὸς εἰσάπτω. dicat (inquit) vel ad clepsydram meam. Apparitor autem, qui aquam infundebat & huic ministerio præfectus erat, ἐφύδωρ appellabatur. & prouerbiũ inde natum, ὑπὲρ δ' ὑδατὸς ἐκχωρόμενον εἰπάτω: & aquam perdere apud Quintilianum in. xi. aliaq; non pauca. Ad iudiciorũ etiam Romanorum morem intelligendum, vnde copia magna latinarum locutionum existit, ea quoq; pertinent, quæ nos pridem de ampliatiõne & comperendinatione diximus aliisq; forensibus vocabulis: quæ hic repetẽda nequaquã aut perstringẽda duximus. De centumuiralibus etiam causis confessuq; centumuirali satis explicatum est, quem idem prætor in quatuor hastas cogebat. Dictũ vero Iurisconsulti hoc in loco de decuriis iudicum intelligendũ censeo: hoc sensu: vt equites Ro. vel senatores aliiq; in decurias distributi, quorum scilicet nomina in albo decuriarũ scripta ad ærariumq; delata erant: parere prætorĩ consilium cogenti ad iudiciũ publicum exercendum astringerentur.

Iudicium in senatu factũ.

Interdum libera dicendi tempora dabantur.

Plures clepsydræ dabantur actoribus causarum.

Aquam perdere.

Iudicandi necessitas inter munera personalia habebatur.

Inde illā Plinianum lib. quarto epist. Eia tu (inquit) cum proxime res ageretur, quoquomodo ad iudicandum veni. nihil est quod in dextram aurē fiducia mei dormias: nō impune cessatur. Ecce Licini? Nepos prætor acer & fortis, multam etiam dixit senatori. egit ille in senatu causam suam: egit autem sic vt deprecaretur. remissa est multa: sed timuit, sed rogauit, sed opus venia fuit. Dices: non omnes prætores tam seueri. Falleris. nam vel instituire vel reducere huiusmodi exemplum non nisi seueri possunt: institutum reductūve exercere vel leuissimi possunt. Idem ad Traianum. Cum citarem iudices domine conuentum incohaturus, Flavius Archippus vacationem petere cœpit vt philosophus. Fuerunt qui dicerent non liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero. Hæc Plinius ad Traianū scripsit cum esset in Asia. Cice. in quinta Philip. legem iudiciariam ab Antonio latam irridens, tertiamq; iudicum decuriā ex aleatoribus & græcis ex libris conscriptam: Sunt itē (inquit) lecti iudices, qui fortasse excusabuntur. habent enim legitimam excusationē, exiliū causa solum vertisse, nec esse post ea restitutos. Qui autem iudex de controuersia aliqua cognouisset, is sententiam ferre cogebatur, nisi iuraret de causa sibi nō liquere. cuius rei exemplū est apud Gellium lib. xiii. quod nos alibi adnotauimus cum de die diffundendo scriberemus. Eodem etiam pertinet id, quod Cicero in oratione pro Rabyrio dixit: Equestrem ordinem illo capite legis repetundarū non teneri, si quis ob rem iudicandam pecuniam accepisset: sed senatores tantum teneri. eamq; eius differentia causam esse affirmat, q; post iudicia ab Senatu ad equites translata, senatores iudicandi necessitate non obstringerentur, equites astringerentur. cuius orationis locum transcribere quoniā longū esset: duos tantū versus citabimus. Tu tamen es iudex, vt ego senator, ita est. sed tu istud petisti: ego hoc cogor. quare aut iudici mihi esse non liceat. aut legem lege senatoria non timere. Apud Athenienses etiam hoc munus iudicandi necessarium fuisse vt militandi, ex Demosth. intelligimus in tertio Olynthiacon. ὅλας δὲ οὐτ' ἀφ' ὧν οὐτε προοδὲς πλὴν μικρῶν, πλὴν ἀταξίαν ἀνελεύθ' εἰς τάξιν ἡγαγορ πλὴν πόλις τῆς αὐτοῦ, τῆς λαοῦ, τῆς στρατιῆς, τῆς δικάζειν, τῆς πρὸς τὸν ὄρα καθ' ἰδικίαν ἕκαστος ἔχει. Ad summā nec addens nec demens præter pauca, immunitatis tantū licentia sublata, in eundem ordinem ciuitatem redegit: æqua vt conditione capiāt, militent, iudicent, id deniq; faciant quod quisq; per etatē facere potest. Iudicantes autē iudicandi mercedem δ' δικαστικῶν accipiebāt, hoc est sportulas iudiciales, qd Aristophanes τριώβολον appellat. Sicq; in prouinciis factitabat, quæ Romano imperio regebantur, vt ex ea epistola Plinii ad Traianum ostēditur: omniaq; ad iudicia publica priuataq; pertinentia, in prouinciis ad Romanæ vrbis exemplum ordinata sunt tandē, vt ex Cornelio Tacito nouimus: qui li. xii. ita scribit, de Claudio principe loquēs. Eodem anno sepius audita vox Principis: parem vim rerū habedā a procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset, ac ne fortuito prolapsus videretur: senatus quoq; cōsulto cautum plenius q̄ antea & vberius. Nam diuus Augustus apud equestres, qui Ægypto præsiderent, lege agi, decretaq; eorum perinde haberi iusserat, ac si Romani magistratus cōstituisent. Mox alias per prouincias & in Vrbe pleraq; concessit.

Sportulæ iudiciales.

sa sunt, quæ olim a prætoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit: de quo toties seditione aut armis certatum, cum Sæpronius rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursus Seruiliæ leges servatui iudicia redderent, Mariusq; & Sylla olim de eo vel præcipue bellaret. Sempronias rogationes leges Gracchi significant: de quibus ante diximus. Non est autem intelligendum q; omnes qui equites erant Roma iudicaret: sed qui ex equestri ordine condecuriabantur: nam quatuor decuriis iudicum quintam Caius princeps addidit. Quum vero etiam tum gravate equites iudicarent, sextamq; adici decuriam a Galba precarentur: non modo Galba negavit, sed etiam concessum a Claudio beneficium, ne hyeme initioq; anni ad iudicandum evocarentur, eripuit. Propterea sub Augusto, cū decuriæ vix essent millenariæ per paucitatē equitum Ro. equester ordo sub Tyberio ius annulorum aureorum obtinuit constituto censu quadringentorum milliū: de quo in libro de Ase diximus. unde factū est ut in eum ordinem certatim transfretur: & (vt Plinii verbis utamur) gregatim id insigne appeti cœptū. Propter quod Caius princeps quintam decuriam adiecit: tñq; natum est factus, vt quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non caperēt postea eum ordinem. Cæterum animadvertendi in facinorosos ea erat ratio, vt primū ad triumuiros capitales crimina deferrentur: hi vt ad prætorem delata referrent: prætor iudicium concessumq; cogeret, iudicesq; in consilium mitteret: Triumuiros capitales rursus decretū consilii exquerentur. Valerius libro quinto. Tam admirabilis spectaculi novitas ab ipso custode ad triumuiros, a triumuiro ad prætorem, a prætore ad consilium iudicum perlata. Idē alibi. Sanguinis ingenui mulierem prætor apud tribunal suum capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necadam tradidit. Alibi: Vt suspectus (inquit) in parricidio, & ob id latens per triumuirum cōquireretur. Liviū, Triumuiros capitalibus mandatum vt vigiliis disponerent per urbem. Cicer. pro Cluen. Libertī Asiniū in Auiliū inuadunt, & hominē ante pedes Quinti Maniliū, qui tum erat triumuir, constituunt. Atq; ille continuo nullo teste, nullo indice, recentis maleficii conscientia perterritus, omnia vt paulo ante dicta sunt, exponit: Asiniūq; a se interfectum fatetur. Pomponius in cap. altero de origine iuris, ait eos fuisse constitutos, vt cum animadverti in aliquē oporteret, interuentu eorum fieret. His similes erant Athenis vndecim numero viri, quos νόμοφύλακας vocabant: alii ipsi ab iis de quibus in priore editione differuimus. quorum vndecimuiros Arist. in sexto Politicon meminit, vt custodiis præfectorū: simileq; erat Romæ triumuiros permitti, vt Athenis vndecimuiros. Xenophon in pri. ἡν ἑλληνικῶν ἀρ ἡ δόξασιμ ἀδικεῖν, θανάτω καταμίσσαι καὶ τῆς ἐνδεκα. πρῶτον αἰ. Et apud Demosth. ἡ τιμοκρατία. Eo autem temporis lapsu vsus processit, vt prouinciarum præfides, quos ἐπάρχους græci vocant, iudices appellati sint. Lamp. in Alex. iudices cum promoueret, exemplo veterum, vt & Cicero docet, argēto & necessariis instruebat: ita vt præfides prouinciarū acciperent argenti pondo vicena, phialas senas, mulos equosq; binos vestes forenses binas, domesticas singulas, aureos centenos, coquos singulos. Sic accipitur iudex in. l. quisquis si certum petatur cod. & in titu

Quinq; iudi
cum decuriæ

Ratio ani-
madvertēdi
olim in flagi-
tiosos hoīes.
Triumuiros ca-
pitales.

Vndecimui-
ri Athenis.

Iudices.

lo de cursu publico, & aliis quibusdam in locis. Erant etiam dies certi iudiciales, id est *κρίσιμοι*: quorum meminit Capitolinus in M. Philosopho his verbis. Fastis dies iudiciarios addidit: ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. Deos autem iudiciorum praefides Castorem & Pollucem antiqui in foro constituebant. Quare Cice. in fine Verrinarum deos invocans, Vosque (inquit) omnium rerum forensium, consiliorum maximorum, legum iudiciorumque arbitri & testes, celeberrimo in loco praetorii locati Pollux & Castor: ceteros ite deos deasque omnis implo ro atque obtestor: & reliqua. Ex ipso autem in oratione pro Cluen. conuicimus sententias interdum a iudicibus palam ferri solitas esse, ut hodie fit, duntaxat si vel actor vel reus hoc postulasset. quorum iudicium ut nomen primum cuiusque ex vrna exierat, ita is primus sententiam rogabatur. Confurgunt (inquit ille) iudices in consilium: cum sententias Oppianicus (quae tum erat potestas) palam ferri velle dixisset, ut Stalenus scire posset, quid cuique deberetur. varia iudicium genera, numarii pauci: sed omnes irati: ut qui accipere in capto confuerunt, iis candidatis quorum numos suppressos esse putant, inimicissimi esse solent. Sic eiusmodi iudices infestissimi tum reo venerant: ceteri nocentissimi esse arbitrabantur: sed expectabant sententias eorum quos corruptos putabant: ut ex iis constituerent, a quo iudicium corruptum videretur. Ecce tibi eiusmodi sortitio, ut in primis Bulbo & Staleno & Gutte esset iudicandum. Summa omnium expectatio, quidnam sententiae ferret leues ac nummarii iudices: atque illi omnes sine vlla dubitatione condemnant. Haecenus Cicero. Cuius verba ut intelligantur, scire oportet Oppianicum fuisse reum: Stalenum autem vnum ex iudicibus fuisse, qui iudices ipse aut magnam eorum partem corrupcedos redemerat. Sequitur in eodem loco Ciceronis. Hic tum iniectus est hominibus scrupulus, & quaedam dubitatio, quidnam esset actum. deinde homines sapientes ex veteri illa iudiciorum disciplina, qui neque absolute hominem nocentissimum possent, neque eum de quo esset orta suspicio pecunia oppugnatum, re illa incognita primo condemnare vellent: non liquere dixerunt. Ex quo loco id ostenditur quod alibi diximus, eos qui condemnare nollent, hoc modo defungi posse iudicandi necessitate. Quod vnum plerumque tabellae clam conuicerentur, ex eadem oratione patet. Itum est (inquit) in consilio: omnibus sententiis praeter vnam quam suam Stalenus esse dicebat, Scamander prima actione condemnatus est. Illud vero memorabile, quod in sententiis ferendis non reum crimen admisisse pronuntiabant, sed admisisse videri. Id quod a Cicerone significatur in Ver. act. sexta: quo in loco Verri obicit, quod fugitiuos bellum molientes in Italia comprehensos, de consilioque sententia damnatos, ipse post poenae exemerit. O praclarum (inquit) imperatorem. comprehendi iussit: quis non pertimescat? causam dicere dominos: quid seruis tam formidolosum? fecisse videri pronunciauit: ortam videtur flammam paucorum dolore ac morte restinxisse. quid deinde sequitur? verbera atque ignes, & ad metum ceterorum cruciatus & crux. hisce omnibus sunt liberati. Sic Plin. lib. xiiii. Gn. Domitius iudex pronunciauit mulierem videri plus vini bibisse quam valetudinis causa, viro insciente: ac dote mulctauit,

Dies iudiciales.

Dij iudiciorum praefides.

Sententiae interdum palam ferebantur.

Non liquere de causa interdum dicebant. Interdum tabellas suas iudices clam in urnam mittebant. Videri crimen admissum pronuntiabant, quae coniectura vtentes.

Cuius rei exemplū est in cap. pri. supra ad Turpil. Quæri (inquit Marcell.) possit: si ita fuerit interlocut⁹, Lucius Titius temere videtur accusasse: an ca lumniatorem pronunciaſſe videatur. Idq; non in iudicādo modo priſci, ſed teſtificando etiā obſeruabāt. Cuius inſtituti originē ex Academicorū opinio ne emanafſe, Cicerō docere videt⁹ circa finem Academicarum quæſtionum. De Academicis enim loquens, qui ſcientiam ex catalepsi ortam e rebus hu manis tollebat, ita inquit. Quam rationem maiorum etiā cōprobat dili gentia: qui primū iurare ex ſui animi ſententia quæq; voluerunt: deinde tene ri ſi ſciens falleret, q; inſciētia multa verſaretur in vita. Tum qui teſtimoniū diceret, vt arbitrari ſe diceret etiā quod ipſe vidiffet: quæq; iurati iudices co gnouiſſent, ea non vt eſſe facta, ſed vt videri pronunciarēt. Ex eo more eſt il lud Vlpiani tract. de iure fiſci. Cū quidā capitīs reus emācipafſet filium, vt hæreditatem adiret: reſcriptum eſt non videri in fraudem fiſci factum, quod acquiſitū nō eſt. Poſtremo quod de decuriis iudicum, deq; iudicandi neceſſi tate dictum eſt, ita intelligendum arbitror, vt tam rerū priuatarum iudices in decuriis q̄ publicarum eſſent. Etenim Tranq. in loco ſuperius citato, Ad tres iudicū decurias (inquit) quartam addidit, quæ ducenariorum vocare tur, iudicaretq; de leuioribus ſummis. quā appellationē nō a cauſarum æſti matione, ſed a cēſu potius ortā eſſe opinor: vt fuerint ducenarii iudices, q di midium cenſus equeſtris poſſidebāt: licet procurator ducenarius apud Cy prianum de Martiale, aliter accipi videat⁹. Gellius etiā cauſarum priuata rum meminit his verbis lib. xiii. Quo primum tēpore a prætorib⁹ lectus in iudices ſum, vt iudicia q̄ appellātur priuata ſuſciperem: libros vtriuſq; lin guæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui. Et rurfus Tranq. in Claud. liſ qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidiſſent, reſtituit actiones. His addendū exiſtimaui, quod haud ſcio an perpaucis aiaduſum ſit: quod cū in iure dicūt oratores: apud Prætorē intelligere debemus. vt apud Cice. lib. pri. de Orato. Nā volitare in foro, hēre in iure ac Prætorū tribunalib⁹ iudicia priuata magnarū rerū obire: in quib⁹ ſepe nō de facto, ſed de iure cer tetur: iactare ſe in cauſis cētūuiralibus: inſignis eſt impudētia. Vnde locus ille Ciceronis in ſecūdo Rhetoricorū clarioris erit intellectus: de tranſlatio nibus em loquēs quas iuriſcōſulti exceptiones & p̄ſcriptiones vocāt: ita in quit. Atq; in noſtra quidē cōſuetudine multis de cauſis ſit, vt rariuſ incidāt trāſlationes: nā & Prætoriiſ exceptionib⁹ multæ excludunt actiones, & ita ius ciuile habem⁹ cōſtitutū: vt cauſa cadat is, q nō quēadmodū oportet ege rit. Quare in iure plerūq; verſantur. ibi enim & exceptiones poſtulantur, & certo quodā modo agēdi poſteſtas datur: & omniſ cōceptio priuatorū iudi ciorū cōſtituitur. Quæ aut in ipſis iudiciis rariuſ icidūt eiufmodi ſunt, vt per ſe minus firmitudinis habeāt. Quib⁹ verbis ſignificat cōſtitutionē cauſæ trāſlatiuā (quā finē tum declamatorium: tū nō procedēdi hodie pragmati ci iudiceſq; vocitāt) raro in iudiciis Rom. incidere & agitari ſolitā: propter ea q & petitiones & exceptiones a Prætorē ante iudicia ipſa conſtituebant, & quodam velut præſcripto formulam ſuā accipiebant. vnde fiebat, vt ſicut agēdi formulā actor ita p̄ſcribēdi & excipiēdi deſenſor apud tribunal im

Ducenarij iu dices.

In iure.

petradam haberet: siquidem eiusmodi esset causa nata, quae exceptionem admitteret. iudiciorum autem appellatione rectoria iurisdictionem Cicerone intelligi voluit. Praetor enim post constitutum iudicium recuperatores dabat, quibus iurisdictionem mandabat priuatarum causarum, qui delegati iudices postea appellari coeperunt a recetioribus: delegatae enim iurisdictionis vocabulo Papinianus usus est in tractatu de eius officio cui mandata est iurisdictione. Recuperatorii iudicii exemplum est apud Cicero in oratione pro Cecinna, quam orationem ipse apud Recuperatores perorauit: sponcione facta interdicto undeui. si autem & nisi particulis Praetores utebantur in conceptionibus iudicii recuperatorii, ut apud Cicerone in frumeta. Iudicium erat, si pateret iugera eiusmodi fundi esse plura, quam colonus esset, pessus, tum Xenon damnaretur. Xenon recuperatores de cohorte latronum sibi parari videbat: tamen iudicium accepturum se esse dicebat. Et in Diuinatione. Vocari ad se Agonidem iubet: iudicium dat statim si pateret eam se & sua Veneris esse dixisset: iudicant recuperatores id quod necesse erat: neque enim erat dubium cuiquam qui illa dixisset, iste in possessione bonorum mulieris mittit: ipsam Veneris in seruitutem adiudicat. Ex quibus verbis satis liquet, quomodo Praetores & quatenus iurisdictionem mandare soliti sint. Et pro Cecinna. At hoc quidem iam vetus est, & maiorum exemplo usitatum, ut cum ad vim faciendam veniret: si quos armatos, quis procul conspexissent ut statim testificati discederent: optime sponcione facere possent, nisi aduersus edictum Praetoris vis facta esset. Constitutionis vero Praetoriae quae quidem ad formulas actionum & interdictorum pertinet, multa sunt in libris Pandectarum vestigia: ut in tractatu uti possidetis: de cloacis hoc interdictum non dabo, neque pluris quam quanti ea res erit: intra annum quo primum experiundi potestas fuerit: agere permittam. De exceptionibus constituedis est locus in secundo Rhetoric. Agit is cui manus percussa est iniuriarum: postulat is quicum agitur a praetore exceptionem: extra quam si in reum capitis praedictum fiat. hic is qui agit, iudicium purum postulat: is quicum agit, exceptionem addi ait oportere. Quaestio est, excipiendum sit an non: ratio: non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficii de quo inter sicarios queritur, praedictum fieri. Hactenus ille. Recuperatoribus similes erant apud graecos qui *δικασταὶ* vocabantur, non *αἰρετοὶ* sed *κατηγοροὶ*. hodie huiusmodi iudiciorum constitutiones principalibus rescriptis sunt, a nostroque collegio postulantur, dumtaxat nisi cancellarius adsit: cuius earum rerum summa est cognitio. Iudicia igitur Cicero in loco superius prolato priuata & recuperatoria intelligi voluit, ut in pri. de Orato. Alterum est quod remoto foro, concione, iudiciis, senatu statui si oratorem in omni genere sermonis & humanitatis esse perfectum. hoc loco iudicia publica intelligimus: pro quo paulo superius, subsellia dixerat: Ne semper forum, subsellia, rostra, curiamque meditare. Fori hic priuata iudicia intelligo: ac si dixisset, iudicia priuata publicaque: conciones & sententias in senatu dicendas. Plinius in Epist. Ut mihi Attilius noster expressisse dixisse videatur, sic in foro pueros a cetiuirilibus causis auspiciari, ut ab Homero in scholis. Fori tamen appellatione, interdum subsellia intelligunt: hoc est iudicia publica quae in foro. Roman. exercebantur sub diuo, ut videtur ex Fabio lib. x. his verbis. Quae accidisse Portio Latroni tradit, ut cum ei summam in scholis opinionem obti-

Forum.
Subsellia.

nenti, causa in foro esset orada: impense petierit, uti subsellia in basilica trāf
 ferrent. ita illi cœlum nouū fuit, ut oīs eius eloquētia cōtineri ac parietib⁹
 videret. Sic apud Atheniēses ἡλιαία, vocabat̄ μέγιστον δικασήριον, ex eo q̄ subdia
 lis esset cōfessus, διὰ τὸ ἕρ' ἡλίω καθάρατος τοῖς δικασάς. Iudicium autē merces
 erat τριώβολον siue ἡμιδραχμῶν duo sestertii Romani, quē pecunia e publico da
 batur. Aristoph. ἰππεύσι μὲν γέροντες ἡλιασαὶ φράτορες τριωβόλων, οὓς ἐγὼ βόσκω κενεραγῶν. &
 plenius. ἐν σφηῆρι. Σῦμα εἰς vectigalium & tributōrum collecta ad duo milia
 talentorum, ita subdit, ἀπὸ τούτων νῦν μισθὸν κατατίθει τοῖσι δικασαῖς ἕξ χιλιάσιν. & sex mi
 libus centū & quinquaginta talenta attribuit. Ut autē τὸ δικαστήριον dabat̄ τῆς
 ἡλιασαῖς, & iudicantibus τὸ τριώβολον sic τὸ σωμηχρῶν patronis & caufidicis ἢ δ' ἄλλο
 χμῆ stipendium diurnū, qui decē erāt sorte lecti, & erat annuus magistrat⁹.
 Aristoph. ἐν σφηῆρι de iudicibus loquēs ὡς ὅστις ἀπ' ἡμῶν ἕστις ἐλθὼν τὸ σφῆρι, τὸ τριώ
 βολον οὐ κομῆται, αὐτὸς δὲ φέροι τὸ σωμηχρῶν δραχμῶν, καὶ ἕστις ἐλθὼν. His addā. q̄ vt
 Romę Prętor iudiciis centūuiralibus & publicis pręerat: sic Athenis Thef
 mothete τῶν ἡλιασαῖς, quod magnū erat δικασήριον: & iudices e sua quisq; tribu
 sortiebant̄, & ita in eos iperū habebāt, vt etiā eiicere e cōfessu possent si ad
 horā nō affuissēt. Aristop. καὶ ἔρχη μεσημεριῶδες, οὐδ' ἴσθις ὁ ἀρκλιῶσι θεομοτέτης τῆ κηκλιῶσι.
 Idē alibi. εἰ τις δύναισιν ἡλιασῆς εἰσίστω. ὡς ἡνὶκ ἀπ' λέγασιν οὐκ εἰσφρῆσομεν. Morem autē
 Atheniensium in exercendis iudiciis publicis Cicerō in pri. de Orat. refert,
 de damnatione Socratis loquēs: qđ quidē ad sententiā ferendam in reos
 iam cōuictos ptinet. Moris eī fuisse, vt reus ipse rogaretur, quā pœne estī
 mationem meruisse se cōfiteret. nisi res plane capitalis esset, cuius quæstio
 exerceretur.

Agonothetes.

¶ Sequit̄ in eodē cap. Mastigophori quoq; qui anothetas in certaminibus
 comitant. Legēdū Agonothetas. Sunt autē ἀγωνοθέται οἱ τοῖς ἀγῶνας ἐν διαδιδέμενοι
 vt inquit Eustathius: certaminū p̄sides atq; moderatores. Spartian⁹ in Ha
 dri. Multa in Atheniēses cōtulit, & p̄ agonotheta resedit. & verbū ἀγωνοθητῶν.

Athlothes. Mastigophoros.

Demost. in Philip. iiii. & Thucydides αἰλοὶ δ' ἡμῶν κακῶς ἀγωνοθετοῦντες, & mun⁹
 ipsū agonothesia dicit. Dicūt & athlotheta. vt alibi dixim⁹. Decēuiri erāt
 sacrorū certaminū p̄sides, singuli singulis e tribub⁹. Horū ergo lictores erāt
 mastigophori. i. flagriferi, ad summouendā turbā & cohībendas seditiones.

Elempor. Osprionæ.

¶ IN. §. sequētī. Elemporia & ospitatura apud Alexādrinos. lego elempo
 ria, id est olei publice coemēdi cura, vt supra dictū est: & osprionia. ὀσπριῶναι
 eī sic dicunt̄, vt ὀσπριῶναι, σπιῶναι. Osprione sunt qui cōparandis leguminibus
 creati sunt: & osprionia mun⁹ ipsum. nihil eī aliud cōgruētius huic loco i
 mētē mihi venit. Qđ autē inferius sequit̄, Veluti agminales equi: ego τα

Agminales equi.

γμαλκονῆς intelligo, qui agmen exercitus sequunt̄ ad conuehenda impedimē
 ta. nā agminales τοῖς ἀγελαῖς intelligere hic nō cōgruit. Qđ sequit̄ inferi⁹.
 Mixta munera decaproticos decaprotiæ: ex antiquorū obseruatione ita esse
 legēdū tādē aiaduerti: decaprotiæ, icosaprotiæ, vel gręce δεκαπρωπείας, ἑκοσπρω

Decemprimi viginti primi. Quicquid primi.

τείας, & inferius. Nā decaproticos a protis tributa exigētes. Legēdū, nam de
 caproti & icosaproti. i. decēprimi & vigintiprimi. Hī decēprimi vocant̄ in
 titulo de domest. & protect. vt pentaproti quinqueprimi in cap. ii. de priuā
 legis eorū, q̄ in sacro pal. mili. Decaprotia igitur est decēprimatus. Sūt autē

verba municipalia. Cice. p Roscio. Itaq; decurionū decretū statim fit, vt de
 cēprimi proficiant ad L. Syllā: doceatq; eū, qui vir Sex. Rosci⁹ fuerit. Idē
 Venit in decēprimis legatus in castra Capito. & in Ver. Magistratus & qn
 queprimi accitu istius euocant. Eodē modo icofaprotia vigintiuiratus dici
 tur. Fortasse aut qui a nobis. xii. Pares Franciæ nunc dicunt: Duodecimpri
 mi ab initio vocati sunt. vtcūq; sit, duodecimprimat⁹ vt decēuiratus & alia,
 nō absurde diceret: etiāsi Patriciatu appellatio ad verbū patriū alludere vi
 det, vt alibi diximus. Enimuero qn munerū publicorū diuisio, quasi p syluā
 ab Arcadio tractata mihi esse videt, si qs post eū ab Aristotele huius tracta
 tus rationē mutuari nō grauetur, atq; in summā redigere: expeditior erit ex
 plicatio, & doctrine ppior. Is igitur τῶν ἀρχῶν. i. magistratuū officiorūve mu
 nicipalium, duo genera summa facit. vnum necessariū, sine quo ciuitas cōsi
 stere nō potest, oppidūq; habitari: alterū sine quo decore habitari: qd̄ genus
 ipse πρὸς εὐταξίαν καὶ κόσμον appellat: quasi ad ordines commode distinguēdos
 moresq; cōponēdos inuētū. Prius illud gen⁹ circa res diuinas bellicasq; ver
 satur: circa vectigalia impēdiaq; publica: circa forū & urbē, port⁹ & regio
 nē vniuersam: circa iudicia, cōmercia, p̄fessiones, exactiones, custodias, ratio
 cinationes, recensiones: deniq; circa rationes referēdas ab iis qui pcuratioes
 & magistrat⁹ gesserūt: & postremo circa id qd̄ in cōmune cōsulit, q̄ Curia
 vocatur. At inter ea munera que maxime necessaria sunt, prima est Astyno
 mia, quasi qdā lex urbica, q̄ de rebus statuit: quo sub genere multæ formæ
 cōtinentur, plusculēq; in iis ciuitatibus q̄ populosiores sunt: in quib⁹ singu
 la munera peculiarē procurationē poscunt. τεχορηγία, muros extruēdosq; cu
 rā p̄fetur: κρηνοφυλακία, fontiu custodiā atq; tutelā: λιμνοφυλακία, portuū, quā
 Arcadius λιμνοαρχία vocauit. Huius aliud est nō ab simile nec min⁹ necessa
 riū, qd̄ regionē suburbanā moderatur agrūq; vrbī vicinū, ἀγρονομία, ideo di
 cta: ipsiq; magistratus Agronomi dicuntur, vt illi vrbici astynomi. ἀστυνόμοι
 pecunias publicas cogūt: quales sunt q̄ a latinis questores & coactores vo
 cati sunt: quos hic Arcadi⁹ verbū e verbo ductū susceptores appellat. μνήμο
 νες, q. tabularii, vel a cōmētariis atq; actuariū, munere funguntur in tabulas
 publicas referēdi q̄ opus est memorię mandari. σιτομέτραι in quarto Politicō
 vocātur, q̄ erogandę annonę publicę munus habēt: q̄ mēsores frumenti ap
 pellantur in cap. his honoribus, infra de vacatione & excu. mu. Sunt & alia
 nō min⁹ necessaria, sed notę maioris, q̄ τὰς ἐν μείζονι χίμαϊά πεταγυδίας ἀρχάς Ari
 sto. appellat, quasi maioris fastigiū speciē præferētes: maioris enim experie
 tię fideiq; p̄bationē poscūt. Cuiusmodi sunt q̄ ad custodiā ciuitatis spectāt,
 aut q̄ inter ea munia cēsantur q̄ ad res bellicas cōstituēdas inuēta sunt. Cō
 ueniens em̄ est & belli & pacis tēpore, portarū murorūq; custodes esse & cu
 ratores. Esse itē alios necesse est qui ciuiū recensionē agāt, in classesq; cōcē
 turient: τοὺς ὑπὸ μελοσημυδίας ἐν Περικλέους τῶν περὶ τῶν καὶ σωτᾶξίως. Πολέμαρχοι sunt ad
 quos sūma rei militaris refertur: & Polemarchia munus ipsum & magistra
 tus vocatur. hodie Mareschallos appellamus, vno tantū magistro equitum
 inferiores: q̄ tribuni militū latine possunt vocari, si quis latine loqui malit.
 Sic etiā vocantur in cap. officium, de re militari. Hipparchia p̄fectura est

Vigintiui
 tus.
 Duodecimi
 mi Franciæ

Munerū pu
 blicorū sum
 maria diui
 sio.

Astynomia.

Agronomi.

Polemarchi.

& quasi magisteriū eqtū, vt Nauarchia nauū. λογισαί & Νετασαί ^{ratio ciniis} præerant: iisq; magistratibus ius reddūt, qui rationes ad ærariū referre de-
 bent: ab iis em̄ rationem administratæ procurationis exigūt. ^{ναοφιλακία sunt} qbus tutela & sarratecta ædiū sacrarū cōmissa sunt. Alterū vero illud gen⁹
 munerū qđ ad decus & elegatiā ciuiliſ vitæ ptinet, ad morumq; formatio-
 nē maiorem i modum humanitatis, institui fere in iis ciuitatibus solet, quæ
 maiore ocio fruuntur, cōmodioreq; viuendi ratione sunt præditæ. Hui⁹ ge-
 neris munia sunt ^{γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία, & γωνοθεσία.}
 Hæc est fere summa munerum ab Aristotele positorum, quib⁹ quidē voca-
 bula sint indita. Reliqua, q̄ per multa sunt, vno pcurationis noīe significan-
 tur, id est ^{ἐν ὑμῶν} ^{μακίαις} ^{γυναικονομοί} matronarū decētīq; & modestiæ arbitri sūt:
 de iis pro potestate statuentes, vt ne muliebris mūdus aut cultus matrona-
 lis in luxum euadat, aut in habitū ab eo sexu dissentaneū. ^{παιδονομοί} educan-
 dis pueris instituendisq; curā impēdūt, vt pueri ex more rituq; a maioribus
 instituto artes & ciuiles & bellicas edoceant: ne cui sit liberū cōtra morem
 patriū liberos instituere. ^{γυμνασιαρχία} gymnasiorū præfides sunt: q̄ primū
 ipsa exercēdis inuenta corporibus, deinde ad scholas philosophorū transla-
 ta sunt, & ad exercēdos animos. ^{πρὸς δὲ τῶν νομοφυλάκων} satis alibi diximus, id
 esto. aut in quarto Politicon differentiā signare volens inter magistratus, id
 est ^{ἀρχαίς}, & curationes munerum: ita inquit. Maxime aut (vt summam lo-
 quar) magistratus appellare eos debemus, qbus de quibusdam consultare
 datum est & iudicare, ac p potestate iubere: præcipue vero hoc vltimū: lube-
 re enim pleniorē notam magistratus obtinet. Quibus autem hoc non licet,
 hos ^{ὑπὸ μελιτῶν καὶ ἐπιστάταις} vocat: quasi dicat curatores & præpositos.
 ¶ IN cap. Semper. §. cōductores: de iure immunitatis: quod pprius est defē-
 dere, nisi paria fisco fecisse dicantur. Lego qđ propius: & paria cū fisco. Pro-
 pius vero aliquid esse dicimus, pro verisimilius esse. Liuius lib. secundo ab
 vrbe. Id propius fidei est: id est magis credendum. Paria autem facere nō est
 verbum Hispanicum, vt Accursius dixit, sed vsitatum latinis auctorib⁹ Co-
 lumel. lib. primo. Pecuniam domini villicus neq; in pecore neq; in rebus pro-
 mercalibus occupet. Hæc enim res auocat eius curam, & eum negociatorē
 potius facit q̄ agricolam, nec finit vnq; eum cū rationibus domini paria fa-
 cere: sed vbi numeratio exigitur, res pro nummis ostēditur. Plī. in epistolis.
 Habuerunt officia mea in secundis, habuerūt in aduersis: non feci tamē pa-
 ria: atq; eo magis hanc cupio seruari, vt mihi soluendi tempora supersint. id
 est nec tamen satisfeci ac plane persolui acceptum ab eis beneficium: non
 dum plenas vices rependi. Et in Panegy. Parens tibi imperium dedit: tu illi
 reddidisti. Solus ergo adhuc es qui pro munere tanto paria accipiendo fe-
 cisti: immo vltro dantem obligasti. communicato enim imperio sollicitior
 tu: ille securior factus est. Idem alio in loco. Qz si quando cum influentibus
 negociis paria fecisti: instar refectionis existimas mutationem laboris. id
 est cum tu fungēdo officio principis negociis explicandis & peragēdis pa-
 rem te prestitisti non cedēdo labori. Laur. Vallensis aliter hoc verbū expo-
 suit in quinto elegantiarum: sed exemplū ab eo citatū cum iis quæ dixi non

Gynecono-
mia.

Pedonomia

Gymnasiar-
chia.

Magistratus
& curatores
prepositiq;

Propius est
Paria facere.

pugnabit, si quis animaduertat. Paria facere, ut Plinius iunior vsus est, greci dicunt *τοις ἰσμοις ἀμείβεσθαι*, ut Demosth. *πρὸς Δεμήτριον*, Aristot. *τοις ἰσμοις ἀμείβεσθαι*, in bonam partem: quod hoc verbum apud eos in utraq; parte valet ut apud Latinos quoque Columel. in loco superius citato, & Callistratus hoc in loco, pro eo quod est accepti & expensi parem rationem facere & reliquari nihil. Columel. etiam parem rationem facere dixit.

Parem rationem facere.

In cap. vlti. eo tract. de iure immunitatis: Mésores, optio, valetudinarii. quae sunt optiones hoc in loco, haud scio an facile quis dixerit. Var. in pri. de lingua latina. Primi (inquit) singularium decurionum Decuriones dicti: quos ut primos administratos sibi adoptabant, Optiones vocari coepti, quos nunc propter ambitiones tribuni faciunt. Festus optio (inquit) est optatio: sed in re militari is appellatur, quem decurio aut centurio optat sibi rerum privatarum ministrum, quo facilius obeat officia publica. Idem. Optio (inquit) qui nunc appellatur, antea appellabatur accessus. Is adiutor dabatur Centurioni a Tribuno militum: quod quae cooptare quem velint Centurionibus permittitur, ex facto nomen sortitur est. Nonius optiones (inquit) in cohortibus dicuntur, qui sunt honesti gradus. ut optatos hoc est electos, & adoptatos hoc est ascitos, Var. de vita patrum lib. ii. existimat appellatos: qui referentibus Centurionibus adoptati in cohortes subibant, ut semper plene essent legiones. a quo optiones Decurionum in turmis & in cohortibus centurionum appellati. Ego potius hoc in loco Optionem pro eo qui adiutor est Centurionis aut Decurionis acceperim: ut Plautus vsus est licet metaphorice, in Asinaria. Optionem tibi sumito Leonida. Fabricare quidvis, quidvis commiscere: proficito argentum ut habeat filium, amicum quod det. Optio nunc pro adiutore & vicario, quaeque collega adoptato posuit: quo modo hoc eo cap. Optio fabricae vocatur. Vegetius de re militari: Optiones (inquit) ab optando appellati sunt: quae antecedentibus aegritudine praepeditis, ut tamen adoptati eorum atque vicarii solent uniuersa curare. Idem lib. ii. Habet legio fabros, signarios, lignarios, structores, carpentarios, ferrarios, pictores, reliquarumque rerum artifices, ad hybernosque aedificia fabricanda, ad machinas turreaque ligneas, ceteraque quibus oppugnantur aduersariorum ciuitates vel defenduntur propriae, praeparatos. Habet fabricas scutarias, loricarias, arcuarias: & omnibus enumeratis demum subdit: Horum iudex proprius erat praefectus fabrorum. Praefecti fabrorum multa est mentio apud auctores. in cap. diuus, supra de bonis donato, eos esse censeo quos Commentariensis qui dicitur, adiutores sibi sumpsit ad custodias obseruandas regendasque. Mésores (inquit idem Vegetius) sunt qui ad podismum demetiuntur loca in quibus tetoria milites figant: vel qui hostilitia in ciuitatibus praestant. Podismos est dimensio pedibus facta. Hi etiam metatores dicuntur. & metari verbum, & metata in titulo de Metatis codi. *σάββατος* graece dicitur. Cuius rei maximus erat vsus Romanis in castris, ut docet Polybius. Valetudinarii medici sunt, qui valetudine affectos curant: vel potius *δι νοσοκομοί*, qui in valetudinario ministerio funguntur: quod graece *νοσοκομοί* dicitur. Col. lib. xii. Siue quis sauciatus noxam ceperit, adhibeat fomenta: siue languidior est, in valetudinarium deducat. Veterinarii sunt *κτηνιαγοί*, hoc est iumentorum veterinorumque curatores & medici: qui idem ipsi soleas equis

Optiones.

Praefectus fabrorum.

Mensores.

Podismos. Metatores.

Valetudinarii.

Veterinarii.

Aerarij seu
excusores
Structores.

Scandularij.

Aquilex.

Aquelicium

Victimarij.
Librarij de-
positorum.

affigūt. Naupegi fabricatores sunt nauium. Aerarios vocat, quos greci καὶ κῆρ dicunt: quos Quintil. excusores appellat. Structores sunt fabri cementarii. Cicē. ad Quintū fratrem. In areā tuā veni: res agebat multis structorib⁹. Longilium redēptorē cohortatus sum: domus erit egregia. Et ars structoria est οἰκοδομικὴ & τεκτονικὴ. Structorię ministri sunt λιθολογοὶ, λιθότροχοὶ & λατῆρες: vectiarii, lapicidę, scalptores. Scādulariū sunt qui scandulis hyberna cōtegebant. tabellę sunt pretenuēs quę tegularū vicē prestāt, e robore aptifimę & glandiferis aliis, inquit Plinius lib. xvi. Ceterum cum in hac nomenclatura verba satis multa sunt corrupta, tū aquilices mēdose pro aquileges legit: nisi Callistratus errore ductus, aquilices ab aquis eliciendis dictos esse putauerit, vt aquellicium, qđ antiquum verbū est, quasi aque elicium, tum a priscais vsurpatum, cū aqua pluuialis remediis quibusdā eliciebatur, quod fiebat in magnis siccitatibus. Quale Parisiis solēne est fieri cū fruges squallore enecātur, ferculis a colle Genouefę ad diuę Marię in supplicationum pompa obsecrationūq; transportandis. Aquileges autē ab aquis legēdis dicti sunt, vt auctor est Marcellus, artifices inueniendorū fontium, aquarumq; colligēdarū ad aqueductus: iudē fere cum iis qui libratores vocantur in traeta. de excusa. artificum, lib. x. cod. ab aquis librandis dicti. Plini⁹ ad Traianum de aqueductu Nicomedentiū loquēs: In primis necessariū est mitti ad te vel aquilegem vel architectū, ne rursus eueniat qđ accidit. Plin. auunculus lib. xxvi. de Bechio. Eius duo genera. syluestris vbi nascit, subesse aquas credūt: & hoc habēt signū aquileges. Idē lib. xxxi. qualis sit ars aquilegū docet: quo loco de scrutādīs aquis loquitur. Gladiatores hic si verbū mēdosum nō est, non μονόμαχοι sunt q ab lanista instituebant: sed μάχα ποιοιοι, hoc est gladiarii & telorū artifices. Victimariū in comitatu castrensi erant ob hostias q in sacrificiis cædebant. Librarij depositorū iū erant, qui perscribebāt quid q apud signa deposuisset. Antiquitus enim (inquit Vegetius) institutū est, vt ex donatiuo qđ milites consequunt, dimidia pars sequestraretur apud signa, ibidēq; militibus seruaretur, ne a cōtubernalibus per luxū absumi posset, inaniūq; rerum cōparationē. Sepositio autē ista pecunię primū ipsis contubernalibus docetur accōmodata. nam cū publica sustententur annona, ex oibus donatiuis augetur eorū pro media castrense peculiū. Miles deinde qui sumptus suos scit apud signa sua depositos, de deserendo nihil cogitat: magis diligit signa: pro illis in acie forti⁹ dimicat, more humani ingenii, vt pro illis habeat maximam curam in quibus suam videt esse positā substantiam. Deniq; decem folles per cohortes singulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur: Addebatur etiā faccus vndecimus, in quo tota legio particulam aliquam cōferebat, sepulturę scilicet causa. Et ideo signiferi, nā solum fideles, sed etiam literati homines eligebantur, qui & seruarent deposita, & scirent singulis reddere rationem. Hactenus ille. Tranq. in Domiti. Geminari legionum castra prohibuit: nec plus q̄ mille nummos a quoq; ad signa deponi passus est: q̄ Lucius Antonius apud duarum legionum hyberna res nouas molies, fidutiam cepisse etiam ex depositorum summa videbatur. Pelliones a pellibus conficiendis dicti, sub quibus milites hyemae

bant. Cicer. in Acad. In quo magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multū imperatori sub ipsis pellibus oculi relinquatur. id est in statuiis.

CIN cap. qui liber a legatione abest: in tract. de legationibus. Sic legit Accursius: & in omnibus sic legitur exemplaribus, ut opinor, post Accursium: sed tamen corrupte. Libera enim ablatius est, errore & ignorantia librariorum in duas voces solutus. Legationes liberae olim ornamentum tantum causa ab senatu impetrabatur: quemadmodum honorarium magistratus a principibus honestam rem causa conceditur, tituloque tenus obeunt & geruntur. Haec autem ab iis Senatoribus impetrabatur, quibus negotia futura erant in provinciis: ut qui hereditates persequi aut legata, aut qui nomina exigere volebant in provinciis, legatorum personis acceptis commedabiliores controversias haberent atque favorabiliores. quam obrem lege duodecim tabularum id vetitum erat his verbis. Rei suae ergo ne quis legatus esto. Quae verba Cicerone enarrans libro de legibus ita inquit. Omitto quemadmodum isti se gerant atque gesserint, qui legatione hereditates aut syngraphas suas persequuntur: quod est fortasse vitium. Sed quaero, quid possit esse turpius, quam sine procuratore senator, legatus sine mandatis, sine villo rei publicae munere? Quod quidem genus legationis ego consul. quae ad commodum senatus pertinere videatur, tamen approbatae senatu frequentissimo, nisi mihi Livius Trib. pl. intercessisset, sustulissent. minui tempus: & quod erat infinitum, annuum feci. ita turpitudine manet diuturnitate sublata. Idem de lege Agraria. Hereditatum obeundarum causa quibus vos legationes dedistis, qui & privati & privatam ad negotium exierunt, non maximis operibus neque summa auctoritate praediti: tamen auditis profecto quae graues eorum aduentus sociis nostris esse soleant. Et contra Rullum. Legatos vestros auctoritate tenui: qui rerum privatarum causa legationes obeunt: tamen externae nationes ferre vix possunt. graue est enim nomen imperii: idque etiam in leui persona pertimescitur: propter ea quae vestro non suo nomine abutuntur. Idem ad Atticum. lib. xv. Habet (ut opinor) liber legationes diffinitum tempus lege Iulia, nec facile addi potest. Bella est autem huius iuris quinquenni licentia. Quibus verbis conicio interdum quinquennales dari solere legationes. Huiusmodi dantur hodie a Pot. Ro. huiusmodi etiam commentis nonnulli in Francia principum literis in aula ex urbibus euocantur, ut speciosas causas absentiae habeant: & viceversa a comitatu interdum in hanc urbem legatorum personae impetrantur, nescius regibus quid iis literis impetratis agat. Libera etiam mandata legatis dari solebant: ut est illud apud Livium lib. vii. de bello Maced. Audite & aliae legationes ex Asia sunt: quibus omnibus datum est responsum: decem legatos senatum more maiorum missurum ad res Asiae disceptandas: componendaque. Summa tamen haec fore, ut cis Taurum montem, quae intra regni fines Antiochi fuissent, Eumeni attribuerentur praeter Lyciam Cariamque usque ad Meandrum amnem: eae civitates Rhodiorum essent. Deinde enumeratis decem legatis quos senatus decreuit: His (inquit) legatis quae praesentis disceptationis essent libera mandata de summa rerum senatus constituit. Haec tamen Livius. Huiusmodi igitur legatis libera mandata dabantur de iis rebus quae aliter decerni ac constitui quae in re praesenti non poterant. Alii autem legati qui cum ea potestate non mittebantur, omnia regum, provinciarum, exterarumve gentium postulata, integra ad senatum vel referebant, vel postulantes ad eundem rem

Legationes
libere.Libera manda
data.Legati Iudaeorum
generum.

ANNOTATIONES RELIQUÆ

Liberum exilium. **Libera iurisdic-tio.** **Libera disceptatio.** ciebant, vt Cicero docet, in. xii. Antoniana. De libero exilio nos iam diximus. Libera iurisdic-tio dicitur, cum is qui eã habet non impeditur maiore aliqua potestate, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat. Tranq. in Calig. Magistratibus liberam iurisdictionem & sine sui appellatione concessit. Sic libera disceptatio rerum causarũq; de qua alibi dictum est.

CIN cap. eundem, eodem tract. Eundẽ plures legationes suscipere prohibi-tum nõ est: præterea si & sumptus & etiã itineris cõpendiũ subeat. Sic legit Accursius, licet alias suadeat legi adnotauerit. Ego vero omnino suadeat res-tituendũ cõseo, atq; eadẽ fiducia non præterea sed præsertim legẽdũ, hoc sen-su (quẽ Accursius ideo nõ percepit, quia cõpendii significationẽ ubiq; igno-rauit) vt Iuriscõsultus cõsuerit tum demũ aut tũ maxime eundẽ hominẽ plu-res simul legationes obire cõcessum esse, cũ viatici ratio & itineris cõpendiũ hoc fieri suaserit: hoc est cũ minore dispendio plures simul obiri legationes q̃ separatim & sigillatim possunt. Præsertim igitur legẽdũ est, τὰυτὰ, vel præ-terea pro eodẽ intelligendũ more græcorũ, ἄλλωσι, qđ vtrunq; significat. Com-

Cõpendium. pendii lucrũ est tẽporis pecuniã & operã. Plí. lib. xvii. Subtilitas parsimon-ia cõpendia inuenit, cũ vinea in pastinato seratur, obiter seminariũ faciẽdi. Idem. Arbuſta pãpinari nõ est moris, & hoc compendiiũ operẽ. Papinianus in cap. Menius. §. diuorum, de legatis secũdo. Hominis em̃ legatũ orationis cõ-pendio singulos homines cõtinet. τὸ σιωτόμω τὸ λόγω. Inde cõpendiosa substi-tutio dicta. Pro breuitate & cõtractione viẽ μεθόδω græci dicunt, & latini cõ-pendium: vt hoc in loco accipi debet. Aug. li. ix. de ciuitate eleganter vsus est sententia memorabili. De seruatore em̃ loquẽs, vt inter diuinã humanãq; na-turam interprete atq; interuentore, summiq; & beatifici commercii proxe-meta: ita inquit. Beatus enim & beatificus deus, factus particeps humanitatis nostrã, compendium præbuit participandã diuinitatis suã. εὐμεθώσως ἡγά-γερ κοινωνίσαυ τὸ θεοπλήθ αυτῶ. id est breui via, & vno tm̃ gradu vt scanderemus ad immortalitatis participiũ, nobis facultatẽ dedit: non enim per naturã an-gelicã, sed per seipsum hũc gradũ nobis fecit. Dispẽdium viã compẽdio op-ponitur. quibus verbis Innocentius tertius apposite vsus est in cap. qualiter, tract. de accus. quã verba Bernardus nõ intellecta trãsmisit. Qm̃ vero in ca-

Dispẽdium. sequenti fit mentio Hostiliũ Manciniũ, & quãstionẽ non satis explicauit Iu-riscõsultus: sicui vacet hoc inquirere, adeat Cicer. lib. ii. de orat. quo in loco Crassus probare institit scientiam iuris oratoribus esse necessariã. Et in ora-tione pro Cecinna. Quid quem pater patratus dedit, aut suus pater popu-lusve vendidit: quo is iure amittit ciuitatem: vt religione ciuitas soluat, ci-uis Ro. detruditur, qui cum est acceptus, est eorum quibus est deditus. si non accipiunt mancipio Numantini: retinet integram causam & ius ciuitatis.

CIN cap. altero, trac. de nundinis, non modo verba græca desunt, sed etiã in latinis verbis q̃ ex Platoniciis ducta sunt, sententia mutilata est. Quare vt di-gna aliqua sententia ex hoc loco elici possit, rẽ paulo altius repetendã duxi-mus, ne locus frustra restitutus sit studiosis. Plato igitur libro secundo ciui-lis vel vitæ vel administrationis, vel vt Callistratus vertit, conuersationis, id est τὰυτὰς, vel etiã reip. ostendere volẽs ciuitates humanã conuersationis gra-

tia cōmunionisq; institutas, cōmunionēq; ipsam cōmodioris vitæ causa neces-
 sario cōstitutā: inducit ille quidē Socratē cū Adimanto differentē de republi-
 ca, dicentēq; cogendarū in vnū ciuitatū ex sparsa quondā vagaq; hominū vi-
 ta, necessitatē auxiliū inuicē præstandi initiū attulisse: quippe q̄ nemo vnus
 secū ipse agens viuēsq; superesse sibi posset, sed multiplici egeret ope. Proinde
 cū vita humana & ciuīlis vicissitudines adminiculationum exposcat: necesse
 est, vt homines ferre opē & postulare mutuo assuescāt. Id qđ poeta Satyro-
 graphus his versibus expressit de brutis loquēs. Principio indulgit cōmunis
 cōditor illis Tm̄ animas, nobis animū quoq;: mutuus vt nos Affectus petere
 auxiliū & præstare iuberet: Dispersos trahere in populū, & migrare vetusto
 De nemore & proauis habitatas linquere syluas: Cōmunī dare signa tuba,
 defendier iisdē Turrib⁹, atq; vna portarū claue teneri, & reliqua. Hui⁹ cōita-
 tis societatisq; ciuīlis coeundę causas Cicero lib. i. de legibus copiose expli-
 cuit. Plato vero ad cōsociationē hāc cōstituendā ciuitatesq; ordinandas atq;
 tuendas, artifices varios ascitos esse necessario multis verbis differuit lib. an-
 tediēto. Apud quē Socrates cū cōfessionē (vt solet) disputādo ab Adimanto
 expressisset, artifices ad ciuitatē cōficiundā tuēdāq; esse necessarios, ad nego-
 ciatores deinde hūc prope in modū trāsitū facit. Multis igit nobis agricolis
 aliisq; opificibus opus est in ciuitate. Adim. Vtiq; multis. Socr. Nimirū aliis
 quoq; ministris q̄ importēt exportētq; singula: & hi sunt negociatores. nōne
 Adim. Etiā. Socr. Et negociatorib⁹ igitur egebimus? Adim. Prorsus iis qui-
 dem. Socr. Qz si mari negociandū sit, permultis insuper aliis ciuitas indige-
 bit, vtiq; qui norint operā nauare maritimam. Adim. Sane quidē permultis.
 Socr. Age vero, in ipsa vrbe quonam tandem pacto impertient, vnus cuius
 alteri suæ artis opificia: siquidē harū rerū gratia cōmunitatē ineuntes, ciui-
 tatem habitandā instituimus. Adim. Videlicet vēditandis emptitandisq; re-
 bus. Socr. Et forum igitur & munus in notā cōmerciū eam ob rem instituen-
 tur. Adim. Admodū id quidē. Socr. Nepe igitur agricolę aut cuius aliorum
 opificū, cū aliquid venale in forū attulerit, interim cessādū inerte erit, inibi-
 desidendū: nisi forte fortuna incurrit in eorū ipse aduentum queis eius ar-
 tificiō opus est. Adim. Minime vero. Sūt enim qui cū hoc viderint, in hoc sese
 ministeriū protinus daturi sint: idq; in recte constitutis ciuitatibus debilissi-
 mo quicq; corpore factitant, nulliq; aliū operi accōmodati: quibus in ipsis ho-
 mines illic immorantes partim emptitare ab iis oportet qui res venales ha-
 bent: partim rursus iis quibus emptis rebus opus est, easdē res pecunia indi-
 care & addicere. Socr. Nimirū hęc utilitas cauponū nationē nobis in ci-
 uitate peperit: nisi nō caupones vocamus id genus hominū quod foro operā
 nauās, coemundis vēndendisq; rebus occupatū est. Illud vero genus erraticū
 qđ per vrbes peruagatur, negociatores vtiq; appellamus. Adim. Prorsus id
 quidē. Hactenus Plato. Hunc vero tractatū, Pandectarū cōditores vel coag-
 mētatores potius, vt alios fortasse tractatus nōnullos, perfunctorie atq; osci-
 tanter transmisisse mihi videntur. Primū ecquod ieiunum est adeo argumen-
 tum, quod non latius tractari potuerit? Deinde quid minus coheret q̄ caput
 hoc cū superiore, aut etiam cū titulo ipso: vt ad iuris quidem studiosos perti-

nere videatur, aut precium aliquod operæ iis allaturū. Mitto q̄ verba a Cal-
listrato citata, duntaxat vt ex eorum interpretatione tum absurda tum men-
dosa coniciendum nobis relinquatur: ita concise transcripta sunt ex Platone,
vt sensus integer & congruus esse nequeat. Ipse vero verba græca ita vt mihi
restituenda visa sunt, subiiciam: nec totum loci contextum transcribam.

σο. πλεόντων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δὲ ἡμῖν τῆ πόλει. Ἄδ. πλεόντων γάρ. σο. καὶ
δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων τε, καὶ πεισθεῖσιν τε καὶ ἄλλοις μεταδώσειν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται, ὧν δὴ
ἀναί. σο. τί δαί δὴ ἐν αὐτῇ τῆ πόλει πῶς ἄλλοις μεταδώσειν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται, ὧν δὴ
ἐνεκα, κοινωνίαν πικρὰ μὲν οἱ πόλιν ἐκίβησαν; Ἄ. δὴ ἴσως δὴ οὐ πωλοῦντες ἐὼν ἐμὲν οἱ σο. ἄρ
κομίσεις ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ὧν πικρὰ ἢ ἄλλοις τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἕκαστος
τῶν διομῶν τὰ πᾶσι αὐτῶν ἀλλάξασθαι, ἀργίσει οὖν αὐτῶν δημιουργίας καθύμνου ἐν ἀγορᾷ; Ἄ.
οὐδ' αὖτε, ἀλλ' εἰσὶν οἱ τῶν ὀρεῶντες εἰσπύου ἐπὶ πλὴν διακονίαν τάπησιν τὰ πλῆ. αὐτῶν γὰρ δὴ μὴ
ταρ αὐτῶν πρὸ πλὴν ἀγορᾶν, τὰ μὲν ἀντ' ἀργίσει ἀλλάξασθαι, τῶν δὲ διομῶν ἀπὸ δόξου, τῶν δὲ ἀντ'
αὐτῶν ἀργίσει διαλλάξασθαι ὅσοι ἢ δέονται πρὸς αὐτῶν.

SO. Multis igitur nobis agricolis aliisque opificibus opus est in ciuitate. **Ad**
multis utiq̄. **Soc.** Nimirū aliis quoq̄ ministris importaturis exportaturisq̄
singula. & hi sunt negociatores. **nonē.** **Ad.** etiā. **Soc.** Age iā: ipsa in vrbe quo-
nā tandē pacto inter se cōicabūt sua quisq̄ opificia: quarū rerū gratia cōionē
ineūtes ciuitatē collocādā duxim⁹? **A.** Rebus venūdādis (vt clarū est) Jemen
disq̄. **Soc.** Agricole igitur cū in forū res sui artificii attulerit, aut si quis est
alius opificū, suo ipsi ab opificio cessandū erit, in foroq̄ sedendū. **A.** Minime
vero. sunt enī qui hoc vidētes sese ad hoc statim munus cōferant. Quos illic
manenteis circaq̄ forū agēteis, partim nūmis liceri ab iis oportet quibus res
bus iis vēditis opus est: p̄tim rursus nūmis addicere, si qb⁹ emptis opus est.

¶ AD hoc autē dictū Platonis illud Plinii dictū pertinet libro duodeuicesi-
mo. Rusticæ tribus laudatissimæ eorū qui rura haberēt: vrbane vero, in quas
trāsserri ignominia esset & desidiæ, probro. Itaq̄ quatuor solæ erāt a parti-
bus Urbis, in queis habitabāt: Suburrana, Palatina, Collina, Esquilina. Nūdi-
nis vrbē reuisitabāt: & ideo comitia nūdinis haberi nō licebat, ne plebs rusti-
ca auocaretur. Nūdinis (inquit Festus) rustici cōueniebāt mercādi & vēden-
di causa: tūq̄ nefas erat cū populo agi, ne interpellaretur nūdinatores. **Her-**
molaus Barbarus animaduertit in antiquis exēplaribus legi: & ideo comitia
nisi nūdinis haberi nō licebat. quæ lectio huic dicto Callistrati cōuenire vi-
detur: etiā si Festus refragatur. Et quanq̄ **Hermolaus** de ea lectione statuere
nihil ausus sit: nos tamē eā cōfirmare ex **Macrobio** non magnopere verebi-
mur, qui lib. pri. Saturn. sic inquit. **Rutilius** scribit Romanos instituisse nun-
dinas: vt octo diebus in agris rustici opus facerēt, nono autē die intermisso
rure ad mercatū legesq̄ accipiēdas Romā venirēt: & vt scita atq̄ cōsulata fre-
quentiore populo referretur, quæ trinūdino die proposita, a singulis atq̄ vni-
uersis facile noscebatur. Ea re etiā cādidas vsus fuit in comitiū nūdinis veni-
re, & in colle cōsistere, vnde corā possent ab vniuersis videri. sed hæc omnia
negligētius haberi cœpta & abolita. Hactenus ille. Rē dubiā facit, q̄ comi-
tiū lōge aliud fuit q̄ comitia. **Columel.** in præfatione operis. Nūdinarū etiā
conuētus manifestū est propterea vsurpatos, vt nonis tantūmodo diebus vr-

banæ res ageretur, reliquis administrarentur rusticæ, illis enim tēporib⁹ pro
 ceres ciuitatis in agris morabantur, & cū consilium publicū desiderabatur,
 a villis accersebātur in senatum: ex quo qui eos vocabant, Viatores nominati
 sunt. Ceterū quoniā hic dicitur: Siq⁹ ipsos cultores agrorū vel piscatores
 deferre vtēfilia in ciuitatē iusserit: videndū quid vtensiliū appellatione intel- Vtensilia.
 ligi debeat. Idē Callistratus de decurionibus supra: Eos qui vtēfilia negociā-
 tur & vēdunt, licet ab ædilibus cædatur, nō oportet quasi viles personas ne-
 gligi. Ego vtensilia *ἄνευ ἰσχυρῶν καὶ ἀνεπιτήδεα*, intelligo: ad officiū enim ædiliū
 spectat iniqua vasa frangere. Iuuenal. Et de mensura vis dicere: vasa minora
 Frāgere pānosus vacuis ædilis vlubris. Hic vero vtensilia edulia annonæq⁹
 intelligūtur. nam & ædiles inspectores erāt annonæ. Inde iocus ille Plauti-
 nus. Neptunus ita solet, quīs fastidiosus ædilis est: si quæ improbæ sunt mer-
 ces, iactat omnes. quare a græcis *ἀγορευόμενοι* dicuntur. Intrabāt etiā balnea lo-
 caq⁹ publice recipiētia, munditiāq⁹ exigebant, vt ex Seneca nouimus.

¶ IN cap. Siquis. de pollici. Si decimā quis honorū vouit: decima non prius
 esse in bonis desit q̄ fuerit separata. Ad intelligētīā huius loci sciēdū est: mo-
 ris fuisse apud antiquos, vt multi decimā suarū facultatū Herculi vouerent.
 propter qd̄ Plautus decimā partē appellat Herculaneā in Trinū. Iā de hoc
 obsonio deminui modo quinq⁹ nūmos partē Herculaneā. idq⁹ pollucere dice-
 batur, vt alibi in enarratiōe eius verbi diximus. Idē Plaut. in Stichō. Hęc vx-
 nisse iā opus est quantū potest, vt decimā partē Herculi polluceā. *ἢνα ἂν δένει*
ἢνα ἂν δένει. Hoc apud Roma. Syllā & Crassum fecisse
 auctor est Plutar. Qui in Proble. *δεκαπέση τὰς οὐσίας* appellat. aitq⁹ hac potissi-
 mū causa locupletes olim id facere istituisse, q̄ lōge excedētes opes ciuib⁹q⁹
 p̄graues, homines locupletissimi imminuere volētes, quasiq⁹ immodice exu-
 berantē extenuare plenioris corporis habitudinē: honorē se q̄ maximū Her-
 culi habere hoc mō existimarūt, illūq⁹ deū huiuscemodī redūdātū opū cōsūp-
 tiōe atq⁹ cōtractiōe magnopē letari, vt q̄ victu nec lauto nec copioso nec imo-
 dico vitā egisset. Id a Græcis ad Delphicū tēplū esse factū apud Xenophon-
 tē legit. Accursius & Bartolus hic decimā intellexerūt, qualis a nobis hodie
 agnoscitur. quā Vlpianus religionis verē expers nūq̄ nouit: sicut nec sacerdo-
 tū orthodoxę religiōis Modest. in ca. Siq⁹ ob honorē, inf. eodē hoc tractatu.

¶ IN cap. Charidemus, eodē tract. Charidemus respōdit ex epistola quā mu-
 neris edendi gratia absens quis emisit: cōpelli cū ad editionē nō posse. Accur-
 sius & Bartolus huius dicti absonū sensum cōmeti sunt latinæ dictiōis igno-
 rātia. Munus præter notas significaciones spectaculum etiā significat: cu- Munus.
 iusmodi olim a magistratibus Ro. populo edebantur, quasi remunerationes
 publice offerentibus honorū sibi collatorū a populo. Cice. lib. secūdo de off.
 Itaq⁹ & P. Crassus tū cognomine diues, tū copiis, functus est ædilitio maxi-
 mo munere: magnificentissima vero nostri Pōpeiū munera secūdo cōsulatu.
 nā Mamercō hominī ditissimo prætermisio ædilitatis, consulatus repulsam
 attulit. Lact. lib. sexto. Et primitus quidem venationes, quæ vocātur munera,
 Saturno attributæ sunt: ludī autē scenici Libero, circēses vero Neptuno. De
 venationibus nos in anterioribus diximus. Frequētius tamen apud auctores

muneris appellatione gladiatores significantur: vt apud Tranq. in Cæs. Edidit spectacula variū generis, munus gladiatoriu, ludos etiā regionatim vrbe tota. Idem paulo post. Munere in foro depugnauit Furius Leptinus stirpe pretoria. Et in Aug. Quodā autē muneris die Parthorū obsides tūc primū missos per arenā mediā ad spectaculū induxit. Plī. iunior. Recte fecisti q; gladiatorū munus Veronēsubus vestrīs promissisti: a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Sic Plinius vsus est, vt Vlpianus hoc in loco. Inde Munerarius dicitur muneris gladiatorii exhibitor. Tranq. in Domiti. Patrem fa. q; Thracem Miriloni parē, munerario imparē dixerat, detractū e spectaculis in arena canibus obiecit. Quibus verbis munerarius Domitianus dicitur vt ludorū exhibitor: a quo Thrax coactus fuerat depugnare. hoc. n. significat imparē ei fuisse. quæ figura sermonis exitialis homini intēpestiue faceto fuit. Plī. lib. xxxiiii. sine adiectione dixit vt Tranq. sed pro ferarū spectaculo. Cæsar (inquit) qui postea dīctator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argenteo vsus est: ferasq; argenteis vasis incessiuere tū primum.

CIN cap. Ex pollicitatione: Si bona liberalitati soluēdo nō fuerint. lego soluēdā. Sic enim Līuius locutus est nō semel nec iterū. vt illud. Talia quæ rentes æqua orare, seq; ea relatuos ad Scipionē tribunū respōderūt: & P. Scipionem deū benignitate, & rep. esse gratiæ referendā. Idē. Ea modo quæ restinguendo igni forēt portātes. quo in loco subaudiri puto accōmodata vel idonea. Cice. In coniectura igitur cū est inficiando reus: accusatori hæc duo prima sūt. vbi subaudio, crimini par vel opportunus, vel quid simile. Apd Līuiū. Si resp. soluēdo grē alieno esset, legitur p æri in datiuo, vt quidē ego censeo.

CIN cap. Septitia: q̄q̄ parū elegāter latina hoc loco facta sunt verbā a Iurifcōsulto græce scripta: tamē quoquo modo restituēda puto. Sic autē ea lego. Agonē tetraetericū ex triginta millibus sortis (ἀγὼν τετραετηρῶν ἀξαρῶν) ipsa pecuniā retinens, & satisfās idonee apud decē primos soluturā me vsuras legitimas triginta millium: agonotheta existente & præsidēte viro meo (ἀγωνοθετῶν τε καὶ προσεδραστοῦ) liberisq; insuper qui ex me nascituri sunt. procedent autē vsurę ad præmia Thymelicorū. & reliqua. τετραετηρῶν dicitur, qd quarto quoq; anno instauratur. & agon tetraetericus sic dicitur, vt trietericus a Virg. in quarto, pro trienniali. & τετραετηρῶν lustralis. Tribus autē decē millibus absurde pro tribus myriadibus dicitur. Est autē myriās numerus decem milliū. Decēprimi sunt decaproti, de quib; paulo ante dictū est: qui sacris certaminibus erāt præpositi. Qui etiā agonothetæ quasi & Munerarii & munerū moderatores dicuntur (ἡγετῆρες). Huiuscemodī vero agones in honorem manū instituebātur, quasi magnifica parentalīa: quorū Decēprimi exactiōnē habebāt. Qz si quis velīt locū græcū ad verbū restituere: in prōptu est ex verbis latinis id facere. verū id curiosius q̄ fructuosius esse cēseo. Verba sunt enim cuiusuis formularii græci: quorum satis est sententiā assequi. Cuiusmodi plæraq; fuerūt græce scriptorū in Pādectis, quæ nūc desiderantur. tamen si tractatus de excusationibus tutorum, aliq; pauca loca sparlim in iisdem libris non minus posci mihi q̄ desiderari videntur. Quæ si ad hunc diem extāt integra in Florentinis exemplaribus, vt Politianus testatus est, mirū est. ad

Munerarius

Soluēdo ære alieno esse.

Tetraeteric⁹

huc non esse restituta, cū aliqui penes se habuisse dicantur, nō pauci etiā ad ea aditum pene liberū habuisse. mihī vnū & alterum locum in ipsis inspiciere aliquando indultum est: ita vt honorifice mecū actū esse dicerem & cēserem.

CIN cap. sequenti. Si quis ob honorem vel sacerdotium pecuniam promiserit: & anteq̄ honorē vel magistratum ineat, decedat: non oportere hāeres eius cōueniri in pecuniā. Quoniā hic Accursius nos reuēcit ad ea quæ ab se dicta sunt in enarratione cap. Barbarius supra de off. prætoris: primū ridiculū est q̄ Accursius ignorauit Gentiles, quos vocant *ἐθνικούς*, etiam sua habuisse sacerdotia & pontificatus: de quibus hic Modestinus locutus est. Deinde ne hic locus cum cap. Vnico collidi videatur supra ad. l. Iuliam de ambitu vt Accursius censuit & Bartolus: quo in loco sic idem Modestinus hæc verba scripsisse dicitur: *Q̄ si in municipio contra hanc legem magistratum aut sacerdotium quis petierit: per senatuscons. in centum aureos cum infamia puni- tur. Ne igitur pugnantia hæc duo loca viderentur: ita hic Iurisconsulti verba exaudire Accursius debuit: Si quis cum ei a municipibus honor vltro aut sacerdotium essent delata, pecuniam & ipse vltro pollicitus esset. Prius em̄ designabantur magistratus, & post aliquot menses magistratus inibāt. Designantur enim magistratus tum cum creati renunciātur: tuncq̄ *ἀναδεικνύμενοι* & *ἐκείνοι* dicuntur. Ineunt autem magistratus demū cum insignia magistratus cum imperio assumunt: & *εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιέναι* dicuntur. Lilius. Consules quo creati sunt die (sic enim placuerat patribus) magistratum inierunt. Roma autem calendæ Ianuariæ solennes erant ineundis magistratibus. Herodianus in pri. de iis loquens. Cum hunc (inquit) diem festum ciuitas ageret, in quo Romani inuicem se salutant, & nomismata alter alteri cæteraq̄ munera multiplicia missitant, summiq̄ magistratus cōspiciam purpuram sibi solennēq̄ assumunt: & reliqua. Tranq. in Cæsare. Pridie autem calend. Ianu. repentina consulis morte cessantem honorem, in paucas horas petēti dedit. Pl. lib. xi. Defuit iecur Caio principī calēd. Ianuariis, cum iniret consulatū quo anno interfectus est. Comitātia autem quibus designabantur magistratus non semper eodem tempore statutoq̄ habebantur. Cice. ad Furniū. Comitātia tamē, quādo ex iis pendes, quātum facere possumus (quod multis de causis reip. arbitrantur conducere) in Ianuariū mensem protendimus. Nihil tamen fuisse perpetuū & semper obseruatū, ex Lilio liquet: qui librū secundum belli Maced. sic exorditur: Consules prætoresq̄ cum idibus Martiis magistratum inissent, prouincias sortiti sunt. Idem lib. superiore. Omnium primū eā rem idibus Martiis (quo die tum cōsulatus inibatur) P. Sulpitius consul retulit. Petere autem honorem vel sacerdotium nunq̄ lege Ro. prohibitum fuit: sed contra leges de ambitu latas petere, id demum erat vetitum: hoc est pecunia tributim centuriatimve pronunciata. Moris enim fuit apud Ro. vt candidati & magistratuum petitores, non modo publice palamq̄, sed etiam sigillatim vnumquēq̄ orando, obsecrando, præhensandoq̄ peterent. Vnde Crassus apud Cice. in secundo de Orat. Equidem (inquit) cum peterē magistratum, solebā in præhensando dimittere a me Scæuolam, cum ita dicerem me velle esse ineptum, id erat petere blandius: quod nisi inepte fieret, bene nō posset fieri.*

Designati
magistratus

Inire magi-
stratum.

Petere magi-
stratus non
erat vetitum
legib⁹ de am-
bitu latis.

De more cā-
didatorum
in lenatu.

Hoc autē græce ἀριστερόν dicitur, a dextræ præhendendæ more: quī habitus est orātis, suffragiūq; promissionē exposcētis & pene exprimētis. Idē Cicerō ad Atti. Petitionis nostræ, quā tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quā adhuc cōiectura prouideri possit. præhensat vnus P. Galba sine fuco ac falla ciis more maiorū. Plinius in epistolis ad Metiū scribens. Super sunt senes ex quibus audire soleo hūc fuisse comitiōrū ordinē. Citato nomine cādidati filiū summū. dicebat ipse p se: explicabat vitā suā: testes & laudatores dabat, vel eū sub quo legatus, vel eū cui quæstor fuerat, vel vtrūq; si poterat. addebat quosdā ex suffragatoribus: illi grauius & parce loquebātur. plus hæc q; preces proderāt. nonnunq; cādidatus aut natales cōpetitoris, aut annos aut etiā mores arguebat. audiebat Senatus grauitate cēloria. ita sapius digni q; gratiosi præualebāt. quæ nūc immodico fauore corrupta: ad tacita suffragia, quasi ad remedia decurrerūt. Qz autē Plī. hæc dixerit eo tēpore quo principi pes Roma. honores conferebāt, vel senatūi permittebant (quo tēpore lex de ambitu lata est, quæ ab Accursio pro obice citatur in cap. Barbarius supradīcto:) verba Plīni in fine eius epistolæ docēt. Sunt quidē cūcta sub vnus arbitrio, qui pro vtilitate cōmuni solus omniū curas laboresq; suscepit. Qz autē tē Senatus decreto magistratus tūc cōferrentur, ex epistola alia ad eundē intelligimus: in qua rursus de tabellaribus suffragiis loquitur, de quibus in superioribus nōnihil dictū est. Scripserā (inquit) tibi, verendū esse, ne ex tacitis suffragiis vitium aliquod existeret. Factū est proximis comitiis, in quibusdam tabellis multa iocularia atq; etiā scæda dicta, in vna vero pro cādidatorum nominibus suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus: magnoq; clamore in eum qui scripserat, iratum principem comprecatus est. Ille tamen fefellit & latuit: fortasse etiā inter indignanteis fuit. Quid putam⁹ eum domi facere, qui in tanta re tam serio tempore ludat: qui deniq; omnino in senatu dicax & vrbanus & bellus est? Congruit hoc cum eo quā scriptū est in. l. tres, de episcopali audien. Cod. Qz autem designatio magistratuum comitiali mense fieret, & alio mense consulatum inirent, cum ex plurimis Liuii locis & Ciceronis liquet, tum ex eo q; ipse Cicerō cū consulatū gereret Murenam consulem designatum ambitus reum defendit, vt ex eius verbis apparet circa principum defensionis. Sunt autem hæc verba. Qz si in iis rebus repetendis quæ mancipi sunt, is periculum iudicii præstare debet, qui se nexu obligauit: profecto etiā rectius in iudicio consulis designati is potissimū Consul qui consulem declarauit, auctor beneficii po. Romani defensorq; periculi esse debet. id est: Quemadmodū veditor qui mancipio dedit rem quæ est in humano commercio: quiq; nexu se obstrinxit, vt emptori rem habere liceret: præstare debet rei vendicationis periculū, ne ab emptore res auferatur iudicio: ita consul, quo comitia habente Consul alius designatus est in annū futurum, debet beneficium populi suumq; tueri. Magistratus designatus in iudicium vocari poterat: inuito autem magistratu non poterat, ex edicto de in ius vocando: nec accusari: vt est auctor Venuleius in tract. de accu. Proinde pecunia promissa ob honorem vel sacerdotium, hic liberalitatem significat, spontaneam ad spectaculum edendum ob magistratū vltro delatū: id quod

ambitus crimine vacabat. Quam ad sententiã astruendã nullo alio vtar auctore potius q̄ Marcello in cap. Publius, supra, de cõditionibus & demõstr. Publius Meuius testamento ita cauít. Quisquis mihi hæres heredesve erũt: fidei eorum committo, vt dent Gaio Seio sororis meę filio in honorẽ consulatus quadring. Viuo Meuiõ Seius Consul designat⁹ est, & munus edidit: deinde ex cal. Ianu. consulatum ingressus est. & reliqua. Quo in loco Accursius harum rerum ignarus, munus edidit (inquit) id est professus est se suscepturum: cum munus edere (vt paulo ante diximus) sit spectaculum edere vel venationis vel gladiatorum. Cice. in eadem oratione. Quare nec plebi Romanę eripiendi fructus isti sunt ludorum, gladiatorum, cõuiuiorum, quæ omnia maiores nostri cõparauerunt: nec candidatis ista benignitas adimenda est, quæ liberalitatem magis significat q̄ largitionẽ. Plutar. in Bruto ait spectacula Romæ mercedes fuisse magistratuum collatorum.

¶ IN cap. pri. de variis & extraord. cognitionibus, lego ex antiquo exẽplari in quo tenuia extabant vestigia græcorum verborum, ἐλευθέρια, μαθηματα. Pl. lib. xiiii. Pessum iere vitę precia: omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cœptum. August. lib. sexto de ciuitate sæculares esse vocitatas a recentioribus ait. Cicer. in pri. de orat. ingenuas appellat: Aristoteles ἐλευθέρως ὑπιστήμας: Galenus ἐλευθέρια μαθηματα, vt Vlpianus. Dicuntur etiam ἐλευθέριοι λόγοι: & προσωαδεύματα, quasi institutiones præuix ad primam philosophiam quæ omnia cõplectitur: & ad theologiam, cuius incunabula hodiernis moribus longe existimãtur tenuiora q̄ olim. Quæ id quoquomodo tolerandum esset: nisi etiam disciplinarum elegantix literarumq; nitõri & claritati inimicitias denũciasset theologia ipsa professione. Verum ingenuæ & liberales vocatæ sunt, vt ab iis distinguerentur, quas græci tum φάυλας ὑπιστήμας, id est viles: tum ἀνελευθέρους, βαυαίνοισι, ἀγοραίους appellant: id est illiberales, sordidas, circumforaneas.

Liberales artes.

¶ IN cap. secũdo de proxenetis. Sed & si quid philotrophĩ nomine accepit. Lego philanthropiã. Philanthropiã. n. non modo humanitatem, id est morũ clementiam ac benignitatem significat: sed etiam liberalitatem. Demosth. ἐπιπροσθεσίαις, καὶ εὐαιδρωπύμοις πρὸς αὐτοὺς ὁ εὐαιπτοῦ, ἀλλὰ τε καὶ ἐπιπροσθεσίαις ἐπιπώματα, ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ προύκωνες αὐτοῖς. Et εὐαιδρωπία, εὐαδωμία. Sic latini benigne facere dicunt. Cicero. pro Planc. Doceo gratiosum etiam tribubus Plancium q̄ multis benigne fecerit, pro multis sponderit. Hic ergo philanthropiã nomine aliquid accipere, est munusculum accipere vel mercedulam quæ benignitatis magis q̄ obligationis sit.

Benigne facere.

¶ IN ca. sequenti: Facilius qd̄ græci appellat peti possit. puto legẽdũ: qd̄ græci προσεικασίαν appellat: cũ hoc verbũ in græco cõpedio legerim. nisi εὐαιδρωπία magis placet: qd̄ benigne datũ significat. Hæc tñ cõiecturæ sunt, nõ fidutiæ, vt in cap. rei. de verborũ significatiõẽ: qd̄ legit: Id opus qd̄ græci vocant, id est ex opere facto corpus aliquod perfectum. τὸ ἀπεργασμῶν.

¶ IN capite Munus, de verborum significatiõẽ: Et quosdam milites munificos vocari. Lego munifices. Munifices enim dicebantur auctore Festo, qui non vacabant: sed munus principi faciebant. Contra Beneficiariũ dice

Munifices.

bantur qui vacabant muneris officio. & munifices a Vegetio dicuntur mi-
lites q munera faciunt: qbus immunes non obstricti sunt. Inde illud Plinianū
p metaphoram dictū lib. xi. Vno vero sue ex omni turba relicto, sola muni-
fex māma q genito fuerat attributa, descendit. Munificē māma Plī. p lactē
ti dixit, qua scilicet foetus lactatur. Libro tamen. xi. cod. in cap. secundo de
prædiis nauiculariorum, munificum prædiū dicitur ὁ λετὸς γαῖν καὶ σωπείλες.

Contrahere
& distrahere.

CIN cap. sequenti lego: Contractū aut vltro citroq obligationē esse. quod
græci σωμαλάγμια, vocant. qd verbū apud Arist. identidem legitur in. v. Ethic
con. Contrahere & distrahere vt latine opponuntur: sic græce σωμαλάγμια ἢ
διαλίεσθαι. Arist. οὐχ ὁμοίως δὲ σωμαλάγμια ἢ διαλυόμενος, ἐγκαλέσει. ac si diceret: nisi ita
res distrahatur vt cōtracta est, cōtinuo expostulabit. id autē fit cū conuenta
dissolutione implentur, hoc est debiti dependence. Vnde soluere verbū dictū
τὸ ἐκτίσαι, ἢ ἀπείσαι, ἢ καταβάλλειν. Plau. Soluta res erit si mihi dederis.

Solutio debi
tiyñ dicta sit

CIN cap. Sylua. Noualis est terra p̄cisa, & reliqua. Lego obseruatione an-
tiqui exēplaris. Noualis est terra proscissa: quā græci νεάτων vocāt. νεάτων εἶν
sic dicitur, vt ἀροτος, ἀμνητ & similia. hoc est ἢ γῆ νεώσι ἢ προξιαμύνη. νεοφ καὶ ὡς νεά
τες καὶ ἀρόρος καὶ φυτεία ὅ νομί, ὡς ἀλείθρια, ταῦτα πάντα, ἔργα ἐστίν. Sed apud Xenoph.
tépus potius significat q vernactum vel segetē, cū accētū in vltima. νεῶν νο
uare, est noualia facere: ἢ μεταβάλλειν πλὴν γῆν πρότερον ἐργασμένην. Theophrast. ἢ δὲ
καπεργασία, ὅν τῶν νεῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὥρας καὶ δέξυς καὶ χειμῶνος. Cice. in secundo
de Orato. Subacto mihi ingenio opus est, vt agro nō semel arato: sed noua

Nouare agrū
Proscissus
ager.

to & iterato, quo meliores foetus possit & grādiores edere. Nouatū agrum
appellat, diu ante semētē cultū, vt interim fermētaret, & sub semētē iteraret
tur. Proscindi autē ager dicit nō p̄cedi. vt in illo Catonis oraculo. Lutosā
terrā ne tangito: vī omni arato: priusq ares proscindito. hoc vtilitatē habet,
q inuerso cæspite hærbarū radices necant. Plinius lib. xviii. Quidā vtiq ab
equinoctio verno p̄scindi volunt. qd̄q vere aratū est, a téporis argumento
vernactū dicit. Hoc in nouali atq; irrequeto necessariū est. Nouale est qd̄ al
ternis annis serit. Ex quibus verbis planū fit, noualē Paulū eodem modo vt
Plinium accepisse. Idem. Iustū est p̄scindi sulco dodratāli iugerū vno die, ite
rariq; sesqui iugerū si sit facultas soli: Si minus, p̄scindi semissem, iterari as
sem. Proscindere est primū terrā vertere grādioribus glebis relictis. Vt aut
noualis alternis annis seritur, ita restibilis quotannis: qui καλιμφίς vocatur
& καλιμβλας. Vernactū aut & nouale interdū pro eodē accipiuntur: Colu
mella eñ vernactū appellat agrū vere primo proscissum qui anno cessauit:
vt lib. ii. Fabę modū quatuor vel sex in vernacto duas operas bubulcorū de
tinent: ac in restibili vnā. Idem. Fasellus terrę mandatur vel in vernacto, vel
melius pingui & restibili agro. Ego vero noualem tum dici sentio & noua
le, cū post messem ager tonsus quiescit: qd̄ culmetum lingua patria vocat.
Tum autē vernactū dicitur, cū vere terra proscissa est: græce νεάτων, vt dixi
mus, & νεός & νέωμα. Latine etiam interdū seges dicitur, cū iterata & exulta
est ad sementem. Id cū ex loco Plinii supradicto, tum ex Columel. declarat
in p̄fatione septimi, his verbis. Neq; inficior id eos aliqua ratione fecisse,
quasi sit agricolæ contrariū pastoris propositū: cū ille subacto & puro solo

Vernactum.
Noualis &
nouale.

Restibilis.

Seges.

gaudeat, hic nouali graminofoq; ille fructu e terra fpetet, hic e pecore. Idē i
 octa. Sequeris autē noualia nō solū herbida, sed quę plerūq; vidua sunt spi
 nis. Varro: Seges (ingt) dicitur qđ aratum nec dū fatū est: Noualis vbi fa
 tū fuit anteq̄ fecunda aratione renouetur. Idem. Multum interest in rudi ter
 ra: an in ea seras, quę quotannis obfita fit, quę vocatur restibilis: an in ver
 nacto, quę interim requieuit. Inde tōsā nouales Virgilio & culta noualia.
 Est & aliud genus noualis, terra tunc primū ad culturam profcissa: quo mo
 do Plinius vsus est in decimosextimo, de odorata terra loquens. Talis est fe
 re (inquit) in noualibus cęsa vetere sylua: quę consensu laudatur.
 ¶ IN cap. ostentum. Restituenda hęc duo verba, φῶσμος περὶ τῶν δ' εἰς.
 ¶ IN cap. Instratum: lego ex antiquo exēplari. Neq; em̄ dubiū est quīn stra
 gula vestis sit omne palliū qđ gręci πῆσιγμα, vocāt. Quo verbo latinī etiā
 vt solēt, vt Cicero in secūda Antoniana. Cochiliatis Gn. Pōpeū peristroma
 tis seruorū i cellis lectos stratos videres. Dicunt etiā peripetasmata ex eo q
 tricliniis obtendi soleant: & παραπέσματα, & aulæa, & attalica, ab aulis re
 gum in quibus expanduntur. Virg. Purpurea intexti tollant aulæa. Britan
 ni. Curtius. Lectos circūdederant aulæa purpurea auroq; fulgentia. Et in
 singulari aulæa: quo modo gręci vtuntur. Curtius lib. vii. Cum post aulæā
 quę lectos obduceret, staret rex. Cice. in Ver. acti. quinta. Quid illa attalica
 tota Sicilia nominata ab eodem Heio peripetasmata emere obligatus est
 Plin. lib. viii. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex: vnde nomē
 Attalicis. Dicuntur & Babylonica. Idem. Colores diuersos picturę vesti
 bus intexere Babylon maxime celebrauit & nōmen imposuit. Et rursus idē.
 Metellus Scipio triclinaia Babylonica festert. octingentis millibus venis
 se, iam tunc posuit in Capitonis criminibus. Vocantur etiā tapetes verbo
 & ipso gręco, & tapetia. nostri vno verbo stragula & plagas appellant: vt
 Lilius libro. ix. de bello Macedonic. Luxurię enim peregrinę origo ab exer
 citu Asiatico inuecta in Urbem est. Inde primū lectos æratos, vestē stragu
 lam, preciosam, plagulas & alia textilia Romam adduxerunt. Hęc cū ani
 malia habent intexta, vt hodie passim habentur, ζωτά a gręcis, id est bel
 luata vocantur. Plautus in Pseud. Neq; Alexandrina belluata confuta tape
 tia. Pallia a quibusdam vocātur, vt nunc ab Vlpiano: cum pallium alioqui
 sit vestis gręcorū propria, vnde palliatę fabulę dictę: πικῆλοι ab illis dictum.
 ¶ IN Cap. Sepe ita computatum est: lego ex antiquis, cōparatum: id est cō
 stitutum & loquendi consuetudine receptum. Terēt. in Phor. Q̄ inique cō
 paratum est: nī qui minus habent, vt semper aliquid addant diuitioribus. Ci
 ce. in Lelio. Quoniā ita cōparata est ratio vitę naturęq; nostrę, vt alia atas
 oriatur ex alia. In eodē cap. Nā cum dicitur apud veteres agnatorum gē
 tiliumq; q; pro separatione accipitur. Accursius non recte gentiles cogna
 tos interpretatus est: quia vtroq; vocabulo agnati intelliguntur. Verū gen
 tilitas agnatorum erat clarioris familię. Morem autem eum fuisse antiquo
 rum, vt hęc duo in sermone iungerent: ex illo prouerbio apparet, quo Var
 ro & Columel. vsi sunt: Ad agnatos & gentiles est deducendus. de quo satis
 est a nobis alibi dictum, atq; etiā de iure gentilitatis, & alioquin gentiles

Mentores
 Peristroma.
 Peripetasma
 ta.
 Attalica.
 Aulæa.
 Babylonica.
 Tapetes.
 Stragula &
 plagæ.
 Belluata str
 gula.
 Pallia.
 Comparatū.
 Agnati
 & gentiles.

Marcipores.

non tā agnati sunt q̄ cognomines. Vnde Cicero Serviū Tulliū, qui Roma-
 noꝝ rex fuit, gentile suū vocat. Inde illud Plinianū lib. xxxiii. Singuli Marci
 pores Luciporesve dominorū gētiles victū in promiscuo habebant. quibus
 verbis significat p̄iscos Romanos singulis seruis contentos fuisse: quare
 Marcipores quasi Marci pueri vel Lucii vocabantur, quasi ministri & asse-
 cle, vt greci *μαρκεσ* vocant seruos. qđ in numerosa familia postea fieri nō po-
 tuit. Fabius in pri. In seruis (inquit) iam intercidit genus illud nominis qđ
 ducebatur a dño: vnde Marcipores, Publipores. Qui ergo dicebat agnatos
 gētilesq; & eiusdē gentis & cognomines significabat. Falsus est etiam in eo
 Accursius, q̄ separatum & disiunctū pro eodē accepit: cū Paulus hoc intelli-
 gi voluerit, gētiles separatos ab agnatis esse. Aliud est enim disiunctiua par-
 ticula, *διασεικνός μέρους*: & aliud separatiua, *ἀχωριστικόν*. Cic. in Top. Gētiles sūt
 qui inter se eodē nomine sunt, qui ab ingenuis oriūdi sunt, quorū maiorum
 nemo seruitutē seruiuit, qui capite nō sunt diminuti. Nihil enim video Scæ-
 uolā pontificē ad hanc definitionē addidisse. Secūdū hoc nō vt quisq; agna-
 tus est alicui, ita etiā gētilis est: nec quisquis alicui gētilis est genere, nō etiā
 agnatus est. Quare longe abfuit Accursius a mente Iuriscōsulci, cū aiāt hic
 gētiles cognatos significari. Verum est tamen (vt diximus) gētiles inter-
 dum esse qui non ex eadem familia sint: vt M. Tullius Seruio Tullio regi.

Lorica.

¶ IDEM Accursius in cap. Impensę, non intellexit quid sit lorication. nō est
 em̄ cælatura in modū lorice facta: sed cū lorica sit in vniuersum cuiusq; rei
 tutela & p̄tectio & munimētū. *ἰ. πρὸ βλημάτων, σκέπασμα, ἢ τὸ σείρον*: tum vero lo-
 rica pars muroꝝ est & structurarū. Vitruuius lib. ii. de lateritiis parietibus
 loquēs. Cū em̄ in tecto tegulæ fuerint fractę aut a ventis deiectę, qua possit
 ex imbribus aqua pluere: nō patietur lorica testacea lædi laterem, sed proie-
 ctura coronarū reiciet extra perpēdiculū stillas. Lorica appellat corona-
 rū proiecturam, q̄ fit in parietibus eiuscemodi. Curtius lib. viii. Angusta mu-
 ri corona erat. nō pinnæ, sicut alibi, fastigiū eius distinxerant: sed p̄petua lo-
 rica obducta transitum seferat. Itaq; rex hērebat magis q̄ stabat in margi-
 ne, clypeo vndiq; incidentia tela propulsans. Lorica appellat structurā fa-
 stigiata, q̄ aquam pluuiam vtrinq; dispellit extra perpēdiculū veluti sug-
 grūdulis prominentib⁹. Capistratę huiuscemodi structurę a structorib⁹ no-
 stris appellantur. In pauimētis etiam ruderatis lorica appellatur corium e
 marmore tuso cum calce & arena, Vitruuius lib. sexto. Itaq; si necessitas vr-
 geat, vt minime vitiosa fiant: sic erit faciendum. cum coaxatum fuerit, insup
 altera coaxatio transuersa sternatur, clauisq; p̄fixa duplicē p̄beat con-
 tignationi loricationem: deinde ruderi nouo tertia pars testæ tuius admie-
 sceatur. Var. lib. pri. de re rust. Parietes & solum opere tectorio marmorato
 loriciandi. Hoc in loco Paulus huiuscemodi loricationē significauit, q̄ non
 nihil simile vel operis tectoriū habeat ad picturam admittendā: vel in sum-
 mis structuris aliquid elegantius, cohonestamētī gratia factū potius q̄ stru-
 cturæ p̄tegēdæ. a Grecis *θειρωσις* dicitur. Homerus in Odyss. *χάλκισι μετ' τοῖ*

Loricatio.

Loricare.

χοι, πρὶ δὲ θειρωσὶς κινουσι. ἰ. δὲ πρὶ ἐχωρ κινηλοσ δῖονει σέφου. A lorica loricare verbum
 dictū. Plini⁹ de Ichneumone loquēs in octauo. Mergit se limo sepi⁹ siccatq;

sole: mox ubi pluribus eodem modo se corius loricauit, in dimicatione pergit. Quem loquendi modum ab Aristotele ipse mutuatus est lib. vi. de hist. animalium. de apris enim loquens ita inquit. Mirabilia inter se plura conferunt: sese ad ea loricantes, tergoraque sua in summam crassitudinem artificio comparantes, ea ad arbores affricantes & ceno oblita subinde affricantes. Sed hec significatio ab lorica militari ducta est. Ἐπιπορευόντες ἐαυτῶν, ὅτι προῖοντες τὸ δέσμα, παχυτάτου ἐκ

παρὰ πρὸς αὐτῶν.
IN cap. cum bisextus. Cato putat mensem intercalarem addititium esse: oesque dies eius pro momento temporis obseruat: extremoque die mensis Februarii attribuit Quintus Mutius. Mensis autem intercalaris constat ex diebus .xxix. Accursum existimauit Catonem & Mutium a Celso reprehendi ut absurda dicentes: quare ad huius dicti sensum percipiendum, adnotandum hic esse duxi id quod Macrobius lib. primo Satur. his verbis dixit. Cum Romani ex distributione Populii ad Lunae cursum, sicut Graeci, annum proprium computarent: necessario etiam intercalarem mensem instituerunt more graecorum: & reliqua, quae de intercalatione auctor ille prosecutus est. Hoc autem intercalandorum mensem institutum Caesaris aetate praecessit. Quare hic Quintus Mutius P. filius & Cato a Celso nominati sunt iuriscosulti antiquiores Caesare, ut auctor est Poponius, in cap. altero, de origine iuris. De quo Cesare Trajanus ita scribit. Conuersus hinc ad ordinandum reipublicae statum, Fastos correxit iam pridem vitio pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neque messium feriae stati, neque vindemiarum autumno competere: annumque ad cursum solis accommodauit, ut .CCCLXV. dierum esset: & intercalario mense sublato, vnus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in posterum e calendis Ianuariis nobis temporum ratio congrueret: inter Nouembrem & Decembrem mensem interiecit duos alios. Fuitque is annus quo haec constituebantur, quidem cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. Ex his satis declaratur, non absurda esse quae Cato & Mutius dixerunt de mense, qui intercalabatur eo tempore, quo annum lunae cursus non solis moderabatur. Id demum scrupulum facit, quod de mense intercalari dicitur, esse eum dierum vndetriginta. Macrobius enim in loco supracitato: Sed nondum errore (inquit) comperto per octo annos nonaginta, quasi superfundendos graecorum exemplo computabant dies: alternisque annis binos vicenos, alternis ternos vicenos intercalantes, expectabant intercalationibus quatuor. Et rursus. Hoc autem (inquit) errore iam cognito, haec species emendationis inducta est. Tertio quoque octennio ita intercalandos dispensabant dies, ut non nonaginta, sed Mensis intercalaris. LXVI. intercalaret. Secundum hoc dictum Macrobius, mensis qui intercalatur .xxix. dierum esse non potuit. Quare scire nos oportet, mensem intercalare dici non modo eum qui intercalatur, sed etiam in quo intercalatur. Prior intercalatius dici potest. ἡμεροδμημιον: quo modo Cato censuit mensem intercalarem addititium esse, qui in usu post Caesarem non fuit. Posterior ἡμεροδμημιον graece dicitur: cuiusmodi est Februarius hodie, quem Celsus vndetriginta dierum esse dixit, non ex Catonis ille quidem aut Mutii, sed ex sua persona loquens. Annus intercalaris. Mensis intercalarius. graece autem ἡμεροδμημιον utraque significationem habet. Plinius annum intercalare

Intercalatio
Cæsariana.

pro bisextili dixit. Liuius mēsem intercalariū vt Macrobius vocauit, de Lu-
cio Scipione loquens: Triūphauit mēse intercalario, pridie cal. Martias. Ci-
ce. ad Ligarium. Ego tñ cū ad. III. cal. intercalares rogatu fratru tuoz venif-
sem mane ad Cæsarem. & reliqua. calendas vt opinor Martias significauit.
Omni em̄ intercalationi (inquit Macrobius) mensis Februarius deputat⁹
est. Qd̄ aut̄ Cato de intercalari additio dixit: hūc ferme sensum habet. Mē-
sis intercalatus ad spatia tēporum etatumq; metienda dinumerādaq; nō p-
cedit: cum id reliquis annis defuerit qd̄ intercalari addit⁹: qui anni nihilose-
cuis in numerū pcesserūt etatū & tēporū, licet nec pleni essent anni nec iu-
sti. Itaq; hic annus licet dieb⁹ mēsi busve redundet. non tñ longior maiorve
esse ceteris iurisperitorū interpretatione cēset. Neq; vero magnopere mirū
est intercalandi varietate antiquissimos esse vsos: cum etiā illa Cæsariana,
qua nunc vtimur, cum cursu solis anni moderatoris non satis quadrare vi-
deatur. Ephemerides astronomorum hodierno tempore æquinoctium ver-
num ad quintumdecimum cal. Apriles, qui dies est duodeuicesim⁹ Martii,
peractum esse significant, Nam cum omnes cardines temporum in octaua
signorum parte conficiantur, si Plinio credimus auctori earum rerum gra-
uissimo, & astronomi introitum solis in cætrum ad vndecimū mensis Mar-
tii signent, qui quintus iduum appellatur: octauo utiq; inde die æquinoctiū
peragi ea ratione existimandum est: qui duodeuicesimus est mensis Mar-
ti. Columel. & Plinius, qui Cæsaris secuti sunt rationem, æquinoctium vernū
octauo calendas Apriles fieri dicunt, qui quartus est & vicesimus mensis.
quare facile est iudicare, tātam esse temporis intercapedinem inter æquino-
ctium nostrum, & id quod a Cæsare signatum est, quanta est inter quintum
decimum calend. & octauum. tot enim diebus æquinoctiū quod sequimur,
Cæsarianū æquinoctium anteuertit. Quæ ratio Cæsariana si mille ac quingē-
tis annis tot dierum spatia aberrauit a solis vestigiis: quo tandē euasura est
nisi a mathematicis aliquādo corrigatur: quod nisi fiat, quid causæ est quin
æquinoctium vernum in Februarium tandem retroactum iri existimemus?
De difficultate autem assignandi eius æquinoctiū aliarūq; tēporis diuer-
sionum Plinius loquens, ita inquit. Addidere difficultatē & auctores diuer-
sis in locis obseruando, mox etiam in iisdem diuersa prodendo. Tres autem
fuerunt secte, Chaldaea, Ægyptia, Græca. His addit apud nos quartam Cæ-
sar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sosigene perito scien-
tiæ eius adhibito. & ea ipsa ratio postea comperto errore correctæ est, ita vt
duodecim annis cōtinuis nō intercalaretur: quia cœperat sydera annus mo-
rari, qui prius antecederat: & Sosigenes ipse tribus cōmērationibus, q̄q; di-
ligentior esset ceteris, non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigē-
do. Ex his verbis Plinii intelligim⁹ iam tum Cæsaris tempore intelligi cœ-
ptum, intercalandi quadratis rationem non plane esse exactam ad obserua-
tionem temporū. Accedit auctor Columella, qui libro decimo: Bruma (in-
quit) conticitur circa octauū calend. Ianuarii, in octaua parte Ianuarii. Nec
me fallit Hipparchi ratio, quæ docet solstitia & æquinoctia non octauis, sed
primis partibus signorum cōfici. Verum in hac ruris disciplina sequor nūc

Eudoxi & Metonis antiquorumq; fastos astrologorū, qui sunt aptati publicis sacrificiis. Quia & notior est ista vetus agricolis concepta opinio: nec tamen Hipparchi subtilitas pinguioribus (vt aiunt) rusticorum literis necessaria est. Haecenus Columel. Cum igitur (vt cōiectura colligo) prima illa siue prior Sofigenis intercalatio multo maior quadrante diei fuisset, solis utiq; cursum quasi morari ac retardare cōperat: quippe cum annus vertēs qui solis ipse eadē in vestigia reditu conficitur, minor esset eo anno quo Romani utebantur, id est anno ciuili, intercalationis vitio. Postea errore comperito cum aliam rationē Romani instituisent: intercalandi (vt ita dicam) compendio in errorem diuersum mortales adduxerunt, vt iam Cæsaris rationem sequentes non morari solem vt antea, sed vrgere accelerareq; videamur, annumq; vertētem anno ciuili septem dierū interuallo anteuertamus, & veluti solē currētē præpropere incitemus. Eodē porro errore reliquos etiā temporum cardines retroagentes: solem ipsum eorum moderatōre solstitio & bruma alteroq; æquinoctio itidem adurgere videmur. Siquidem omnes temporum cardines in octaua parte signorū peraguntur, vt antea ex Plinio docuimus, & Columel. lib. xii. Plinius: Omnes (inquit) hæc differētiæ fiunt in octauis partibus signorū. Bruma capricorni: ab octa. cal. Ianua. fere. equinoctiū vernum arietis: solstitium cancri: alterūq; æquinoctiū libræ. Cui cōgruit quod alibi eodem lib. dicit. Solstitium peragi in octaua parte cancri & octauo cal. Iulii diximus. magnus hic anni cardo. Idemq; ipse antea dixerat libro secūdo, cap. duodetricesimo. Apud Columel. autem lib. xii. legitur: viii. cal. Iulias sol introitum in cancrum facit. quæ verba esse corrupta argumento sunt verba quæ subsequuntur post vnum & alterum versum. viii. & vii. & vi. cal. Iulias solstitiū. Et rursus inferius: Octauo calē. Octobris & vii. & vi. æquinoctium autumnale. Aliud est. n. solstitium, & aliud introitus in cancrum: cum introitus in prima parte, & solstitium in octaua fiat. Quare apud Columel. ita legēdū videtur in loco supracitato. XV. vel. xiiii. cal. Iul. sol introitum in cancrum facit. facile enim fuit notas numerorum corrupti. Proinde cū Columellæ ætate, qui circa Cæsaris tempora fuit, solstitium peragi non modo octauo sed etiam sexto calē. Iulias censeretur: qui dies festus est diuo Baptistæ: si retrorsus inde dies numeres octo, in diem septimū decimum mensis incurres, id est in quintumdecimum cal. Iulias, quo die solis est ingressus in cancrum. nostri autem Mathematici eū tertio decimo attribuant. qui tertius est iduum. Quæ si a sexto calē. quo peragitur solstitium secundum Columellam, retro numeres: ad vndeicesimum peruenies, & maius erit interstitium. Iam æquinoctium autumnale hodie statuere astronomi videtur ad decimum diem cal. Octobris, qui vicesimus est Septembris: cum introitum solis in Libram. xiiii. die signent idibus eiusdē mensis. At Columella. xiiii. (inquit) calēdas Octobres sol in Libram transitū facit. & paulo post. viii. (inquit) cal. Octobres, & vii. & vi. æquinoctiū autumnale. Deniq; introitum solis in Capricornum hodie ephemeridum editores. xii. die Decembris obseruant, id est pridie iduū. De quo Columel. xvi. (inquit) calen. Ianuarii sol in Capricornum transitū facit: Brumale solstitium vt Hipparchi

cho placet. Et inferi⁹. ix. calē. Ianuarii Brumale solstitium sicut Chaldei obseruant. Haftenus ille. Nos igitur hodie pridie idus Septembris introitum solis in Capricornum statuimus: ideoq; Brumam in octaua parte, id est decimo quarto cal. Ianuarias, id est vndeicesimo die Decēbris. Traditio autem Columellę quarto & vicesimo die statuit, id est nono cal. quod est peruigilium natalis saluatoris nostri. Plinius autem octauo cal. attribuit, id est natali dominico. Ex quibus manifestum est nos ab antiquorum obseruatione quinque dierum interstitio vt minimū abscessisse. q̄q̄ & apud priscos parum eiusmodi obseruationis cōputationisq; ratio constitit, vtpote quum Hipparcho cum Chaldæis non conuenerit: nisi q; Hipparchus obseruasse videtur solstitium cum oriretur. Chaldæi cum perageretur, vt & Plinius fecit. Quod si hodie fastos constituere in mentem iis veniret, quibus id licet pro potestate facere: vt quarto quoq; anno diem vnū intercalare habem⁹, ita trecētesimo fere anno exemptilem vnū in posterū haberem⁹, ita vt primo anno bisextili dies illi aut quinque aut plusculi, qui haftenus excreuerūt & nunc redundāt, semel eximerētur. Huiuscemodi autem diebus olim gręci utebantur, ^{et vocantur} vocātes. Id quod Cicero in tertia Verrina refert. Difficultas autem rei exacte constituendę inde oritur, q; orbis signiferi circuli in trecentos sexaginta gradus tribuitur, quę partes maximi circuli a sphericis auctorib⁹ appellantur, quarum vnaqueq; pars in sexaginta particulas diuiditur, quę minuta vocantur: & rursus minuta hęc singula primaria in sexagena minuta secundaria. At diligentissimi mathematicorum tradiderūt solem orbe suo eccentrico ita ferri, vt ex aduerso motionis cęlestis, quę orbes omnes secum rapit, in singulos dies minuta vnde sexagena & octona circiter secundaria quotidie retrocedat quarū computatio & in asses in horasq; collectio, rem inexplicabilem reddit: cū eo quidem q; vt collectę fuerint quantumuis exacte, tamē partitio in annos aliquot distribuī ita exacte nequit, intercalationeq; adęquari, vt non aliquid aut excurrat aut desit. Hoc autem nō ambigetur (vt opinor) si quis intentius animaduernerit intercalationē quadrantis paulo maiusculam esse, q̄ vt cum fine anni vertentis cōpeteret. Indeq; factum vt cessim semper eamus a tēpore Cęsaris ab eiusq; obseruatione tēporum. His etiam causis accedere forsitan illud potest quod Columel. lib. pri. his verbis inqt. Multos enim iam memorabiles auctores cōperi persuasum habere, logo æui situ qualitatem cęli statūq; mutari: eorūq; cōsultissimum astrologię professorē Hipparchū prodidisse, tēpus fore, quo cardines mundi loco mouerentur. cui conuenit Plinii dictum lib. xxxvi. qui de gnomonis cuiusdam mutatione loquens ita inquit. Hęc dierum obseruatio. xxx. iam fere annis non congruit: siue solis ipsius dissono cursu & cęli aliqua ratione mutato: siue vniuersa tellure aliquid a centro suo dimota, vt deprehendit & in aliis locis accipio: siue vrbis tremoribus ibi tātum gnomone intorto. **C**IN cap. Spadonū: thilibię & talasie: Thilibię & Thlasie hic legendū Ioānes Craston⁹ iandiu adnotauit. apud quosdā tamē Thladię dicūtur. ^{ad notā} Paulus Ægineta lib. sexto de Eunuchismo loquēs: Duplex (inquit) Eunuchos faciendū ratio. Partim enim collisione: partim exectione fiunt. Prius il-

Exemptiles
dies,

Iud genus hoc modo fit. Pueros adhuc infantes in peluim insidere faciunt a
que calide. Deinde cum corpuscula flaccuerint, ipsa pelui digitis testiculos
collidunt, quoadusq; euanidi abeant, nec iam concreto coagmento cōtrecta
tionem subeant, *δ δ κτλ θλασιν, δ δ κκατ' εκρημιν.* Spadones sunt quibus cremaste *Spadones*
res sunt euulsi: id est nerui quibus coliei suspensi sunt.

CIN cap. Anniculus. Ante diem decimū calendarū, & post diē decimum ca
ledarum, utroq; sermone vndecima dies significatur. Hoc loco (vt opinor)
Paulus lectorem morari hoc gripho voluit potius q̄ docere. Quare non im
merito hoc dictum Accursius malā literam vocat. Lauren. lib. iiii. elegatiarū
meminit, nec tamen interpretandū censuit. Ipse quidē duobus modis intelli
gi hoc posse arbitror. vno modo vt vndecimā diē præcedētis mēsis intelli
mus: altero subsequentis, a quo calendę nomen sortiuntur. vt verbī gratia,
Ante diem decimū calendarū Martii facturū te aliquid cum spopōderis, cer
tum est te vicesimum diem Februarii significasse: qui decimus est a calendis
Martii, & quo die Romani decimo calendas dicere ac scribere solebant. Et
rursus cum dixeris te facturum post diem decimum calendarum, intellige
re potero diem vndecimum Martii, inter quem & calēdas nouem dies inter
cedunt. Est enim vndecimus dies non calendarum vt ille prior, sed diē mē
sis a quo calendę denominantur. Priorem interpretationem vix probare iis
poterimus qui censent eundem diem significari cum dicimus decimo calen
das Martii vel Aprilis, & ante diē decimum calē. id est decimo diē ante ca
lendas: quod loquēdi compendio decimo calēdas dici institutum est. In qua
sententia ego sum, Ciceronis auctoritate ductus, apud quem in Philip. vlti
ma sic legitur. Memoria tenent me ante diem. xiiii. cal. Ianuarii principem
reuocandę libertatis fuisse. quibus verbis eū diem significauit, quo diē. xiiii.
cal. Ianu. dicitur: vt ex Philip. quinta liquet. quam orationem cum Cicerō
in Senatu haberet calendis Ianuariis, Recordamini (inquit) qui dies nudius
tertiusdecimus fuerit: quantus consensus vestrum, quanta virtus. Dies enim
tertiusdecimus a calendis Ianuariis retro numerum agendo est, dies quo di
citur. xiiii. cal. Ianu. qui est vicesimus Decembris. quare in Philip. vltima non
diem. xiiii. sed. xiiii. cal. legendum esse censeo. Nam si numeri nota vno pun
cto non redundaret, Cicerō nudiusquartusdecimus in quinta Philip. dixis
set: cum nudius tertiusdecimus non semel ibi legatur: etiam si Laurentius
mendose legi censet. in quo ei minime assensus sum: sicut nec de eo quod a
pud Plautum legitur. De. xiiii. enim diē Cicerōne intellexisse, verba quę alibi
in eadem oratione sequuntur satis declarant. Hoc dies (inquit) xii. profecer
runt: vt quem nemo præter Cotylam vnum inuētus sit qui defenderet, is ha
beat iam patronos etiam cōsulares. Cæterum mos hic loquēdi de quo nūc
agitur, creber apud antiquos fuit. Idē Cicer. ad Atticum, de Quinto fratre.
Nunciū nobis tristes nec variū venerāt ex ante diem nonarum lun. vsq; ad pri
diē cal. Septēb. Et in Catil. Dixi in senatu cędem te optimatū contulisse in
ante diem quintum cal. Nouēb. Liius. Consules prætoresq; vsq; ante diem
quintum cal. Maias Romę Latiaę tenuerunt. Est autē loquēdi modus per
verborum transpositionem receptus, vt exaudire hæc verba ita debeamus,

Nudiusquar
tus decimus;

Ante diem
quintū calē.
& similia.

vsq; diē quintū ante cal. Sic græci, πρὸ πέντε καλendas ἰουλιανῶν Lactantius libro quarto diuini instituti. Tyberii Cæsaris anno quintodecimo, duobus geminis consulibus ante diē decimū cal. April. Iudæi Christum cruci affixerunt. quibus verbis dies tertius & vicesimus Martii significatur. quod si admittamus verum non esse videbitur quod Paulus dixit, ante decimum diem cal. vndecimum diem significare. Vt cunq; sit: vel ænigmate vel oxymoro Paulus detinere lectorem voluisse mihi videtur. Fortasse autem aliud est ante diem decimum calendas, qui sermo per transpositionem receptus est, vt diximus: & ante diem decimum calendarum, qui ita vt illud resolui nō potest: vt sit decimus cal. Aprilium tertius & vicesimus Martii, & ante diē decimū calēdarū vndecimus, id est secundus & vicesimus eiusdem: post diem autē decimū cal. Aprilium, sit dies vndecimus Aprilis. Cum ergo dicit Paulus, Vtroq; enim sermone vndecima dies significatur: id subintelligendū reliquit: si alterū sermone retro, alterum porro agas. Qz si de iis mensibus intelligatur qui vnde viginti calendas habent: vt verbī gratia, si dicas, decimo cal. Decēb. pridie & postridie eius diēi erit vndecima dies, siue porro versus numeres siue retrorsus. nam vicesimus secundus dies erit vndecimo cal. & vicesimus quartus erit vndecimus calēd. id est vndecimus a decimonono cal. Secundū quā interpretationē cum eodē nomine vocetur, tamē nō idem erit dies. Huiuscemodi ferme est apud Gel. lib. vii. Quoad viuet & quoad morietur. Conuenire hic etiā videtur illa quæstio apud eundem agitata lib. xi. quid sit intra calendas. **CIN** cap. Massurius, verbum græcū restituendum. Quosdam eam quæ vxo ris loco sine nuptiis in domo sit: quam græci *παρθενικὴν* vocant. **CIN** cap. Carbonū. Sed & de balariis idē est. legēdū Balanis. Et inferius, nō stoboli sed strobili legendū. Strobili prima breui nuces sunt pineæ: & venti procellosi, qui cōuolutim grassantur. Balani sunt glandes, & id quod glandis forma ad subducendā aluū in podicē manu indit, apud auctores medicina. **CIN** cap. In lege censoria. Lex censoria non a censu, vt Accur. dixit, sed a censoribus: quorum erat munus portoria vectigaliaq; locare. Lilius lib. iiii. de censura loquens. Sub ditione eius magistratus publicorū ius priuatorūq; locorū, vectigalia po. Romani sub nutu atq; arbitrio sunt. Quod autē sequitur, Constitutū est eam domū vnicuiq; nostrū debere existimari, vbi quis sedes & tabulas haberet, suarūq; rerum constitutionē fecisset: interpretatione egeat, nisi in priore editione huiusmodi animaduersionū docuissimus eas tabulas his verbis significari, quas instituti prisci fuit vnūquemq; sibi de domestica ratione facere, a græcis ephemeridas dictas. Cornelius Nepos de Pomponio Attico Cū in primis lautus esset eques Ro. & nō parū liberaliter domū suā omnium ordinum homines inuitaret: scimus nō amplius quā terna milia æris in singulos menses ex ephemeride eū expensum sumptui ferre solitum. Ibidē: ex quibus agris paterfamilias fructus caperet, quibus se toleraret. Tolerare hoc in loco est, quod græci *διαζῆω* dicūt *καὶ ἀποζῆω*: id est modice & summa parsimonia viuere, *ἐπινομιῶς ζῆω*. Plato. *νομῆ δὲ διαζῶν τοπλεῖσιν*. Thucyd. *νεμῶσιν ἀλλοι τὰ ἀυτῶν ἕκαστα ὡς ἀποζῆω*. quibus opponitur *ὑπὲρ καὶ καταζῆω*, τὸ ἐστὶ ἐκπῆλα μάλιστα ζῆω. Cæsar. lib. iiii. belli ciuilib. Libenter etiā ex perfugis agnoscebamus

Strobili.
Balani.

Tabule domesticæ, id est ephemerides

Tolerare.

equos eorum tolerari: reliqua vero iumeta interisse. id est quoquomodo sustentari. Idem. Erat summa inopia, adeo ut foliis ex arboribus strictis, & teneris arborum radicibus cotufis equos alerent, & cogeretur his rationibus equitatu tolerare. *δι' ἰπιπικῶν διακαστῶν*. Tolerare vitam, Tacit. Multos militia: quosdam exercendo agros tolerare vitam. A graecis sermo tractus, a quibus *εὐαυτοῦ* dicuntur, & inedia vitam finire.

CIN cap. qui fundum: deest vnum verbum graecum: Nuces & ficus & vuas duntaxat duracinas & purpureas, & quae eiusdem generis essent, quas non vini causa haberemus: quas graeci *ἡρώσιμα* appellat. Sic in antiquo legimus, & Politianus in epistolis animaduertisse se scripsit. *ἡρώσιμα* edulis & cibaria escariaq; latine dicitur. Plin. lib. xiiii. In pergulis vero (inquit) seruntur vuas escariae appellatae: e duracinis albę nigraq;. Idem. Coseminia nigra: vino minime durate: vua maxime post quindecim dies q̄ vlla alia: minus fertilis sed cibaria. Duracinas autē a duritia acinorum dictas, ex eodē auctore nouimus: q̄ de Italia loquens: Vua (inquit) nō alibi gratior callo: vnde possit inuenisse nomē duracinę durus acinus. Idē etiā purpurearū meminit. Tranq. ex epist. Augusti. Dum lectica ex regia domum redeo, panis vnciam cū paucis acinis vuę duracinę comedi. Sic autem duracina vua, vt ficus duritoria dicitur.

Vua edulis & cibaria.

Duracina vua.

CIN cap. liberorum. Toties enim leges necessariā dicunt cognationē singularum nominibus vti. Sic in antiquis legitur, & apud Accursiū: sed tamen planum est animaduertentibus medosam esse lectionem, sicq; recocinnandā. Toties enim leges necessariū ducunt cognationum singularum nominibus vti.

CIN cap. Telū, defunt tria verba graeca, quę sic in meo libro restitueda duxi, antiqui exēplaris obseruatione nō nihil in hoc loco adiutus. In. δ. Telū. Dicitur ab eo q̄ in lōginquū mittitur, a graeca voce *πρόθηρ* figuratū. & paulo post nā quod nos telum appellamus, illi *βέλος* appellant. Et rursus inferius: Et id quod ab arcu mittitur, apud graecos quidē proprio nomine *τόξον*, vocatur.

CIN cap. qui venenū: legendū, Cū id quod nos venenū dicim⁹, graeci *φάρμακον* dicunt. Pharmacon apud Graecos in vtranq; partē significationem habet. Vnde Pharmacopolę medicamentariū dicti: quorum ministri Pharmacotribę dicuntur, medicamēta pilo pinlentes in mortarioq; terētes. & Antipharmaca antidota, & quasi venenorum venena. Dioscorides de iugladibus: Contra venena (inquit) exitialia vim habēt antipharmacī: siue a veneno hausto esitentur, siue ante edātur. Dicunt etiā *ἀλεξιφάρμακα*, quasi venenū amolictia & vim veneni expultricē habentia: quę cum ante venenum sumuntur *προφυλακτικά* etiā appellātur. Inferius autē area Homericis versibus ex Odyssę lib. iiii. replenda.

Pharmacopolę.

*ποῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχει φάρμακα, κηλόνια,
ἔδρα, τὰ δὲ πολυδάμνα, πόρε θῶνθ' ἰθάκοιλα
Αἰγυπῆ, τῆ πλῆστα φέρεει ζείδωρ' ἄρσεν
φάρμακα, ἧλὰ μ' ἔδρα μεμυρῶνα, ἧλὰ ἰλυγῶνα.*

Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata venena,
Quæ Polydamna dedit coniū x Ægyptia Thonis,
Commoda, consulte medica composita sub arte:

Multa legens Pharia solers tellure venena,
 Noxiâ permixtîm carpens quoq; commoda multa.
 Hæc medicamēta data esse Helenæ ab vxore Thonis Thebis in Ægypto,
 auctor est Diodorus in secūdo. Locus autē ille Homerî celebratus est a græ
 cis ob Nepenthes illud quod Helena cū Telemachum cum Pisistrato hospi
 tio suscepisset, in conuiuîū attulit, in vinūq; iniicit, cuius medicamēti erat ea
 vis & facultas, vt omnîū malorum obliuionē ingeneraret. Siquidē vsq; adeo
 lætificum erat atq; exhilarās potores: vt qui vinum eo tēperatum hauisset,
 nullam ille lachrymā eo die emittere posset: non si ambo eius parentes mor
 tē eo die obiuissent: non si liberi eius in ipsius cōspectu cōtrucidatî fuissent.
 Propterea eiusmodi pharmaca *μηλόεντα*, vocat Homerus, id est *μηλόεντα* *διωρητικὰ*
τέχνῳ ἐσκηνασμένα, vt inquit Plutarchus. Plinius lib. quinto & viceſimo de in
 uentione hærbarū loquēs: Homerus (inquit) primus doctrinarū & antiqui
 tatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriā herbarum Ægypto
 tribuit, tum etiā cū rigaretur Ægyptus illa, nō autem esset postea fluminis
 limo inuecta, herbas certe Ægyptias a regis vxore traditas suæ Helenæ plu
 rimas narrat, ac nobile illud nepenthes obliuionē tristitiæ veniāq; afferens,
 & ab Helena vtīq; omnibus mortalibus propinandū. Quod dictū Plinius ex
 Theophrasto accepit lib. nono de hist. plantarum, qui quod Plinius obliuio
 né tristitiæ veniāq; afferre dixit quasi immunitatē vacationēq; ipse *λίθη κίβη*
καὶ ἀπάθειαν τῆν κακῶν dixerat, fortasse autem Plinius apud Theophrastū non
ἀπάθειαν, quasi indolentiam & impatibilitatē malorum: sed *ἀπένηθον* legit quasi
 luctus veniam, quod verbū alludit ad *νηπενθές*. Meminit etiā nepenthus libro
 vno & viceſimo idē Plinius. Macrobius septimo Satur. Non minus autem q̄
 dulcedo vini hilarant verba conuiuîum. Nam si Homerî latentem prudentiā
 inscruteris altius: delinimentum illud quod Helena vino miscuit, non herba
 fuit, non ex India succus: sed narrandi opportunitas, quæ hospitem mæroris
 oblitum flexit ad gaudium. Meminit & Philostratus in vita Apollonii libro
 septimo. *νηπενθές* autem (vt inquit Eustathius) dicitur οὐ μόνον ἐσθητικῶν τῶν
ἀλλὰ καὶ ἐστὶ σφρίσκιον, ὃ ὄζειν ἄλυτον. νηπενθές ἀχολόν τε κακῶν ὑπὸ ληθον ἀπάντων.
 Locus autem integer apud Homerum sic legitur.

Ἔνθ' ἄντ' ἄλλ' ἤνόησε Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα.
 Αὐτὴν ἄρ' εἰς οἶον βάλει φάρμακον ἔνδερ' ἔπιονορ,
 Νηπενθές, ἀχολόν τε καὶ ὑπὸ ληθον ἀπάντων.
 Ὅς τ' καταβρέζειν ἐπὶ λυγρῆσι μιγείν,
 οὐκ ἄρ' ἐφημέριός γε βόλοι κ' Ἰλίου δάκρυ πῆξεν,
 οὐδ' εἰ δὲ καταθευαῖν μήτηρ τε πάτερ τε,
 οὐδ' εἰ δὲ προσώροισιν ἀδελφεῶν ἢ φίλων υἱῶν
 χαλκῶν δκίσοιεν, δ' ὀφθαλμοῖσ' ὄρωτο.
 τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα, μηλόεντα,
 ἔδολα, τὰ δὲ πολυδάμνα, πόρε οἶνον ἄρσενος
 Αἰγυπτίην, τῇ πλείστα φέρει ζείδωρον ἄρσενον
 φάρμακα, πλὴν ἔδολα μεμιγμένα, πλὴν ἢ λυγρὰ.
 Hic Helenæ subiit vino miscere venenum,

Nepenthes.

Sailubo au

antimic

Strobili

Strobili

Solvere quod luctus, iras sopire minaces,
 Quod memori fertur residues abstergere sensus
 Sortis acerbae animo. atque obliuia ferre malorum.
 Qui semel id patera mixtum nepenthes iaccho
 Hauserit, inde diem totum non fuderit vllam
 Ille oculis lachrymam: non si suauissima proles,
 Si germanus ei charus materve paterve
 Oppetat ante oculos ferro confossus atroci.
 Tyndaris haec habuit summo loue nata venena,
 Quae Polydamna dedit coniunx aegyptia Thonis
 Commoda, consulte medica composita sub arte:
 Ipsa etenim Pharia solers tellure venena
 Noxia multa legit, mixtimque salubria multa.

¶ Sequitur in eodem cap. Glandis appellatione omnis fructus continetur
 ut Labolenus ait: exemplo graeci sermonis, *δρυός*: apud quos omnes arborum
 species appellantur: quem locum ex antiquo exemplari sic lego. apud quos
 omnes arborum species *ἀκρόδρυα*, appellantur. Species autem hic sic accipi
 tur ut in cap. vlti. supra de muneribus. Nam harum specierum curatores, quos
στρώναι & *ἐλαίμωρος* graeci appellant, creari moris est. Et species horreariae in
 titulo de conditis in publicis horreis, lib. decimo codicis. Prisci autem graeci
 omne genus arboris *δρυός* appellatione intellexerunt. Est autem *δρυός* pro
 prie robur. Vnde Dryides Gallorum sacerdotes appellati, ut auctor est Plinius
 libro sextodecimo. Ab hoc vocabulo *δρυφακτος* & *δρυπτεῖς* derivata in quibus
 dictionibus vestigia primigeniae illius significationis appareat. *δρυπτεῖς* enim
 dicuntur fructus adulti & maturi, quasi iam ex arbore casuri. Vnde drupae
 oliuae. Plinius libro. xv. de oleo loquens. Optima autem aetas ad decerpendum
 inter copiam bonitatemque incipiente bacca nigrescere: nostri vocant drupae
 pas: graeci vero drypeteis. *πῆδ' ἢ δρυῖ* igitur fit dictio *ἀκρόδρυα*: quo verbo Gaius
 omnem fructum significari dixit. Proprie tamen *ἀκρόδρυα*, a graecis appellatur
 tur quae in ambitu lignosum putamen habent: id est *τὰ τὸ ξυλῶδες ἐκτὸς ἔχοντα*,
 καὶ πῆδ' *τὰ ἄκρα*, ἢ τὸ *πρώξιμον ἔνδον*, quod genus appellatione nucum apud latinos
 continetur: id est *τὰ καρυκῶδη*. Contra autem quae poma dicimus, ut sunt cydonia
 malaque reliqua, pruna, cerasa, & similia: a graecis *δωώρα*, dicuntur singulari
 numero. Iulianus in epist. καὶ *δένδρα πικρῶν δωώραν φέροντα*, vnde *δρυπτεῖς* eorum
 fructuum negociatores apud Demosthenem. ut *στρώναι* & *τελώναι*. Quae autem
 glandis appellatione apud scriptores intelliguntur, a graecis *βαλανήα* vocantur.
 Latior est autem iuris peritorum ex edicto interpretatio, ut hic Gaius tradidit.

¶ IN cap. pupillus, lego: Incola est qui in aliquam regionem domicilium
 suum contulit: quem graeci *πρόκοιτος* vocant. Sic enim antiquum exemplar legendum
 esse, non leuem fidem facere mihi visum est literarum vestigia obseruanti,
 non fugientia illa quidem & obscura, sed aliquam imaginem lectionis
 verisimilis retinentia: cum frequentius incola *μέτοικος* appelletur, ut alibi
 diximus. Cice. in offi. Peregrini autem & incolae officium est: nihil praeter
 suum negocium agere: nihil de alieno inquirere: minimeque in aliena re, cura

Don Paulus
 Aduer
 Incolae
 Δρυός
 ἀκρόδρυα
 δωώρα
 Incola

riofum esse. Huiuscemodi incola fuit Abrahamus ille inclytus in terra pol-
 licitationis. πισει πρὸς κησιν εις γλω φηι ἀπαγγελίας. Quare ad Ephesios secundo cap.
 Ergo iā (inquit Apostolus) nō estis hospites & incolæ: sed estis ciues sancto-
 rū & domestici dei. δουκ εἰ ἐς ἐξένου καὶ παροικοι. vel ad verbum: Iam nō estis pere-
 grini & incolæ, sed municipes estis sanctorū & in familia domini. Apосто-
 lus enim græcarum rerum gnarus vt linguæ fuit: quāobrē in epistolis trās-
 lationibus ipse non paucis vsus est ad græcorum ritus institutaq; alluden-
 tibus. Sequitur in eodem cap. Aduena est quæ græci appellāt. Lego, quem
 græci ἐπικορ appellant, eiusdem exemplaris fide adductus. ἐπικοι, id est adue-
 næ & coloni, duorum sunt generum. Quidam enim indigenis exactis ad in-
 colendum ciuitatem quampiam veniūt: vt apud Thucydidem: ἐπιμύων ἀθλωαῖοι. e corpore suo miserūt Atheniēses qui in vrbe exhausta habi-
 tarent. Quidam autem ideo mittuntur vt tanq̄ supplementum sint semple-
 næ ciuitatis: vt apud Aristotelem in Politicis, ἀθλωνιάται ἐπικοι ἐπαγαγόμενοι
ἐσασιᾶσιν. Apolloniata cū aduenas in suam urbem ascivissent, seditione agi-
 tati sunt. σάωικοι autem sunt cōuenæ diuersis e locis eodem coeuntes ad vr-
 bem coniunctis ædificiis condendam: qui alio nomine σύγκλυτες appellātur.
 quare σάωικίου Plato ciuitatem appellat: propter domiciliorum coniunctio-
 nem. Aduena alioquin a græcis ἐπικλυς dicit̄. Isocrates in πρωθυρητικῶν. δυσέπει πᾶσι
ἔτιον ὅτι ἰγείας τὸν ἐπικλυας τῶν ἀντοχρόνων. id est, Lacedæmonios Atheniensibus
 imperitare: qui aduenæ sunt, cum Athenienses sint indigenæ Atticæ.

Diu⁹ Paulus

Aduenæ & coloni.

Basis structi-
 lis.

Prothyrum

Propylæum.

Diathyron.

¶ IN cap. malum. §. plūbum. Plumbum autē quod pro tegulis poneretur,
 ædificiū esse Labeo ait: sed id quod in rīpa ypatheii tegēdi causa poneretur,
 contra esse. Lego ex antiqui obseruatiōe hypethrii: vt in priore editione ani-
 maduertisse nos iā pridem scripsimus, cum de hoc vocabulo differeremus.
 ¶ IN cap. Statuæ. Statuæ affixæ basib⁹ structilib⁹. Siqs id legerit qđ alibi
 de structili opere structuraq; scripsimus: facile percipiet, Accursium hui⁹ di-
 cti sententiā non esse affecutum. Bases structiles sunt veluti sedimēta colū-
 narū, non solido lapide cęsa, sed opere cęmentitiō lateritiōve coagmentata:
 quibus columnæ βεβήκασιν, id est nituntur, ipse quidem solido lapide constā-
 tes. Quas ideo (vt opinor) partem ædium nō esse respondit Pomponius, qđ
 solidi lapidis scapus videri non potest cohærere cum basi quæ structili ope-
 re constat: quare pars ei⁹ corporis esse nō potest, quod dissimili opere com-
 positū est. In eodem cap. Prothyrum est vestibulum domus: ita de priuatis
 ædib⁹ dictū, vt Propylæum de vestibulo vrbis vel templi vel regiæ. qđ Ari-
 stoteles de regiā Persarum loquens in libro de mundo, πρόθυρον iunxit τῶν
πυλώνων. Plinius lib. xxxvi. Nō postferuntur & Charites in propylæis Athenien-
 sium, quas Socrates fecit alius ille qđ pictor. Prothyrum tamē aliter a græcis lo-
 aliter a latinis accipi, auctor est Vitruui⁹, lib. sexto: de vocabulis græcis lo-
 quens quæ apud græcos latinoscq; nō eodem significatu accipiūtur. Prothy-
 ra (inquit) græce dicuntur quæ sunt ante ianuā vestibula: nos autem appel-
 lamus Prothyra quæ græce dicuntur Diathyra. nec addidit quid hoc voca-
 bulo intelligere debeamus. Ego autem existimo διάθυρον esse obicem trāsuer-
 sarium ductilem aut versatilem: id est repagulum e materia cōpactū, quod

& vehicula & equos a vestibulo ædiū arcet: qualia multa Lutetiæ videtur. In quo significatu hoc in loco prothyrum accipiendū censeo. Nā alioquī si prothyron ἄρθρον θυρώνα, id est vestibulum, intelligam: fieri nequit vt pars ædiū non sit, cum prothyrum inter exemptilia numeretur sine ædiū fractura. Nec obstabit dictum Gellii: qui Cæciliū Gallum in libro de significatione verborum quæ ad ius ciuile pertinet, ita tradidisse affirmat: Vestibulum nō in ipsis ædibus esse dicit nec partē ædiū, sed locum ante ianuā domus vacuū, arēq; per quā via publica accessus est ad ædeis. Siquidē olīm quibus ampliores domos habere licebat: ii ante ianuam locū relinquebāt, qui mediū inter viam & fores dom⁹ esset: qui locus statio erat saluatorū. Apud nos autē huiuscemodī vestibula in viā procurrentia longiuscule non sunt duntaxat in priuatis ædibus: nisi quatenus ea quæ diximus prothyra proferre eorū venia licet, quorū de via publica statuere munus est: quos ob id viatores (vt opinor) appellare possum⁹: ὁδοποιοὺς appellabāt Atheniēses. ¶ SVB titul. de regul. iuris. Omnis diffinitio in iure ciuili piculosa est. parū est enim vt nō subuerti possit. Lego: Rarū est enim. Accursius diffinitio nē duobus modis intelligi posse ait. Vno modo vt diffinitio sit, propria & breuiter comprehensa rerū substantiæ enunciatio: quæ constat genere, specie, differētibus & propriis, vt inquit Quintil. Alio modo vt sit pluriū rerū summatim facta traditio, quasiq; ad regulam exacta rerū doctrina. Quod si verū est, non diffinitio sed definitio legi debet, vt verbo græco respondeat. Huiuscemodī em̄ definitio Aphorismos græce dicitur. Est enim ἀφορισμὸς καὶ τὸ ἀφορισμὸν φθέγγεσθαι: vt σωεσιθη de Hippocrate loquens. ὁ ἀφορισμὸς ἴστω βραχυλότως λέγειν. Sic em̄ dicit vt ἀποφθέγγομαι, ἀντὶ τοῦ σωεσθαι. Vnde Apophthegmata quasi præcisæ sententiæ & breuiter circūscriptæ. Ὁ γνωμικὸς ἀφορισμὸς ἰδὲ sunt cum Apophthegmatis: dicta. s. sententiosa, quæ dicteria quidā appellauerunt. Plutar. in Lycurgo. καὶ ἡ ἀντὶ τοῦ σωεσθαι βραχυλόγος τὸ εἶναι φθέγγεσθαι καὶ ἀποφθεγματικὸς. Definire autē verbū in ea significatione legere me non memini. Ex quo fit vt mirer vnde id aut Accursius acceperit, aut ii vnde Accursius didicit. Vtro autem modo potius hic accipi debeat definitio, non temere inuenias qui affirmare ausit, vt opinor. vtrūq; enim defendi æque potest. De finitione enim loquēs Quintil. in septi. Rarissima enim apud oratores reperietur illa ex consuetudine Philosophorum ducta seruitus. est enim certa seruitus ad certa se verba astringendū: idq; faciendū in libris Ciceronis de oratore vetat M. Antonius. Nā est etiā periculosum: cū si vno verbo sit erratū, tota causa cecidisse videamur. optimaq; est illa via qua vtitur Cicero pro Cecinna: vt res proponatur, verba nō periclitentur. Etenim recuperatores, nō ea sola vis est quæ ad corpus nostrū vitāq; peruenit: sed etiā multo maior ea q̄ periculo mortis iniecto formidine animū perterritum loco sæpe & statu dimouet. Difficultas autē finiendū oritur ex subtilitate quæ circa propria ac differentia versat: vt ipse alibi dicit. Eodem pertinent ea quæ a Cicerone de definitione in Topicis dicuntur.

Vestibulum.

Viatores.

Definitio.
Aphorismi
& Apophthegmata.

FINIS

Sub prelo Ascensiano ad. viii. Calend. Febru. M. D. XXVIII.

